

Tủ sách GIÁO DỤC GIA ĐÌNH KINH ĐIỂN

Chủ biên: Lý Lợi
Người dịch: Thanh Loan

The MONTESORI Method

PHƯƠNG PHÁP
GIÁO DỤC
MONTESORI

Thời kì nhạy cảm
của Trẻ

Khái quát được “thời kì nhạy cảm của trẻ” đã tạo
bước đột phá về chất cho phương pháp giáo dục
Montessori. Nhờ đó, tiềm năng của trẻ sẽ được
khai phá một cách nhẹ nhàng
và hiệu quả nhất.

NHÀ XUẤT BẢN ĐẠI HỌC SƯ PHẠM

Từ lúc bé cất tiếng khóc chào đời cho đến khi biết đi, biết nói, biết viết... tất cả đều bắt đầu từ con số 0. Trẻ đã làm thế nào để hoàn thành những “nhiệm vụ bắt khả thi” ấy, để thích ứng với thế giới phức tạp này?

Montessori từng nói: “Những đứa trẻ trải qua thời kì nhạy cảm đang nhận sự “chỉ huy” từ một mệnh lệnh thần kì trong vô thức, ngay cả tâm hồn bé nhỏ của chúng cũng nhận được sự khích lệ”.

Trong quá trình phát triển từ 0~6 tuổi, trẻ chịu sự chi phối của sức sống nội tại, ở một giai đoạn nào đó sẽ vô cùng chú ý tới những đặc trưng của sự vật trong một môi trường nào đó, đồng thời không ngừng lặp lại quá trình thực tiễn. Sau khi thuận lợi vượt qua thời kì nhạy cảm, trí tuệ của trẻ sẽ được nâng lên một tầm cao mới.

Thời kì nhạy cảm không chỉ là giai đoạn quan trọng cho việc học tập của trẻ mà còn ảnh hưởng đến sự phát triển tâm hồn và tính cách của chúng. Do vậy, các bậc phụ huynh nên tôn trọng những hành động mà tự nhiên đã ban tặng cho trẻ, đồng thời đưa ra những định hướng cần thiết, giúp trẻ không bỏ lỡ cơ hội duy nhất này.

CHƯƠNG 1

LÝ LUẬN: COI TRỌNG THỜI KÌ NHẠY CẢM CỦA TRẺ 1

Sự nhạy cảm tràn trề sức sống.....	2
* Thắc mắc	2
Hành vi trong thời kì nhạy cảm đầy thần kì	3
* Thời kì đặc thù của sâu bướm	3
* Hiện tượng đặc biệt của vịt xám	3
* Nghiên cứu và phát hiện của khoa học về não bộ	4
Ảnh hưởng của thời kì nhạy cảm đối với cuộc đời	5
* Hiện tượng "cô bé người sói"	5
* Cách biệt với thế giới sau khi trưởng thành.....	5
* Những đứa trẻ mới sinh không nhận được sự kích thích từ thế giới bên ngoài 6	
Đặc điểm của thời kì nhạy cảm	7

CHƯƠNG 2

THỜI KÌ NHẠY CẢM VỀ NGÔN NGỮ (0~6 TUỔI) 11

Liên tục lặp lại và mô phỏng, bắt đầu thời kì nhạy cảm về ngôn ngữ	12
* Tại sao bé lại thích lặp đi lặp lại một từ?	12
* Tại sao bé có thể bắt chước rất giống người lớn?	14
Dùng những từ ngữ có hiệu quả mạnh là bé đang kiểm chứng sức mạnh của ngôn ngữ	15
* Ta đánh mi này, đánh cho chết!	15
* Tại sao bé lại chửi bậy?	16
* Cần bình tĩnh xử trí với những bé đang trong giai đoạn nhạy cảm với những câu chửi bậy	17
Giai đoạn ngôn ngữ cái tôi: Quá trình quá độ từ ngôn ngữ bên ngoài chuyển thành ngôn ngữ bên trong	18
* Tại sao bé lại thích lẩm bẩm một mình?	18
* Tại sao bé thường ngày nói rất nhiều, nay bỗng ỉu xiù?	19
* Cha mẹ là thầy giáo ngôn ngữ của bé	20
Nói lắp - Giảm dần theo sự trưởng thành về ngôn ngữ	22
* Tại sao bé đột nhiên bị nói lắp?	22
* Áp lực sẽ khiến cho bé nói lắp	23

Bé đã bắt đầu học ngôn ngữ từ trong bụng mẹ rồi 24

7 giai đoạn phát triển ngôn ngữ quan trọng của bé sau khi ra đời 26

* 0~8 tháng: Giai đoạn tiền lí giải ngôn ngữ	26
Hướng bé nhìn vào mặt mẹ.....	28
Mẹ cũng ê a	29
Khi làm việc chờ quên nói chuyện với bé	30
Gọi tên của bé	31
* 9~12 tháng: Giai đoạn lí giải ngôn ngữ	32
Làm một cuốn sách nhỏ dành riêng cho bé	32
Dùng bài hát đánh thức để gọi bé dậy	33
* 13~16 tháng tuổi: Dùng từ thay câu	34
Trò chơi tiếp xúc	34
Nhận thức thế giới động vật	35
* 17~24 tháng tuổi: Giai đoạn nói câu đơn giản	36
Nghe nhạc, làm động tác	36
Chỉ ra lỗi sai	37
* 25~32 tháng tuổi: Giai đoạn câu phức	38
Đoán vật	38
Kể chuyện sai để bé sửa lại	39
* 33~48 tháng tuổi: Giai đoạn ngôn ngữ cái tôi	40
Truyền lời thì thầm	40
Trò chơi ngón tay ngôn ngữ cái tôi	41
* 4~6 tuổi: Phát triển ngôn ngữ tổng hợp cho trẻ	42
Cố vũ bé vừa hát vừa biểu diễn	42
Nhìn tranh kể chuyện	43

Bí quyết rèn luyện bé “biết ăn nói” 44

* Khóc: Sự khởi đầu của ngôn ngữ	44
* Mẹ là người ảnh hưởng trực tiếp đến sự phát triển ngôn ngữ của bé	45
* Tăng cường ăn dặm: Vận động có lợi cho khoang miệng	46
* Môi trường ngôn ngữ phong phú, đa nguyên, hoàn hảo quyết định sự phát triển ngôn ngữ của bé	46
* Sự chăm sóc quá kĩ càng gây trở ngại cho vấn đề phát triển ngôn ngữ	47
* Kho khang, chỉ trích, so sánh là những điều cấm kị trong quá trình phát triển ngôn ngữ của bé	48
* Ngôn ngữ trẻ em: Hình thức ngôn ngữ bé yêu thích nhất	49
* Gia đình song ngữ - Sự may mắn của bé	50

CHƯƠNG 3

THỜI KÌ NHẠY CẢM VỀ TRÌNH TỰ (2~4 TUỔI) 53

Cảm giác trình tự bên ngoài:

Tìm hiểu mối quan hệ giữa bản thân và môi trường 54

- * Bé mới sinh được một tháng đã “biết lâ”? 54
- * Đây là gối của mẹ, bố không được gối đâu đâu! 56
- * Có khó chịu đến mấy cũng phải xếp giày dép ngay ngắn 57
- * Con không thích ông đưa đi, con thích mẹ đưa đi cơ! 58
- * Mặc áo trước rồi mới đi tất, mặc quần, cuối cùng là chải đầu 59
- * Tại sao bé lại đuổi theo người khác để đòi đồ? 60

Cảm giác trật tự nội tại: Khiến trẻ cảm thấy an toàn và vui vẻ hơn 61

- * Tại sao bé lại cảm thấy vui vẻ với một việc gì đó? 61
- * Tại sao bé đột nhiên cảm thấy không thích nghi? 62
- * Tại sao bé lại bị “bệnh lâ” trong khi đi du lịch? 63
- * Tại sao bé trở nên bướng bỉnh? 64

Làm sao để cư xử hòa bình với bé đang trong giai đoạn nhạy cảm về trật tự 65

- * Giai đoạn sơ sinh: Giai đoạn tích lũy cho cảm giác trật tự 65
Trong thời gian ở cũ nên xây dựng một môi trường có trật tự 66
- Massage khiến bé cảm thấy an toàn hơn* 67
- Chơi xong đồ chơi phải cất về đúng chỗ* 68
- * Giai đoạn thơ ấu: Thời kì bùng phát nhu cầu thỏa mãn cảm giác trật tự của bé ..69
Nguyên tắc bồi dưỡng cảm giác trật tự cho trẻ 70
- Nhờ bé giúp mẹ thu dọn nhà cửa* 72
- Bảo bé tắm cho búp bê* 73

CHƯƠNG 4

THỜI KÌ NHẠY CẢM VỀ CẢM QUAN (0~6 TUỔI) 75

Thời kì phát triển thị giác quan trọng là khi bé dưới một tuổi 76

- * Bé có tiềm năng thị giác vô cùng mạnh mẽ 78
- * Trong giai đoạn nhạy cảm, phát triển thị giác của trẻ, tuyệt đối không được gây cản trở 79

Sự phát triển thần kinh thị giác thời kì đầu thai kì	79
Quá trình phát triển thị giác của bé sau khi sinh	80
* Làm thế nào để thúc đẩy sự phát triển thị giác cho bé?	81
Nhận biết dấu hiệu báo động cho việc phát triển thị giác	81
Cách thức rèn luyện để nâng cao thị giác	82
Trò chơi rèn luyện thị giác: Đuổi theo, giẫm bóng	84
Thính giác: Tai có thính, mắt mới tinh	85
* Trẻ mới sinh đã có thính giác chưa?	85
* Tuyệt đối yên tĩnh chưa hẳn đã có lợi cho bé	86
* Tiềm năng thính lực của bé lớn đến đâu?	88
* Làm thế nào để thúc đẩy sự phát triển thính giác của bé?	89
Nhận biết dấu hiệu báo động về sự phát triển thính giác của bé	89
Phương pháp rèn luyện để nâng cao thính giác	90
Trò chơi rèn luyện thính giác: Nhận biết nhân vật thông qua tiếng nói	91
Khứu giác và vị giác: Không thể tách rời	92
* Tại sao bé đột nhiên kén ăn?	92
* Tại sao mũi của bé lại nhạy bén đến thế?	93
* Tại sao đổi sữa bột cho bé lại khó đến thế?	94
* Làm thế nào để thúc đẩy sự phát triển của khứu giác và vị giác cho bé?	95
Phương pháp nâng cao khứu giác và vị giác cho bé	95
Rèn luyện phát triển vị giác: Thủ mùi vị	96
Trò chơi rèn luyện khứu giác: Chiếc mũi nhạy bén	97
Trò chơi rèn luyện vị giác: Cháo bát bảo ngon quá!	97
Xúc giác: Phương pháp chủ yếu để nhận thức thế giới	98
* Tại sao bé không nhạy cảm với đau đớn?	99
* Tại sao cứ động vào là bé lại khóc?	99
* Tại sao bé lại rất thích mút ngón tay?	100
* Bé lớn như vậy rồi, tại sao vẫn đưa đồ vật lên miệng “nếm”?	101
* Tại sao bé lại thích cắn người khác?	102
* Tại sao bé thích cầm những đồ vật mềm và dính?	103
* Làm thế nào để thúc đẩy sự phát triển xúc giác?	104
Phương pháp rèn luyện xúc giác	104
Trò chơi huấn luyện xúc giác: Bài ca côn trùng	106
Trò chơi vận dụng nhiều giác quan: Làm quen với đâu tây	107

CHƯƠNG 5

THỜI KÌ NHẠY CẢM VỚI NHỮNG SỰ VẬT NHỎ BÉ XUNG QUANH (1,5~4 TUỔI) 109

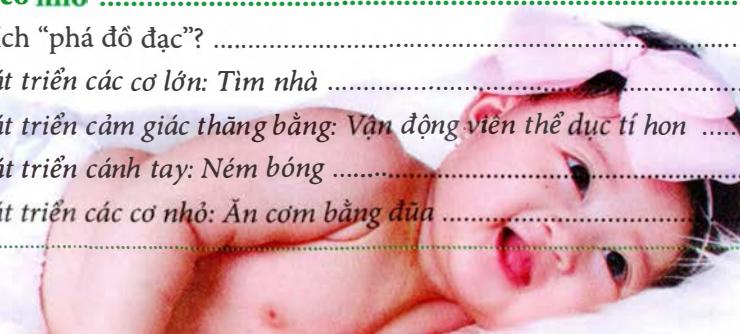
Hứng thú với những sự vật nhỏ bé xung quanh, cánh cửa đầu tiên khơi gợi trí tuệ của bé	110
* Tại sao bé thích nhặt đồ bỏ đi?	111
* Tại sao bé lại thích những sự vật nhỏ bé?	112
* Thời kì nhạy cảm với những sự vật nhỏ bé xung quanh là thời điểm tốt nhất để bồi dưỡng khả năng quan sát cho bé	113
* Giúp bé tìm hiểu thế giới	114
<i>Khoan dung và thấu hiểu hành vi tìm hiểu của bé .....</i>	<i>114</i>
<i>Sáng tạo cơ hội để bé có thể trải nghiệm hứng thú quan sát .....</i>	<i>114</i>
<i>Đến gần với tự nhiên, nâng cao khả năng quan sát .....</i>	<i>114</i>
<i>Chơi các trò chơi rèn luyện quan sát, chú ý với bé .....</i>	<i>115</i>
<i>Giúp bé nhận thức hoa cỏ .....</i>	<i>116</i>
<i>Phân loại hàng hóa trong siêu thị .....</i>	<i>117</i>
<i>Dùng các vật nhỏ để làm thủ công .....</i>	<i>117</i>

CHƯƠNG 6

THỜI KÌ NHẠY CẢM VỚI CÁC ĐỘNG TÁC (0~6 TUỔI) 119

Sự phát triển của các cơ lớn	120
* Đặc biệt thích chơi những trò chơi có “độ khó cao”	120
Sự phát triển của cảm giác thăng bằng	122
* Tại sao bé thích đi trên gờ đường?	122
Sự phát triển của cánh tay	123
* Tại sao bé cứ liên tục làm đổ đồ vật?	123
Sự phát triển các cơ nhỏ	124
* Tại sao bé thích “phá đồ đạc”?	124
<i>Trò chơi phát triển các cơ lớn: Tìm nhà .....</i>	<i>125</i>
<i>Trò chơi phát triển cảm giác thăng bằng: Vận động viên thể dục tí hon .....</i>	<i>126</i>
<i>Trò chơi phát triển cánh tay: Ném bóng .....</i>	<i>127</i>
<i>Trò chơi phát triển các cơ nhỏ: Ăn cơm bằng đũa .....</i>	<i>128</i>

CHƯƠNG 7

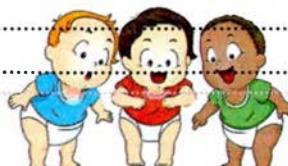
THỜI KÌ NHẠY CẨM VỀ PHÁT TRIỂN XÃ HỘI HÓA (2,5~6 TUỔI) 131

Phát triển mang tính xã hội: Món quà độc đáo nhất, thực tế nhất và yêu thương nhất mà cha mẹ dành tặng con cái 132

- * Tạo sao khi ngủ bé thường ngậm chăn? 133
- * Tại sao bé thích làm trái ý cha mẹ? 134
- * Của con, đây là của con, không ai được động vào! 135
- * Miếng socola của con, mẹ cũng không được cắn quá nhiều 137
- * Đổi tất cả mô hình ô tô đẹp đẽ thành một đống ô tô cũ nát 138
- * “Một nhóm” không thể tách rời 139
- * Con từ đâu đến? 140

Mối quan hệ phụ thuộc với cha mẹ ảnh hưởng đến cả cuộc đời của bé 142

- * Tìm hiểu quá trình phát triển tính xã hội của trẻ, phối hợp và dẫn dắt bé đúng cách 143
- * Tạo cho bé môi trường và cơ hội giao lưu một cách phong phú và tự do 143
- * Thường xuyên chơi các trò chơi cha con, trò chơi mang tính xã hội với bé ... 144
  - Cùng “nướng bánh” 145
  - Con là con trai, bạn ấy là con gái 145
  - Làm một đứa trẻ biết kính trọng bề trên 146
  - Mời khách uống trà 147

CHƯƠNG 8

THỜI KÌ NHẠY CẨM TẬP VIẾT (3,5~4,5 TUỔI) 149

Để việc tập viết không còn là gánh nặng của bé 150

- * Thủ túc thường khả năng viết của bé 151
- * Tớ cũng có danh thiếp nhé! 152
- * Tập viết mang tính tự phát 153
- * Bức thư đầu tiên trong cuộc đời 154
- * Bàn tay như thế nào mới là bàn tay có thể viết chữ? 155
- * Công tác chuẩn bị cho bé trước khi tập viết 156
- * Tích cực cho bé chơi các trò chơi giúp cho các ngón tay linh hoạt hơn 156
  - Xé giấy 157
  - Thi kẹp bóng 157

CHƯƠNG 9

THỜI KÌ NHẠY CẢM VỀ TẬP ĐỌC (4,5~5,5 TUỔI) 159

Tập đọc, bắt đầu từ khi bé “biết lạ” 160

- * Có thể đọc một lần là nhớ câu chuyện 161
- * Hứng thú: Đi đến đâu học chữ đến đó 162
- * Nhạy cảm: Háo hức muốn biết từng con chữ 163

Những chỉ tiêu quan trọng trong thời kì nhạy cảm tập đọc 164

- * Hãy để sách vở trở thành người bạn tốt, người thầy tốt của con 164

Ở độ tuổi khác nhau mỗi bé sẽ có cách tập đọc khác nhau 165

- * 0~2 tuổi: Thời kì đầu giai đoạn tập đọc và mầm mống ngôn ngữ 165
  - * 2~4 tuổi: Dẫn dắt bé cảm nhận hứng thú của việc tập đọc 165
  - * 4~6 tuổi: Thỏa mãn nhu cầu về tập viết và tập đọc trong thời kì nhạy cảm của bé 166
  - * Chơi các trò chơi nâng cao khả năng tập đọc của bé 166
- Cuốn sách bị thiếu trang* 167
Cái gì biến mất? 167

CHƯƠNG 10

THỜI KÌ NHẠY CẢM VỀ VĂN HÓA (6~9 TUỔI) 169

Thời kì nhạy cảm về văn hóa của trẻ bắt đầu từ lúc 3 tuổi 170

- * Tình yêu đối với âm nhạc 171
  - * Sự quan tâm đối với các động, thực vật 172
  - * Hứng thú với thiên văn, địa lí 173
  - * Tạo ra môi trường văn hóa phong phú và phù hợp 174
  - * Chơi các trò chơi có tính thẩm thấu văn hóa cho bé 176
- Văn hóa trà* 176
Xem tuồng chèo, cải lương, vẽ mặt nạ 177

Phụ lục:

- Bảng tham chiếu phát triển thể lực, trí tuệ, ngôn ngữ và ý thức xã hội của trẻ 0~3 tuổi 178
- Bảng tham chiếu mức độ phát triển trí tuệ của bé từ 0~6 tuổi 179
- Sơ đồ phát triển ngôn ngữ 184
- Tiến trình phát triển từ vựng, chuẩn bị cho ngôn ngữ sách vở 185

CHƯƠNG 1

LÝ LUẬN:

COI TRỌNG THỜI KÌ NHẠY CẢM CỦA TRẺ

Thời kì nhạy cảm là một trợ lực mà tự nhiên ban tặng giúp trẻ thuận lợi trong quá trình trưởng thành. Thay vì ép trẻ khó nhọc học hành, chỉ bằng cha mẹ cứ kiên nhẫn chờ đợi thời kì nhạy cảm của trẻ đến, để trẻ tự động, tự chủ, tự phát học tập dựa theo sự hướng dẫn của nhu cầu nội tại. Bởi trẻ học như thế không chỉ nhẹ nhàng, vui vẻ mà còn hiệu quả hơn gấp bội.

Đối với những đứa trẻ đang trong thời kì nhạy cảm, cha mẹ cần thấu hiểu, khoan dung, yêu thương, cổ vũ, mong đợi... để trẻ dựa vào động lực này mà hình thành nên một cá thể độc lập, ổn định, hài hòa và lành mạnh.

Sự nhạy cảm tràn trề sức sống

❖ Thắc mắc:

Trẻ vài tháng tuổi thường thích đưa tay véo tai, cắn mặt mẹ; thậm chí rất thích giật đôi khuyên tai lóng lánh của mẹ.

Trẻ khoảng một tuổi thường kiên trì, cố gắng không mệt mỏi để tập đi, nhưng đến khi bé có thể chạy nhảy rồi, thì lại thường đưa tay đòi mẹ bế.

Trẻ thường thích nghịch đồ trang điểm của mẹ: Mở nắp hộp phấn, thử tô son, không chỉ làm loạn đồ trang điểm của mẹ mà còn biến mặt mình thành mặt hổ.

Mỗi khi uống sữa chua, bé thường một mực muốn thực hiện các hành động theo trình tự: Lấy sữa chua, mở nắp, xé ống hút, cầm ống hút... nếu làm rối loạn một trật tự nào trong đó, bé sẵn sàng làm lại.

Khoảng hai tuổi trở lên, bé luôn miệng nói “không”, không cho người khác động vào đồ của mình, dường như bé ngày càng trở nên ích kỉ hơn...

Bé bị làm sao thế nhỉ? Bé có vấn đề gì sao?

Đừng lo lắng, mọi thứ đều bình thường!

Đằng sau tất cả những việc này là một nguyên do quý như vàng: Bé đã bước vào thời kì nhạy cảm!

Đối với trẻ, “thời kì nhạy cảm” là quãng thời gian bắt buộc phải trải qua trong quá trình trưởng thành, là một trợ lực sống mà tự nhiên ban tặng.

Đối với các bậc phụ huynh, “thời kì nhạy cảm” là chiếc chìa khóa mở cánh cửa tâm hồn bé, là sự giao lưu sơ khai nhất với tâm hồn của bé.

Thời kì nhạy cảm dùng để chỉ sự nhạy cảm đặc biệt tồn tại trong giai đoạn phát triển thời kì đầu đời của sinh vật. Nó là một bản năng chỉ xuất hiện khi có được một đặc trưng nào đó, một khi đã có được đặc tính này rồi, tính nhạy cảm sẽ biến mất.

— Montessori —

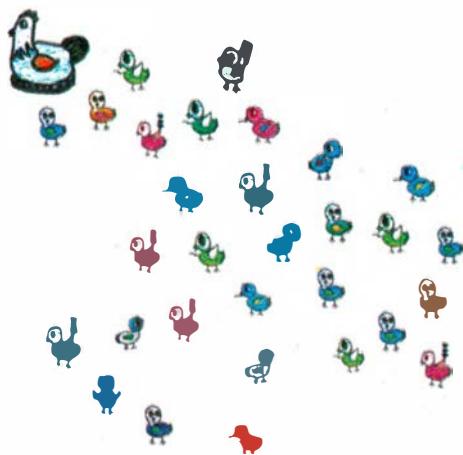
Hành vi trong thời kì nhạy cảm đầy thần kì

❖ Thời kì đặc thù của sâu bướm

Nhà sinh vật học người Hà Lan, Hugo Marie de Vries trong quá trình quan sát loài bướm đã phát hiện: Bướm cái ẩn thân vì an toàn, đẻ trứng lên mặt sau của lá một cách bẩn nǎng. Những con sâu bướm nở ra từ trứng được đẻ sau mặt lá vô cùng nhạy cảm với ánh sáng. Chúng sẽ dựa vào ánh sáng mặt trời để bò tới đầu cành, nơi có thức ăn yêu thích của nó: chồi non.

Điều đáng ngạc nhiên là một khi sâu bướm lớn tới mức ăn được những chiếc lá già, thời kì nhạy cảm của nó cũng hết, nó sẽ không còn nhạy cảm với ánh sáng, không còn bị những tia sáng thu hút, bẩn nǎng này đã biến mất hoàn toàn, tính hiệu quả của thời kì nhạy cảm này chấm dứt từ đây. Thế là loài sâu bướm đi tìm các phương thức sống bằng những con đường khác. Tính nhạy cảm đặc biệt của loài sâu đối với ánh sáng sau khi ra đời được gọi là thời kì nhạy cảm với ánh sáng của ấu trùng bướm.

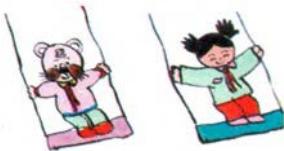
Những con chim vừa phá vỏ trứng chui ra thường có bản năng di theo sau mẹ của mình. Nhưng nếu thứ đầu tiên chúng nhìn thấy không phải là mẹ của chúng, mà là một vật thể sống khác, ví dụ như con chó, con mèo hoặc một con gà... chúng sẽ tự động di theo những con vật này. Hiện tượng này không chỉ tồn tại ở những động vật bậc thấp mà còn tồn tại ở loài người.

❖ Hiện tượng đặc biệt của vịt xám

Konrad Lorenz, học giả chuyên so sánh các hành vi đã làm thí nghiệm trên loài vịt trời và phát hiện ra hiện tượng đặc biệt: Những con vịt trời được ấp để làm thí nghiệm, khi vừa nở ra, chúng thấy Konrad đầu tiên. Một hôm, ông phải ra ngoài, nhưng ông đi đến đâu thì lũ vịt trời cũng xếp thành hàng đi theo như hình với bóng. Qua nghiên cứu, Konrad đã phát hiện, có rất nhiều loài vật, chủ yếu là loài chim (như: vịt, thiên nga...) khi còn nhỏ thường xuất hiện hiện tượng đặc biệt này, ông đặt tên cho nó là "hiệu ứng khắc sâu". Bản năng này sẽ theo chúng cho đến khi chúng trưởng thành. Do vậy, "hiệu ứng khắc sâu" cũng là một giai đoạn nhạy cảm mà mỗi con vịt trời đều phải trải qua trong quá trình trưởng thành.

❖ Nghiên cứu và phát hiện của khoa học về não bộ

Bộ não của con người không giống với bất cứ một cơ quan nào trên cơ thể, bởi vì sau khi sinh ra, nó vẫn chưa phát triển hoàn toàn, nó sẽ tiếp tục phát triển cùng với những trải nghiệm hoặc kích thích trong vài tháng hoặc vài năm đầu sau khi ra đời. Khi được 3 tuổi, thể tích bộ não của trẻ bằng 80% thể tích não của người lớn.

Giáo sư Harry, nhà sinh vật học thần kinh Đại học Nhi khoa của Mĩ đã tiến hành quan sát não bộ của trẻ sơ sinh và phát hiện, các khu vực của não bộ ở trẻ sơ sinh sẽ lần lượt hoạt động và liên kết với nhau.

Các nhà khoa học phát hiện, não bộ khi tiếp nhận các thông tin từ bên ngoài thường có tính giai đoạn, được gọi là “cánh cửa cơ hội”, cũng chính là thời kì nhạy cảm mà chúng ta đang nói đến. “Cánh cửa cơ hội” được mở ra và cũng sẽ đóng lại. Khi thời kì nhạy cảm của một giai đoạn học tập nào đó xuất hiện (ví dụ: thị giác, thính giác, ngôn ngữ, tình cảm, vận động), sự khởi động của “cánh cửa cơ hội” sẽ khiến cho việc học hỏi của trẻ trở nên dễ dàng, nhẹ nhàng. Ngược lại, khi “cánh cửa cơ hội” đóng lại, việc học hỏi sẽ trở nên vô cùng khó khăn.

«Định nghĩa thời kì nhạy cảm»

Thời kì nhạy cảm vốn là một danh từ được sử dụng đầu tiên khi nghiên cứu sự trưởng thành của động vật, nhà giáo dục Montessori trong quá trình tiếp xúc với trẻ đã phát hiện, trong quá trình trẻ trưởng thành sẽ nảy sinh một hiện tượng giống nhau, từ đó bà đưa ra nguyên lý “thời kì nhạy cảm”, đồng thời vận dụng nó vào việc giáo dục trẻ nhỏ và đã có đóng góp lớn trong việc nâng cao trí tuệ của trẻ. Montessori đã định nghĩa về thời kì nhạy cảm như thế này: “Cái gọi là thời kì nhạy cảm là chỉ trong quá trình từ 0~6 tuổi, trẻ chịu sự chi phối của sức sống, trong một giai đoạn nào đó sẽ chuyên tâm tiếp thu những đặc trưng của sự vật ở trong một môi trường nào đó, đồng thời liên tục lặp lại trong quá trình thực tiễn. Sau khi vượt qua thời kì nhạy cảm này, tâm lí và trí tuệ của trẻ sẽ phát triển lên một tầm cao mới!”.

Ảnh hưởng của thời kì nhạy cảm đối với cuộc đời

❖ Hiện tượng “cô bé người sói”

Năm 1920, ở một thành phố nhỏ của Ấn Độ, người ta thường xuyên thấy một loại “quái thú” giống người rất thân bí xuất hiện ở gần khu rừng rậm, theo sau nó còn có ba con sói to. Về sau, khi giải cứu được những con “quái thú” này, người ta mới phát hiện ra đó là hai cô bé. Trong đó, đứa lớn khoảng bảy, tám tuổi; đứa nhỏ khoảng hai tuổi. Sau đó hai “cô bé người sói” này được nuôi dưỡng tại trại trẻ mồ côi.

Qua các kiểm tra về cơ thể, “cô bé người sói” mặc dù bị suy dinh dưỡng nhưng hệ thống sinh vật của cơ thể rất bình thường. Hai cô bé người sói này tuy có hình dáng giống hệt con người nhưng hành vi, cử chỉ lại giống hệt như một con sói. Chúng ngủ ban ngày và hoạt động về đêm, thường xuyên tru lên như loài sói, chúng chạy nhảy khắp nơi bằng bốn chân, dùng tay bốc thức ăn đưa vào miệng.

Các nhà nghiên cứu đã tiến hành huấn luyện chúng trong môi trường của con người, dạy chúng học chữ, học những phương thức hành vi và kỹ năng sống cơ bản của con người. Tuy nhiên, cô bé nhỏ tuổi hơn đã qua đời, cô bé còn lại đến năm mười một, mười hai tuổi mới bắt đầu biết nói một vài câu, mức độ phát triển trí tuệ chỉ tương đương với một đứa trẻ sơ sinh bình thường.

Từ đó có thể thấy, thời kì nhạy cảm quan trọng của “cô bé người sói” đã qua,

Môi trường vui vẻ,
bé càng thuận lợi trưởng thành!

cho dù có tìm đủ mọi cách thì chúng ta cũng không thể đưa “cô bé người sói” trở lại với xã hội loài người, tâm lí và trí tuệ của cô bé cũng rất khó có thể thay đổi được.

❖ Cách biệt với thế giới sau khi trưởng thành

Trong thời kì Chiến tranh thế giới thứ hai, một binh sĩ đã bị lạc đường trong khu rừng rậm Đông Nam Á, bất đắc dĩ, anh ta phải sống cuộc sống trên núi, cách biệt với thế giới bên ngoài trong suốt 20 năm liền và trở thành một người rừng.

Khi người binh sĩ này được giải cứu, trở về với xã hội loài người thì trong suốt thời gian đâu, anh ta gặp ngay về ngôn ngữ, có nhiều lúc không thể biểu đạt được ý muốn của mình. Tuy nhiên, không lâu sau, anh ta đã khôi phục lại khả năng ngôn ngữ của mình, thuật lại hết quá trình sinh sống ở trong núi sâu. Người binh sĩ này sau đó đã trở về nhà, sống một cuộc sống hạnh phúc, bình dị.

Mẹ đang ở đâu thế?

Người binh sĩ mặc dù cách biệt với thế giới loài người 20 năm nhưng giai đoạn nhạy cảm từ 0~6 tuổi của anh ta đã trải qua trong xã hội loài người, vì vậy tâm lí và trí tuệ của anh ta đều đã được định hình. Do đó, sau một thời gian ngắn hồi phục, người binh sĩ này đã trở lại cuộc sống bình thường của con người.

❖ **Những đứa trẻ mới sinh không nhận được sự kích thích từ thế giới bên ngoài**

Những năm 40 của thế kỉ XX, có một nhà tâm lí học đã làm một thí nghiệm cực kì vô nhân đạo. Ông ta chọn ra vài đứa trẻ sơ sinh ở trại trẻ mồ côi, cho chúng sống trong một căn phòng tối tăm, không có ánh nắng mặt trời, đồng thời yêu cầu những người chăm sóc những đứa trẻ này chỉ được cho chúng ăn uống đầy đủ, không cho phép chúng tiếp xúc với bất cứ thứ gì, tiếp nhận bất cứ kích thích hay tiếp xúc nào.

Ban đầu, những đứa trẻ này hoàn toàn giống như những đứa trẻ sơ sinh bình thường khác; về sau, những kĩ năng của chúng suy thoái dần, càng ngày càng trở nên đờ đẫn. Cuộc thí nghiệm này sau đó bị ép phải dừng lại và những đứa trẻ đó đã không thể nào hòa nhập với cuộc sống của người bình thường. Vì không nhận được những kích thích tốt từ thế giới bên ngoài nên chúng đã bị suy giảm thị lực. Mặc dù sau đó chúng được rèn luyện và giáo dục

suốt một thời gian dài, nhưng cũng chỉ có một số đứa trẻ học được những kỹ năng sống cơ bản như: ăn cơm, mặc quần áo... còn lại phần lớn chúng không thể nào khôi phục những đặc trưng cơ bản của con người, phải sống ngu ngơ như vậy suốt đời.

Ba ví dụ trên đây đã cho chúng ta thấy: Thời kì quan trọng cho việc giáo dục chính là thời kì nhi đồng. Thời kì nhi đồng là giai đoạn tốt nhất cho sự phát triển năng lực đặc biệt và phát triển hành vi. Trong giai đoạn này, cá thể có sự nhạy cảm đặc biệt đối với những ảnh hưởng của môi trường đến hành vi và năng lực. Đúng như nhà giáo dục Montessori đã nói: "Trẻ con yêu môi trường, có mối quan hệ thân thiết với môi trường như tình yêu thương với con người". Hay nói cách khác, những đứa trẻ trong giai đoạn nhạy cảm cực kì nhạy cảm với những kích thích từ thế giới bên ngoài, dễ tiếp thu những thông tin từ môi trường, tiềm năng bẩm sinh được phát huy tốt nhất, đầy đủ nhất, từ đó dễ dàng thu được những khả năng nào đó.

Nắm bắt thời kì nhạy cảm của trẻ để chuẩn bị môi trường phong phú, hợp lí cho trẻ cũng quan trọng giống như việc người nông dân nắm bắt được thời điểm gieo trồng thích hợp, chắc chắn sẽ được bội thu.

Đặc điểm của thời kì nhạy cảm

1 Thời kì nhạy cảm cần có ba yếu tố: Sinh vật có một khả năng nào đó trong thời kì ấu thơ, hướng đến một yếu tố đặc biệt trong một môi trường nào đó, cảm nhận mà cá thể thu được trong một khoảng thời gian nhất định trở nên vô cùng nhạy cảm.

2 Thời kì nhạy cảm có tính đòn hồi: Có những thời kì nhạy cảm có thể có cơ hội bù đắp, tiền đề của sự bù đắp là trẻ bắt buộc phải được lớn lên trong môi trường tràn đầy tình yêu và tự do.

3 Thời kì nhạy cảm có tính giai đoạn và liên quan: Khi hoàn thành giai đoạn nhạy cảm thứ nhất, giai đoạn nhạy cảm liên quan thứ hai sẽ nối tiếp vào đó. Nên hiểu rằng, đó không phải là thời kì nhạy cảm có đặc tính khác mà là một chuỗi những thời kì nhạy cảm có đặc tính tương quan với nhau.

4 Các thời kì nhạy cảm không hoàn toàn tách biệt với nhau mà có liên quan đến nhau.

5 Sự xuất hiện của thời kì nhạy cảm có tính khác biệt: Thời gian xuất hiện của thời kì nhạy cảm lại không hoàn toàn chuẩn xác đối với mọi cá thể, mỗi em bé do có sự phát triển khả năng khác nhau, môi trường sống và các kích thích tác động khác nhau nên sự xuất hiện của các thời kì nhạy cảm cũng có sự khác biệt, thậm chí là khác biệt rất lớn.

6 Sự xuất hiện của các thời kì nhạy cảm cần có sự kích thích và tích lũy cân thiết từ môi trường: Sự xuất hiện của thời kì nhạy cảm không chỉ tồn tại sự khác biệt về cá thể mà trước khi thời kì nhạy cảm xuất hiện, đã có một quá trình tích lũy tương đối dài, trong quá trình tích lũy này rõ ràng không nhìn thấy bất cứ thành quả nào, nhưng chúng lại là thành phần quan trọng tạo ra sự xuất hiện tất yếu của thời kì nhạy cảm. Nếu như trước đó không có sự tích lũy từ các kích thích của môi trường, thời kì nhạy cảm sẽ xuất hiện muộn, thậm chí không bao giờ xuất hiện. Ngược lại, thời kì nhạy cảm sẽ đến sớm hơn.

Tay là công cụ chơi tốt nhất của bé. Sự hoạt động của bàn tay không phải là một động tác đơn giản mà là một hành vi có tính mục đích, có tính tim hiểu của bé đối với thế giới. Tay cũng là một công cụ cảm nhận không thể thiếu trong thời kì nhạy cảm về các cơ quan cảm giác.

CHƯƠNG 2

THỜI KÌ NHẠY CẢM VỀ NGÔN NGỮ (0~6 TUỔI)

Ngôn ngữ là một bản năng kì diệu mà tự nhiên đã ban tặng cho loài người. Trong cuộc sống, không khó để phát hiện ra rằng, ngay cả những em bé gấp vấn đề về trí tuệ cũng có thể bập bẹ được vài câu tiếng mẹ đẻ.

Nếu mỗi bậc cha mẹ đều nắm bắt được thời kì nhạy cảm về ngôn ngữ của con, dành cho bé sự hướng dẫn kiên trì, yêu thương, thì chắc chắn bé sẽ có khả năng ngôn ngữ rất tốt.

Liên tục lặp lại và mô phỏng, bắt đầu thời kì nhạy cảm về ngôn ngữ

Các bậc cha mẹ đã bao giờ gặp chuyện này chưa: Khi vừa mới học nói, bé rất thích lặp đi, lặp lại một từ nào đó mà bé thích, cùng với sự phát triển về khả năng ngôn ngữ, bé sẽ thích lặp đi, lặp lại một câu nói nào đó, thậm chí thích nghe người lớn kể đi kể lại một câu chuyện nào đó. Tại sao bé lại có hành vi kì lạ như thế?

❖ Tại sao bé lại thích lặp đi lặp lại một từ?

Một hôm, mẹ đang thu dọn nhà cửa, bé Bi ngồi trong nôi chăm chú nghịch ngợm những đồ chơi phát ra âm thanh, vừa nghịch vừa bi bô phát ra các kiểu âm thanh.

Đột nhiên, bé Bi gọi: "Mẹ... mẹ".

Mẹ tưởng là bé đang gọi mình, liền lập tức chạy đến: "Đây, mẹ đây! Sao thế con?".

Bé Bi chỉ nhìn mẹ cười toe toét rồi lại chuyên tâm chơi đùa. Thấy con trai không cần gì cả, mẹ lại tiếp tục công việc của mình.

Nào ngờ, chỉ mấy phút sau, con trai lại gọi: "Mẹ... mẹ...".

Mẹ lại chạy đến, bé Bi vẫn chỉ mải nghịch đồ chơi, nhìn mẹ một cái rồi lại toe toét miệng cười... Cứ như vậy, bé Bi lặp đi, lặp lại việc ấy, khiến cho mẹ phải chạy qua, chạy lại không biết bao nhiêu lần. Nhìn vẻ mặt hồn hở của con trai mà mẹ bối rối: Thằng bé này, đi còn chưa biết mà đã biết làm mẹ vất vả thế sao?

Lý giải của Montessori

Ngôn ngữ là một bản năng kì diệu mà tự nhiên đã ban tặng cho con người, nhưng em bé bình thường và khỏe mạnh đều có bản năng này, thậm chí khả năng tiềm tàng này là vô cùng lớn. Sau khi ra đời, bé được "tẩm mình" trong môi trường ngôn ngữ phong phú, giống như miếng bọt biển được nhúng vào chậu nước, bé sẽ nhanh chóng hấp thu những thông tin về ngôn ngữ. Đột nhiên có một ngày, bé phát hiện có một từ có thể tương ứng với một đồ vật hoặc sự vật nào đó, điều đó khiến cho bé vô cùng hân hoan, thế là bé bắt đầu lặp đi, lặp lại từ này một cách có ý thức hoặc không có ý thức.

Trong ví dụ kể trên, bé Bi cảm thấy rất thích thú với trò chơi gọi đáp với mẹ, mà hành động lặp lại đơn giản này chính là một hình thức biểu hiện rõ ràng rằng, thời kì nhạy cảm về ngôn ngữ của bé đã đến.

Cùng với sự tăng lên của độ tuổi, những bé được hai tuổi trở lên sẽ bắt đầu bước vào giai đoạn bùng nổ về ngôn ngữ, chúng sẽ bỏ qua hành vi lặp đi, lặp lại đơn giản như bé Bi ở ví dụ trên để bước vào một giai đoạn lặp lại cao hơn. Những em bé ở giai đoạn này sẽ bắt chước người lớn nói chuyện, giống hệt như một con vẹt nhại tiếng người, nhưng “chú vẹt” này chỉ thích nhại đi, nhại lại mà không thích trả lời.

Bé là số 1! Bé là số 1!

Dưới đây là một đoạn đối thoại của bé hơn hai tuổi với bố:

Bố: Con gái yêu, mau gọi bố Lâm đi!

Con gái: Con gái yêu, mau gọi bố Lâm đi!

Bố: Hãy nói: Con chào bố ạ!

Con gái: Hãy nói: Con chào bố ạ!

Bố: Bố bảo con tự nói cơ mà!

Con gái: Bố bảo con tự nói cơ mà!

Bố: Haizz, con bé này hư quá!

Con gái: Haizz, con bé này hư quá!

Bố: Bố không yêu con nữa!

Con gái: Bố không yêu con nữa!

Tình huống này đã xuất hiện trong gia đình bạn chưa? Những em bé từ hai tuổi trở lên bắt đầu bước vào giai đoạn bùng nổ về ngôn ngữ, bé hiểu rằng mỗi câu nói có thể biểu đạt một ý nghĩa, mà lúc này bé hoàn toàn có thể bắt chước một câu nói, thế là bé bắt đầu mải mê với trò chơi bắt chước này, câu nói khó đến mấy cũng muốn bắt chước từ đầu đến cuối, từ đó bé càng trải nghiệm được nhiều hứng thú với sự thay đổi của ngôn ngữ.

Những bậc cha mẹ không hiểu biết về thời kì nhạy cảm ngôn ngữ của con sẽ coi hành vi bắt chước này như một sự hỗn láo, thiếu lễ phép, nghịch ngợm, là một biểu hiện khiến người lớn phải đau đầu, thậm chí cần phải ngăn chặn hành vi bắt chước ấy. Nhưng họ đâu biết rằng, bắt chước lại chính là một phương pháp học hỏi quan trọng nhất của bé, nó sẽ giúp bé nhanh chóng nâng cao khả năng ngôn ngữ, có thể lúc này chỉ là bắt chước một câu nói, nhưng sau đó lại là quá trình nội hóa và sáng tạo của chính bản thân bé với ngôn ngữ.

❖ Tại sao bé có thể bắt chước rất giống người lớn?

Bông đã 2 tuổi rồi nhưng vẫn chưa biết nói chuyện, mẹ Bông sốt ruột vô cùng. Mẹ đã đưa Bông đến các bệnh viện nhi để kiểm tra khả năng thính giác và cơ quan phát âm. Mặc dù bác sĩ một mực khẳng định bé hoàn toàn bình thường, nhưng mẹ Bông vẫn rất lo lắng. Một hôm, Bông đột nhiên nói chuyện, bé chỉ vào cái ô tô đồ chơi mà mình thích nhất và nói:

“Bé Bông không ngoan, không nói chuyện, hư quá....haizz...”.

Mẹ Bông nghe thấy con nói như vậy thì vừa ngạc nhiên, vừa mừng lại vừa xấu hổ, thật không biết diễn tả tâm trạng như thế nào. Đây là những lời mẹ vẫn nói với bé Bông hàng ngày, ngay cả thán từ “haizz...” cuối câu mà bé Bông cũng bắt chước rõ là giống.

Mẹ ơi, mẹ có nhìn thấy con không?

Lý giải của Montessori

Bé đang ở trong giai đoạn bùng nổ về ngôn ngữ, do các bé ở độ tuổi 0~3 tuổi đang ở trong giai đoạn trí tuệ tiếp thu nên sẽ tiếp thu mọi thông tin ngôn ngữ phong phú từ môi trường xung quanh. Điều này vừa có lợi lại vừa có hại. Trong tình huống trên có thể thấy, ngôn ngữ nói của người lớn trong đời sống hàng ngày có ảnh hưởng vô cùng mạnh mẽ đến trẻ. Vì vậy, người lớn cần phải nói năng văn minh, lịch sự, chuẩn xác, giàu tình cảm để cho trẻ học hỏi theo.

Dùng những từ ngữ có hiệu quả mạnh là bé đang kiểm chứng sức mạnh của ngôn ngữ

❖ Ta đánh mi này, đánh cho chết!

Bà nội đến trường mẫu giáo đón bé Bin về, vừa nhìn thấy bà, bé Bin đột nhiên buột miệng nói:

“Bà nội, ta đánh mi này, đánh cho chết!”.

Thấy bé Bin nói như vậy, bà nội vô cùng hoang mang và lo lắng.

Mẹ bé Gấu cũng đi đón con, thấy vậy liền nói với bé Bin: “Bin, tại sao cháu lại nói như thế với bà nội?”, nhưng bé Bin chẳng có phản ứng gì, chạy một mạch ra cầu trượt chơi đùa. Thời gian dài sau đó, bé Bin không chỉ nói như vậy với bà,

bố, ông nội, mà thậm chí còn thường xuyên nói những câu “đầy ác ý” với người cô ruột mà bé vẫn yêu quý nhất: “Tao đá chết mày này!”, “Tao gõ cho u đau bảy giờ”, “Mày là đồ con lợn ngu ngốc!...”

Bé Bin cảm thấy rất thích thú với những từ ngữ mạnh như thế, bé hoàn toàn không để ý đến ánh mắt hoang mang và nỗi buồn của những người thân trong gia đình: “Tại sao một đứa bé ngoan ngoãn lại trở nên hỗn láo như thế nhỉ?”.

Ngôn ngữ là tiếp thu rồi bắt chước theo mà thành. Những đứa trẻ từ hai tuổi rưỡi trở lên, cơ hội tiếp xúc và bắt chước ngôn ngữ gia tăng. Sau khi những lời lẽ không đẹp xuất hiện, tìm kiếm con đường bắt chước cũng là một bước quan trọng.

Cùng với sự nâng cao về khả năng ngôn ngữ, bé sẽ không thỏa lòng với việc lặp lại và bắt chước nữa, sự tìm kiếm và thử nghiệm lại khiến bé phát hiện ra những bí ẩn của ngôn ngữ. Hóa ra ngôn ngữ có sức mạnh. Khi một câu nói bật ra sẽ mang đến một hiệu quả lớn không ngờ. Những lời lẽ có uy lực giống như một lưỡi kiếm hoặc một con dao có thể đậm thương người khác. Thế là thời kì nhạy cảm về những câu chửi tục của bé cũng bắt đầu âm thầm tím đèn.

❖ Tại sao bé lại chửi bậy?

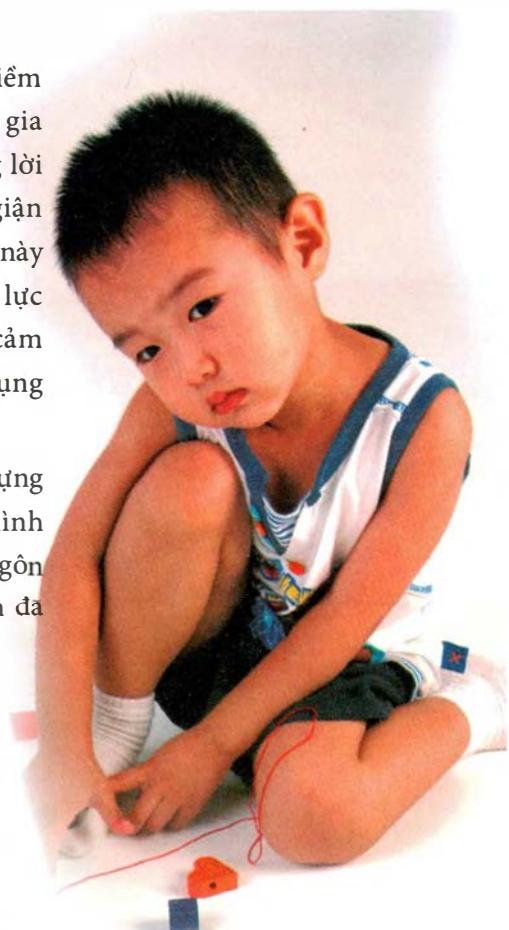
Gần đây, bỗng nhiên bé Minh học được một câu chửi bậy. Mỗi khi bé thản nhiên nói ra câu chửi bậy này, cả nhà lại nháo nhào hết cả lên. Bà nội thì lắc đầu, ông nội thì giật chân, mẹ thì la lên, bố thì giơ tay định đánh vào mông bé....

Mặc dù cả nhà đã nghĩ đủ cách nhưng bé Minh vẫn sử dụng câu chửi bậy ấy mọi lúc mọi nơi, thường xuyên khiến cho người nhà xấu hổ trước mặt mọi người. Làm thế nào để bé Minh ngoan hơn thực sự vô cùng khó. Dù nhiều lần bị đánh thế nào chăng nữa nhưng bé vẫn cứ chửi bậy, thậm chí ngày càng chửi bậy nhiều hơn.

Rõ ràng là bé Minh đang đắm mình trong niềm vui tìm kiếm sức mạnh của ngôn ngữ. Trong các gia đình bình thường, khi trẻ chửi bậy hoặc nói những lời thô tục, cha mẹ thường tìm cách ngăn chặn, nổi giận hoặc tìm mọi cách để uốn nắn. Những hành động này chỉ càng khiến cho bé cảm nhận sâu sắc được uy lực của những từ ngữ có hiệu quả mạnh, đồng thời cảm thấy càng hào hứng hơn. Sau đó, bé sẽ càng sử dụng những câu chửi bậy này nhiều hơn.

Lúc này bé giống như một đạo diễn tí hon, dựng lên một vụ “lùm xùm” trong gia đình do chính mình kiểm soát. Vậy thì đổi mặt với thời kì nhạy cảm về ngôn ngữ đặc biệt của bé, phải chăng các bậc phụ huynh đã bó tay?

Khi bé nói ra những điều không hay, cha mẹ chờ nên có biểu hiện ngạc nhiên hay phản nộ. Nếu bé đã lớn, cha mẹ có thể bình tĩnh xử lý, cho bé có thời gian độc lập suy nghĩ, để bé tự nhận thức xem mình đã nói sai ở đâu.

❖ Cần bình tĩnh xử trí với những bé đang trong giai đoạn nhạy cảm với những câu chửi bậy

Con gái cô giáo Trà tên là Hân, cũng vừa bước vào giai đoạn tìm hiểu sức mạnh của ngôn ngữ. Một hôm, cô Trà giúp bé Hân đi dỗi giày mới, lúc buộc dây, bé Hân đột nhiên nói: “Mẹ thối tha, làm Hân bị đau chân!”.

Cô Trà nhìn con gái, nới lỏng dây giày rồi nói: “Con đi chơi cùng các bạn đi!”.

Bé Hân dường như không thích vẻ mặt bình thản này của mẹ, bé càng lớn tiếng quát: “Mẹ thối tha, đá chết mẹ này!”.

Cô Trà đứng dậy, đi làm việc nhà.

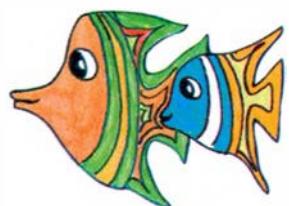
Bé Hân có vẻ không cam tâm, thậm chí chẳng còn hứng thú đi chơi nữa. Bé đuổi theo mẹ và nói: “Mẹ, đá chết mẹ!”.

Cô Trà bình tĩnh nói: “Mẹ biết rồi, nhưng mẹ đang bận dọn dẹp nhà cửa, con đi chơi đi, các bạn đang chờ con đấy!”.

Thấy lời nói mà mình đã dùng chẳng có sức mạnh lớn lắm, bé Hân cảm thấy thật nhảm chán. Những ngày sau đó, bé Hân bắt đầu sử dụng những từ ngữ mạnh với cả nhà, gọi bà nội là “bà già”, gọi ông nội là “ông già thối”, thỉnh thoảng còn “thưởng” cho bố một câu: “Bố thối, béo như Trư Bát Giới”...

Cả nhà đã dùng tất cả sự nhẫn耐 và khoan dung, luôn thống nhất với nhau rằng cho dù bé Hân có “nói bậy” đến đâu, mọi người cũng không có bất cứ phản ứng gì. Cuối cùng, chưa đến hai tháng, bé Hân thấy không ai có phản ứng gì với những lời nói tục, chửi bậy của mình thì liền chấm dứt hoàn toàn “trò chơi” này.

Mẹ ơi, mẹ có nghe thấy
con nói gì không?

Gia đình bé Hân rất sáng suốt! Đối mặt với thời kì nhạy cảm về những câu chửi tục của bé, cách tốt nhất là lờ đi, không thể hiện bất cứ phản ứng nào. Khi bé phát hiện ra sức mạnh của ngôn ngữ, bé một mặt sẽ chơi trò “chọc giận bạn bất cứ lúc nào”, mặt khác sẽ đo thử chỉ số sức mạnh của ngôn ngữ. Thấy những lời mình nói ra nhận được sự phản ứng dữ dội của mọi người... bé sẽ cảm thấy vô cùng thích thú.

Uốn nắn hành vi của bé, ngăn chặn, nỗi giận hoặc nắn nิ đều không phải là hành vi khoa học, đối mặt với thời kì nhạy cảm này của bé, cha mẹ cần ghi nhớ một nguyên tắc: Lờ đi, không có bất cứ phản ứng gì.

Giai đoạn ngôn ngữ cái tôi: Quá trình quá độ từ ngôn ngữ bên ngoài chuyển thành ngôn ngữ bên trong

Phương pháp giáo dục Montessori: Ngôn ngữ cái tôi

Trong phương pháp giáo dục Montessori, ngôn ngữ cái tôi của trẻ là cụm từ dùng để chỉ trẻ vừa thực hiện các hoạt động, vừa lẩm bẩm một mình. Những lời này không phải nói cho người khác nghe, cũng không phải trẻ tự nói cho mình nghe. Ngôn ngữ cái tôi thực chất chính là hành vi bé nói ra những việc bé đang nghĩ hay đang làm. Ngôn ngữ cái tôi là một dạng ngôn ngữ không thể tự kiểm soát được.

❖ Tại sao bé lại thích lẩm bẩm một mình?

Mẹ dẫn Bông ra ngoài chơi, miệng Bông cứ lẩm bẩm suốt dọc đường đi. Trên xe buýt có dán ảnh của rất nhiều ngôi sao, bé Bông lúc thì chỉ vào ảnh của Lê Minh và nói: “Đây là chú Lê Minh của con!”, một lúc lại chỉ vào ảnh của Bi (Rain) và nói: “Anh Quang Vinh của con thật là đẹp trai!”. Sau đó, bé Bông lại nhìn ngược nhìn xuôi và hỏi: “Sao không thấy chị Xuân Mai của con nhỉ?”.

Vẻ mặt ngây thơ của bé Bông khiến cho hành khách trên xe phải phì cười, làm cho mẹ Bông đỏ bừng mặt vì xấu hổ, không biết phải làm thế nào. Mẹ Bông cố ý ngó lơ, muốn để Bông tự im lặng.

Nào ngờ bé Bông giả vờ như đang ôm con gấu bông đồ chơi của mình trong tay và tự nói chuyện với chính mình: “Gấu con chạy lên trước, bé Bông chạy theo sau, gấu con chạy mãi, chạy mãi, bé Bông đuổi mãi, đuổi mãi, gấu con chạy rõ nhanh, bé Bông đuổi không kịp...”.

Lí giải của Montessori

3~4 tuổi là giai đoạn mà con người nói nhiều nhất trong cuộc đời, đây là giai đoạn mà trẻ sẽ nói nhiều hơn cả những người nói nhiều. Các nghiên cứu đã chỉ ra rằng, những đứa bé 3 tuổi trở lên nhận được sự giáo dục bình thường về cơ bản đã nắm được hệ thống quy tắc ngữ pháp của tiếng mẹ đẻ, trở thành “người giao lưu ngôn ngữ” có trình độ khá về khả năng lí giải và biểu đạt ngôn ngữ. Lúc này, những người, sự vật, câu chuyện ngôn ngữ... đều trở thành những đề tài nói chuyện của bé.

Thấy bé Bông cứ luôn miệng như vậy, mẹ cũng chẳng biết phải dùng cách gì để bé Bông ngồi im lặng nữa.

Trong giai đoạn này, bé sẽ nảy sinh một hình thức ngôn ngữ mà các nhà tâm lí học gọi là “ngôn ngữ cái tôi”, nó là một hình thức ngôn ngữ xuất hiện sau khi con người ra đời được vài năm, đỉnh điểm là giai đoạn sau 3 tuổi, sẽ hoàn toàn biến mất khi con người 8~9 tuổi.

❖ Tại sao bé thường ngày nói rất nhiều, nay bỗng ỉu xìu?

Bé Hoa rất hay nói, nói luôn miệng mọi lúc mọi nơi, nghĩ gì là nói nấy, ngay cả lúc ngồi chơi một mình cũng luôn miệng nói không ngừng, nhiều lúc khiến mẹ phải xấu hổ.

Bà ngoại của bé Hoa là một người rất hay cằn nhặt, do đó mẹ bé Hoa hết sức đau đầu, cảm thấy bé Hoa mắc tật nói nhiều là di truyền từ bà ngoại. Thế là mẹ bắt đầu ngăn chặn hành vi của bé Hoa, thường xuyên tìm cách cắt ngang mỗi khi bé Hoa nói, còn bảo bé khi chơi không được làm nhảm một mình. Mẹ bé Hoa nhất mực muốn huấn luyện con gái thành một bé gái nhu mì.

Ai dè một thời gian sau, bé Hoa không những gặp trở ngại trong vấn đề phát triển ngôn ngữ mà ngay cả tính cách cũng trở nên cô lập. Mẹ bé Hoa ngày càng không hiểu con mình đang nghĩ gì, tại sao một đứa trẻ vốn nói nhiều như thế nay bỗng trở nên im lặng như thế?

Thời kì ngôn ngữ cái tôi là một giai đoạn cần giao lưu ngôn ngữ nhất trong cuộc đời con người.

Sự nảy sinh của ngôn ngữ cái tôi là thời kì quá độ từ ngôn ngữ bên ngoài chuyển thành ngôn ngữ nội tại, do đó đặc biệt cần có sự dẫn dắt của cha mẹ. Khi bé hay lầm bầm một mình, cha mẹ cần chủ động tham gia nói chuyện với con, tìm hiểu suy nghĩ và khả năng phát triển ngôn ngữ của bé. Nếu bé bị ngăn cản giao lưu ngôn ngữ trong thời kì ngôn ngữ cái tôi này, thì sẽ không chỉ ảnh hưởng đến sự phát triển ngôn ngữ của bé mà còn gây ra những ảnh hưởng xấu đến tâm lí của bé.

Cha mẹ tuyệt đối không nên bỏ qua cơ hội phát triển khả năng ngôn ngữ này của bé, đừng vì bé nói quá nhiều mà cảm thấy bức tức, mắng mỏ hay ngăn cản,

phải trở thành đối tượng giao lưu, làm thính giả trung thành của bé, đồng thời nắm bắt những đặc điểm của thời kì này để tiến hành uốn nắn kịp thời những sai lầm ngôn ngữ cho bé.

Trong quá trình giao lưu với cha mẹ, bé sẽ phát hiện ra nhiều điều hấp dẫn từ ngôn ngữ, bé sẽ giống như một nhà văn, theo đuổi và nỗ lực tìm kiếm những từ ngữ hay, đẹp hơn để sử dụng, và hiệu quả thường khiến cho người lớn bất ngờ.

Me ơi, con kể cho mẹ nghe một
câu chuyện nhé!

❖ Cha mẹ là thầy giáo ngôn ngữ của bé

Qua sách báo, mẹ bé Thanh có biết đến thời kì nhạy cảm ngôn ngữ của trẻ. Mẹ đặc biệt chú ý đến việc bồi dưỡng khả năng ngôn ngữ cho bé Thanh. Do được bồi dưỡng trong một môi trường hoàn hảo nên khả năng biểu đạt ngôn ngữ và tư duy lôgic của bé Thanh vô cùng xuất sắc.

Một hôm, mẹ đi làm về, nghe nói bé Thanh đã ăn đồ lạnh, mẹ liền hỏi Thanh: “Sáng nay con đã lén ăn một que kem đậu xanh phải không?”.

Bé Thanh đáp: “Con không ăn một que, mà là nửa que”, rồi như chợt ý thức được điều gì đó, bé vội vàng bào chữa ngay: “Con không phải lén ăn, mà ăn công khai nhé!”.

Lúc ăn cơm, nhìn thấy một bàn đầy thức ăn, bé Thanh vô cùng thích thú, liền reo lên: “Oa, toàn là món ăn ngon tuyệt vời, con phải ăn cho thỏa thích mới được!”.

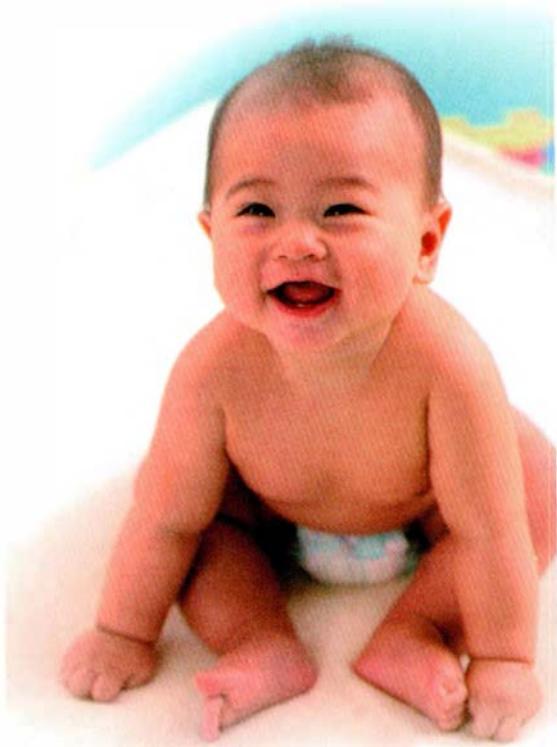
Nói rồi, bé Thanh liền ăn ngẫu nghiến món thịt kho. Bà nội sợ cháu nghẹn liền nhắc Thanh ăn chậm thôi. Thanh vừa nuốt vừa ê a nói: “Không sao đâu bà ơi, cháu có thể nuốt chửng được mà!”.

Đúng là bé Thanh rất biết ăn nói!

Cách sử dụng và lí giải câu chữ của trẻ xuất phát từ người lớn, bạn bè và nhất là từ **cha mẹ**. Cách sử dụng và lí giải câu chữ, từ ngữ của trẻ xuất phát từ môi trường ngôn ngữ, từ kinh nghiệm bản thân và sự sánh đôi của ngôn ngữ, từ sự nội hóa và linh hội khi nghe và đọc, từ việc tự do sử dụng ngôn ngữ...

Khi đã hiểu đặc điểm thời kì nhạy cảm ngôn ngữ của trẻ, cha mẹ hãy thay đổi cách nói chuyện tùy tiện để chuẩn bị cho bé một môi trường ngôn ngữ không chỉ đơn thuần là chuẩn xác, phong phú và thú vị mà còn là một môi trường đầy tính nhân văn. Trong tình yêu và sự tự do, bé có thể cảm nhận được bản thân, cảm nhận những người khác, cảm nhận môi trường, đồng thời nắm bắt được chuẩn xác âm thanh và nhanh chóng đưa ra những biểu đạt. Những biểu đạt này không chỉ là ngôn ngữ mà còn đại diện cho sức mạnh, cho một hiện thực, sự sâu sắc; ngoài ra, hiệu quả của việc giáo dục khoa học thường được thể hiện rất rõ ở ngôn ngữ.

Sau khi bé ra đời, nếu trong nhà có nhiều người chăm nom bé, nên cố gắng dùng giọng chuẩn để nói chuyện với bé, giúp cho bé được tiếp xúc với ngôn ngữ chuẩn từ nhỏ.

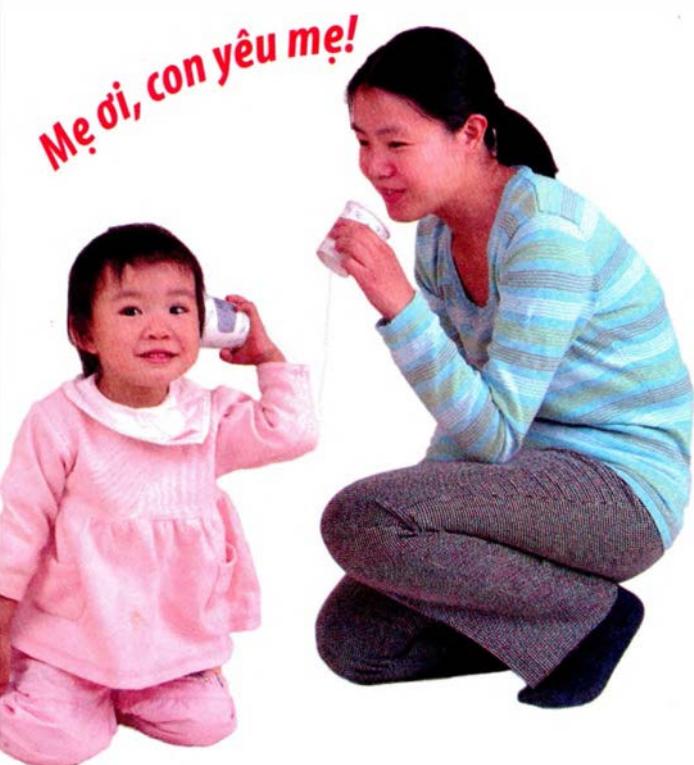

Nói lắp - Giảm dần theo sự trưởng thành về ngôn ngữ

❖ Tại sao bé đột nhiên bị nói lắp?

Một hôm, mẹ của Bin buôn bã chạy đến tìm cô giáo, tâm sự nỗi buồn phiền của mình. Hóa ra bé Bin đã lèn lớp mẫu giáo nhỡ rồi, vốn dĩ bé nói chuyện rất tốt, rất lưu loát, nhưng không biết tại sao bé đột nhiên có hiện tượng nói lắp. Mẹ Bin rất sợ, cứ thế này thì Bin sẽ có tật nói lắp thật.

Trò chơi gọi điện thoại chính là một phương pháp cổ vũ cho những bé ít nói, tính cách hướng nội nói nhiều lên; vừa có thể tăng cường việc giao lưu giữa cha mẹ và con, lại có thể tìm hiểu được tình hình hàng ngày của bé; điều quan trọng hơn cả là có thể nâng cao nhu cầu nói chuyện của bé.

Lý giải của Montessori

Khả năng ngôn ngữ của bé đang liên tục phát triển, khả năng tư duy logic cũng không ngừng được nâng cao, chúng hi vọng có thể sử dụng những từ ngữ và câu chữ mới mẻ để biểu đạt suy nghĩ và cách nhìn nhận của bản thân. Bé nôn nóng muốn biểu đạt ý nghĩ của mình nhưng trong đầu lại có rất nhiều từ ngữ, tốc độ nói chuyện không thể nào theo kịp, do đó xuất hiện hiện tượng ngôn ngữ và tư duy thoát li với nhau, gây ra hiện tượng “nói lắp”.

Nói một cách chính xác, trẻ từ 4~6 tuổi “nói lắp” không hẳn là nói lắp, cùng với sự tăng lên của độ tuổi, bé sẽ nắm vững được nhiều từ vựng hơn, tốc độ nói chuyện và tư duy sẽ liên kết chặt chẽ với nhau hơn, lúc ấy hiện tượng nói lắp sẽ tự nhiên biến mất.

❖ Áp lực sẽ khiến cho bé nói lắp

Bé Thái có một người anh họ “biết ăn nói”, lại tương đương tuổi. Cậu anh họ này từ nhỏ đã rất mau mồm mau miệng, rất được lòng mọi người. Mỗi lần tụ họp gia đình, mọi người thường mang bé Thái ra so sánh với người anh họ. Đặc biệt là khi bé Thái có hiện tượng nói lắp, cả nhà đã xúm vào phê bình và chỉ trích.

Mẹ Thái thường xuyên nghiêm nghị nói: “Từ từ nói chuyện, nói chậm một chút, không được nói lắp!”.

Kết quả không những không cải thiện được tình trạng nói lắp của Thái mà càng khiến cho bé không dám mở miệng nói chuyện hơn.

Cách làm của người nhà bé Thái là thiếu khoa học. Bé Thái cũng là một cá thể độc lập, đáng được tôn trọng, cha mẹ cần ghi nhớ câu này: **Không bao giờ được mang điểm yếu của con mình ra so sánh với điểm mạnh của con người khác.** Như thế là không công bằng với con mình. Bé Thái vốn đã không tự tin được như anh họ, lại cộng thêm với việc bé đang ở trong giai đoạn đặc biệt của quá trình phát triển ngôn ngữ, nếu cách xử trí của gia đình không đúng đắn có thể gây ảnh hưởng đến khả năng ngôn ngữ cả đời của bé.

Trẻ ở trong giai đoạn đặc biệt này cần được cha mẹ tạo cho một môi trường và không gian ngôn ngữ thoải mái, tự do, đồng thời tạm gác những yêu cầu của bản thân, giúp bé thuận lợi vượt qua giai đoạn “nói lắp”.

Vậy khi bé xuất hiện hiện tượng “nói lắp”, cha mẹ nên xử trí như thế nào?

* Cần phải kiên nhẫn, chờ đợi bé tìm được hết những từ ngữ bé muốn biểu đạt ra.

* Không nên bắt chước, ra hiệu, không nên để bé chú ý đến hiện tượng nói lắp của mình.

* Không nên giúp bé giảm tốc độ nói chuyện hoặc bắt đầu lại, bởi vì như vậy sẽ gây nên những ảnh hưởng không tốt.

* Dẫn bé đến một nơi tương đối yên tĩnh, như vậy bạn có thể tập trung chú ý, tỉ mỉ tìm hiểu xem bé muốn nói cái gì.

* Đừng để người khác cười nhạo bé, càng không nên để người khác tùy ý uốn nắn bé nói chuyện.

* Khi bé đang cố gắng nói chuyện, thử tìm cách giảm nhẹ áp lực cho bé.

* Tuyệt đối không nên vì vẩn đề nói lắp mà phạt bé.

* Thường xuyên chơi trò chơi, hát hò, đọc những bài thơ với bé để bé cảm thấy sự thú vị của việc thay đổi hoạt động ngôn ngữ.

* Nếu như bạn có thể làm được những điều này, cùng với một trái tim khoan dung, nhẫn耐 và tình yêu thương, thì hãy bình thản chờ đợi bé trưởng thành nhé!

Bé đã bắt đầu học ngôn ngữ từ trong bụng mẹ rồi

Lúc có thai, mẹ bé Minh thường xuyên nói chuyện với người bạn thân thiết nhất của mình là chị Lê. Chị Lê là một giáo viên, thường xuyên thảo luận những kinh nghiệm giáo dục trẻ với mẹ bé Minh, đồng thời có dạy cho mẹ bé Minh một số phương pháp giáo dục rất khoa học và hiệu quả, mẹ bé Minh cảm thấy vô cùng thoải mái.

Sau đó, chị Lê phải đi công tác nửa năm. Khi bé Minh được 6 tháng, chị Lê công tác trở về và đến nhà bé Minh chơi. Lúc chị Lê chia tay ra nói với bé Minh: “Đi thôi Minh, chúng ta cùng ra ngoài tắm nắng nào!”, bé Minh tự nhiên chia tay ra cho chị Lê bế.

Mẹ bé Minh vô cùng ngạc nhiên: “Kì lạ, ngoài hai vợ chồng em ra, chẳng có ai bế được nó cả, lạ thật đấy!”.

Sự phát triển khả năng ngôn ngữ của bé thực ra đã bắt đầu từ giai đoạn thai nhi. Khoảng mười tuần trước khi sinh, thai nhi **đã có những phản ứng đối với âm thanh.** Có thể là vì trước khi ra đời, bé Minh đã được nghe giọng của chị Lê nhiều, cộng thêm với tâm trạng vui vẻ của mẹ nên bé đã ghi nhớ chị Lê.

Chỉ có điều, trong tất cả các âm thanh, thai nhi thích nghe nhất vẫn là giọng nói của mẹ. Giọng nói của mẹ là âm thanh có tần số cao, thai nhi có thể cảm nhận được thông qua sự dẫn truyền của xương và tuần hoàn máu, do đó sau khi ra đời, bé có thể cảm thấy được vỗ về, an ủi khi nghe thấy tiếng của mẹ. Trẻ sơ sinh vừa mới chào đời cũng có thể từ từ xây dựng phương pháp giao lưu của riêng mình khi nhận được sự đáp lại của mẹ lúc bé đang khóc.

Trẻ sơ sinh bắt đầu học ngôn ngữ từ mẹ.

Bệnh viện quốc lập của thủ đô Caracas của Venezuela đã tiến hành thí nghiệm dưới đây và chứng minh được rằng, trẻ đã bắt đầu hấp thu và học hỏi ngôn ngữ từ khi còn nằm trong bụng mẹ.

Đặt một đứa bé mới sinh nằm ở giữa, người mẹ và cô y tá lần lượt ngồi ở hai đầu giường, hai người cùng nói chuyện với bé, đồng thời gọi tên bé, trẻ sơ sinh thường quay mặt về phía mẹ của mình. Trong khi tiến hành thí nghiệm, người làm thí nghiệm yêu cầu cô y tá nói to và người mẹ nói nhỏ với trẻ sơ sinh, kết quả vẫn không có gì thay đổi. Các quốc gia khác cũng tiến hành những thí nghiệm tương tự và thu được kết quả giống như vậy.

7 giai đoạn phát triển ngôn ngữ quan trọng của bé sau khi ra đời

Con người không phải vừa ra đời là đã biết nhận thức, biết nói chuyện. Sự bồi dưỡng khả năng ngôn ngữ của trẻ cần căn cứ vào đặc điểm trưởng thành khác biệt của trẻ sơ sinh để từ đó có cách khai thác, huấn luyện phù hợp; cần căn cứ vào đặc trưng ngôn ngữ của từng tháng khác nhau, sử dụng các phương pháp; cách thức khác nhau để tiến hành khơi gợi, rèn luyện cho trẻ.

— Montessori —

Trước khi biết nói ra những từ đầu tiên, bé cũng không hề tách rời khỏi ngôn ngữ, mà vẫn đang ở trong giai đoạn tiền lí giải ngôn ngữ và giai đoạn lí giải ngôn ngữ.

* *Giai đoạn tiền lí giải ngôn ngữ:* Bé đang tích lũy thông tin để lí giải ngôn ngữ.

* *Giai đoạn lí giải ngôn ngữ:* Bé thông qua lí giải ngôn ngữ, ngữ nghĩa để nắm vững ngữ pháp, ngữ nghĩa, bắt đầu học cách vận dụng ngôn ngữ nói chuyện.

* *Thông qua giai đoạn tiền lí giải ngôn ngữ và giai đoạn lí giải ngôn ngữ,* bé dần dần học cách nói các từ đơn, cụm từ, câu và đoạn đối thoại...

❖ 0~8 tháng: Giai đoạn tiền lí giải ngôn ngữ

Giai đoạn tiền lí giải ngôn ngữ là cụm từ để chỉ giai đoạn từ khi bé sinh ra đến 8 tháng tuổi. Hoạt động ngôn ngữ của con người bao gồm hai phương diện là nghe và nói, hoàn toàn tương ứng với quá trình học tập mang tính tiếp thu và biểu đạt trong hoạt động ngôn ngữ của bé.

Việc học hỏi ngôn ngữ của bé nhất định phải là tiếp thu trước, rồi mới đến lí giải, cuối cùng là biểu đạt. Do vậy, con người có bậc thang của riêng mình trong cách học tập ngôn ngữ, thông thường được gọi là mô hình kim tự tháp học tập ngôn ngữ: Nền móng của kim tự tháp, bộ phận nền tảng nhất chính là sự chuẩn bị môi trường ngôn ngữ hoàn hảo, chuẩn xác, phong phú, đa nguyên hóa và hoàn thiện nhất, bé nghe được mới có thể nói được, đọc được, viết được. Hiện nay có rất nhiều bậc phụ huynh thường chú ý đến phần đọc viết của con mà không biết rằng chỉ khi có nền móng vững chắc (môi trường ngôn ngữ hoàn hảo) thì khả năng ngôn ngữ của bé mới có thể phát triển thuận lợi.

Bé từ 0~8 tháng tuổi vẫn chưa biết nói chuyện với người lớn, gần như không thể lí giải được ngôn ngữ của người lớn. Nói một cách nghiêm khắc thì bé ở độ tuổi này vẫn chưa nảy sinh sự lí giải và khả năng biểu đạt ngôn ngữ, hoạt động ngôn ngữ của bé đa phần là ngôn ngữ mang tính tiếp thu.

Nhưng các bé ở độ tuổi này cũng đang chuẩn bị cho sự phát triển ngôn ngữ của mình. Một mặt, bé sẽ tự rèn luyện phát âm bằng cách ê a; mặt khác, bé cũng bắt đầu “lí giải” ngôn ngữ một cách lơ mơ, tốc độ

tiến bộ rất nhanh chóng: Bé sẽ lí giải một số từ ngữ, câu cú nào đó thông qua ngữ âm, ngữ điệu kết hợp với các động tác cơ thể, vẻ mặt của người lớn hoặc một số vật thể thực mà người lớn giờ ra trước mắt bé.

Bé 3 tháng tuổi đã bắt đầu có các biểu hiện tích cực muốn “nói”, mẹ có thể lắng nghe những âm thanh mà bé phát ra lúc dễ chịu, lúc vui vẻ, ví dụ: a, ô, ư... Bé càng vui sẽ phát âm càng nhiều, hây tạo ra một không khí vui vẻ để bé liên tục rèn luyện khả năng phát âm của mình. Đây chính là sự khởi đầu của việc học hỏi ngôn ngữ.

Nhận tố ảnh hưởng quan trọng nhất trong giai đoạn tiền lí giải ngôn ngữ của bé chính là: Người lớn có nói chuyện với bé không? Mức độ nói chuyện như thế nào? Thông qua một loạt hành vi: lắng nghe, phát âm, bắt chước, gọi, và tiến hành những hành động có liên quan đến âm thanh... để khởi động kế hoạch rèn luyện ngôn ngữ cho bé.

Con ếch có màu xanh này!

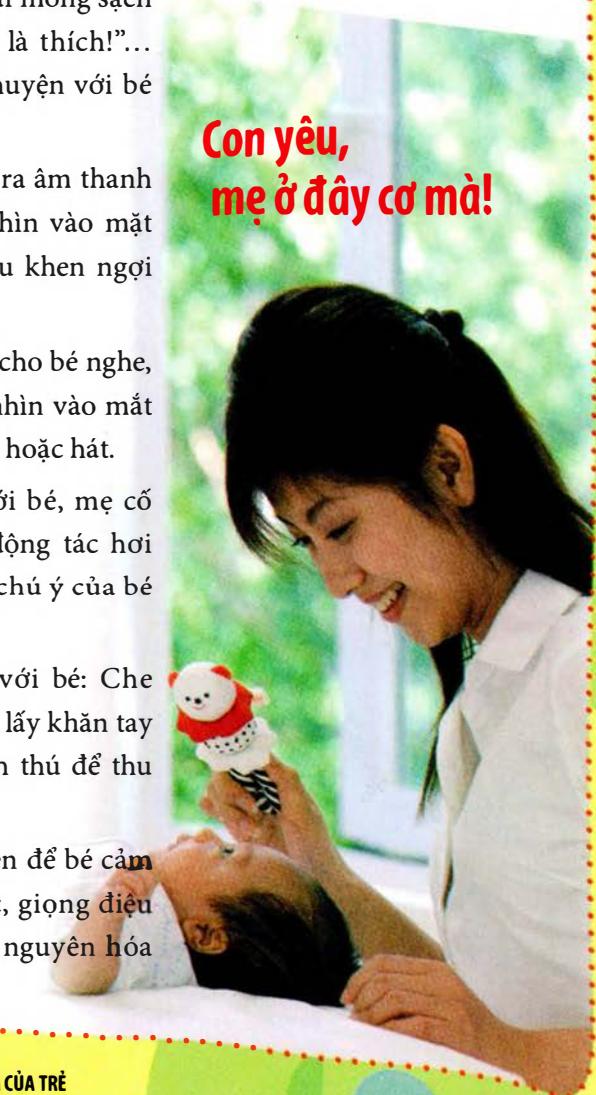
Hướng bé nhìn vào mặt mẹ

Mục đích của trò chơi: Khi bồi dưỡng hoạt động ngôn ngữ cho trẻ, hướng bé nhìn vào mặt của người huấn luyện sẽ tiện cho việc triển khai hoạt động ngôn ngữ và xây dựng tình cảm giữa cha mẹ và con cái.

Cách chơi:

- ⊖ Lúc thay tã hoặc tắm cho bé, có thể dẫn dắt bé nhìn vào mắt của mẹ, đồng thời dịu dàng gọi tên bé: “Bé ngoan, nhìn mẹ này, mẹ yêu con, mẹ đang thay tã cho con đấy! Xong rồi, cái mông sạch sẽ thơm tho rồi nhé!”, “Đi tắm thật là thích!”... Cha mẹ cũng có thể dịu dàng nói chuyện với bé khi cho bé bú sữa.
- ⊖ Mẹ có thể sử dụng đồ chơi phát ra âm thanh để thu hút sự chú ý của bé, để bé nhìn vào mặt mẹ. Sau đó mẹ có thể nói những câu khen ngợi bé.
- ⊖ Mẹ có thể đọc một bài đồng dao cho bé nghe, để bé nằm thoả mái trong lòng mẹ, nhìn vào mắt mẹ, mẹ vừa nhìn bé vừa dịu dàng đọc hoặc hát.
- ⊖ Cố định thời gian và lời nói với bé, mẹ cố gắng sử dụng giọng điệu, vẻ mặt, động tác hơi khoa trương một chút để thu hút sự chú ý của bé vào mặt mình.
- ⊖ Dùng khăn tay chơi trò ú oà với bé: Che khăn tay lên mặt bé, sau đó đột nhiên lấy khăn tay ra, đồng thời phát ra âm thanh thích thú để thu hút sự chú ý của bé.
- ⊖ Có thể thay đổi người huấn luyện để bé cảm nhận được những âm thanh, âm sắc, giọng điệu khác biệt, có lợi cho sự tiếp thu đa nguyên hóa của bé.

Con yêu,
mẹ ở đây cơ mà!

Trò chơi

Mẹ cưng ê a

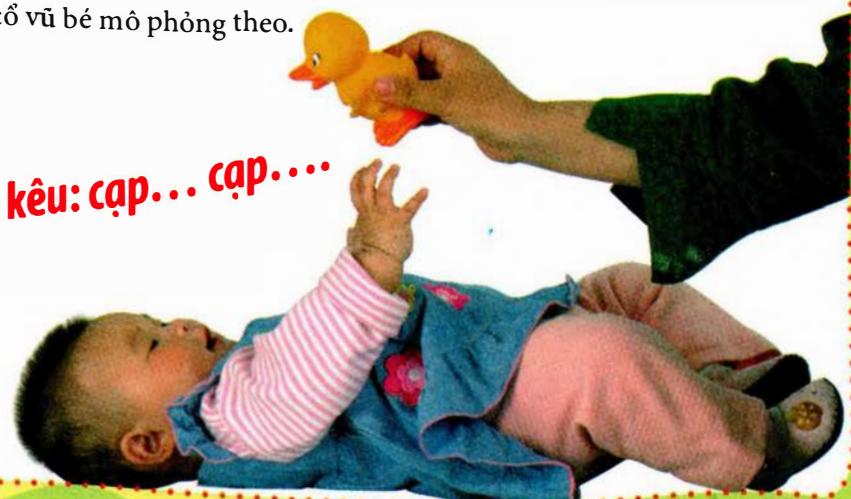
Mục đích của trò chơi: Thông qua việc phát âm để rèn luyện cơ quan phát âm, có lợi cho sự phát triển ngôn ngữ của bé từ nay về sau.

Cách chơi:

- ◎ Nói chuyện với bé, dẫn dắt bé ê a phát âm, mẹ cưng ê a phát âm theo bé để tăng thêm hứng thú phát âm cho bé.
- ◎ Hãy hát cho bé nghe những bài hát có ý nghĩa, đồng thời mô tả tiếng kêu của các con vật, tiếng còi xe để chọc cho bé cười.
- ◎ Cù lét hay làm mặt xấu để khiến bé phát ra tiếng cười, phát ra âm thanh.
- ◎ Cho bé có đầy đủ thời gian tự do, cho phép bé ê a, mấp máy môi, thổi bong bóng... để bé cảm nhận niềm vui của sự vận động khoang miệng.
- ◎ Dùng món đồ chơi mà bé thích để chơi đùa với bé, quan sát xem bé có thể dùng âm thanh biểu đạt bé muốn lấy món đồ chơi đó hay không.
- ◎ Mẹ cưng ê a theo bé, phát ra những âm thanh khác với bé để cổ vũ bé mô phỏng theo.

Lúc nói chuyện với bé, cha mẹ có thể mô phỏng tiếng phát âm của bé, để bé cảm nhận phát âm là một trò chơi thú vị, bé sẽ vui vẻ hùa theo bạn.

Con vịt con kêu: cạp... cạp...

Khi làm việc, chớ quên nói chuyện với bé

Mục đích của trò chơi: Phát ra âm thanh có liên quan đến hành vi nhằm tăng cường tính liên quan giữa ngôn ngữ và vật thực, thúc đẩy sự phát triển ngôn ngữ của bé.

Cách chơi:

- ◎ Cho dù là lúc cho bé ăn, tắm, massage hay thay tã, mẹ đều cần phối hợp hành động với ngôn ngữ, đồng thời phải nói một cách nhẹ nhàng, chính xác cho bé nghe.
- ◎ Nói cho bé biết mỗi loại đồ chơi có thể phát ra âm thanh tương ứng, ví dụ: ô tô đồ chơi: bim bim bim; tàu hỏa: xịch xịch xịch; xe đạp: kính coong, kính coong, cái trống: tùng... tùng... tùng....
- ◎ Có thể treo một số bức tranh về động vật ở trong nhà, mẹ vừa bế bé ngắm nhìn bức tranh vừa chậm rãi mô tả tiếng kêu của con vật đó cho bé nghe.
- ◎ Khi có khách đến chơi nhà, mẹ có thể vừa vẫy tay bé vừa chào hỏi khách. Khách đi rồi cầm tay bé vừa vẫy vừa nói tạm biệt; chập hai tay của bé lại và nói “cám ơn”.

Gọi tên của bé

Mục đích của trò chơi: Thông qua trò chơi gọi tên để tăng cường kích thích ngôn ngữ đối với bé.

Cách chơi:

○ Chuẩn bị một bài hát ru, mẹ chậm rãi hát cho bé nghe, sau đó thay tên em bé trong bài hát bằng tên của con mình, chú ý quan sát biểu cảm của bé: Bé sẽ lắng tai chú ý khi mẹ gọi tên bé, bé đang ngạc nhiên, sao tên mình lại xuất hiện ở trong bài hát nhỉ? Mẹ còn có thể thay bằng các bài hát thiếu nhi khác và quan sát biểu cảm của bé khi thỉnh thoảng nghe thấy tên mình xuất hiện. Mặc dù bé không hoàn toàn hiểu hết nhưng bé sẽ rất thích thú khi mẹ làm như vậy.

○ Khi bé biết ngồi, mẹ có thể để bé ngồi chơi đồ chơi, mẹ ngồi bên cạnh gọi tên bé, cho đến khi cứ nghe thấy mẹ gọi tên là bé lại biết quay về phía mẹ. Mẹ có thể dùng đồ chơi hoặc những cái ôm hôn làm phần thưởng cho bé.

Bé dưới tám tháng tuổi có thể dùng ngôn ngữ bằng tay hoặc các âm cơ bản để chào hỏi, tạm biệt... Vì vậy, mẹ có thể chủ động gọi và chào hỏi bé mỗi khi bé thức dậy.

**Con ở đây cơ mà!
Con đang chơi xé giấy à!**

❖ 9~12 tháng: Giai đoạn lí giải ngôn ngữ

Các nghiên cứu đã chứng minh, cho dù là trẻ sơ sinh ở quốc gia nào, chỉ cần cơ quan phát âm phát triển bình thường, đồng thời có môi trường ngôn ngữ thích hợp, bắt đầu từ tháng thứ 9 trở đi, bé sẽ bước vào giai đoạn lí giải ngôn ngữ của người lớn. Do đó, tiêu chí quan trọng của bé bước vào giai đoạn lí giải ngôn ngữ là bé đã có thể lí giải được ý nghĩa của một số từ, câu. Nhưng do các nhân tố di truyền, giáo dục, môi trường... sự khác biệt trong vấn đề phát triển ngôn ngữ ở các bé là tương đối lớn. Có những bé 7~8 tháng đã bước vào giai đoạn lí giải ngôn ngữ, có những bé phải hơn một tuổi mới bắt đầu. Điều này cần có sự quan sát tỉ mỉ và kiên trì dẫn dắt của mẹ.

Có những em bé khoảng 10 tháng tuổi đã bắt đầu bước vào giai đoạn bập bê tông nói. 9~12 tháng chính là thời cơ tốt nhất để bồi dưỡng khả năng ngôn ngữ của bé, hàng loạt những kích thích ngôn ngữ và sự dẫn dắt của người lớn là điều cực kì quan trọng để bé tiếp thu được khả năng ngôn ngữ cho mình.

Trò chơi

Làm một cuốn sách nhỏ dành riêng cho bé

Mục đích của trò chơi: Mang đến cho bé những kích thích ngôn ngữ có lợi thông qua việc đọc, nghe và xem sách.

Cách chơi:

- Mẹ có thể sưu tập các bức ảnh về màu sắc, động vật, thức ăn, nhân vật mà bé thích nhất làm thành một cuốn sách dành riêng cho bé.
- Hằng ngày, vào một thời gian nhất định, mẹ lại cho bé xem, nghe và đọc sách: “Đây là màu đỏ, là màu con thích nhất này; đây là con chó, con chó kêu gâu... gâu...; Đây là mẹ, nhìn xem, mẹ đang cười với con!”.

○ Mỗi ngày nên thay đổi từ vựng khác nhau để làm phong phú thêm kho từ ngữ, câu chữ của bé.

○ Thường xuyên tăng cường nội dung cho cuốn sách, bổ sung thêm nhiều nội dung mới vào sách để bé có một cuốn sách dành riêng cho mình, cuốn sách đầu tiên nâng cao khả năng ngôn ngữ và phát triển nhận thức.

Dùng bài hát đánh thức để gọi bé dậy

Mục đích của trò chơi: Tăng cường tính liên kết của ngôn ngữ với động tác và cơ thể, nâng cao khả năng lí giải ngôn ngữ và cỗ vũ bé phát âm.

Cách chơi:

⊖ Hằng ngày khi gọi bé dậy, mẹ có thể vừa hát vừa vuốt ve để đánh thức bé.

⊖ Nội dung bài hát:

Ông mặt trời đã cười rất tươi, bé yêu của mẹ mau thức dậy!

Thức dậy đi, đôi mắt!

Thức dậy đi, cái mũi!

Thức dậy đi, cái miệng!

Thức dậy đi, cánh tay!

Thức dậy đi, cái chân!

Bé mở to đôi mắt, gọi mẹ ơi, bố ơi....

⊖ Khi hát, cha mẹ có thể thay đổi trật tự bài hát, gọi đến đâu thì vuốt ve đến đó để tăng cường tính liên quan cho bé.

⊖ Khi hát xong, hãy cỗ vũ bé bắt chước gọi bố, mẹ.

⊖ Điều cần chú ý là khi hát, giọng điệu phải nhẹ nhàng, dịu dàng; khi gọi bé dậy không nên để bé cảm thấy khó chịu.

Reng...reng....

◆ 13~16 tháng tuổi: Dùng từ thay câu

Bé ở giai đoạn này đã bắt đầu nắm bắt được một số từ vựng, bắt đầu manh nha khả năng khái quát ngôn ngữ, biểu hiện là đã có thể biết phân biệt hoặc liên hệ giữa các từ khác nhau với sự vật cụ thể, khả năng lí giải ngôn ngữ cũng có sự tiến bộ. Bé được một tuổi rưỡi trở lên đã có thể nghe hiểu những câu chuyện ngắn, bởi vì bé gần như vẫn chưa có khả năng biểu đạt ngôn ngữ, không biết nói những câu hoàn chỉnh, chỉ dùng một, hai từ thay thế cho ý nghĩa của cả câu, vì vậy thời kì này được gọi là “dùng từ thay câu”.

Khi bé bắt đầu không cần bắt chước người lớn mà tự nói ra một số từ ngữ có ý nghĩa chính xác, điều đó cho thấy bé đã bắt đầu có khả năng nói chuyện.

Trò chơi

Trò chơi tiếp xúc

Mục đích của trò chơi: Tăng cường kích thích ngôn ngữ, làm phong phú vốn từ vựng, lí giải những câu đơn giản và phát triển khả năng xúc giác của bé.

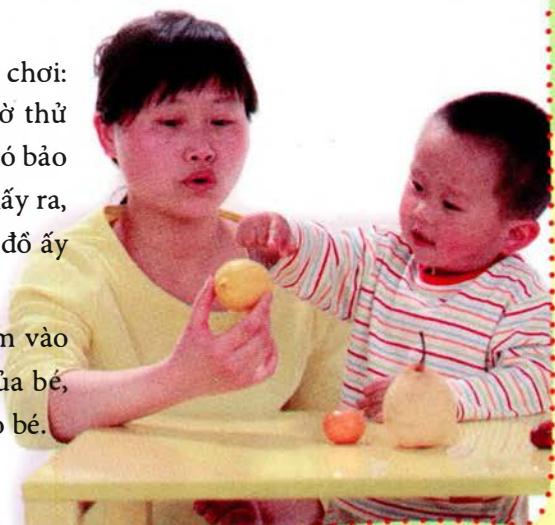
Cách chơi:

○ Mẹ chuẩn bị một cái túi, bên trong có đựng các loại hoa quả như: táo, chuối, nho, lê; bỏ vào đó một số món đồ chơi đã cọ sạch như: ô tô, găng tay, sách, bóng cao su...

○ Mẹ vừa hát vừa dẫn dắt bé chơi trò chơi: “Cái túi nhỏ, bao nhiêu là đồ, bé mau sờ thử xem!”, dụ bé nói ra: “Bé sờ thử xem”, sau đó bảo bé thò tay vào trong cái túi sờ đồ vật, rồi lấy ra, thử nói cho mẹ biết tên của những món đồ ấy là gì.

○ Cố vũ bé nói ra món đồ bé đã chạm vào để kiểm tra mức độ nắm vững từ ngữ của bé, đồng thời làm giàu thêm vốn từ vựng cho bé.

Đây là quả chanh này!

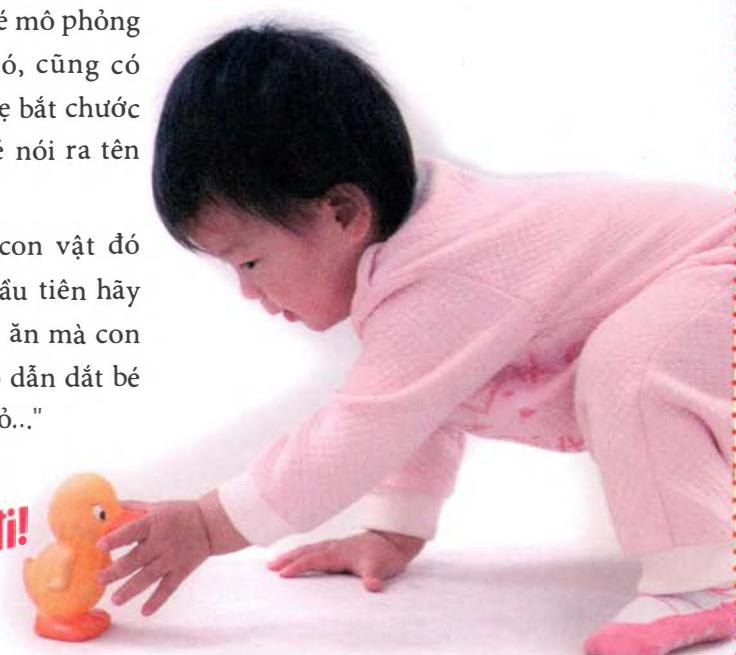
Nhận thức thế giới động vật

Mục đích trò chơi: Bồi dưỡng khả năng nhìn, nghe và nói của bé; nâng cao tính tương quan của ngôn ngữ và vật thật, tăng cường luyện tập cho bé nói theo kết cấu câu có cả chủ ngữ và vị ngữ.

Cách chơi:

- ◎ Chuẩn bị thú nhồi bông hoặc bức ảnh động vật, ví dụ: con mèo, con gà, con trâu, con cừu...
- ◎ Chuẩn bị một số thức ăn mà những con vật đó hay ăn, ví dụ: cá con, côn trùng, cỏ...
- ◎ Mẹ chọn ngẫu nhiên một con vật, nói tên con vật, bảo bé mô phỏng tiếng kêu của con vật đó, cũng có thể thay đổi cách chơi, mẹ bắt chước tiếng kêu của con vật, bé nói ra tên con vật tương ứng.
- ◎ Mẹ hỏi bé có biết con vật đó thích ăn cái gì không? Đầu tiên hãy bảo bé cầm bức ảnh thức ăn mà con vật đó thích ăn ra, sau đó dẫn dắt bé nói: "Mèo ăn cá, trâu ăn cỏ..."

Hãy để bé biết trái đất là một khu vườn rộng lớn, chúng ta cùng sống với rất nhiều các loài động vật, thực vật khác nhau. Trong quá trình học tập ngôn ngữ, mẹ có thể nói những điều này với bé.

**Vịt con,
xuống nước bơi đi!**

◆ 17~24 tháng tuổi: Giai đoạn nói câu đơn giản

Trong giai đoạn này, bé đã nắm vững được tương đối nhiều các từ vựng trong cuộc sống hằng ngày, ví dụ như các danh từ thường dùng, tên của các sự vật thường gặp và các động tác thường thực hiện. Ở giai đoạn này, bé không còn “dùng từ thay câu” nữa, nhưng những câu bé nói được vẫn còn rất đơn giản, bé cũng sẽ kết hợp các câu đơn giản thành câu phức, ví dụ: Mẹ ăn cơm, con ăn cơm... Vào cuối giai đoạn này, cùng với sự tiến bộ hơn về khả năng lí giải ngôn ngữ, bé có thể tiến hành đối thoại với người lớn bằng những câu đơn giản.

Khả năng ngôn ngữ của bé đã phát triển đến giai đoạn nắm bắt được các câu hoàn chỉnh, bước vào thời kì bùng nổ ngôn ngữ, cả về khả năng lí giải và biểu đạt ngôn ngữ.

Trò chơi

Nghe nhạc, làm động tác

Mục đích trò chơi: Hướng dẫn bé nói ra những câu phức đơn giản, lí giải câu lựa chọn, tạo cơ hội cho bé liên hệ giữa ngôn ngữ và động tác.

Cách chơi:

○ Mẹ chọn một bài hát thiếu nhi, sau đó cho bé nghe, thực hiện các động tác trong bài hát:

Mẹ cúi người, con cúi người (cúi người).

Mẹ vỗ tay, con vỗ tay (vỗ tay).

Mẹ giật chân, con giật chân (giật chân).

Mẹ xoay tròn, con xoay tròn (xoay tròn).

Mẹ nắm tay, con nắm tay (nắm tay).

Mẹ cúi đầu chào, con cúi đầu chào (cúi đầu chào).

○ Dụ bé nói ra những câu phức đơn giản: “Mẹ cúi người, con cúi người”, “Mẹ vỗ tay, con vỗ tay”...

○ Cha mẹ còn có thể giúp bé lí giải câu lựa chọn, ví dụ: “Con thích cúi người hay thích vỗ tay? Con thích nắm tay hay thích cúi đầu chào?” Để bé lần lượt lựa chọn, trả lời và làm các động tác tương ứng.

Trò chơi

Chỉ ra lỗi sai

Mục đích của trò chơi: Nâng cao khả năng lí giải, phán đoán và biểu đạt ngôn ngữ của bé.

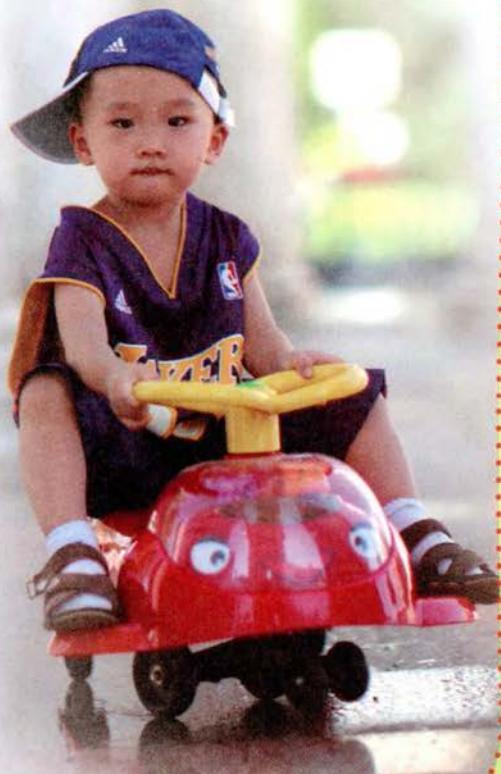
Cách chơi:

- ◎ Mẹ có thể chơi trò chơi này với bé bất cứ lúc nào. Mẹ có thể giả vờ là lái xe: “Mẹ là một lái xe, lái ô tô rất là oai, ô tô kêu bùm bùm...”, sau đó bảo bé chỉ ra mẹ nói sai ở đâu, đồng thời nói lại âm thanh chính xác phải là: “Ô tô kêu bim bim...”.
- ◎ Có thể thay đổi tùy ý: “Tôi là em bé, đi xe đẹp rất là oai! Bim bim...bim...”, sau đó bảo bé chỉ ra sai ở đâu, đồng thời sửa lại cho đúng: “Xe đẹp kêu kính coong... kính coong...”.
- ◎ Ngoài ra, cha mẹ có thể yêu cầu bé mô phỏng tiếng kêu của xe cấp cứu, xe cảnh sát, xe cứu hỏa....

Ô tô đến rồi, mau mau
tránh đường! Bim bim....

Học tập ngôn ngữ thông qua vật thật có thể khiến bé ghi nhớ sâu hơn, học tập ngôn ngữ kết hợp với thực tiễn sẽ khiến bé càng thêm hứng thú.

❖ 25~32 tháng tuổi: Giai đoạn câu phức

Từ 28 tháng tuổi trở lên, số lượng câu phức mà bé nói sẽ tăng đột biến, chiếm khoảng 50% lượng ngôn ngữ của bé. Do vậy, chúng ta gọi đây là “Giai đoạn câu phức”. Lúc này, những câu mà bé nói đã dài và hoàn chỉnh hơn nhiều, nội dung cũng ngày một phong phú hơn, bé bắt đầu học các nhận xét về người và sự vật bằng ngôn ngữ, cũng có thể dùng ngôn ngữ để chi phối người khác, còn có thể dùng ngôn ngữ để tiến hành các hoạt động đơn giản nhất.

Cha mẹ cần tạo ra môi trường ngôn ngữ phong phú, hoàn hảo và chuẩn xác cho bé, dẫn dắt bé sử dụng ngôn ngữ biểu đạt tâm trạng của mình trong cuộc sống hàng ngày; đồng thời hỗ trợ bé mở rộng hình thức câu sử dụng, nâng cao khả năng ngôn ngữ.

Trò chơi

Đoán vật

Mục đích trò chơi: Tạo ra cơ hội hoạt động ngôn ngữ cho bé, nâng cao khả năng biểu đạt bằng ngôn ngữ.

Cách chơi:

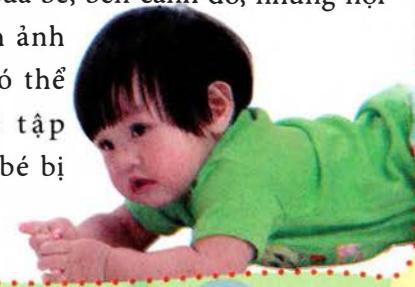
○ Mẹ chuẩn bị một tờ giấy trắng, đục một cái lỗ trên tờ giấy, giấu mặt ra sau tờ giấy, để lộ con mắt, mũi hoặc miệng qua khe hở, bảo bé đoán xem đấy là cái gì và dùng ngôn ngữ để biểu đạt.

○ Đợi bé chơi thành thạo trò này, cha mẹ có thể dùng một vật mà bé đã quen thuộc thay thế, để bé đoán ra vật thể hoàn chỉnh thông qua một phần vật thể xuất hiện qua lỗ hổng tờ giấy và bảo bé gọi tên vật thể.

○ Mẹ có thể căn cứ vào câu trả lời của bé để mở rộng hình thức câu, khiến cho đáp án của bé hoàn chỉnh hơn, nội dung phong phú hơn, ví dụ:

Con mắt có thể làm gì? Máy bay bay ở đâu? Ô tô này có màu gì?... Cha mẹ còn có thể bảo bé phán đoán xem câu đã đúng hay chưa, ví dụ: “Mắt dùng để ăn đồ ăn, tai dùng để ngửi mùi hoa, mũi dùng để nhìn”... để bé tìm ra những lỗi sai trong câu, làm phong phú hoạt động ngôn ngữ và khơi gợi hứng thú của bé đối với hoạt động ngôn ngữ.

○ Chú ý: Tờ giấy dùng che vật thể cần chọn giấy trắng, không nên dùng giấy báo, giấy báo có chứa chì, không có lợi cho sự phát triển của bé; bên cạnh đó, những nội dung, hình ảnh trên báo có thể khiến sự tập trung của bé bị phân tán.

Kể chuyện sai để bé sửa lại

Mục đích trò chơi: Rèn luyện giao lưu và biểu đạt ngôn ngữ; phân biệt, tư duy và phán đoán; tạo những kích thích ngôn ngữ có lợi.

Cách chơi:

- Hằng ngày, mẹ có thể dành thời gian cố định để kể chuyện cho bé nghe, hơn nữa cần kể đi kể lại một câu chuyện trong một thời gian để bé ghi nhớ nội dung câu chuyện, sau đó sẽ tiến hành trò chơi kể chuyện sai với bé.
- Cũng giống như mọi ngày, mẹ cầm cuốn truyện mà bé yêu thích lên, giọng điệu trầm đều, ngồi ngay ngắn trước mặt để thu hút sự chú ý của bé.
- Sau khi kể một đoạn, mẹ bắt đầu không kể theo như trong sách mà tự bịa ra chuyện, ví dụ trong câu chuyện “Sói đến rồi”, mẹ cố ý để cho sói ăn thịt đàn cừu của cậu bé nói dối ngay từ lần đầu tiên sói đến. Câu chuyện nhanh chóng kết thúc, mẹ có thể dừng lại một lát, quan sát vẻ mặt của bé, nhìn xem bé có thể tìm ra lỗi sai không. Nếu bé tìm được lỗi sai, mẹ hãy kể lại câu chuyện, trong quá trình kể còn có thể bịa thêm vài lỗi sai nữa để bé phát hiện, hướng dẫn bé dùng ngôn ngữ rõ ràng và liên quan để biểu đạt, mẹ cũng có thể dẫn dắt bé kể lại những tình tiết cơ bản của câu chuyện.
- Nếu bé có thể kể rõ ràng nội dung câu chuyện, mẹ cần khen ngợi bé để tăng thêm sự tự tin cho bé.

Mẹ kể sai rồi!

◆ 33~48 tháng tuổi: Giai đoạn ngôn ngữ cái tôi

Bé 3~4 tuổi rất thích nói chuyện với mọi người, thậm chí là nói luyên thuyên cả một, hai tiếng đồng hồ, chúng có thể nắm vững kho tàng vựng phong phú, số lượng câu phức tăng lên, sự phát triển ngôn ngữ bước sang giai đoạn ngôn ngữ cái tôi. Đây chính là lúc ngôn ngữ của trẻ bước vào giai đoạn mang tính xã hội, chúng có thể hòa nhập vào các hoạt động với vai trò là một “nhà ngôn ngữ”. Hình thức của ngôn ngữ cái tôi đạt đến cao trào khi trẻ 3 tuổi và biến mất khi trẻ 8~9 tuổi.

Ngôn ngữ cái tôi là thời kì quá độ từ ngôn ngữ bên ngoài chuyển thành ngôn ngữ nội tại, cha mẹ không nên ngăn cản, không được cảm thấy bức bối; phải biết cách dẫn dắt, nói chuyện thường xuyên với bé; nhiệm vụ tối quan trọng là nâng cao cảm giác ngôn ngữ, lý giải ngôn ngữ và khả năng linh hôi cho bé.

Trò chơi

Truyền lời thì thầm

Mục đích trò chơi: Bồi dưỡng thói quen lắng nghe và chú ý, mô phỏng và sáng tạo câu cho bé.

Cách chơi:

- ◎ Cả bố mẹ và con cùng tham gia trò chơi này.
- ◎ Mẹ quỳ gối trước mặt bé, dùng ngón tay cái đặt lên môi, ra hiệu: “Suyt, mẹ sẽ nói thầm với con một câu này”, sau đó thì thầm vào tai bé một câu, ví dụ như: “Tôi nay chúng ta sẽ ăn cơm với sườn nướng”.
- ◎ Sau đó bảo bé truyền lại lời nói thầm này với bố, bố sẽ lớn tiếng nói ra câu mà bé đã thì thầm với bố. Nếu đúng, mẹ có thể ôm hôn bé để khen ngợi; nếu sai, mẹ cọ cọ vào mũi bé và nói lại lần nữa.
- ◎ Cũng có thể để bé tự nghĩ ra một câu rồi thì thầm với bố mẹ, đổi vai diễn cho nhau để tiến hành trò chơi.

Trò chơi

Trò chơi ngón tay ngôn ngữ cái tôi

Mục đích trò chơi: Nâng vững sự liên quan của chữ, từ, câu, thỏa mãn giai đoạn bùng nổ ngôn ngữ cái tôi của bé, đồng thời rèn luyện sự linh hoạt của nắm ngón tay.

Cách chơi:

◎ Để bé ngồi ở tư thế thoải mái là có thể vừa hoạt động các ngón tay vừa tự lẩm bẩm để bắt đầu trò chơi này.

Ông mặt trời lên cao rồi (hai tay nắm chặt thành nắm đấm, đưa từ trước ngực lên đến đỉnh đầu).

Anh béo thức dậy (ngón cái đưa ra).

Anh hai thức dậy (ngón trỏ đưa ra).

Cao kều thức dậy (ngón giữa đưa ra).

Bạn dậy rồi đấy à? (ngón áp út đưa ra).

Tôi thức dậy rồi (ngón út đưa ra).

Mọi người đều thức dậy rồi (xòe hai bàn tay, rung rung).

Ông mặt trời xuống núi rồi (hai tay xòe ra, từ đỉnh đầu dần dần hạ xuống trước ngực)

Anh béo đi ngủ rồi (ngón tay

cái cùp xuống).

Anh hai đi ngủ rồi (ngón trỏ cùp xuống).

Cao kều đi ngủ rồi (ngón giữa cùp xuống).

Bạn đi ngủ rồi (ngón áp út cùp xuống).

Tôi đi ngủ rồi (ngón út cùp xuống).

Mọi người đều đi ngủ rồi (hai bàn tay nắm lại, đặt ở bên tai rồi mới nhắm mắt, làm bộ như đang ngủ).

◎ Khi mới bắt đầu, bé sẽ gặp khó khăn trong việc thực hành cả hai tay, có thể rèn luyện từng tay trước rồi chuyển sang cả hai tay. Rèn luyện ngón áp út đối với bé sẽ có độ khó nhất định, mẹ có thể hỗ trợ giúp bé tập luyện.

Anh ngón cái, em ngón trỏ!

◆ 4~6 tuổi: Phát triển ngôn ngữ tổng hợp cho trẻ

Phát triển ngôn ngữ tổng hợp cho trẻ chủ yếu thể hiện trên các phương diện nắm vững ngữ âm, từ vựng, ngữ pháp và năng lực biểu đạt ngôn ngữ. Trẻ từ bốn tuổi trở lên bắt đầu dần dần tự giác, có cách nhìn nhận nguyên tắc ngữ âm, từ vựng và tổ hợp từ thành câu một cách có ý thức. Cùng với sự tăng lên của độ tuổi, khả năng tư duy và biểu đạt cũng có những tiến bộ, ngôn ngữ thúc đẩy tư duy liên tục phát triển.

Cha mẹ cần cẩn thận đặc điểm phát triển ngôn ngữ của bé để đưa ra các kế hoạch rèn luyện phát triển phù hợp, đồng thời nêu gương cho bé, cố gắng khai thác khả năng ngôn ngữ tiềm tàng ở bé, thúc đẩy sự phát triển trí tuệ cũng mang tính giai đoạn ở trẻ.

Trò chơi

Cổ vũ bé vừa hát vừa biểu diễn

Mục đích trò chơi: Những bài hát có giai điệu có thể phát triển khả năng ngữ âm, lắng nghe, sức chú ý, trí nhớ, tư duy và phán đoán của bé.

Cách chơi:

- ⦿ Mẹ hát cho bé nghe một bài hát, cổ vũ bé hát theo rồi dạy bé vừa hát vừa biểu diễn.

Có con chim vành khuyên nhỏ,

Dáng trông thật ngoan ngoãn quá,

Gọi dạ bảo vâng, lễ phép ngoan
nhất nhá.

Chim gặp bác chào mào: Chào bác!

Chim gặp cô sơn ca: Chào cô!

Chim gặp anh chích chòe: Chào anh!

Chim gặp chị sáo nâu: Chào chị!

Có con chim vành khuyên nhỏ,

Sắc lông mượt như tơ óng,

Gọn gàng, đẹp xinh cũng giống như
chúng mình.

- ⦿ Mẹ có thể chuẩn bị một số con rối ngón tay hoặc đồ chơi bằng bông, vừa hát vừa biểu diễn, nâng cao hứng thú của bé đối với trò chơi.

- ⦿ Sau khi biểu diễn, mẹ có thể thảo luận với bé xem vì sao chim vành khuyên được mọi người yêu mến hơn? Hỏi bé xem thường ngày bé có những hành vi như vậy không? Phải làm thế nào mới được người khác khen ngợi và yêu mến? Hướng dẫn bé suy nghĩ và liên kết các câu hỏi với đáp án.

Nhìn tranh kể chuyện

Mục đích trò chơi: Giao lưu và biểu đạt ngôn ngữ; bồi dưỡng trí tưởng tượng, khả năng quan sát, khả năng tư duy và giải quyết vấn đề cho bé.

Cách chơi:

○ Chuẩn bị hoặc vẽ một vài bức tranh giúp bé học cách quan sát tranh, đồng thời hướng dẫn bé kể ra những câu chuyện đơn giản.

○ Ví dụ: Bức tranh thứ nhất có hai em bé đang chơi đá bóng.

Bức tranh thứ hai có một quả bóng đang lăn đến cái hang dưới gốc cây.

Bức tranh thứ ba có hai em bé đang hối hả chạy.

Bức tranh thứ tư có một em bé tay cầm xô nước đổ vào trong cái hang dưới gốc cây.

Bức tranh thứ năm có hai em bé đang cầm quả bóng và nhảy nhót vui vẻ.

○ Mẹ từ từ dẫn dắt bé kể ra câu chuyện, đồng thời cổ vũ bé suy nghĩ những cách khác nhau để lấy quả bóng ở trong hang dưới gốc cây ra, khơi gợi tư duy và phát triển trí tuệ cho bé, tạo cơ hội động não và rèn luyện ngôn ngữ cho bé.

○ Khi bé mới quan sát tranh, có thể sẽ không thể nói ra, mẹ đừng sốt ruột, cứ từ từ dẫn dắt bé nói ra ý nghĩa mỗi bức tranh, đồng thời nhắc nhở đúng lúc để làm phong phú kho từ vựng, mở rộng hình thức câu và tích lũy kinh nghiệm ngôn ngữ cho bé.

Trong thời gian bé ngồi xem sách, hãy để bé tự làm chủ, bố mẹ sẽ là thính giả. Bé sẽ kể những câu chuyện mà bé thích cho bố mẹ nghe, như vậy có thể khiến bé thêm hào hứng và giúp hỗ trợ khả năng biểu đạt của bé.

Bí quyết rèn luyện bé “biết ăn nói”

Thời thơ ấu chính là thời điểm quan trọng để phát triển khả năng ngôn ngữ của trẻ. Sự phát triển ngôn ngữ cho trẻ lúc này có ảnh hưởng đến khả năng ngôn ngữ suốt đời của trẻ. Hơn thế nữa, sự phát triển ngôn ngữ còn có mối quan hệ mật thiết với trí tuệ của trẻ. Do vậy, cha mẹ nên chú ý bồi dưỡng và huấn luyện, cỗ gắng khơi gợi năng lực ngôn ngữ tiềm tàng của trẻ.

— Montessori —

❖ Khóc: Sự khởi đầu của ngôn ngữ

Bạn có biết không? Khóc là sự khởi đầu của việc bé luyện tập phát âm và hơi thở đấy. Nếu khả năng ngôn ngữ của con bạn không phát triển như mức lí tưởng, nên bắt đầu tìm nguyên nhân từ ngày con bạn chào đời.

Tiếng khóc của bé mới đầu không có ý nghĩa gì đặc biệt, nhưng **hai tháng sau khi ra đời, tiếng khóc của bé bắt đầu có ý nghĩa nhất định**. Bé dùng tiếng khóc để biểu hiện việc bị đói, buồn ngủ, tã ướt rồi, ị dùn... Đặc biệt là sau hai, ba tháng tuổi, bé sẽ thường ê a phát ra những âm tiết đơn giản như a, e... vào những lúc tâm trạng vui vẻ, sau khi ăn no hoặc ngủ dậy... Sau 5~6 tháng tuổi, bé sẽ từ từ phát ra các âm phức như “ma ma”, “măm măm”, “pa pa”... Việc luyện tập phát âm này vẫn sẽ tiếp tục tồn tại từ 6 tháng trở đi.

Hướng dẫn của chuyên gia

Trong giai đoạn bé thích ê a nhất, cha mẹ tuyệt đối đừng sợ bé khóc. Nếu khi bé khóc mà bố mẹ liền ôm, liền trêu đùa hay cho bé ăn, thì thực chất chính là đang tước đi cơ hội luyện tập phát âm phổi hợp hít thở của bé.

Bởi vì khi bé khóc, hít ngắn, thở dài sẽ có sự tương đồng với tần suất và tình trạng hô hấp của người lớn khi nói chuyện. Khi người lớn nói chuyện hoặc biểu đạt, có lúc cũng nói liên tục một đoạn hội thoại (thở dài), nhẹ nhàng đổi giọng (hít ngắn), rồi lại tiếp tục nói. **Có những em bé không biết lấy hơi sau khi nói chuyện chính là bởi vì bé không nắm được cách kết hợp tần suất ngôn ngữ và hít thở.**

Đương nhiên không phải chúng tôi khuyên các bậc phụ huynh cứ để mặc cho con khóc mà là nhắc nhở bố mẹ rằng, khi trẻ ăn uống đầy đủ, ngủ ngon, không bệnh tật, tâm trạng thoải mái thì có khóc một vài tiếng cũng không sao, bởi vì tiếng khóc là khởi đầu sự rèn luyện ngôn ngữ của bé.

❖ Mẹ là người ảnh hưởng trực tiếp đến sự phát triển ngôn ngữ của bé

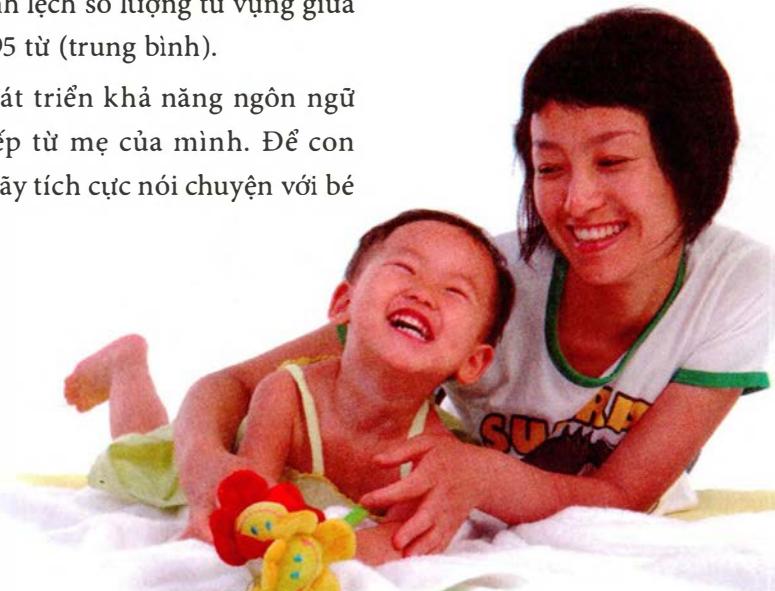
Cole, chuyên gia nghiên cứu thính giác trẻ sơ sinh của Đại học Washington đã căn cứ vào khu vực hoạt động của các nơron thần kinh của lớp vỏ bên trong não bộ để vẽ lên sơ đồ thính giác bên trong não. “Sơ đồ thính giác” trong não của trẻ nhỏ sẽ hoàn thành khi trẻ được hơn 1 tuổi. Cho đến thời kì này, các nơron thần kinh không khó để phân biệt các âm thanh đi vào sơ đồ thính giác. Do đó, truyền càng nhiều âm thanh có ý nghĩa vào tai trẻ sơ sinh thì càng có thể thúc đẩy sự nhạy cảm của các nơron thần kinh thính giác chủ trong não bộ của bé.

Các nghiên cứu đã chứng minh được rằng, bé có vốn từ vựng phong phú hay không phụ thuộc phần lớn vào việc mẹ có nói chuyện nhiều với bé hay không. Các nhà nghiên cứu đã điều tra việc nắm vững từ ngữ ở những bé 20 tháng tuổi và có được kết quả này: So với những bé không thường xuyên được nghe mẹ nói chuyện, các bé được nghe mẹ nói chuyện thường xuyên có lượng từ vựng phong phú hơn 131 từ (trung bình). Trong những bản điều tra tương tự tiến hành với các bé 2 tuổi, sự chênh lệch số lượng từ vựng giữa hai nhóm cũng đạt đến mốc 295 từ (trung bình).

Từ đó có thể thấy, sự phát triển khả năng ngôn ngữ của bé có ảnh hưởng trực tiếp từ mẹ của mình. Để con mình có thể “biết ăn nói”, mẹ hãy tích cực nói chuyện với bé nhiều hơn nhé!

Không có bất cứ đứa trẻ nào sinh ra đã là thiên tài ngôn ngữ, đứa trẻ nào cũng cần được người lớn tích cực chủ động dẫn dắt và dạy bảo. Muốn con thuận lợi vượt qua thời kì nhạy cảm ngôn ngữ, mẹ phải nắm bắt mọi cơ hội để làm mẫu cho bé.

Mẹ có thể ảnh hưởng tới bé ở từng chi tiết nhỏ, nhất là trong ngôn ngữ. Các nghiên cứu đã phát hiện, mẹ nói chuyện bao nhiêu với bé, thời gian nói chuyện và trình tự nói chuyện đều có ảnh hưởng sâu sắc đến bé hơn là từ bố.

❖ Tăng cường ăn dặm: Vận động có lợi cho khoang miệng

Có thể bạn chưa bao giờ nghĩ, tăng cường ăn dặm cũng có ảnh hưởng đến sự phát triển ngôn ngữ của bé. Các bé hiện nay được người nhà chăm sóc quá chu đáo, lại cộng thêm khoa học kỹ thuật ngày một phát triển, cho dù là đồ ăn cứng đến đâu cũng đều có thể dùng máy xay nghiền nát. Nhưng cha mẹ không biết rằng, cho trẻ ăn toàn đồ quá nhuyễn lại không có lợi cho sự phát triển của bé.

Tăng cường ăn dặm cho bé cũng cần có nguyên tắc nhất định: từ ít đến nhiều,

từ loáng đến đặc, từ nhuyễn đến thô. Khi bé nhai đồ cứng, khoang miệng phải điều chỉnh nhiều khối cơ bên trong khoang miệng hoạt động, đồng thời kết hợp nhịp nhàng với lưỡi, họng... Điều này có liên quan mật thiết đến việc vận động của hệ thống hô hấp và khoang miệng khi bé nói chuyện.

Hãy để bé ăn các thực phẩm thô vào thời điểm thích hợp, không nên châm chút quá cho bé mà làm lỡ mất cơ hội vận động khoang miệng tốt của bé. Một đứa trẻ ngay cả các cơ miệng không thể phát triển được thì làm sao có thể nói năng lưu loát, rõ ràng, lôgic?

Có rất nhiều thử tưởng như chỉ là một vấn đề của phát triển ngôn ngữ nhưng thực chất là do thiếu đi việc rèn luyện khả năng nhai của trẻ. Bú là bản năng của trẻ, nhưng nhai là vấn đề cần học hỏi, cần phải bồi dưỡng.

❖ Môi trường ngôn ngữ phong phú, hoàn hảo quyết định sự phát triển ngôn ngữ của bé

Sự vận dụng và lí giải ngôn ngữ của bé xuất phát từ người lớn, bạn bè, đặc biệt là từ những người thân cận nhất với bé: cha mẹ, ông bà... Khả năng ngôn ngữ của bé tốt hay không phụ thuộc vào việc gia đình có tạo ra môi trường ngôn ngữ hoàn hảo cho bé hay không. Cách vận dụng và lí giải câu từ của bé xuất phát từ cuộc sống hiện thực, từ kinh nghiệm bản thân, từ sự phối hợp ngôn ngữ, từ sự nội hóa và linh hồn khi nghe cha mẹ kể chuyện, từ sự vận dụng ngôn ngữ một cách tự do....

Khi cha mẹ hiểu được đặc điểm thời kì nhạy cảm ngôn ngữ của bé, hãy thay đổi cách nói chuyện tùy tiện để tạo ra một môi trường ngôn ngữ hoàn hảo, phong phú, chuẩn mực, đa nguyên, đặc biệt là một môi trường có tính nhân văn, để bé có thể cảm nhận được bản thân, cảm nhận mọi người, cảm nhận môi trường trong tình yêu thương và tự do, từ lí giải đi đến biểu đạt, dần dần nâng cao và xây dựng khả năng ngôn ngữ.

Thực ra, chuẩn bị một môi trường ngôn ngữ hoàn hảo, phong phú, chuẩn mực, đa nguyên cho bé cũng bao gồm cả tình yêu thương sâu sắc của mọi người trong gia đình đối với bé.

❖ Sự chăm sóc quá kĩ càng gây trở ngại cho vấn đề phát triển ngôn ngữ

Mỗi đứa trẻ đều là trung tâm của sự yêu thương trong gia đình, ai cũng đều yêu chiều bé. Nhưng bạn có biết không? Những đứa trẻ trong giai đoạn nhạy cảm ngôn ngữ nếu nhận được quá nhiều sự chăm sóc của người thân sẽ khiến trẻ đánh mất cơ hội biểu đạt ngôn ngữ.

Trong cuộc sống hiện nay thường có tình trạng: Mẹ dường như có thể hiểu thấu tâm tư của con, không đợi trẻ nói ra yêu cầu, mẹ đã làm theo ý của bé rồi. Nhưng chúng ta không biết rằng, cứ làm như vậy thì bé tự nhiên sẽ mất đi khả

năng dùng ngôn ngữ biểu đạt yêu cầu, trong tâm lí sẽ nảy sinh sự phụ thuộc: Cái gì mình cần mẹ cũng biết, mình còn chưa nghĩ đến mẹ cũng đã biết rồi, thế là mình khỏi phải nói. Vì vậy mà trong mỗi gia đình đều xuất hiện những “cậu ấm, cô chiêu”.

Hướng dẫn của chuyên gia

Trong thời kì nhạy cảm ngôn ngữ của bé, mọi người trong gia đình phải thống nhất với nhau, có ý thức hướng bé dùng ngôn ngữ để biểu đạt yêu cầu, còn có thể thông qua ngôn ngữ để ra lệnh cho bé làm một số việc phù hợp để giúp mọi người. Làm như vậy có thể thúc đẩy sự tiếp thu ngôn ngữ, khả năng lí giải và biểu đạt của bé được nâng cao; bên cạnh đó còn có thể dạy bé biết lao động, quan tâm và chăm sóc mọi người.

Sau khi tắm xong, mẹ hãy
cố ý không mang quần
áo và tất đến bên cạnh
bé. Chỉ nói với bé rằng bé
nên mặc quần áo, để bé
nhắc mẹ mang quần áo
và mặc quần áo cho bé.
Hãy tạo ra những thỏa
 thuận ngầm với bé, để
cho bé có cơ hội độc lập
tự duy và giao lưu nhiều
hơn.

❖ Khoe khoang, chỉ trích, so sánh là những điều cấm kị trong quá trình phát triển ngôn ngữ của bé

Tốc độ phát triển ngôn ngữ có sự khác biệt giữa các bé, hơn nữa mỗi bé đều có hình thức biểu hiện của riêng mình. Trong quá trình phát triển ngôn ngữ của bé, cha mẹ tuyệt đối không được mang tốc độ phát triển ngôn ngữ của con mình ra khoe khoang, cũng không được so sánh rồi chỉ trích con mình, đây là những điều cấm kị trong quá trình phát triển ngôn ngữ của bé. Chúng ta thường nghe thấy các bậc phụ huynh nói như thế này: “Sao con ngốc thế? Rõ ràng biết nói rất nhiều sao lại không nói gì thế!”, “Nhìn con nhà người ta kìa, gặp ai cũng chào, sao con không chịu học tập, thật xấu hổ!?”.

Bạn có biết không? Trẻ cũng là một cá thể cần được tôn trọng. Bạn cứ mang con ra so sánh, chỉ trích thì sẽ động chạm đến sự tự tôn của bé. Sự ám ảnh và trở ngại này có thể ảnh hưởng rất nhiều đến sự phát triển khả năng ngôn ngữ của bé.

Hướng dẫn của chuyên gia

Nếu tốc độ phát triển ngôn ngữ của bé không được tốt lắm, trước tiên bạn cần tìm kiếm nguyên nhân ở chính bản thân mình: Khi bé mới ra đời, bạn đã để bé khóc một cách thích hợp chưa? Gia đình bạn đã tạo ra một môi trường ngôn ngữ lí tưởng cho bé chưa? Mẹ có thường xuyên nói chuyện với bé không? Sự chăm sóc của người nhà có phải quá chu đáo khiến bé không có cơ hội biểu đạt hay không?... Tìm ra được nguyên nhân rồi mới lên kế hoạch khắc phục, có như vậy mới công bằng và khoa học đối với sự phát triển ngôn ngữ của bé.

Cha mẹ nên nhớ: Cha mẹ chỉ nên so sánh bé ở hiện tại với bé trước đây, xem xét xem bé có tiến bộ hoặc thụt lùi hay không, không bao giờ đem nhược điểm của con mình đi so sánh với ưu điểm của con người khác, bởi vì như vậy là không công bằng đối với bé.

**Những em bé hay lo lắng lại càng có tâm lí bài xích ngôn ngữ.
Những bé càng thoải mái, tự do lại càng tự tin với ngôn ngữ.**

Khi dùng ngôn ngữ trẻ em để giao lưu với bé, mẹ cần nói với tốc độ thật chậm, những câu phức tạp nên cắt thành những câu ngắn gọn và đơn giản; bên cạnh đó, cần kết hợp với ngôn ngữ cơ thể. Có như vậy bé mới dễ dàng lí giải ý nghĩa của câu từ, từ đó tăng nhanh tốc độ học hỏi.

❖ Ngôn ngữ trẻ em: Hình thức ngôn ngữ bé yêu thích nhất

Ngôn ngữ trẻ em là hình thức ngôn ngữ mà bé yêu thích nhất và dễ tiếp thu nhất, đó là những âm điệu, tần suất, tốc độ, biểu cảm, động tác, ngôn ngữ cơ thể của đối phương khi nói chuyện với bé mà bé dễ tiếp thu và dễ lí giải nhất. Thông thường, trong các chương trình cho thiếu nhi, người dẫn chương trình thường dùng ngôn ngữ trẻ em để giao lưu với các bé. Khi nói chuyện với các bé, câu của họ ngắn và đơn giản, âm điệu tương đối cao, vẻ mặt phong phú, linh hoạt, hình tượng ngữ điệu khoa trương, kết hợp với ngôn ngữ phụ trợ bằng các cử động cơ thể. Đó mới là ngôn ngữ trẻ em thực sự, mới là hình thức có thể thúc đẩy sự phát triển ngôn ngữ tốt nhất trong giai đoạn phát triển ngôn ngữ của bé.

Trong cuộc sống, có một số cha mẹ khi nói chuyện với con cái thường hay nói: “Con à, lại đây mặc áo, mặc quần, ăn cơm nào!”, những phương thức ngôn ngữ này không được coi là ngôn ngữ trẻ em. Những ngôn ngữ không đúng quy phạm này có thể gây trở ngại cho sự phát triển ngôn ngữ của trẻ.

Trong thời kì nhạy cảm ngôn ngữ của trẻ, cha mẹ nên dùng ngôn ngữ chuẩn xác, chính xác. Đối với bé, việc học ngôn ngữ không phân biệt khó hay dễ, chỉ có sự phân biệt sai lầm và đúng đắn mà thôi. Đây là một nguyên tắc mà cha mẹ cần phải ghi nhớ.

❖ Gia đình song ngữ - Sự may mắn của bé

Nếu bé sinh ra trong một gia đình mà những người thân mang nhiều quốc tịch khác nhau, đồng thời tiếp nhận hai hoặc hơn hai thứ ngôn ngữ, thì bé là người vô cùng may mắn, bởi vì bé có điều kiện và khả năng nắm vững đồng thời hai thứ ngôn ngữ trở lên.

Trẻ càng nhỏ thì việc học ngôn ngữ càng dễ.

Khi mới chào đời, đại não của trẻ sơ sinh tiếp nhận ngữ âm của tất cả các ngôn ngữ, các tế bào não sẽ căn cứ vào các kích thích ngữ âm khác nhau để tiến hành liên kết với nhau. Cùng với sự lớn lên của bé, nếu ở trong một môi trường ngôn ngữ đặc biệt nào đó, não bộ của bé sẽ phát triển và hình thành nên những phản xạ đặc biệt, điều này có thể giúp bé tập trung sức chú ý vào thứ ngôn ngữ mà bé nghe thấy và cảm nhận được. Vì vậy, ngay cả những đứa trẻ có vấn đề về trí tuệ thì vẫn có thể hiểu được tiếng mẹ đẻ.

Nếu có một dạng ngữ âm rất ít xuất hiện trong não của trẻ thì khả năng phân biệt dạng ngữ âm này của trẻ sẽ suy giảm. Càng lớn, bé sẽ càng khó khăn trong việc phân biệt những âm thanh mà bé không thường xuyên được nghe, bởi vì trong não bộ của bé không có tổ chức thần kinh chuyên biệt nào được chỉ định để nghe thứ ngữ âm này.

Trong cuộc sống, những người càng lớn tuổi càng cảm thấy khó khăn với việc học ngoại ngữ: có người không thể học được, có người thì hiểu nhưng không biết nói, có người biết nói lại không biết đọc, có người nói tiếng nước ngoài bằng giọng lơ lớ không chuẩn xác... Đó là do trong hệ thống thính giác càng ngày càng có nhiều bộ phận đã bị chi phối dùng để “nghe” tiếng mẹ đẻ rồi.

Sự kích thích từ nhiều thứ ngôn ngữ có thể tăng cường khả năng xử lí ngữ âm của bé.

Những em bé trong gia đình song ngữ thật may mắn, kể từ lúc sinh ra bé đã được nhận những kích thích đồng thời từ hai dạng ngôn ngữ khác nhau. Môi trường ngôn ngữ là nhân tố bắt buộc cho việc học ngôn ngữ, dù là thứ ngôn ngữ nào thì đối với bé cũng đều cần trải qua quá trình: tiếp thu, lí giải và biểu đạt. Do đó, học ngôn ngữ thứ hai không phải chỉ đơn thuần học vài từ đơn giản là có thể thay thế được.

Những bé sinh ra trong gia đình song ngữ do đồng thời nhận sự kích thích từ vài dạng ngữ âm, sau khi tiếp thu và lí giải cần có đầy đủ thời gian để nội hóa ngôn ngữ, vì vậy khả năng biểu đạt của những bé này có thể sẽ chậm hơn một chút so với những bé chỉ sử dụng một thứ ngôn ngữ để giao lưu. Đến khi bé nội hóa được những ngôn ngữ đã tiếp thu và lí giải, đồng thời biết phân biệt chúng, bé sẽ có thể cùng lúc sử dụng vài thứ ngôn ngữ để giao tiếp.

Hướng dẫn của chuyên gia

Muốn con mình cùng lúc có thể sử dụng hai ngôn ngữ trở lên, cha mẹ càng cho bé tiếp xúc sớm với nhiều dạng ngữ âm bao nhiêu sẽ càng tốt bấy nhiêu. Nếu bạn không biết nói vài thứ tiếng, bạn hoàn toàn có thể tìm một vài người bạn nước ngoài, lần lượt nói chuyện với bé vào những khoảng thời gian và không gian cố định, làm như vậy cũng có thể kích thích các tế bào não của bé liên kết các ngữ âm khác nhau, tạo nền tảng vững chắc cho việc học ngoại ngữ sau này của bé.

Điều chúng tôi cần nhắc nhở các phụ huynh là, học ngoại ngữ quan trọng nhất là môi trường, chỉ được thực hành trong môi trường đó thì mới có thể tiếp thu, lí giải và biểu đạt ngôn ngữ một cách thành thạo; tuyệt đối không phải chỉ nói được vài từ đơn hay mấy câu đơn giản mà được.

A lô!

Sở dĩ con người được coi là động vật bậc cao, là linh hồn của vạn vật là bởi con người có hình thức ngôn ngữ và mô hình tư duy phức tạp.

Năm bắt thời kì nhạy cảm ngôn ngữ của bé, tìm hiểu lịch trình phát triển ngôn ngữ, căn cứ vào tình hình phát triển của bản thân bé để đưa ra những phương án phát triển ngôn ngữ chuyên biệt, cá tính hóa cho con mình, tin chắc rằng trong một môi trường tràn đầy tình yêu thương và tự do, khả năng ngôn ngữ của con bạn nhất định sẽ có những tiến bộ vượt bậc.

Trẻ từ 0-6 tuổi học tập các ngôn ngữ đều được tích lũy ở cùng một vị trí trong đại não. Trong khi đó người lớn học thứ ngôn ngữ thứ hai lại được tích lũy ở một vị trí khác trong đại não so với tiếng mẹ đẻ. Nếu có thể cho bé tiếp xúc với ngôn ngữ thứ hai ngay khi bé trong giai đoạn từ 0-6 tuổi, bé sẽ hình thành nên một "đôi tai song ngữ" đấy.

**Thu dọn những đồ chơi
không dùng đến trước đã!**

Chương 3

THỜI KÌ NHẠY CẢM VỀ TRÌNH TỰ (2~4 TUỔI)

Trình tự là định luật của tự nhiên, là một yêu cầu của sự sống và trưởng thành.

Đối với trẻ, thế giới tồn tại trong một trình tự và trật tự không thay đổi. Trình tự và trật tự này đã ăn sâu vào trong nội tâm của bé ngay từ khi sự sống bắt đầu, trở thành những lôgic nội tại sơ khai trong bé. Khi trình tự được thỏa mãn, bé sẽ cảm thấy vô cùng thích thú.

Do đó, tim hiểu thời kì nhạy cảm về trình tự của bé, kết hợp với sự hướng dẫn và giúp đỡ phù hợp sẽ khiến bé hình thành thói quen ngăn nắp...

Cảm giác trình tự bên ngoài: Tìm hiểu mối quan hệ giữa bản thân và môi trường

Yêu cầu của bé về trật tự bên ngoài thể hiện ở các phương diện: nơi chốn, thú tự, thói quen, vật sở hữu, quy ước; là trong quá trình thực tiễn lặp đi lặp lại, sự yêu cầu xuất phát từ nội tâm của bé với bản thân và của người khác liên tục được tăng cường và nội hóa. Sự nhạy cảm nội tại của bé đối với trật tự là bản năng tự nhiên. Thông thường, sau khi nhìn thấy các trật tự thế giới bên ngoài, bé mới tìm hiểu môi trường bên ngoài, rồi mới tìm hiểu mối quan hệ của bản thân với môi trường bên ngoài.

❖ Bé mới sinh được một tháng đã “biết lạ”?

Long và Ly là một cặp song sinh, lúc hai bé đầy tháng, cả nhà có tổ chức một buổi tiệc và mời bạn bè đến tham dự. Hôm làm tiệc đầy tháng, mẹ đã mặc cho hai bé những bộ quần áo trông thật đáng yêu, nhưng khi người nhà ôm hai bé ra ngoài, chúng liền mở to đôi mắt hoang mang nhìn xung quanh rồi đột nhiên òa khóc.

Hai vợ chồng luống cuống dỗ dành hai anh em, họ hàng thân thích tìm đủ mọi cách dỗ dành nhưng vẫn không sao gạt bỏ được sự hoang mang ra khỏi mắt hai đứa bé. Tiếng khóc của chúng cứ lanh lảnh vang vọng, chẳng lẽ mới được một tháng tuổi mà chúng đã “biết lạ” rồi sao?

**Đối với những người
hoặc những môi
trường không quen
thuộc, bé thường thể
hiện sự hoảng sợ, có
bé sẽ khóc òa, cũng
có bé sẽ trở nên ủ rũ.**

Lý giải của Montessori

Thực ra hai anh em sinh đôi khóc òa không liên quan gì đến vẫn đề “biết lạ” cả, nguyên nhân của tiếng khóc hoàn toàn xuất phát từ việc thay đổi trật tự môi trường. Trong suốt một tháng sau khi ra đời, hai bé song sinh luôn được ở bên mẹ trong một môi trường yên tĩnh và có quy luật, khiến cho hai bé đã hình thành nên thói quen trật tự nhất định. Khi trật tự này đột nhiên bị thay đổi, sự trêu chọc, ôm áp, chúc phúc của người thân không thể nào gạt bỏ được nỗi sợ hãi trong mắt hai bé, càng không thể nào kiềm chế được tiếng khóc của chúng.

Phương pháp tốt nhất là nhanh chóng để mẹ bế hai bé về với phong quen thuộc, khi môi trường không thích hợp, nhưng đứa trẻ nhạy cảm không thể biểu đạt được ý muốn của bản thân, nhưng lại rất ít người nhận thấy được điều này. Thói quen trật tự được thể hiện ngay cả ở những đứa trẻ mới ra đời.

Kể từ lúc sinh ra đến khi
được 2 tuổi, cảm giác về
trật tự ở bé đã vô cùng
rõ rệt. Bé thường khăng
khăng đặt đúng đồ vật
vào vị trí cố định. Khi
thấy có một món đồ nào
đó không đặt đúng vị
trí, bé sẽ lập tức hành
động, đưa vật trở về vị trí
cố định.

Lý giải của Montessori

Trong cuộc sống, bạn đã bao giờ gặp phải tình huống như thế chưa? Thực ra chuyện này chẳng có liên quan gì đến việc bé thân với ai hơn, từ ví dụ này chúng ta có thể thấy, bé đang vô cùng nhạy cảm và cô chấp với cảm giác về vấn đề sở hữu đồ vật.

Cảm giác về trật tự là một trong những giai đoạn nhạy cảm quan trọng của bé. Trong cuộc sống, người lớn nếu tùy tiện phá vỡ trật tự của bé, sẽ khiến bé cảm thấy buồn phiền và khó chịu. Có lẽ chúng ta không thể biết được trong lòng bé có bao nhiêu điều bí mật, ngay cả Montessori cũng từng nói: *Tâm hồn trẻ con là một vực sâu của bí mật, nhưng người lớn chăm sóc chúng cũng không thể hiểu nổi.* Nếu bạn không thể tìm hiểu được hết toàn bộ những bí mật này, hãy thử tìm cách tôn trọng, thấu hiểu, mang lại tình yêu và sự tự do cho bé.

❖ Đây là gối của mẹ, bố không được gối đâu đâu!

Bé Thanh ngủ chung với bố mẹ trên một chiếc giường lớn, mẹ nằm ở giữa hai bố con, bé Thanh nằm bên trái, còn bố nằm ở bên phải của mẹ. Một hôm, bố nằm sang vị trí của mẹ, bé Thanh không chịu, ra sức đẩy bố và nói: "Đây là gối của mẹ, bố không được nằm!".

Mẹ lấy làm đặc ý, nghĩ thầm: Đúng là không uổng công mình vất vả bấy lâu nay, con gái vẫn thân thiết với mẹ hơn, ngay cả gối của mẹ cũng không cho bố nằm cơ mà!

Ai ngờ, hai hôm sau, cả nhà ba người ra ngoài chơi, mẹ liền đội cái mũ của bố lên đầu, bé Thanh không chơi nữa mà chạy lại lấy cái mũ trên đầu mẹ xuống, phụng phịu nói: "Đây là mũ của bố, mẹ không được đội!".

Nhin con gái đưa trả mũ lại cho bố, mẹ cảm thấy vô cùng khó hiểu? Chuyện gì thế nhỉ? Mới chỉ mấy hôm trước, ngay cả cái gối của mình bé còn không cho bố động vào, sao hôm nay mình vừa đội mũ của bố mà bé đã vội vàng đòi lại rồi? Con bé này rõ cuộc là thân với ai hơn nhỉ?

❖ Có bất tiện đến mấy cũng phải xếp giày dép ngay ngắn

Bé Dương đang ngồi nghe mẹ kể chuyện ở trên ghế tựa ngoài ban công, đột nhiên bé cảm thấy buồn đi tiểu nên vội vàng chạy vào nhà vệ sinh. Lúc đi ngang qua phòng khách, nhìn thấy giày dép của mọi người để bừa bãi dưới nền nhà, bé Dương liền buột miệng nói: "Không đúng, không đúng rồi!".

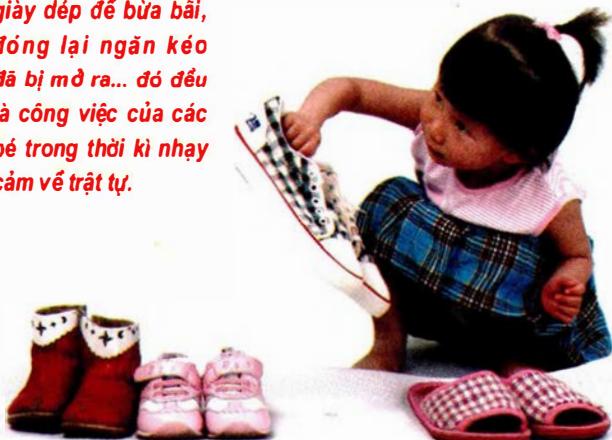
Bà nội đang quét nhà trong phòng khách liền hỏi: "Cái gì không đúng vậy con?".

Mặc dù đang rất buồn đi tiểu nhưng bé Dương vẫn cố kẹp chặt hai chân, ngồi xuống và nhanh chóng xếp hết giày dép lên giá để giày.

Bà nội nhìn thấy liền bảo: "Đi vệ sinh đi, để đấy tí bà xếp cho!".

Bé Dương vẫn cẩn cùi xếp giày dép lên giá như không nghe thấy bà nói gì, mặc dù nhịn tiểu rất khó chịu, mũi đã lấm tấm mồ hôi nhưng bé vẫn kiên trì xếp xong giày dép lên giá rồi mới mỉm cười chạy vào nhà vệ sinh...

Xếp lại những đôi giày dép để bừa bãi, đóng lại ngăn kéo đã bị mở ra... đó đều là công việc của các bé trong thời kì nhạy cảm về trật tự.

Lý giải của Montessori

Các bạn thấy đây, sự nhạy cảm và yêu cầu của bé Dương về trật tự là vô cùng nghiêm khắc! Khát vọng mãnh liệt của bé về trật tự thể hiện ở những sự việc có ý nghĩa: Nếu người lớn đặt đồ vật ở sai vị trí, bé sẽ nhanh chóng sửa lại, đồng thời đặt chúng về vị trí cũ; ngay cả những điểm nhỏ nhất mà người lớn không chú ý đến, nhưng bé trong giai đoạn nhạy cảm về trật tự cũng chú ý đến. Nhưng đôi giày không đặt đúng vị trí, những cái ghê không xếp ngay ngắn, những bộ quần áo không treo tuề tề, những đồ đạc viết bừa bãi trong nhà... tất cả đều kích thích bé, khiến bé cảm thấy bất an.

Bé cần có một môi trường trật tự, bởi vì môi trường có trật tự mới có thể khiến bé nhận thức được mối quan hệ giữa từng bộ phận cấu thành nên môi trường, có như vậy mới khiến bé cảm thấy thích nghi hơn, hành động có mục đích hơn; bên cạnh việc thích nghi với môi trường bé còn tìm được phương thức sống thích hợp với bản thân.

❖ Con không thích ông đưa đi, con thích mẹ đưa đi cơ!

Mỗi sáng, cô giáo mầm non lại đứng ở trước cửa lớp để đón các bé đến học. Thường ngày mẹ hay đưa Tuyết đến trường. Hôm nay khác hẳn mọi ngày, đó là cảnh tượng: Bé Tuyết mặt mày phung phiu, mắt ngân ngắn nước, miệng lẩm bẩm: "Con không muốn ông đưa đi, con muốn mẹ đưa đi cơ, con muốn mẹ đưa con đi mẫu giáo cơ!".

Ông nội đi bên cạnh giận tím mặt, tức tối nói: "Con bé này hư quá, mẹ cháu đi công tác, ông cháu ta thường ngày thân thiết thế, ông lái xe máy đưa cháu đi học mà cháu còn không vui, suốt dọc đường đi cứ khóc lóc ăn vạ, lại còn dám bảo không thích ông đưa đi. Con bé này, làm ông buồn quá đi mất!".

Lúc này cô giáo mới nói về đặc điểm thời kì nhạy cảm về trật tự của trẻ cho ông nội bé Tuyết nghe, nghe xong ông mới nguội giận...

Khi trong môi trường xuất hiện các nhân tố phá vỡ quy luật trật tự, bé sẽ cảm thấy bất an và khó chịu, chỉ cần nguyên nhân cản trở vẫn còn tồn tại thì bất cứ hành vi an ủi nào cũng đều gặp phải sự từ chối của bé, thậm chí bé có thể vì thế mà bị ốm.

Lí giải của Montessori

Hàng ngày, mẹ đều đưa Tuyết đi học, đây đã trở thành một trình tự và trật tự bắt buộc, ăn sâu vào trong tâm trí, trở thành những logic nội tại sơ khai của Tuyết, bởi vì trật tự trở thành thói quen, thói quen trở thành tự nhiên. Vì vậy khi mẹ đi công tác, trình tự và trật tự này đột nhiên có sự thay đổi, tâm trạng của Tuyết vì thế mà tự nhiên biến động.

Thời kì nhạy cảm về trật tự của bé sẽ được nâng cấp theo hình xoắn ốc cùng với sự tăng lên về độ tuổi của bé.

Giai đoạn thứ nhất: Khóc lóc, khó chịu vì trật tự bị phá vỡ, chỉ khi trật tự cũ được khôi phục, bé mới bình tĩnh lại.

Giai đoạn thứ hai: Để bảo vệ trật tự, bé dám nói: "Không, không được, không đúng...", thực ra đây chính là mầm mống của ý thức về cái tôi.

Giai đoạn thứ ba: Cô chấp trước các quy tắc về trật tự, tất cả những hành vi phá vỡ trật tự đều phải làm lại từ đầu.

**Không chỉ đối với sự vật,
thậm chí ngay chính với bản
thân mình cũng vậy, khi ăn
cơm, bé thích ngồi ở vị trí
cố định, mặc quần áo theo
trình tự nhất định, thậm chí
thích di bộ theo một lộ trình
cố định. Thói quen sống như
thế có lẽ chính là nhu cầu về
trật tự nội tại mà bé cần.**

❖ Mặc áo trước rồi mới đi tất, mặc quần, cuối cùng là chải đầu

Bé Bông dạo này có gì đó khác lăm. Mỗi lần ngủ dậy, cho dù có việc gì quan trọng đến thế nào, bé cũng đều cẩn thận mặc áo trước, rồi mới đi tất, cuối cùng mặc quần, xuống giường và chạy đi bảo mẹ tết tóc cho mình.

Một lần, mẹ muốn dẫn Bông ra ngoài chơi. Để cho nhanh, trong lúc bé Bông đang mặc áo, mẹ liền giúp bé mặc quần, chưa đợi bé kịp kéo quần lên, mẹ lại đi tất vào chân bé. Lúc này bé Bông nổi cáu, vừa khóc vừa giật tất ra, cởi luôn cả quần, lặp lại trình tự mặc quần áo của mình: mặc áo, đi tất, mặc quần, xuống giường và chải tóc.

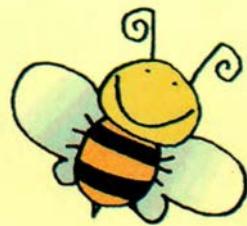
Mặc cho mẹ luôn miệng thúc giục nhưng bé Bông vẫn cứ làm theo trình tự của mình.

Lý giải của Montessori

Khi thời kì nhạy cảm về trật tự của bé phát triển đến giai đoạn thứ ba, thông thường phụ huynh sẽ gặp nhiều vấn đề đau đầu, bởi vì các bé trong thời kì này cố chấp và buông bình một cách khác thường, luôn khiêu cho người lớn vỉa tiếc, vỉa buồn cười, vỉa bất lực. Nhưng khi bạn biết rằng bé đang ở trong thời kì nhạy cảm về trật tự, thì tôn trọng và thấu hiểu bé là vô cùng quan trọng. Lúc này, cha mẹ không nên “tranh đấu” với bé, chỉ cần kiên nhẫn làm được những điều sau:

- Tôn trọng và thấu hiểu, chú ý quan sát và lắng nghe yêu cầu của bé.

- Đáp lại và khoan dung, cho phép bé khóc, phát tiết ra ngoài, trút hết tâm trạng bức bối, khó chịu trong lòng, chờ đợi bé bình tĩnh và cân bằng trở lại.

❖ Tại sao bé lại đuổi theo người khác để đòi đồ?

Mẹ dẫn Mina đến nhà dì tham dự một buổi sum họp gia đình. Nhà dì có một em bé gần một tuổi, bé Mina vừa vào đến cửa đã vui vẻ chơi đùa với em bé. Dì thấy bé Mina kiên nhẫn chơi với em bé liền khen ngợi: “Bé Mina ngoan quá, lát nữa dì sẽ cho cháu ăn kẹo mút nhiều màu nhé!”.

Buổi tối, mẹ dẫn bé Mina về nhà, thấy Mina cứ ù rũ không vui, liền hỏi: “Con chơi với em bé mệt quá à?”.

Bé Mina chu môi nói: “Dì bảo mời con ăn kẹo mút nhiều màu mà!”.

Mẹ cười xòa, còn nói Mina là con mèo tham ăn.

Hôm sau gặp dì ở trong khu đô thị, bé Mina liền ngẩng đầu hỏi: “Dì ơi, dì bảo sẽ mời cháu ăn kẹo mút nhiều màu mà?”, mẹ bé Mina vội nói: “Chỉ là một cái kẹo thôi mà, trong nhà mình thiếu gì kẹo, con bé này sao lại đuổi theo người ta đòi kẹo thế?”.

Bé 2 tuổi trở lên rất tin tưởng vào những lời hứa của người khác. Vì vậy, người lớn không được quên những điều đã hứa với bé nhé!

Không nên tùy tiện hứa hẹn điều gì đó với những trẻ đang trong giai đoạn nhạy cảm về trật tự.

Chắc chắn không ít người trong số chúng ta đã gặp phải tình huống dỗ khóc dỗ cười trên. Chúng ta hứa bùa với trẻ con, rồi vì nhiều việc mà thường quên mất lời hứa này, trong khi đó trẻ con thường nhớ rất lâu, đặc biệt là những đứa trẻ trong thời kì nhạy cảm về trật tự thường coi những lời hứa hẹn là một phần của trình tự và thứ tự bên ngoài sự việc, do vậy trẻ không chịu bắt cứ nhượng bộ nào, từ đó gây ra mâu thuẫn giữa người lớn và trẻ con. Để tránh phát sinh những chuyện không vui như thế, người lớn nhất định phải nhớ kỹ. Không nên tùy tiện hứa với những đứa trẻ đang trong thời kì nhạy cảm về trật tự, một khi đã hứa hẹn thì nhất định phải làm cho bằng được.

Cảm giác trật tự nội tại: Khiến trẻ cảm thấy an toàn và vui vẻ hơn

Giữa trật tự bên trong và trật tự bên ngoài tồn tại một mối quan hệ. Chúng ta có thể không đủ năng lực để nắm bắt những trật tự bên trong của cuộc đời, nhưng chúng ta đều nên biết rõ: Khi thời kì nhạy cảm về trật tự của bé đến, chúng ta cần tôn trọng, thấu hiểu, bảo vệ, hỗ trợ cho bé, cố gắng hết sức tạo cho bé một môi trường bên ngoài có trật tự, giúp trẻ xây dựng nền trật tự bên trong cho bản thân.

❖ Tại sao bé lại cảm thấy vui vẻ với một việc gì đó?

Một hôm, mẹ phát hiện bé Minh đang luyện tập đổ nước từ cốc này sang cốc kia. Bé Minh cầm mỗi tay một cốc, trước tiên là đổ nước từ cốc bên trái sang cốc bên phải. Ai dè đang đổ nước thì nước đổ ra đầy bàn, bé Minh lập tức lấy khăn ra lau bàn, lau sạch nước rồi lại tiếp tục luyện tập.

Lần này khác với lần trước, bé Minh cẩn thận kẽ miệng cốc nước này sát vào miệng cốc nước kia rồi mới đổ nước. Kết quả là lần này nước nhỏ ra ngoài ít hơn lần trước rất nhiều.

Bé Minh hình như đang liên tục tổng kết và thay đổi vị trí đổ nước. Cuối cùng, khi đổ nước từ cốc này sang cốc kia, không còn giọt nước nào bị bắn ra ngoài nữa. Mẹ lặng lẽ nhìn đồng hồ, bé Minh đã ngồi đổ nước liên tục được nửa tiếng rồi đấy.

Lý giải của Montessori

Cảm giác trật tự bên trong là bé nhận thức được mỗi bộ phận trên cơ thể mình và vị trí tương đương giữa chúng.

Các nhà tâm lý đã tiến hành nghiên cứu trong suốt một thời gian dài về vấn đề trật tự bên trong. Họ cho rằng, bên trong con người tồn tại một cảm giác cơ bản có thể ý thức được các vị trí khác nhau của các bộ phận khác nhau trên cơ thể mình. Cảm giác cơ bản này cần có một trí nhớ đặc biệt, có thể gọi nó là “chức năng trí nhớ cơ bản”.

Từ ví dụ này có thể thấy, bé đang xây dựng trật tự vận động các cơ bắp của cơ thể mình thông qua thực sự của công việc. Như vậy, cảm giác trật tự bên trong, cảm giác cơ bản và trí nhớ có mối liên hệ tương quan với nhau.

❖ Tại sao bé đột nhiên cảm thấy không thích nghi?

Mẹ Bin dạo này rất lo lắng. Cậu con trai lớn gần đây không biết tại sao cứ khóc suốt, thỉnh thoảng nửa đêm tỉnh giấc còn kéo tay mẹ đi ra ngoài. Tình trạng tồi tệ này đã kéo dài nửa tháng rồi.

Bố vô cùng lo lắng, liền dẫn Bin đi khám nhưng Bin không mắc bệnh gì cả. Bà nội nói có thể Bin hoảng sợ cái gì đó, mỗi tối trước khi đi ngủ, bà thường xoa đầu Bin và an ủi, nhưng cách này vẫn không hiệu quả. Cả nhà không biết phải làm thế nào.

Về sau, dưới sự chỉ dẫn của chuyên gia, bố mẹ Bin mới tìm ra được nguyên nhân. Thị ra mẹ vừa mới sinh thêm một cậu bé trai, để mẹ yên tâm sinh nở và ở cũ, bà nội đã đón Bin ở với bà một thời gian ngắn. Để chào đón sự ra đời của em bé, cả nhà đã thay đổi rất nhiều đồ dùng gia đình, còn chuẩn bị cho Bin một chiếc giường đơn hình ô tô.

Bin về đến nhà thì không nhận ra môi trường quen thuộc của mình, sự ngạc nhiên chuyển thành sợ hãi, cảm thấy đây không phải là nhà của mình, thế nên đã có hiện tượng như trên.

Nỗi hoang mang của Bin xuất phát từ sự phá vỡ tính trật tự bên trong đã được xây dựng trong suốt một thời gian dài, khiến bé Bin cảm thấy đây không phải là nhà của mình, thường xuyên kéo mẹ ra ngoài để đi tìm không gian quen thuộc và có trật tự như trước.

Sự phá vỡ trật tự bên ngoài thường phá vỡ sự cân bằng của trật tự bên trong bé, khiến cho bé cảm thấy không an toàn, thường bị hỗn loạn, cảm thấy hoang mang, tâm trạng bất ổn, phản đối môi trường không có trật tự.

Nếu để bé hoang mang như vậy trong suốt một thời gian dài, chắc chắn sức chú ý của bé với sự trưởng thành và tìm hiểu thế giới xung quanh sẽ bị giảm sút.

**Ngay từ lúc còn
nhỏ, bé đã yêu cầu
những thứ xung
quanh mình phải
có trật tự cố định.
Khi trật tự này bị
phá vỡ, như thay
đổi chỗ ngủ hoặc
môi trường xung
quanh, bé sẽ cảm
thấy bất an, thậm
chí quấy khóc một
cách kì lạ.**

Lý giải của Montessori

Ngủ trên chiếc giường lớn
của khách sạn khiến cho bé An
mất đi cảm giác an toàn mà bé
vẫn cảm thấy khi ngủ trên chiếc
nôi của mình. Mất đi cảm giác
an toàn khiến cho trật tự bên
trong của bé An bị đảo lộn, nội
tâm nảy sinh một mẫu thuẫn lớn,
nhưng phản ứng xung đột này
ngõ là dấu hiệu của một căn bệnh
nào đó, nhưng thực chất là không
phải. Tuy nhiên, khi chuồng ngai
được dỡ bỏ thì căn bệnh lạ cũng
tự nhiên sẽ biến mất.

Ví dụ này đã cho thấy sức
mạnh của trật tự trong thời kì
nhạy cảm của trẻ. Trẻ sơ sinh rời
khỏi thế giới bên trong cơ thể mẹ,
nhận biết các mối quan hệ thông
qua trật tự giữa người, sự vật, sự
việc trong môi trường bên ngoài;
đồng thời khắc sâu vào trong trí
nhó. Sự chuyển biến từ trật tự bên
ngoài thành trật tự bên trong này
đóng nghĩa với việc con người có
thể điều chỉnh thứ cái tôi, đồng
thời chỉ phôi tắt cả các tình tiết.

❖ Tại sao bé lại bị “bệnh lạ” trong khi đi du lịch?

Cả nhà bé An đi du lịch, đây là lần đầu tiên
trong đời An được đi xa nhà. Ngày đầu tiên, bé
An đi chơi rất hào hứng, chẳng có hiện tượng gì lạ.
Nào ngờ đến tối lúc đi ngủ, tình hình bắt đầu trở
nên tồi tệ. Thường ngày bé An vẫn ngủ trên chiếc
nôi của mình, nhưng trong khách sạn chỉ có một
chiếc giường to, bé An phải ngủ chung với bố mẹ.
Rắc rối bắt đầu nảy sinh, bé An ngủ được một lúc
là thấy khó chịu, cứ cuộn tròn người lại, khóc ti ti,
mẹ ôm bé vào lòng mà vẫn không được.

Liên tiếp mấy đêm liền đều như thế, bé An
cứ như bị mắc bệnh lạ, bác sĩ của đoàn du lịch đã
khám cho bé nhưng không phát hiện ra bệnh gì,
tình trạng của bé ngày càng nghiêm trọng.

Một tối, bố mẹ vô tình xếp hai cái gối lại với
nhau, trông cũng có vẻ giống như cái nôi của bé, bé
An nhìn thấy thì liền ngừng khóc lóc, nhanh chóng
bò vào “trong nôi” và yên tâm đi ngủ, ngủ một
mạch đến sáng. Sau đó mỗi tối đi ngủ, bố bé đều
làm như vậy, “căn bệnh lạ” trong chuyến du lịch
không cần chữa mà tự khỏi.

❖ Tại sao bé trở nên bướng bỉnh?

Bé Hoa càng ngày càng trở nên bướng bỉnh, cứ việc gì thích là làm, chẳng ai có thể khuyên bảo được. Một hôm, bé Hoa đang ăn kẹo thì không may một viên kẹo bị rơi xuống đất, Hoa liền ngồi xuống nhặt viên kẹo lên, đang định cho vào miệng thì bị mẹ giật lấy bảo: “Bản lăm, không được ăn!”.

Bé Hoa kiên quyết đòi ăn viên kẹo rơi xuống đất cho bằng được, mẹ không cho thì liền òa khóc. Mẹ bé Hoa chẳng còn cách nào khác, đành rửa viên kẹo rơi xuống đất rồi đưa cho bé, bé Hoa đón lấy, đưa vào miệng rồi nín khóc, tiếp tục ăn kẹo.

Mẹ rất lo lắng, bé Hoa trở nên bướng bỉnh như thế từ khi nào nỉ?

Sau giai đoạn nhạy cảm về trật tự, bé hình thành nên một mô hình nội tại có trật tự, một khi người lớn phá vỡ trật tự này, bé sẽ quay khóc, lo lắng, bất an, đồng thời thể hiện ra sự ngang bướng, khó bảo. Thực ra, sự bướng bỉnh của trẻ con trong thời kì nhạy cảm về trật tự là một dạng phẩm chất đặc biệt trong quá trình xây dựng cảm giác trật tự. Trong thời kì này, biểu hiện của bé là khó thay đổi, thậm chí đến mức không thể tưởng tượng được.

Hoạt động tâm lý của bé chắc chắn là có trật tự, nhưng khi bé không vượt qua trật tự này, trong quá trình nghiêm túc chấp hành sẽ nảy sinh hiện tượng bướng bỉnh.

Chỉ khi cài tồi của bé dần dần hình thành, bé mới nâng cao được trật tự này lên tầng ý thức, mới trở nên bướng bỉnh và không chịu thỏa hiệp. **Bướng bỉnh chính là một sự trưởng thành cho cài tồi của bé.**

sau khi giai đoạn bướng bỉnh này qua đi sẽ là giai đoạn nhạy cảm trong việc theo đuổi cái hoàn mĩ, trẻ làm gì cũng đòi hỏi sự hoàn mĩ, không muốn xuất hiện một chút sai sót nào; tiếp đó lại nâng lên đèn yêu cầu quy tắc, yêu cầu thẩm mỹ... Chính trong quá trình trưởng thành có trình tự này, bé đã xây dựng nên những phẩm chất và tố chất của mình.

Cảm giác trật tự của trẻ bắt nguồn từ khát vọng kiểm soát môi trường xung quanh, khát vọng kiểm soát này bắt nguồn từ sự sợ hãi chưa rõ. Cuộc sống có trật tự sẽ khiến bé cảm thấy an toàn và ngược lại.

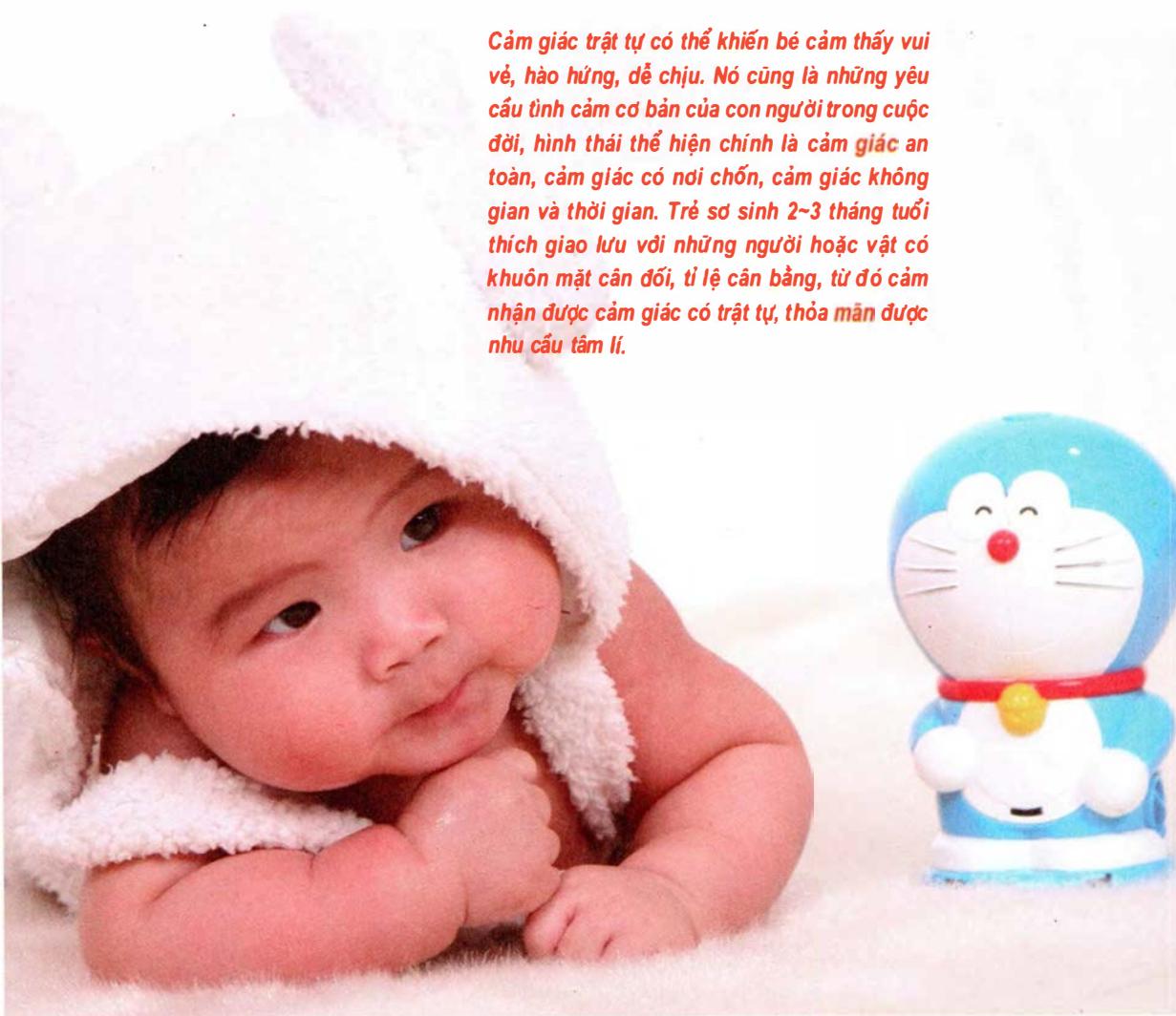

Làm sao để cư xử hòa bình với bé đang trong giai đoạn nhạy cảm về trật tự

❖ Giai đoạn sơ sinh: Giai đoạn tích lũy cho cảm giác trật tự

Trẻ sơ sinh đến với thế giới này trong một sự sống có trật tự, có yêu cầu rất lớn đối với những trật tự bên ngoài. Nhưng khi trẻ sơ sinh từ một thế giới đơn giản trong tử cung của mẹ đến với thế giới phồn hoa đầy phức tạp này, bé không biết gì về môi trường xung quanh, cơ thể non nớt cũng chưa phát triển hoàn thiện, nằm trong chiếc nôi của mình, bé khao khát một cuộc sống có trật tự và đơn giản, điều này có lợi cho bé nhận thức, tìm hiểu và nắm bắt môi trường mới.

Cảm giác trật tự có thể khiến bé cảm thấy vui vẻ, hào hứng, dễ chịu. Nó cũng là những yêu cầu tình cảm cơ bản của con người trong cuộc đời, hình thái thể hiện chính là cảm giác an toàn, cảm giác có nơi chốn, cảm giác không gian và thời gian. Trẻ sơ sinh 2~3 tháng tuổi thích giao lưu với những người hoặc vật có khuôn mặt cân đối, tỉ lệ cân bằng, từ đó cảm nhận được cảm giác có trật tự, thỏa mãn được nhu cầu tâm lí.

Trong thời gian ở cũ nên xây dựng một môi trường có trật tự

Người lạ không được tuỳ tiện ra vào phòng của trẻ sơ sinh

Điều này để tiện cho bé sau khi thoát li khỏi cơ thể mẹ, tiến hành chuyển đổi môi trường, có thể dễ dàng xây dựng mối quan hệ với những người chăm sóc cho bé.

Mẹ bắt buộc phải ở cũ tròn một tháng

Thai nhi khi ở trong bụng mẹ đã quen với tiết tấu, âm điệu giọng nói của mẹ và cảm thấy an toàn, đồng thời quen thuộc với nhịp sống của mẹ. Sau khi bé ra đời, người mẹ chăm sóc cố định càng khiến bé cảm thấy an toàn, đồng thời có lợi cho sự hình thành mối quan hệ thân thiết giữa bé với những người thân. Kinh nghiệm sống viên mãn trong tháng này chính là nền tảng tốt cho mối quan hệ xã hội cả đời của bé, tất cả những thứ này đều có lợi cho bé xây dựng trật tự hoàn chỉnh cho mình. Do vậy, trừ trường hợp bất khả kháng, còn lại việc cách ly trẻ mới sinh và mẹ là không khoa học, vô nhân đạo, không phù hợp với yêu cầu phát triển nhân tính.

Không được tuỳ tiện chuyển đồ đạc hay thiết bị trong phòng

Môi trường quen thuộc phù hợp với yêu cầu tâm lí và cảm giác phụ thuộc của bé, có lợi cho bé làm quen và nhận thức môi trường, từ đó đi đến nắm bắt môi trường mới. Các thiết bị trong phòng trẻ sơ sinh không nên tùy tiện thay đổi, điều này không những không có lợi cho việc xây dựng cảm giác trật tự đối với môi trường bên ngoài của bé mà còn dễ ảnh hưởng đến sức khỏe của bé.

Thiết kế những khu vực hoạt động cố định cho bé

Từ khi bé ra đời, bố mẹ có thể thử cho bé ăn, ngủ, thay tã, chơi trò chơi hay hoạt động ở những nơi cố định. Điều này có lợi cho bé tìm ra quy luật, xây dựng trật tự nội tại để dễ dàng thích nghi với môi trường và cuộc sống mới. Chỉ khi trẻ sơ sinh làm quen được với môi trường và cuộc sống mới, thì mới có thể bắt đầu nắm bắt và tìm hiểu về môi trường và cuộc sống ấy.

**Ngày nào tờ cũng
tập thể dục với mẹ đấy!**

Massage khiến bé cảm thấy an toàn hơn

Mục đích trò chơi: Việc massage theo trình tự cho bé có thể tăng cường kích thích cảm giác, có lợi cho việc xây dựng cảm giác trật tự và tình cảm giữa cha mẹ và con.

Cách chơi:

- Sau khi tắm cho bé xong, mẹ có thể tiến hành massage toàn thân cho bé.
- Trước tiên, mẹ bôi một lớp kem dưỡng da cho trẻ sơ sinh lên tay, sau đó tiến hành massage toàn thân cho bé, không massage được một cách bài bản cũng không sao, chỉ cần chú ý sức mạnh và massage theo thứ tự toàn thân bé là được.
- Trình tự massage là: phần mặt, phần cổ, phần vai, cánh tay, hai tay, lồng ngực, bụng, lưng, mông, chân và hai chân.
- Có thể dùng tinh dầu dưỡng da cho bé bôi trơn bàn tay rồi tiến hành massage lần nữa. Khi massage có thể bật một bản nhạc du dương, mẹ có thể vừa massage vừa nói chuyện thật dịu dàng với bé, bé sẽ rất thích thú nghe giọng nói của mẹ. Bé cũng sẽ cảm thấy vô cùng thích thú khi được mẹ massage, như thế vừa giúp bé thả lỏng các cơ bắp vừa xây dựng được cảm giác trật tự và tăng cường tình mẫu tử.

Các nhà nghiên cứu đã phát hiện, những đứa trẻ sơ sinh thường xuyên được massage, vuốt ve, sau khi trưởng thành ít xuất hiện các hành vi mang tính công kích, thích giúp đỡ người khác và hòa đồng với tập thể.

Chơi xong đồ chơi phải cất về đúng chỗ

Mục đích của trò chơi: Dạy bé chơi đồ chơi xong phải biết cất lại chỗ cũ, giúp bồi dưỡng thói quen trật tự tốt cho bé.

Cách chơi:

- ⊖ Mọi người trong gia đình có thể dành riêng một khu vực vui chơi cho bé, sau đó chuẩn bị một cái giá để đồ chơi, phân loại và xếp gọn gàng các đồ chơi vào từng nơi riêng biệt, ví dụ: bóng đặt vào một cái sọt riêng, các món đồ chơi có kích thước lớn đặt vào một cái sọt riêng, các loại sách không rách đặt vào một sọt riêng...
- ⊖ Mỗi lần kể chuyện cho bé nghe xong, bạn có thể bảo bé đặt cuốn sách trở lại vị trí ban đầu.
- ⊖ Mỗi lần bé chơi bóng xong, người lớn có thể giúp bé cất quả bóng trở về vị trí cũ.
- ⊖ Mặc dù bé còn ít tuổi nhưng mỗi lần chơi xong, người lớn có thể dùng giọng điệu nhắc nhở, gợi ý để bé cất đồ chơi về chỗ cũ, giúp bé xây dựng cảm giác trật tự tốt.
- ⊖ Sau khi bé chơi đồ chơi xong, bố mẹ cần nói với bé: "Chà, con chơi vui quá nhỉ!", đồng thời bổ sung thêm một câu: "Đồ chơi cũng cần phải về nhà đi ngủ rồi. Nào, hai mẹ con mình cùng thu dọn đồ chơi nhé!", làm như vậy có thể dễ dàng kết hợp giữa việc vui chơi của bé và việc dạy dỗ bé sắp xếp đồ chơi gọn gàng.

Đằng sau việc cất đồ chơi về chỗ cũ là thói quen trật tự cần thiết cho bé. Nhưng với những bé dưới ba tuổi, cảm giác trật tự này chưa phát triển đầy đủ, cần có bố mẹ ở bên cạnh để chỉ bảo và dạy dỗ.

❖ Giai đoạn thơ ấu: Thời kì bùng phát nhu cầu thỏa mãn cảm giác trật tự của bé

Trẻ nhỏ có nhu cầu an toàn vô cùng mãnh liệt, bé cần một môi trường có trật tự để giúp bé nhận thức sự vật, làm quen với môi trường xung quanh. Cảm giác trật tự sẽ dần dần tăng lên cùng với sự trưởng thành của trẻ, chuyển hóa thành cảm giác an toàn, cảm giác có nơi có chốn trong tâm lí trẻ.

Báo cáo nghiên cứu tâm lí xã hội của Mĩ đã cho thấy, nếu trẻ từ 3~4 tuổi có thói quen trật tự sinh hoạt tốt, thì khi 6 tuổi trở lên, bé sẽ dễ dàng hòa đồng và thoái mái trong các mối quan hệ xã giao, tập thể. 2~4 tuổi là thời kì cảm giác trật tự cá thể của bé phát triển nhanh. Cha mẹ nên thuận theo cảm giác trật tự vốn có của bé, thỏa mãn nhu cầu bùng phát trong thời kì nhạy cảm này của bé, bồi dưỡng nên thói quen sinh hoạt trật tự, hợp lí, giúp bé yêu quý môi trường và cuộc sống của mình.

Trong quá trình trưởng thành của bé, cha mẹ nên bắt đầu từ những chi tiết sinh hoạt nhỏ nhặt, chú ý lựa chọn các cách thức bồi dưỡng hành vi trật tự tốt cho bé; đồng thời cần phải tạo ra một môi trường gia đình yên tĩnh, dễ chịu, thú vị và có trật tự cho bé, lúc nào cũng cần chú ý dạy bảo, nhắc nhở, giúp bé có hành vi xây dựng trật tự tốt.

Phòng của bé cần sạch sẽ, gọn gàng, đồ đạc xếp ngăn nắp, có trật tự, đây chính là điều kiện cần thiết để xây dựng cảm giác trật tự cho bé. Những bé có cảm giác trật tự cao sẽ có yêu cầu tương đối cao đối với bản thân, môi trường xung quanh và trình tự xử lý vấn đề của bản thân.

Nguyên tắc bồi dưỡng cảm giác trật tự cho trẻ

Bồi dưỡng cảm giác trật tự cho bé thông qua cuộc sống và môi trường có trật tự.

Tạo ra một môi trường sống có nền nếp và trật tự cho bé là tiền đề để bồi dưỡng nên cảm giác trật tự. Cuộc sống có trật tự, nền nếp bao gồm:

Một là, làm việc và nghỉ ngơi có quy luật: Trong cuộc sống hàng ngày, cha mẹ cần sắp xếp cho bé một thời gian biểu ăn uống, ngủ nghỉ hợp lí, khoa học và cố định, đồng thời nhắc nhở bé tuân thủ theo thời gian biểu này. Làm như vậy không chỉ có lợi cho sự trưởng thành của bé mà còn tạo nền móng cho việc hình thành quan niệm về thời gian và thói quen trật tự cho bé.

Hai là, môi trường gia đình sạch sẽ và có trật tự: Các đồ vật trong nhà cần xếp gọn gàng, ngay ngắn, đồ đạc dùng xong thì phải cất về chỗ cũ. Ngoài ra, các bé dưới ba tuổi đang ở trong giai đoạn tiếp thu theo tiềm thức, một khi bé đã quen với môi trường có trật tự, tự nhiên bé sẽ hình thành nên thói quen ngăn nắp. Thường ngày, cha mẹ nên cổ vũ bé tự cất đồ chơi, sách vở; cho dù bé có vẻ “vụng về”, lóng ngóng, *cha mẹ cũng không nên mắng mỏ, chỉ trích mà nên kiên nhẫn hướng dẫn và thường xuyên khen ngợi bé.*

Ba là, không khí gia đình hòa thuận: Chỉ khi các thành viên trong gia đình hòa thuận, yêu thương và tôn trọng lẫn nhau, thì mới có thể thúc đẩy bé hình thành tâm lí theo đuổi sự văn minh, trật tự tốt đẹp. Chỉ khi ăn nghỉ có quy luật, môi trường sạch sẽ và không khí gia đình hòa thuận, thì mới có thể thỏa mãn được yêu cầu bùng phát trong thời kì nhạy cảm về trật tự của bé.

Bồi dưỡng cảm giác trật tự cho bé thông qua các chi tiết trong cuộc sống và các hoạt động tập thể.

Cha mẹ còn cần chú ý đến những chi tiết trong cuộc sống, bồi dưỡng cảm giác trật tự cho bé ngay từ những chuyện nhỏ nhặt. Ví dụ: Vào nhà là thay dép lê đi trong nhà và xếp giày dép ngăn nắp, sau khi rửa tay và lau khô tay cần phơi khăn mặt về chỗ cũ, bát đũa trong nhà bếp cần sắp xếp ngay ngắn theo trật tự. Cha mẹ có thể bồi dưỡng cho bé thói quen gọn gàng trong cuộc sống ngay từ những chuyện tưởng như nhỏ nhặt này.

Ngoài ra, cha mẹ còn nên thường xuyên dẫn bé đi tham gia các hoạt động tập thể, để bé hình thành nên ý thức về quy tắc trong quá trình tiếp xúc với những người xung quanh. Ví dụ: Khi chơi cầu trượt, mẹ nên bảo bé tự giác xếp hàng, người đến trước chơi trước, đến sau chơi sau, không được chen lấn, xô đẩy. Có những chuyện nhỏ nhặt trong cuộc sống nhưng lại có thể thỏa mãn nhu cầu bùng phát trong thời kì nhạy cảm về trật tự của bé.

Bồi dưỡng cảm giác trật tự cho bé thông qua các quy tắc ở nơi công cộng.

Mỗi nơi công cộng đều có những quy tắc riêng, yêu cầu mọi người phải tự giác tuân thủ. Ví dụ: Khi qua đường phải tuân thủ quy tắc giao thông; khi lên xe buýt phải xếp hàng, đợi người ở trên xe xuống hết mới lên, thái độ văn minh, lịch sự; khi đi công viên không được hái hoa, không được đu lên giàn hoa, không dẫm chân lên cỏ; khi đi xem phim không được nói lớn tiếng, không vứt rác bừa bãi...

Khi đến những nơi công cộng, cha mẹ cần làm gương cho con, đồng thời giảng giải cho bé hiểu những quy định có liên quan, để bé hiểu rằng trong xã hội luôn tồn tại rất nhiều quy tắc trật tự, tuân thủ quy tắc là điều nên làm, vi phạm quy tắc là vô đạo đức. Thỏa mãn nhu cầu trật tự của bé trong thời kì nhạy cảm chính là một cách hữu hiệu để xây dựng tố chất và phẩm chất tốt cho bé.

Không nên thường xuyên thay đổi trật tự trong cuộc sống của bé, bài trí đồ đạc xung quanh cũng nên hợp lý. Các đồ vật sử dụng hàng ngày như: cốc chén... nên đặt trên giá cao, đồ chơi xếp vào sọt gọn gàng. Khi lớn lên, bé sẽ dần dần hình thành thói quen gọn gàng và sắp xếp đồ đạc ngăn nắp.

Đồ chơi lấy ra từ đâu thì khi chơi xong phải cất về chỗ đấy!

Nhờ bé giúp mẹ thu dọn nhà cửa

Mục đích trò chơi: Thông qua việc thu nhặt, sắp xếp, giúp bé hình thành cảm giác trật tự, đồng thời học cách phân loại, tạo nền tảng cho việc học toán của bé sau này.

Cách chơi:

- Mẹ cố ý bới tung đồ đạc trong nhà rồi giả vờ nói với bé: "Nhà cửa bừa bộn quá, thật khó chịu, con giúp mẹ một tay, chúng ta cùng dọn dẹp nhà cửa nhé!".
- Dưới sự giúp đỡ của mẹ, bé xếp giày dép thành từng đôi rồi đặt lại giá để giày dép.
- Sắp xếp những chiếc ghế lộn xộn lại bên cạnh bàn.
- Sắp xếp lại đồ chơi hồn đòn vào từng sọt riêng biệt.
- Thu dọn xong trong phòng khách, mẹ có thể dẫn bé đi vào nhà bếp, ở đây đã chuẩn bị sẵn một số vật dụng đơn giản và không nguy hiểm để bé sắp xếp lại cho gọn gàng.
- Đặt những nắp vung vào đúng cái nồi tương ứng, xếp lại các lọ gia vị vào đúng vị trí và cho rác vào thùng rác.
- Khi bé thu dọn, mẹ cố ý làm thật chậm rãi, quan sát xem bé có đặt đồ vật vào đúng vị trí không, có thể cố ý không biết để hỏi bé, nâng cao hứng thú dọn dẹp cho bé.
- Khi chơi trò chơi cần chú ý đến vấn đề an toàn cho bé, đợi bé dọn dẹp ngay ngắn xong, mẹ hãy ôm và hôn bé để cổ vũ bé.

Với điều kiện tuân thủ các quy tắc, bé có thể tự do hoạt động, làm những việc mà mình thích. Ví dụ, nếu bé thích làm những việc như: mặc áo, cởi áo, tự xức ăn, quét nhà..., mẹ có thể để bé tự làm, tôn trọng lựa chọn của bé, cho bé có quyền tự do lựa chọn.

Bảo bé tắm cho búp bê

Mục đích của trò chơi: Tăng cường bồi dưỡng cảm giác trật tự cho bé thông qua các phương thức tự nhiên, thỏa mãn nhu cầu bùng phát trong thời kì nhạy cảm trật tự của bé, đồng thời có lợi cho việc nâng cao khả năng tự xử lí các vấn đề của bé trong cuộc sống.

Cách chơi:

- ◎ Hằng ngày tắm cho bé, mẹ có thể lặp đi lặp lại trình tự: Đổ nước vào chậu tắm, dùng tay kiểm tra nhiệt độ nước, rửa mặt, gội đầu, cởi quần áo cho bé, đặt bé vào trong chậu nước, cuối cùng là kì sạch cơ thể, cho bé đứng dậy, dùng vòi hoa sen tráng lại cơ thể bé một lần, lau khô tóc và cơ thể, mặc quần áo.
- ◎ Chuẩn bị cho bé một con búp bê giống như thật và bảo bé hãy tập làm bố hoặc mẹ của búp bê.
- ◎ Hãy bảo bé tắm cho búp bê như mẹ vừa tắm cho bé, còn mẹ đứng ở bên quan sát và giúp đỡ.
- ◎ Trò chơi này có thể diễn ra trong nhà tắm, nhằm tăng cường cảm giác trật tự của bé, bồi dưỡng nên thói quen làm việc có trình tự, đồng thời thỏa mãn nhu cầu của bé trong thời kì nhạy cảm.

Montessori cho rằng: Nếu người lớn không thể cung cấp một môi trường có trật tự cho trẻ, có thể trẻ sẽ không có nền tảng để xây dựng tri giác về các mối quan hệ. Khi trẻ tự túc xây dựng nên trật tự nội tại từ môi trường xung quanh, kỹ năng và trí tuệ cũng từng bước được câu thành.

Trong tâm lí của mỗi đứa trẻ đều có một cảm giác trật tự mãnh liệt từ lúc ra đời. Cảm giác trật tự là một trong những nguồn gốc của cảm giác an toàn, là nền tảng xây dựng ý thức đạo đức của bé. Nếu cha mẹ không hiểu được tâm lí và hành vi đặc biệt của bé trong thời kì nhạy cảm về trật tự, hiềm khâm rằng bé "khó tính", "được chiều quá sinh học" mà phê bình, mắng mỏ, thậm chí trấn áp các phản ứng tinh thần của bé, dần dần phá vỡ cảm giác trật tự của bé... thì không chỉ ngăn cản sự theo đuổi tiêu chuẩn và sự hoàn mỹ của bé, mà còn bóp nghẹt minden cảm giác tự giác của trẻ, gây trở ngại cho việc phát triển đạo đức và tuân thủ quy tắc của bé sau này.

Cảm giác trật tự là một nhu cầu của sự sống. Chỉ dần và bồi dưỡng đúng đắn trong thời kì nhạy cảm của bé sẽ khiến cho niềm vui theo bé cả cuộc đời; đồng thời chấp thêm đôi cánh cho sự trưởng thành sau này của bé.

Con lớn rồi, có thể tự tắm
cho búp bê được rồi!

Chương 4

THỜI KÌ NHẠY CẢM VỀ CẢM QUAN (0~6 TUỔI)

Trong cuộc sống, con người luôn luôn phải dùng đến các cơ quan cảm giác như: thị giác, thính giác, khứu giác, xúc giác và vị giác để tiến hành thu thập, chỉnh lí và lưu giữ thông tin, đồng thời thông qua sự vận động của các cơ quan cảm giác để biểu đạt chính xác ra bên ngoài.

Hệ thống năm cơ quan cảm giác của cơ thể: nghe, nhìn, ngửi, nếm, sờ... đối với bé không chỉ là một phần của sự phát triển sinh lý tự nhiên mà còn là con đường nhận thức thế giới, cũng là nền tảng cho sự học hỏi của bé. Bởi vì sự phát triển của các giác quan chính là khởi đầu của sự phát triển trí năng ở con người.

Thời kì phát triển thị giác quan trọng là khi bé dưới một tuổi

Sự ra đời của bé Hân đã mang lại niềm vui vô tận cho gia đình. Bé Hân rất ngoan, ngoài việc lấy tay dụi mắt, phản ứng không mấy nhanh nhẹn ra, xét về cơ bản thì bé Hân tương đối dễ nuôi.

Một hôm, khi một cậu bé dùng đèn pin chiếu đột ngột vào bé Hân, mẹ bị ánh sáng chói mắt vội vàng đưa tay lên che mắt rồi nhìn xuống bé Hân đang nằm trong lòng mình, dưỡng như bé chảng có chút phản ứng nào.

Lúc này, mẹ bé Hân mới cảm thấy có hiện tượng bất thường, vội vàng đưa bé đến bệnh viện kiểm tra. Kết quả là bé bị đục thủy tinh thể bẩm sinh. Lúc ấy, bé Hân đã bị lỡ mất thời gian điều trị tốt nhất để hồi phục thị lực, mẹ nghe bác sĩ nói mà vô cùng đau lòng.

Hóa ra bé Hân dụi mắt, không nhanh nhẹn với sự kích thích của ánh sáng, đồng tử trăng đục, đều là những dấu hiệu bệnh, nhưng vì thiếu kinh nghiệm nên gia đình bé Hân không còn cơ hội cứu vãn tình hình được nữa.

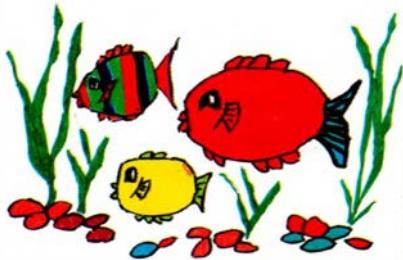
Khi được 3 tháng tuổi, đa phần các bé đều biết dõi mắt hướng theo sự vận động của vật thể, cũng có thể nhìn chăm chăm vào một vật thể cố định. Tất cả những đồ vật có màu sắc sặc sỡ và chuyển động đều có thể thu hút sự chú ý của bé, đồng thời, những thứ này có thể thúc đẩy sự phát triển thị giác của bé.

4 tháng tuổi, bé bắt đầu xây dựng thị giác ba chiều, vông mạc đã phát triển rất tốt. Bé có thể thoải mái nhìn từ gần đến xa, nhìn từ xa đến gần, có thể nhìn rõ từng bộ phận nhỏ của đồ vật, cũng bắt đầu phát triển khả năng phán đoán khoảng cách của đồ vật.

6 tháng tuổi, mắt của bé đã to bằng 2/3 mắt người trưởng thành, nhìn đồ vật bằng hai mắt, từ đó có được thị giác ở cả hai mắt, khả năng phán đoán độ sâu và khoảng cách cũng tiếp tục phát triển.

Thị lực của bé khi được 1 tuổi đã từng bước phát triển hoàn thiện, mắt, tay và cơ thể phối hợp nhịp nhàng, tự nhiên; thị lực lúc này của bé là 1/10~3/10.

Lý giải của Montessori

Trong năm giác quan, thị giác là giác quan phát triển đầu tiên. Khi bé còn nằm trong bụng mẹ, cấu tạo của mắt, các dây thần kinh thị giác cùng các hệ thống thần kinh trung khu liên quan đến thị giác đã được hình thành, nhưng vẫn cần nhận được những kích thích thị giác cần thiết sau khi ra đời, như vậy mới có thể hình thành nên hệ thống thần kinh khép kín, mang lưới thần kinh não bộ của vỏ thị giác mới liên hệ với nhau. Thị giác của trẻ phát triển đỉnh cao là giai đoạn ba tháng đầu đời. Thời kì quan trọng cho sự phát triển khả năng thị giác chính là giai đoạn trẻ dưới một tuổi.

Trong tình huống thông thường, mắt của bé thường sáng, long lanh, độ lớn của đồng tử cân bằng, hoạt động tự nhiên.

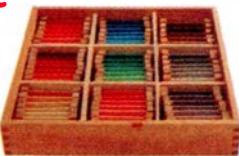

Bệnh đục thủy tinh thể bẩm sinh khiến bé Hân không nhận được những kích thích có lợi cho sự phát triển thị giác trong giai đoạn phát triển cực kỳ quan trọng, mặc dù xét trên góc độ sinh lý, kết cấu hệ thống thị giác vẫn sẽ hoàn thiện như bình thường, nhưng bé Hân vẫn sẽ mất đi khả năng thị giác. Nếu bé bị mắc bệnh đục thủy tinh thể bẩm sinh cần được tiến hành phẫu thuật ngay, thông thường là vào 1~2 tháng sau khi sinh, muộn nhất cũng không quá sáu tháng. Con mắt còn lại cần được tiến hành phẫu thuật trong vòng một tuần sau khi con mắt đầu tiên được phẫu thuật.

Trường hợp của bé Hân không phải là ngẫu nhiên, các nhà khoa học đã làm các thí nghiệm liên quan và chứng minh được rằng: Trong giai đoạn nhạy cảm về thị giác, các cơ quan trong cơ thể luôn vận động theo nguyên tắc “hữu dụng thì phát triển, vô dụng thì suy yếu”.

Trong bảng phoi màu có rất
nhiều màu sắc, con có thể
phân biệt rất rõ ràng!

Lý giải của Montessori

❖ Bé có tiềm năng thị giác vô cùng mạnh mẽ

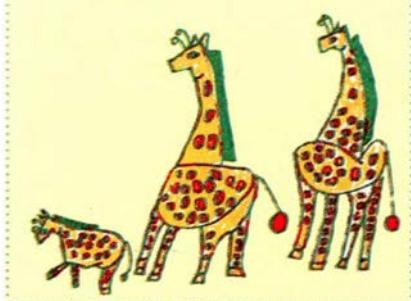
Cô giáo Thanh cầm trên tay một bảng màu đang đi vào lớp học, nhưng do bất cẩn nên cái bảng màu đã trượt ra khỏi tay. Cô giáo Thanh suýt chút nữa thì bật khóc, bởi vì trong cái bảng màu ấy có đến gần trăm loại màu, muốn xếp chúng trở về vị trí cũ không phải là chuyện đơn giản, chuyện này không thể hoàn thành trong một chốc một lát.

Đúng lúc ấy, lũ trẻ nghe thấy tiếng động mạnh đã chạy ra ngoài. Chúng nhìn thấy những bảng màu rơi lung tung trên nền đất liền cười cười nói nhanh chóng xếp các màu về vị trí cũ. Những màu từ đậm đến nhạt được lũ trẻ phân biệt rõ ràng và sắp xếp lại chính xác. Có thể thấy, trẻ trong giai đoạn nhạy cảm thị giác thường có khả năng thị giác cực kì nhanh nhạy và sức cảm nhận vô cùng tốt.

Sự phát triển của não bộ không thể tách rời thị giác, 83% thông tin não bộ tiếp nhận được xuất phát từ thị giác. Chế độ dinh dưỡng tốt có thể ảnh hưởng trực tiếp đến sự phát triển thị lực và trí tuệ của trẻ sơ sinh, mà DHA lại là một trong những dưỡng chất quan trọng, là thành phần cấu tạo quan trọng nên nhân cầu. Loại axit béo thiết yếu mà cơ thể không thể tự sản sinh ra này chiếm 40~50% giác mạc. Trong một năm đầu đời, bổ sung đầy đủ DHA có lợi cho sự nhạy cảm của thị giác của bé (chỉ khả năng phân biệt sự khác biệt chi tiết của vật thật và hình ảnh của sự vật).

Đối với con người, 80% việc học tập được hoàn thành thông qua hệ thống thị giác. Cách nǎo bộ của bé xử lý những sự vật được nhìn thấy, có ảnh hưởng trực tiếp đến việc bé học hỏi ngôn ngữ, vận động, nhận thức và xã giao. Năm bất thời kì nhạy cảm về thị giác của bé để tăng cường bồi dưỡng và huấn luyện, tạo nền tảng vững chắc cho sự phát triển thị giác và mọi khả năng của bé sau này.

Bé càng nhìn rõ thì sẽ càng lưu tâm nhiều hơn đến những sự việc xung quanh, như vậy có thể tiếp nhận được càng nhiều và chuẩn xác hơn các thông tin và kích thích từ thế giới bên ngoài, đây chính là nền tảng quan trọng cho việc phát triển não bộ và việc học tập của trẻ.

❖ Trong giai đoạn nhạy cảm, phát triển thị giác của trẻ, tuyệt đối không được gây cản trở

Để kiểm nghiệm thời kì nhạy cảm thị giác, các nhà khoa học đã làm một thí nghiệm: Khâu mắt của một con mèo trưởng thành và một con mèo mới sinh lại, hai tuần sau tháo chỉ. Kết quả: Thị lực của con mèo trưởng thành chẳng mấy chốc đã được hồi phục như bình thường, trong khi đó với con mèo mới sinh, mặc dù cấu tạo sinh lý vẫn phát triển bình thường nhưng lại bị mù vĩnh viễn.

Các nhà khoa học lại dùng những con mèo bé để làm một thí nghiệm khác: Khâu mắt những con mèo mới sinh từ 1~10 ngày lại, vài hôm sau thì mở ra. Kết quả là chỉ có những con mèo sinh ra từ 4~5 ngày mới bị mù. Thí nghiệm này cho thấy, thời kì phát triển quan trọng nhất về thị lực của loài mèo là khoảng 4~5 ngày sau khi sinh.

Thí nghiệm này đã chứng minh, trong giai đoạn nhạy cảm thị giác mà gặp phải cản trở thì sẽ khiến cho chức năng thị giác không thể hoạt động bình thường. Những con mèo bị mù là bởi vì cấu tạo bên trong đôi mắt, hệ thống thần kinh thị giác và các hệ thống thần kinh trung khu có liên quan đến thị giác không nhận được những kích thích cần thiết nên không thể hình thành một hệ thống thần kinh khép kín. Bi kịch của bé Hân cũng giống như vậy.

Thai nhi được khoảng 5 tháng là đã có thể cảm nhận được ánh sáng, 6 tháng là có thể phân biệt được bóng tối và ánh sáng.

Sự phát triển thần kinh thị giác thời kì đầu thai kì

Trong thời kì đầu mang thai, các dây thần kinh liên kết mắt và não bộ đã hình thành, khi thai nhi được khoảng 15 tuần, bạn đã có thể nhìn thấy mắt của thai nhi qua hình ảnh siêu âm, lúc này thai nhi đã biết chớp mắt. Vào giai đoạn cuối thai kì, thai nhi có thể phản ứng khi bị ánh sáng chiếu qua thành bụng của mẹ.

Quá trình phát triển thị giác của bé sau khi sinh

Trong giai đoạn sơ sinh, võng mạc vẫn chưa phát triển hoàn toàn, khả năng thị giác có hạn, không thể nhìn rõ sự vật, chỉ có thể chú ý trong một thời gian ngắn vào một sự vật nào đó. Trong vòng một tháng sau khi sinh, bé có thể nhìn thấy những vật thể trong khoảng 20~40cm, những sự vật ở gần quá sẽ trở nên mờ, những sự vật ở xa lại không thể nhìn thấy.

Tháng tuổi	Tình trạng phát triển thị giác của bé
2 tháng	Có thể nhìn theo một người đang chuyển động, thích nhìn những vật thể chuyển động.
3 tháng	Có thể đập vào đồ vật, có thể nhìn rõ tay và những vật thể trên tay mình, có thể nhận biết người chăm sóc mình.
4~5 tháng	Có thể nhìn thấy vật thể trong không gian ba chiều, có thể phân biệt màu sắc, định vị khoảng cách của bất cứ vật thể nào.
6 tháng	Có thể nhìn thấy vật thể cách 3~4m.
7 tháng	Có thể đưa tay theo ánh mắt.
8 tháng	Có thể chơi trò vỗ tay dưới sự giúp đỡ của người lớn.
9 tháng	Có thể phân biệt những khuôn mặt khác nhau.
10 tháng	Có thể nhìn chăm chằm vào những vật thể đang di động.
1 tuổi	Có thể ý thức được sự tồn tại của các vật thể xung quanh, thị giác ngày càng nhanh nhạy.

Món đồ chơi treo trên giường của bé cần có khoảng cách thích hợp. Đối với những bé một tháng tuổi thì nên đặt vật thể trong khoảng 15~60cm, tốt nhất là khoảng 40cm. Khi bé lớn dần, khoảng cách này có thể liên tục thay đổi.

❖ Làm thế nào để thúc đẩy sự phát triển thị giác cho bé?

Nhận biết dấu hiệu báo động cho việc phát triển thị giác

Ngoài hiện tượng dị dạng ra, vấn đề thị giác bất thường ở trẻ sơ sinh thường rất khó phát hiện, giống như trường hợp của bé Hân đã nêu ở phân trên. Đợi đến hơn nửa năm sau, cùng với các biểu hiện ngày một rõ rệt, người lớn phát hiện ra thì đã quá mất thời kì điều trị hiệu quả cho bé rồi. Cánh cửa cơ hội phát triển thị giác mở ra từ rất sớm, một khi cánh cửa ấy đã đóng thì sẽ để lại những hối tiếc không thể nào bù đắp. Do đó, việc phát hiện những bất thường là vô cùng quan trọng cho sự phát triển hệ thống thị lực của bé.

- Mắt nhìn nghiêng, khi nhìn vật thể thường néo mắt hoặc nhắm một mắt, ngheo đầu, chỉ có thể nhìn thấy những vật thể ở rất gần.
- Đồng tử to hơn người bình thường, hơn nữa lại ngân ngắn nước; đồng tử trắng đục hoặc có điểm trắng.
- Thường xuyên dụi mắt hoặc ôm đầu khó chịu.
- Thường xuyên nhắm một bên mắt.
- Ba tháng tuổi mà vẫn chưa thể nhìn theo người hoặc vật chuyển động.
- Các động tác vận động hoặc giơ, nắm đồ chơi thường chậm chạp hơn các bé cùng lứa, độ chuẩn xác thấp, vụng về hơn hẳn.
- Thường bị vấp phải đồ vật dưới chân, không nhìn rõ vào buổi chiều tối, không dám đi cầu thang, dễ bị ngã.

Cần kịp thời uốn nắn tư thế nhìn bằng mắt không đúng đắn của bé, không để cho bé đọc sách hoặc học bài quá lâu, thường xuyên vận động nhăn cầu mắt, hình thành nên thói quen bảo vệ mắt ngay từ nhỏ.

Giáo dục có hai mục đích quan trọng: Một là về mặt sinh vật học, hai là về xã hội học. Mục đích giáo dục về sinh vật học là hỗ trợ sự phát triển tự nhiên của cá thể, còn mục đích giáo dục về xã hội học là trang bị đầy đủ cho cá thể để thích nghi với môi trường. Luyện tập các giác quan cũng vô cùng quan trọng đối với cả hai phương diện này.

—Montessori—

Cách thức rèn luyện để nâng cao thị giác

Mục đích: Thông qua việc rèn luyện thị giác để tăng cường khả năng phát triển của thị giác cho bé.

Cách thức:

- ⊖ Những bé mới sinh thích nhìn những hình thù có góc cạnh rõ nét, màu sắc sắc sỡ như: bàn cờ đen trắng, khuôn mặt người... Tranh vẽ cần to, tốt nhất nên để ở vị trí cách mắt bé 20~40cm.
- ⊖ Bé một tháng tuổi có thể luyện tập thông qua việc nhìn theo quả bóng đỏ chuyển động để rèn luyện khả năng nhìn theo vật thể chuyển động.
- ⊖ Bé dưới 4 tháng tuổi có thể rèn luyện bằng cách cho bé chơi những đồ chơi phát ra tiếng động để rèn luyện bé nhìn theo vật thể phát ra tiếng động hoặc cầm, nắm, đập... đồ vật. Lúc này bé đã có thể nhìn thấy những vật thể có kích thước nhỏ bằng hạt lạc.
- ⊖ Khi cho con ăn, mẹ cũng có thể kết hợp tiến hành rèn luyện thị giác cho bé. Bé thích nhìn khuôn mặt cười của mẹ, mẹ có thể thay đổi vị trí ôm bé, giúp cho mắt bé di chuyển, điều này có lợi cho sự phát triển các cơ thị giác của đôi mắt.

Từ 4-7 tháng, khả năng phân biệt màu sắc của bé đã phát triển, những món đồ chơi có màu sắc sắc sỡ thường rất thu hút sự chú ý của bé.

Con có thể
bắt được nó đấy!

Trò chơi

- ◎ Những cuốn sách, tranh ảnh có màu sắc sặc sỡ, hình vẽ sinh động thường mang lại những kích thích có lợi cho thị giác của bé trong quá trình bé tiếp xúc với thế giới bên ngoài. Để giúp bé học cách tiếp thu các thông tin, khi bé 9~10 tháng tuổi, mẹ có thể dạy bé cách giở sách, kể chuyện cho bé nghe, nhưng tránh diễn ra trong thời gian quá lâu.
- ◎ Thông qua mối quan hệ không gian, phân biệt hình ảnh, hình thù, bối cảnh, nhận biết vật thể... để nâng cao khả năng thị giác cho bé.
- ◎ Những bé trong giai đoạn nhạy cảm về thị giác (dưới 1 tuổi) tốt nhất không nên tiếp xúc với tivi.
- ◎ Chỗ ở, không gian vui chơi của bé cần có cửa sổ rộng, ánh sáng đầy đủ.
- ◎ Cung cấp các thực phẩm giàu vitamin A cho bé, ví dụ: gan động vật, lòng đỏ trứng, rau củ sẫm màu và các loại hoa quả... Cho bé tập nhai vào thời điểm thích hợp, thường xuyên cho bé rèn luyện cơ thể với các hoạt động ngoài trời, điều này có lợi cho việc xoa dịu sự mệt mỏi của đôi mắt và kích thích sự phát triển thị giác.

Có thể đọc cho bé từ 6~12 tháng tuổi nghe những câu chuyện ở trong sách tranh, những hình vẽ bắt mắt, nội dung đơn giản, ít chữ thường có kích thích tốt cho thị giác của bé.

Quả quýt có màu vàng!

Trò chơi rèn luyện thị giác: Đuổi theo, giẫm bóng

Mục đích trò chơi: Thúc đẩy sự phát triển thị lực đồng thời rèn luyện khả năng phản ứng và độ nhạy bén của tư duy.

Cách chơi:

- ◎ Mẹ dẫn bé ra ngoài chơi, dưới ánh mặt trời hoặc ánh đèn sẽ xuất hiện bóng in trên mặt đất, cùng với sự di chuyển của con người, cái bóng cũng chuyển động theo. Cứ như vậy, hai mẹ con có thể cùng chơi trò giẫm vào cái bóng.
- ◎ Mẹ có thể lúc nhanh, lúc chậm để bé đuổi theo, mẹ và bé cũng có thể giẫm vào cái bóng của nhau, thi xem ai không bị đổi phương giẫm phải, sau khi giẫm được sẽ hô to: “A, mẹ giẫm vào tay con rồi!”, “A, mẹ giẫm vào chân con rồi!”.
- ◎ Khi chơi cùng bé, mẹ cần nhắc bé không nên chạy quá nhanh để tránh bị vấp ngã, đồng thời phải chú ý môi trường xung quanh như: có xe cộ qua lại không, địa hình có bằng phẳng không... Mẹ cần chú ý và đảm bảo an toàn cho bé.
- ◎ Ngoài ra, thông qua trò chơi này có thể huấn luyện khả năng quan sát của bé: Dưới một ngọn đèn đường có một cái bóng, hãy để bé quan sát xem dưới nhiều ngọn đèn thì có phải chỉ có một cái bóng không? Như vậy có thể khơi gợi tư duy cho bé.

Khi cùng bé chơi trò giẫm bóng, mẹ có thể di chuyển lên trước hoặc ra sau, cái bóng cũng sẽ di chuyển theo, hãy để bé quan sát sự thay đổi của cái bóng nhé.

**Cái bóng của mẹ dài,
cái bóng của con chỉ ngắn thôi!**

Thính giác: Tai có thính, mắt mới tinh

❖ Trẻ mới sinh đã có thính giác chưa?

Các nhà khoa học đã làm một thí nghiệm như thế này: Khi trẻ sơ sinh đang tỉnh táo, đâu hướng về phía trước, dùng một cái hộp nhựa đựng một vài hạt ngô hoặc đậu tương, nhẹ nhàng lắc cái hộp đặt cách bé 10~15cm cho cái hộp phát ra tiếng động. Bé sẽ trở nên cảnh giác và đảo mắt, sau đó hướng mắt về phía có âm thanh phát ra. Có thể bé sẽ dõi mắt tìm kiếm cái hộp, dường như bé đang nghĩ có phải cái hộp này đang phát ra tiếng động không nhỉ?

Nếu như bạn quay đầu bé lại như bình thường, sau đó khẽ lắc cái hộp bên trái bé, bé sẽ lại ngoảnh đầu về phía bên trái. Bé có thể liên tục quay đầu chính xác về hướng phát ra âm thanh. Dường như cái đầu của bé có lộ trình tự động, có thể tự động chuyển động về hướng tốt nhất để tiếp thu âm thanh.

Khi âm thanh quá chói tai, bé sẽ tỏ ra khó chịu, không những không quay đầu về phía có tiếng động phát ra mà còn quay về hướng ngược lại, thậm chí dùng hành động khóc để thể hiện sự khó chịu này.

**Âm thanh phát ra
từ phía trên này này!**

Thí nghiệm này đã chứng minh, trẻ từ khi mới sinh ra đã có khả năng xác định hướng âm thanh. Bé không chỉ nghe mà còn nhìn về nơi phát ra âm thanh, điều đó cho thấy hệ thần kinh giữa mắt và tai có liên kết với nhau, sự liên kết này khiên cho trẻ sơ sinh có thể tiếp thu các kích thích ở bên ngoài và dễ thích nghi với môi trường xung quanh.

Hãy nắm bắt thời kì nhạy cảm phát triển hệ thống thính giác của bé để tạo ra những kích thích tốt, như vậy chắc chắn sẽ nâng cao khả năng phát triển thính giác của bé.

❖ Tuyệt đối yên tĩnh chưa hẳn đã có lợi cho bé

Sau khi bé Bống ra đời, thói quen nghỉ ngơi và làm việc của cả gia đình đã có sự thay đổi lớn. Bà nội không còn thoải mái lớn tiếng hát chèo nữa, ông nội cũng không hay nói to nữa, bố cũng vặn nhỏ loa đài, mọi người đều không dám lớn tiếng, ngay cả đóng mở cửa, đi lại, nói chuyện cũng phải hết sức khẽ kháng... Bé Bống lớn lên trong sự bao bọc của cả gia đình.

Nhưng càng lớn bé Bống càng không thích ra ngoài, mỗi lần ra ngoài là đều bị những âm thanh đột ngột ở bên ngoài làm cho hoảng sợ đến nỗi òa khóc. Bống đường như không thể nào thích nghi với sự ồn ào của thế giới bên ngoài, tìm cho bé một thế giới tuyệt đối yên tĩnh ở đâu bây giờ?

Có thể mọi người đều lầm tưởng là trẻ mới chào đời rất sợ ồn ào, đến mức cả nhà làm gì cũng phải nhẹ nhàng. Nhưng chúng ta đâu biết rằng, những tiếng động phong phú trong thế giới xung quanh lại chính là những kích thích tốt nhất cho sự phát triển hệ thống thính giác của bé. Cha mẹ thường cố tình tạo ra một môi trường không có tiếng động cho bé, nhưng lại khiến cho hệ thống thính giác của bé vì không nhận được các kích thích cần thiết mà trở nên chậm phát triển hoặc thiếu đi sự nhạy cảm cần thiết.

Thực ra khi bé mới chào đời, vì tai giữa chưa phát triển hoàn thiện nên thính giác tương đối yếu ớt. Khi nước ối còn sót lại trong tai bé được hút hết, thính giác sẽ phát triển nhanh chóng. Do đó, khi bé được một tháng, người lớn có thể thoải mái nói chuyện, bởi lúc này bé nghe không hiểu và cũng không rõ ràng.

Bên cạnh đó, những bé dưới 6 tháng tuổi rất thích nghe tiếng nói chuyện của mọi người, chúng có thể nhanh chóng nhận ra tiếng nói của con người trong các loại âm thanh. Khi bé 3 tháng là đã có thể phân biệt được giọng nói của bố mẹ, bé 6 tháng tuổi có thể phản ứng với âm điệu, bé 6~12 tháng thì “sơ đồ phản ánh thính giác” đã được xây dựng và hình thành, bé trên một tuổi rất khó phân biệt được những âm sắc chưa từng được nghe qua. Hãy tận dụng thời kì nhạy cảm về thính giác của bé để tiến hành những hoạt động ngôn ngữ phù hợp sẽ đạt được hiệu quả cao hơn.

Nếu bạn muốn con mình có thể nắm được một vài ngoại ngữ, hãy tìm một vài người bạn “ngoại quốc” cho con mình trước khi bé một tuổi, thường xuyên để người bạn đó nói cho bé nghe trong giai đoạn bé nhạy cảm về thính giác.

SƠ ĐỒ PHẢN ÁNH THÍNH GIÁC

Sơ đồ phản ánh thính giác là “bản đồ thính giác” được phác ra trong đại não của bé căn cứ vào khu vực hoạt động của các nơron thần kinh của vỏ não.

Sơ đồ phản ánh thính giác của trẻ sơ sinh sẽ được hoàn thành khi bé được khoảng hơn một tuổi. Cho đến thời điểm này, các nơron thần kinh có thể dễ dàng phân biệt bất cứ âm thanh nào đi vào bản đồ thính giác. Do đó, càng cung cấp nhiều âm thanh có ý nghĩa đến tai bé, sơ đồ phản ánh thính giác của đại não càng dễ dàng hỗ trợ thúc đẩy sự phát triển độ nhạy bén của các nơron thần kinh thính giác chủ trong não bộ của bé.

Con yêu,
mẹ là mẹ của con đây!

❖ Tiềm năng thính lực của bé lớn đến đâu?

Mẹ cảm thấy Minh là một chuyên gia thính lực vô cùng nhạy bén. Mỗi tối ra ngoài đi dạo, Minh thường lắng nghe những chú ếch đang ca hát, những chú dế đang kéo đàn, những loài côn trùng đang khiêu vũ hân hoan trong tiếng nhạc. Mỗi khi Minh miêu tả những âm thanh mà mình nghe được cho mẹ, mẹ thường cảm thấy vô cùng “ngưỡng mộ” con trai mình.

Một hôm, ba giờ sáng, bé Minh đang ngủ ngoan thì bất ngờ nhổm dậy hỏi mẹ: “Mẹ ơi, có tiếng động gì thế?”

Mẹ lắng tai nghe nhưng chẳng nghe thấy tiếng gì, liền dịu dàng dỗ dành bé Minh nằm xuống, nhưng chỉ được một lúc Minh lại nhổm dậy hỏi: “Mẹ à, mẹ nghe mà xem, có tiếng gì ý?”.

Mẹ dùng tai lén nghe ngóng mà vẫn chẳng thấy gì. Bé Minh liền kéo mẹ ra ban công, xung quanh im phẳng phắc chẳng nghe thấy tiếng gì. Mẹ hết lời dỗ dành, bé Minh mới chịu nằm xuống giường, nhưng rõ cuộc bé Minh đã nghe thấy âm thanh gì nhỉ?

Ngày hôm sau, mẹ Minh đi làm, nhìn thấy hàng xóm ở dưới tầng một đang sửa ống nước, hỏi thăm mới biết khoảng ba giờ sáng, ống nước bị hỏng nên người hàng xóm ấy phải sửa. Không ngờ, dù đã đóng cửa lại rồi nhưng bé Minh ở trên tầng ba vẫn nghe thấy.

Lý giải của Montessori

sự phát triển thính lực của bé sẽ ngày càng nhạy bén cùng với sự tăng lên của độ tuổi và sự phong phú của những kích thích từ thế giới bên ngoài. Khi bé được 21~24 tháng tuổi, bé có thể trực tiếp định vị âm thanh xuất phát từ mọi góc độ. Những tiếng côn trùng kêu, chim hót, tiếng gió lay động... dường như không thể lọt khỏi tai của bé. Đó là do bé đang ở trong giai đoạn nhạy cảm về thính giác, hệ thống thính giác đang phát triển với tốc độ rất nhanh.

Trong cuộc đời mỗi người, 15% việc học hỏi được hoàn thành thông qua hệ thống thính giác. Não bộ của bé tiến hành xử lý và phân chia những thông tin nghe được như thế nào sẽ ảnh hưởng trực tiếp đến việc học ngôn ngữ, vận động, nhận thức và khả năng giao tiếp của bé như thế ấy. Năm bắt thời kì nhạy cảm thính giác của bé để tăng cường bồi dưỡng và huấn luyện, cung cấp cho bé một môi trường thính giác phong phú để tạo nền tảng vững chắc cho sự phát triển thính giác và các năng lực khác về sau.

❖ Làm thế nào để thúc đẩy sự phát triển thính giác của bé?

Nhận biết dấu hiệu báo động về sự phát triển thính giác của bé

Phát hiện các dấu hiệu báo động trong sự phát triển hệ thống thính giác của trẻ vô cùng quan trọng đối với sự phát triển khỏe mạnh của hệ thống thính giác của bé.

Thời kì trẻ sơ sinh:

Bé sẽ không có phản ứng với những tiếng động lớn và đột ngột, không thể mô phỏng âm thanh, không thể quay đầu về phía phát ra âm thanh.

Từ 6 tháng trở lên:

Không thể chỉ vào một người quen, một món đồ vật hoặc tranh vẽ khi được yêu cầu.

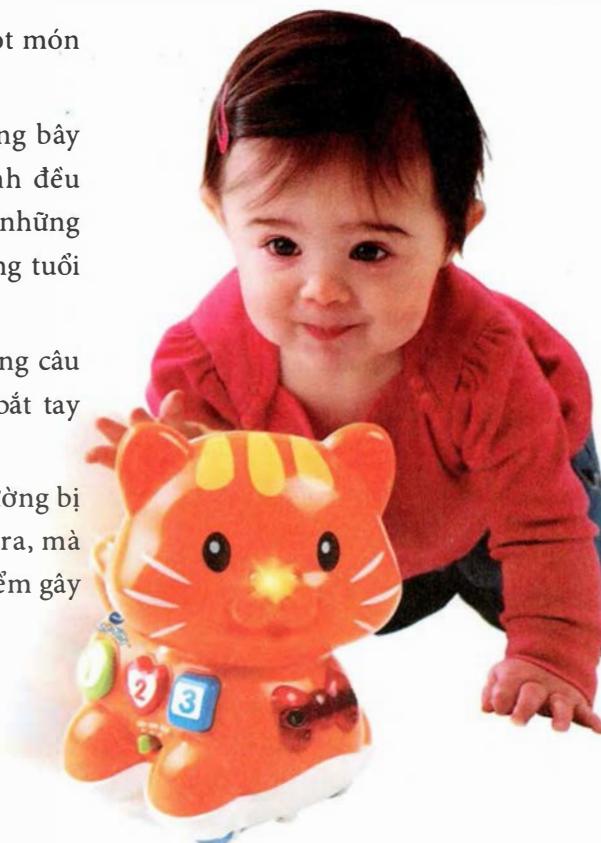
Không ê a phát âm hoặc từng ê a nhưng bây giờ thì không (tất cả những đứa trẻ sơ sinh đều dùng tiếng ê a để thỏa mãn bản thân, nhưng những bé có vấn đề về thính giác, khoảng 5~6 tháng tuổi sẽ thôi không ê a nữa).

Khi bé 1 tuổi vẫn không thể lí giải những câu yêu cầu đơn giản, ví dụ: vẫy tay tạm biệt, bắt tay chào hỏi, khoanh tay cảm ơn...

Dễ nổi cáu và thường xuyên kéo tai, thường bị viêm tai hoặc có chất dịch chảy từ trong tai ra, mà viêm tai là một trong những nhân tố nguy hiểm gây mất thính giác cho bé.

Để cho bé tự cầm cái trống và lắc lắc, làm như vậy không chỉ tạo ra những kích thích về âm thanh cho bé mà còn khơi gợi hứng thú khiến cho bàn tay của bé được hoạt động nhiều hơn.

**Âm thanh này
sao mà vang thế nhỉ!**

Phương pháp rèn luyện để nâng cao thính giác

Mục đích: Thông qua rèn luyện thính giác để thúc đẩy sự phát triển lành mạnh của hệ thống thính giác cho bé.

Phương pháp:

- Không cần thiết phải duy trì sự yên tĩnh tuyệt đối trong phòng của trẻ sơ sinh; người nhà hãy nói chuyện, đi lại và hoạt động như bình thường để bé nhanh chóng thích nghi với môi trường xung quanh.
- Lúc cho bé bú hay thay tã, chỉ cần bé mở mắt, là cha mẹ có thể nói chuyện nhiều với bé hơn, nói cho bé nghe những thứ xung quanh và những chuyện đang xảy ra.
- Cha mẹ có thể chọn vài bài hát thiếu nhi, tiết tấu đơn giản, giai điệu du dương, nội dung đơn giản để bắt cho bé nghe những lúc cha mẹ và con chơi trò chơi hay thay tã lót. Ban đầu, cha mẹ có thể chọn 2~3 bài hát, bắt đi bắt lại cho bé nghe một thời gian rồi thay bằng những bài hát khác.
- Kết hợp những kích thích tốt cho thị giác để tạo ra môi trường thính giác phong phú cho bé. Ví dụ: Sắm cho bé những chiếc hộp phát nhạc, trống, những món đồ chơi phát ra tiếng để thu hút sự chú ý của bé, kích thích sự phát triển nhịp nhàng của thính giác, thị giác và tri giác của bé.
- Thu hút sự chú ý của bé thông qua tiếng người, tiếng kêu của loài vật, để bé tìm kiếm nơi phát ra tiếng động, nâng cao tốc độ phản ứng của bé.
- Dẫn bé đi cảm nhận các loại âm sắc của thế giới tự nhiên, để làm phong phú thêm kinh nghiệm thính giác cho bé.
- Thường xuyên chơi trò chơi với bé, rèn luyện sức chú ý của thính giác, khả năng phân biệt, khả năng ghi nhớ, khả năng lí giải và khả năng phối hợp của bé.
- Cùng bé chơi trò nghe chỉ lệnh, truyền chỉ lệnh trong môi trường ồn ào để giúp khả năng thính giác của bé được nâng lên một tầm cao mới.
- Cố ý tạo ra một số loại “tiếng ồn” để tăng cường khả năng lựa chọn âm thanh và bỏ qua tiếng ồn của bé (dạy bé biết cách lắng nghe những âm thanh bé muốn nghe trong môi trường ồn ào).
- Cần hạn chế tối đa sử dụng các loại thuốc độc hại cho tai của bé, không nên ngoáy tai cho bé, hạn chế tối đa những tiếng ồn quá to, không để bé phải sống trong môi trường ồn ào quá lâu.
- Nếu như bé bị viêm tai hoặc các bệnh về tai, cần phải đưa bé đi kiểm tra thính giác định kì.

Trò chơi rèn luyện thính giác: Nghe tiếng đoán người

Mục đích trò chơi: Cung cấp kinh nghiệm thính giác, bồi dưỡng sức chú ý, trí nhớ và khả năng phân biệt.

Cách chơi:

- ◎ Thu lại tiếng của các thành viên trong gia đình: bố, mẹ, ông nội, bà nội, ông ngoại, bà ngoại, giữa mỗi thành viên sẽ để ra một khoảng lặng để bé có thời gian suy nghĩ.
- ◎ Chuẩn bị một số bức ảnh của các thành viên trong gia đình, số ảnh phù hợp với số người được thu âm, sau khi chuẩn bị đầy đủ mọi thứ, có thể bắt đầu trò chơi.
- ◎ Mẹ bật đoạn thu âm lên, mỗi khi xuất hiện tiếng của ai đó, hãy bảo bé phân biệt xem đó là tiếng của ai và tìm ra tấm ảnh của người ấy. Mẹ có thể bảo bé nghe một đoạn rồi chọn ra tấm ảnh tương ứng, nhưng cũng có thể cho bé nghe liên tục vài người, sau đó sắp xếp các bức ảnh dựa theo trí nhớ của bé.
- ◎ Khi tiến hành trò chơi, có thể cho bé nghe tiếng kêu của động vật và ghép ảnh động vật trước, sau đó mới cho bé nghe và ghép ảnh các thành viên trong gia đình.
- ◎ Tốc độ và âm lượng của máy ghi âm phải thích hợp, đủ để bé nghe rõ ràng.

Đổ vào mỗi chai thủy tinh một lượng nước khác nhau. Khi gõ vào những cái chai này sẽ phát ra những âm thanh khác nhau. Điều này có thể mang lại sự mới mẻ và hứng thú âm nhạc cho bé, bé sẽ càng để tâm hơn đến những âm thanh xung quanh mình.

**Những tiếng gỗ này
nghe thật êm tai!**

Khứu giác và vị giác: Không thể tách rời

Khứu giác và vị giác là hai giác quan “ưu tú” nhất của bé khi chào đời. Bởi vì nhiều khi vị giác cần có sự hỗ trợ của khứu giác, do đó hai giác quan này không thể tách rời nhau được. Vị giác, khứu giác là công cụ quan trọng để bé nhận thức sự vật và tìm hiểu những điều bí mật của thế giới xung quanh.

Trong suốt một thời gian dài, chúng ta luôn cho rằng khứu giác và vị giác không quan trọng đối với sự phát triển tâm sinh lí của bé như thính giác hay thị giác. Nhưng các nghiên cứu mới nhất cho thấy, khứu giác và vị giác chính là những phương thức quan trọng duy trì sự sinh tồn, để phòng nguy hiểm, nhận thức sự vật, tích lũy kinh nghiệm của con người trong buổi sơ khai. Do đó, rèn luyện khứu giác và vị giác của bé cũng chính là thúc đẩy sự phát triển toàn diện các giác quan cho bé.

◆ Tại sao bé đột nhiên kén ăn?

Bé My thích nhất là ăn bánh rán mẹ làm, mỗi lần đều ăn được mấy cái liền. Lần này, để tăng thêm dinh dưỡng cho con gái, cũng là để đổi khẩu vị cho con, mẹ liền làm bánh nhân cà rốt và thịt bò băm.

Nào ngờ, vừa cắn một miếng, bé My đã đặt cái bánh xuống, lại còn một mực lắc đầu bảo bánh có mùi lạ. Mỗi lần ăn cơm, bé My đều tìm ra đủ mọi lí do để chê, lúc thì mặn quá, khi thì ngọt quá, lúc lại chua quá, khi không biết nói ra cảm giác gì, bé sẽ bảo đồ ăn có mùi lạ.

Mẹ có chút băn khoăn, trước đây bé đâu có kén ăn như thế, tại sao đạo này càng lúc càng khó “chiều” thế nhỉ?

Lý giải của Montessori

Thực ra bé My kén ăn là do thời kì nhạy cảm về vị giác của bé gây ra.

Bé lúc này sẽ có những phản ứng khác nhau với cùng một loại thức ăn nhưng mùi vị có sự thay đổi dù chỉ một chút.

Có những bé cực kì nhạy cảm với những thực phẩm có vị chua, đại đa số các bé đều không thích những loại thực phẩm có mùi vị đặc biệt như: cà rốt, ớt xanh. Nếu như không thể tạo ra đầy đủ các kích thích về vị giác cho bé trong thời kì nhạy cảm này, bé sẽ “bài xích” một loại thức ăn nào đó, nghiêm trọng hơn có thể ảnh hưởng đến nhu cầu khẩu vị suốt đời của bé.

❖ Tại sao mũi của bé lại nhạy bén đến thế?

Trên lớp, bé Sâm rất cô độc, chẳng có ai chịu chơi với bé, thậm chí các bạn nhỏ đều không thích ngồi cùng Sâm. Để tháo gỡ vấn đề này, cô giáo buộc phải điều tra nguyên nhân.

Hóa ra bé Sâm thường hay té dập, trên người lúc nào cũng có mùi khai khai. Dao này trên đầu bé còn ra nhiều mồ hôi, nên luôn phát ra thứ mùi khó chịu. Chính những mùi này đã khiến bé Sâm bị bạn bè cô lập.

Để giải quyết vấn đề tệ hại này, cô giáo đã phối hợp với phụ huynh, tắm gội cho bé Sâm hằng ngày, đồng thời nhắc nhở bé Sâm thường xuyên đi vệ sinh. Do đó, mùi khó chịu trên người bé Sâm dần biến mất. Các bạn nhỏ cũng quên đi thứ mùi khó chịu trên người bé, không ai còn để ý đến chuyện cũ nữa, tất cả đều vui vẻ chơi với bé Sâm...

Khuôn giác và vị giác của bé trong giai đoạn này vô cùng phát triển, có thể giúp bé phân biệt các mùi vị khác nhau, chỉ một chút mùi vị đặc biệt cũng khiến bé chú ý, hoặc mang lại niềm vui, hoặc gây ra sự khó chịu cho bé. Bé thậm chí có thể dùng chiếc mũi nhỏ xinh để người thầy mùi thức ăn thơm từ xa bay đến, đồng thời có thể nói cho bạn biết tên món ăn đó là gì.

Sự nhạy bén của khuôn giác có thể coi là sở trường của trẻ sơ sinh. Các mẹ có phát hiện ra không? Bé có thể phân biệt rõ ràng hơi thở và mùi sữa trên người mẹ, còn có thể căn cứ vào mùi vị của sữa để tìm ra bầu ngực. Các bé thích ngửi mùi của những bà mẹ đang cho con bú hơn là của những người phụ nữ khác. Những điều bé mới sinh yêu mùi sữa mẹ bẩm sinh, điều này có thể đảm bảo cho các bé lựa chọn chính xác nguồn thức ăn. Đồng thời cũng khuyến cho các bé học cách nhận biết mẹ mình trong quá trình bú sữa.

Bé 7 tháng tuổi bắt đầu biết phân biệt hương thơm, nhưng muốn phân biệt được các mùi vị khác nhau thì phải đợi đến khi bé được 2 tuổi trở lên, lúc ấy, khuôn giác của bé mới có thể cảm nhận và phân biệt được các mùi vị khác nhau một cách nhạy bén.

Bé **ra** **dời** **được** **6** **ngày** **đã** **có**
thể **phân** **biet** **được** **mùi** **vị**
trên **người** **của** **mẹ** **rồi**.

❖ Tại sao đổi sữa bột cho bé lại khó đến thế?

Sau khi ra đời, vì mẹ bị bệnh nên không thể cho bé Nấm bú, Nấm buộc phải ăn sữa ngoài. Nghe bạn bè nói loại sữa bột nào tốt là mẹ Nấm lại đổi sữa cho con, nhưng cho dù có dỗ dành thế nào bé Nấm cũng không chịu ăn sữa mới.

Mẹ Nấm tiếp thu kinh nghiệm từ bạn bè, giảm bớt tỉ lệ sữa bột so với yêu cầu để pha cho bé uống, dần dà bé Nấm mới chịu tiếp nhận mùi vị mới.

Mẹ Nấm phát hiện, hóa ra không phải chỉ riêng bé Nấm mà rất nhiều bé đều có hiện tượng như vậy, càng đổi các sản phẩm sữa bột khác nhau, các mẹ lại càng gấp phải nhiều khó khăn hơn. Tại sao khứu giác của bé lại nhạy bén thế nhỉ?

Khi bé cất tiếng khóc chào đời, có thể cho bé tiếp xúc với một mùi vị của người yêu thương và chăm sóc cho bé. Lúc này vị giác của bé đã rất nhạy bén, có thể có những phản ứng khác nhau đối với những mùi vị khác nhau. Bạn có biết không? Bé rất thích bú và nuốt những món có vị ngọt, đặc biệt ghét những thứ có vị đắng, mặn, chua. Thực ra, những phản ứng bản năng này có ý nghĩa vô cùng quan trọng đối với sự sinh tồn của con người, bởi vì thực ăn là tảng nhất dành cho trẻ sơ sinh chính là sữa mẹ.

Đến 4 tháng tuổi, bé mới bắt đầu thích vị mặn, sự thay đổi lúc này cũng là để chuẩn bị cho quá trình ăn dặm của bé. Dưới một tuổi là giai đoạn "hoàng kim" cho sự hình thành khẩu vị và phát triển vị giác của bé, lúc này cha mẹ cần tránh cho bé ăn các thức ăn quá ngọt hoặc quá mặn, để sau này lớn lên bé không ăn quá ngọt hoặc mặn; đồ ăn quá mặn còn tăng thêm gánh nặng cho thận và tim, không có lợi cho sức khỏe của bé.

Cha mẹ có thể cho bé 3 tháng tuổi uống nước cà rốt, nước cải thảo, nước táo, nước cam ép... để cho bé ghi nhớ những mùi vị quen thuộc và chuẩn bị cho bé bước vào giai đoạn ăn dặm.

❖ Làm thế nào để thúc đẩy sự phát triển của khứu giác và vị giác cho bé?

Phương pháp nâng cao khứu giác và vị giác cho bé

Mục đích rèn luyện: Thông qua việc rèn luyện khứu giác để tăng cường sự phát triển khỏe mạnh cho hệ thống khứu giác của bé.

Phương pháp rèn luyện:

- ⦿ Các thí nghiệm đã chứng minh, bé sau khi chào đời một tháng đã có được khứu giác nhạy bén. Cách rèn luyện khứu giác cho bé một tháng tuổi: Ôm bé trong lòng, đặt mùi hương hoặc nước hoa ở dưới mũi bé, di chuyển qua lại ba lần, thời gian là 10 giây, sau đó đổi sang một mùi hương khác và tiến hành tương tự. Nếu bé nhăn mặt tức là có phản ứng tốt. Chuẩn bị ba mùi vị: chua, ngọt và mặn, vừa huấn luyện vừa nói chuyện với bé: đây là vị ngọt, đây là vị chua...

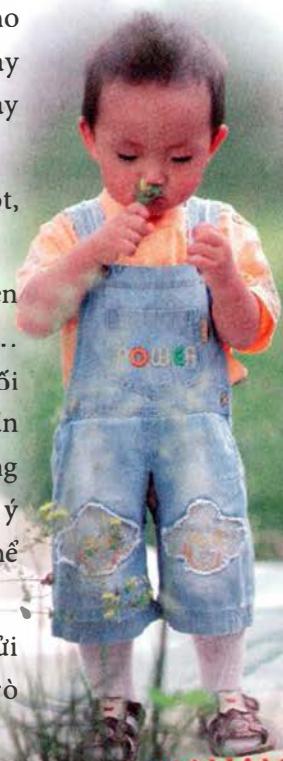
- ⦿ Để rèn luyện khả năng khứu giác của bé, có thể cho bé ngửi những mùi hương quen thuộc sử dụng hằng ngày như: các mùi hương từ phấn rôm, sữa tắm, nước gội đầu hay dùng cho bé, đồng thời nói cho bé biết đó là mùi gì.

- ⦿ Thử cho bé ngửi các mùi thức ăn khác nhau: ngọt, chua, đắng, mặn, thơm, thối...

- ⦿ Cho bé ngửi mùi thơm của các loại hoa tươi để bé quen với những mùi này, ví dụ: hoa hồng, hoa nhài, hoa cúc... Tiếp theo đó, có thể tăng cường độ khó, tiến hành phối hợp, bit mắt bé lại cho ngửi mùi hoa. Khi rèn luyện, một lần không nên dùng quá nhiều loài hoa, hơn nữa mùi hương của các loài hoa nên có sự khác biệt rõ ràng. Điều cần chú ý là không nên áp dụng phương pháp này với những bé có thể chất nhạy cảm, tránh để bé bị dị ứng với phấn hoa.

- ⦿ Dẫn bé ra ngoài thiên nhiên, tìm hiểu và thử ngửi những mùi hương khác nhau, đồng thời tiến hành trò chuyện với bé.

Thường xuyên dẫn bé ra ngoài thiên nhiên ngửi mùi hương hoa quả, mùi bùn đất... Những mùi vị đến từ thiên nhiên có thể kích thích một cách toàn diện lên khứu giác của bé.

Rèn luyện phát triển vị giác: Nếm mùi vị

Mục đích: Thông qua rèn luyện vị giác để tăng cường sự phát triển hệ thống vị giác của bé.

Phương pháp:

- Bón cho bé thử một chút nước hoa quả ép, một là để kích thích sự phát triển vị giác, hai là có thể tăng cường vitamin, chuẩn bị nền tảng cho việc tập ăn các đồ ăn khác nhau của bé sau này.
- Tăng thêm thức ăn dặm cho bé vào thời điểm thích hợp, một mặt thỏa mãn nhu cầu dinh dưỡng cho sự phát triển cơ thể của bé; mặt khác để bé quen với các mùi vị khác ngoài sữa mẹ, giúp bé sớm thích ứng với các mùi vị thức ăn khác, chuẩn bị cho quá trình cai sữa của bé sau này. Có những bé rất khó cai sữa, một nguyên nhân chủ yếu là vì mẹ không kịp thời tăng thêm thức ăn dặm cho bé, khiến bé chỉ thích nghi với mùi sữa mẹ và khó chịu với các mùi thức ăn khác.
- Cha mẹ hãy thử cho bé ăn các loại thức ăn, để bé tích lũy kinh nghiệm về nhiều mùi vị. Tuy nhiên, khi cho bé nếm nhiều loại thức ăn thì cần chú ý xem bé có dị ứng với thực phẩm nào không.
- Cho bé nếm thử vị đắng một cách thích hợp, để bé tích lũy thêm chút kinh nghiệm vị giác.
- Khi cung cấp các kích thích liên quan đến cảm giác cho bé, cha mẹ cần kết hợp giới thiệu bằng giọng điệu nhẹ nhàng, bé tự nhiên sẽ phối hợp âm thanh với những kinh nghiệm về khứu giác và vị giác mà bé đã thu được. Cùng với sự tích lũy kinh nghiệm và sự tiến triển của khả năng nhận thức, bé sẽ học được cách phân biệt mùi vị và hàm ý tượng trưng của nó.
- Nếu có điều kiện, cha mẹ hãy dẫn bé đi tham quan du lịch ở nhiều nơi, thưởng thức những đặc sản ở vùng đất đó và tiến hành giao lưu kinh nghiệm về các giác quan.

Khi nấu nướng, mẹ có thể cho bé ngửi một số mùi vị đặc trưng của các loại rau, ví dụ như: rau cần, rau mùi, rau cải cúc... Sau khi làm xong có thể cho bé nếm thử mùi vị của các món ăn để giúp bé làm quen với nhiều loại rau xanh, tránh hiện tượng kén ăn sau này.

Trò chơi rèn luyện khứu giác: Chiếc mũi nhạy bén

Mục đích trò chơi: Phát triển khả năng khứu giác, để khứu giác của bé càng ngày càng nhạy bén.

Cách chơi:

- Chuẩn bị nhiều cốc giấy, lần lượt đổ vào đó một lượng giấm, xì dầu, dầu mè, rượu trắng, nước hoa, nước hành...
- Dùng giấy bọc miệng cốc, lấy dây chun buộc lại rồi đục vài cái lỗ ở trên giấy.
- Bảo bé ngửi mùi qua giấy bọc ở miệng cốc và nói ra xem đó là mùi của dung dịch gì. Sau khi bé nói ra tên thứ nước ấy, mẹ sẽ mở giấy bọc ra và cho bé tự kiểm tra xem có chính xác không.
- Trước khi ăn, có thể dùng khăn bịt mắt bé lại, bảo bé ngửi và nói ra tên các món ăn của bữa cơm ngày hôm nay, ví dụ: bánh bao, cơm, cà chua xào trứng, thịt kho tàu...

Trò chơi rèn luyện vị giác: Cháo bát bảo ngon quá!

Mục đích trò chơi: Bên cạnh việc tích lũy kinh nghiệm vị giác, cha mẹ có thể giúp bé tìm hiểu thứ tự các bước nấu cháo, bồi dưỡng tình cảm và tích lũy kinh nghiệm sống cho bé.

Cách chơi:

- Khi nấu cháo bát bảo, hãy gọi bé đến cùng làm với mẹ. Như vậy lúc ăn, bé sẽ cảm thấy ngon miệng hơn.
- Mẹ và bé cùng chuẩn bị táo đỏ, nho khô, đậu đỏ, gạo tẻ, đậu ngự, hạt sen, long nhãn, lúa mạch, lạc...
- Cho tất cả nguyên liệu vào trong rá, kiểm tra xem nguyên liệu đã đầy đủ chưa, hướng dẫn bé ghi nhớ tên gọi của từng nguyên liệu và giúp bé cùng vo sạch nguyên liệu nấu cháo.
- Đổ hết nguyên liệu đã vo sạch vào trong nồi cơm điện, đổ một lượng nước vừa đủ và ấn nút nấu cháo. Việc còn lại là chờ đợi.
- Sau khi nấu xong, dùng muôi múc ra bát và nếm thử, bảo bé nếm thử và chỉ ra đâu là đậu đỏ, đậu là táo đỏ, hạt sen, long nhãn, lạc...

Sau khi các thực phẩm hòa trộn lại với nhau, bé sẽ rất khó phân biệt được mùi vị vốn có của từng loại. Trò chơi này có thể khiến cho vị giác của bé nhạy bén hơn.

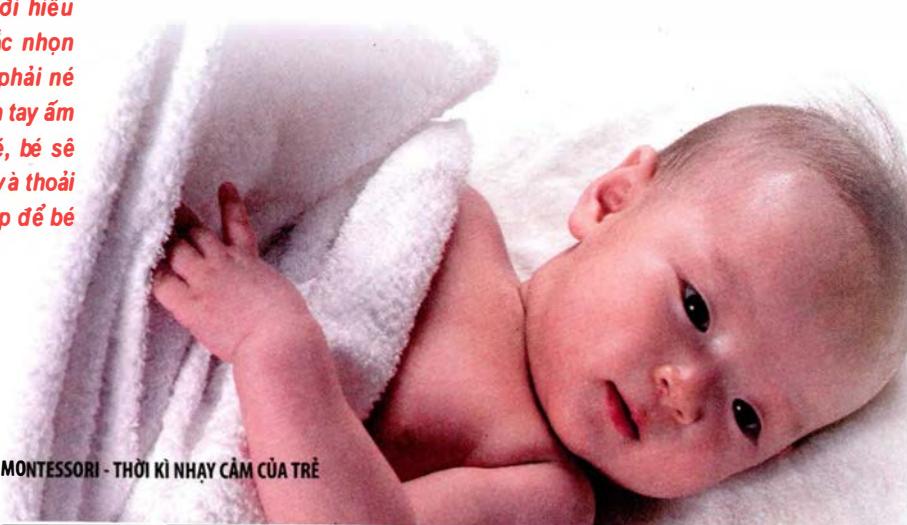
Xúc giác: Phương pháp chủ yếu để nhận thức thế giới

Xúc giác là một trong những giác quan quan trọng và cơ bản nhất mà con người cần đến để sinh tồn. Nó là một loại cảm giác sinh ra khi các tế bào thần kinh dưới da trên toàn cơ thể chịu sự kích thích của nhiệt độ, độ ẩm, áp lực, đau đớn... do môi trường xung quanh gây ra. Nó là một trong những yếu tố trung gian quan trọng giúp bé tìm hiểu thế giới trong quá trình trưởng thành, cũng là một phòng tuyến quan trọng để bảo vệ cơ thể tránh khỏi những tổn thương.

Cơ quan xúc giác của trẻ sơ sinh là lớn nhất, làn da trên toàn bộ cơ thể bé đều có xúc giác rất nhạy cảm. Trên thực tế, ngay từ khi còn nằm trong bụng mẹ, bé đã có xúc giác rồi. Khi được bao bọc bởi làn nước ối êm ái và ấm áp trong tử cung, bé đã bắt đầu có xúc giác. Sau khi chào đời, bé vẫn có thói quen thích nép mình trong vòng tay ấm áp và mềm mại của mẹ.

Trẻ sơ sinh có khả năng cảm nhận xúc giác về độ ẩm, nhiệt độ, chất liệu vật chất và nỗi đau khác nhau. Nói cách khác, chúng có cảm giác nóng lạnh và đau đớn, thích tiếp xúc với những vật mềm mại. **Xúc giác của trẻ sơ sinh có độ nhạy cảm rất cao, nhất là ở các vị trí như mắt, trán, xung quanh miệng, lòng bàn tay, lòng bàn chân... còn đùi, mặt trước cánh tay, ngực lại chậm hơn. Quanh môi và tay là nơi xúc giác của bé nhạy cảm nhất.** Trẻ sơ sinh cũng nhận thức thế giới thông qua xúc giác hoặc sự kết hợp giữa xúc giác và các giác quan khác, vì vậy mà sự quấn quýt của bé với người khác được xây dựng chủ yếu dựa trên sự tiếp xúc về cơ thể.

Mỗi đứa bé đều tìm hiểu thế giới xung quanh thông qua các cảm giác về nóng, lạnh, nặng, nhẹ... Chỉ sau khi trải nghiệm những cảm giác kích thích phong phú này, bé mới hiểu được là khi một vật sắc nhọn tiếp cận mình thì cần phải né tránh. Khi mẹ dùng bàn tay ấm áp xoa xoa lên lưng bé, bé sẽ cảm thấy rất thích thú và thoải mái, đó là lúc thích hợp để bé chìm vào giấc ngủ.

0-3 tuổi là thời kì "hoàng kim" phát triển xúc giác của trẻ. Cha mẹ cần cung cấp cho bé một môi trường tìm hiểu an toàn, đồ vật và đồ chơi an toàn, như vậy mới có lợi cho việc bồi dưỡng cá tính của bé.

❖ Tại sao bé không nhạy cảm với đau đớn?

Việt là một cậu bé tính tình nóng nảy, hiếu động, chẳng sợ cái gì bao giờ. Món đồ chơi bé thích nhất là cây gậy tre, bé rất thích đóng vai làm Thánh Gióng, lúc nào cũng bắt chước điệu bộ của Thánh Gióng: giả vờ cuồng ngựa, vung gậy, nhào lộn. Vì động tác không nhịp nhàng, không nhanh nhẹn nên trên người Việt lúc nào cũng chẳng chút vết thương, nhưng chẳng bao giờ nghe thấy Việt kêu đau cả.

Mẹ thường nghĩ Việt là một em bé kiên cường, nên vô cùng tự hào về điều này. Bỗng một ngày, Việt bị ngã rách gót chân, chảy rất nhiều máu. Lúc rửa vết thương cho Việt, nhìn vẻ mặt tinh bơ chẳng chút đau đớn của Việt, mẹ mới cảm thấy dùng như có điều gì đó bất thường...

❖ Tại sao cứ động vào là bé lại khóc?

Tú Anh là một cô bé vô cùng xinh xắn và đáng yêu, ai nhìn thấy cũng muốn bế bồng, ôm ấp. Nhưng ngoài người nhà ra, cứ ai có ý định tiếp cận là bé lại khó chịu, chẳng muốn để ai động vào mình.

Điều khiến mẹ Tú Anh vô cùng buồn phiền là mỗi lần tắm cho bé, đến lúc gội đầu là bé khóc váng trời, thường xuyên túm tóc, càu mặt mẹ. Dường như Tú Anh là một con “búp bê sứ” mà không ai có thể động vào, mẹ Tú Anh chẳng biết phải làm thế nào với con nữa.

Biểu hiện của bé Việt và Tú Anh rõ ràng đều là do mất cân bằng chức năng xúc giác của hệ thống cảm giác gây nên. Trường hợp của bé Việt là biểu hiện của xúc giác kém. Nhưng bé nhu thê thường có phản ứng chậm chạp với những kích thích xúc giác, dẫn đến việc nhận thức không đầy đủ về hình tượng cơ thể mình, khả năng nhận thức môi trường thông qua xúc giác cũng tương đối kém, dễ bị va đập, bị thương, ngay cả các hoạt động đòi hỏi sự từ mi cũng không được nhịp nhàng, việc học hỏi các động tác mới cũng chậm chạp, dễ khiến cho người khác có cảm giác bé “vụng về”...

Còn trường hợp của Tú Anh rơi vào hiện tượng xúc giác quá nhạy cảm. Nhưng bé nhu thê thường có biểu hiện sợ hãi khi đối mặt với những kích thích về xúc giác từ thế giới bên ngoài và có phản ứng vô cùng gay gắt. Nhưng bé nhu thê thường không thể xử lý một cách thích đáng các kích thích đến từ thế giới bên ngoài, dần dần hình thành tâm lí “bài xích” để đối phó.

Những bé có xúc giác chậm chạp hoặc quá nhạy cảm, sau này trong quá trình trưởng thành thường biểu hiện sự khó tập trung, tâm trạng bất ổn, dễ phát sinh mâu thuẫn với người khác, khiến cho mối quan hệ xã hội trở nên căng thẳng.

❖ Tại sao bé lại rất thích mút ngón tay?

Bé Tôm đã ba tháng rồi, dạo này, cứ nằm trên giường là bé lại rất có hứng thú với ngón tay của mình.

Ban đầu bé chăm chú cố gắng để đưa được tay vào miệng, sau rất nhiều nỗ lực, bé đã thành công. Việc dễ dàng đưa được tay lên miệng mút khiến cho bé vô cùng thích thú, những lúc mải mê, bé còn phát ra tiếng “chụt chụt chụt”. Nếu có người làm phiền, rút tay ra khỏi miệng bé hoặc vì mặc nhiều áo quá khiến bé không đưa tay lên mút ngón tay được là bé lập tức tỏ ra khó chịu, gào khóc. Chỉ cần lại đưa được tay lên miệng là bé lại mút tay chùng chụt, khuôn mặt lại tươi tắn, hiện rõ vẻ thích thú và hài lòng.

Mỗi lần nhìn bé say sưa mút ngón tay, mẹ đều rất băn khoăn, ngón tay của bé chẳng lẽ lại ngon đến thế sao?

Xúc giác là phương pháp chủ yếu để bé nhận thức thế giới, còn môi và tay lại là nơi xúc giác của bé nhạy cảm nhất. Đối với một em bé 3 tháng tuổi, chức năng của miệng là lớn nhất. Trước tiên, bé thông qua việc mút tay để cảm nhận sự tồn tại của bàn tay, cảm nhận chức năng cầm nắm của tay; khi bé biết tay của mình có thể nắm bắt các đồ vật, bé sẽ thích thú cầm nắm đồ vật xung quanh để đưa lên miệng tiến hành “kiểm nghiệm”, quá trình này cũng giúp kiện toàn chức năng của khoang miệng. Bé dùng khoang miệng để nhận thức thế giới, cho đến khi tay được đánh thức hoàn toàn, thời kì nhạy cảm của đôi bàn tay sẽ hỗ trợ và đẩy nhanh sự phát triển của thời kì nhạy cảm khoang miệng. Bé đã sử dụng cái miệng để mở ra cánh cửa thế giới, dùng miệng để xây dựng mối quan hệ thân thiết với thế giới này. Khi bé dùng tay và miệng để cảm nhận và tìm hiểu, thế giới thực sự của bé mới bắt đầu..

Thời gian nhạy cảm của khoang miệng bắt đầu khi bé được 6 tháng tuổi. Thời kì nhạy cảm này dài hay ngắn có liên quan mật thiết đến môi trường mà bé đang sống. Trong thời kì này, phụ huynh cần kiên nhẫn, cho phép bé mút tay hoặc mút đồ chơi,

**Mút ngón tay là sự khởi đầu để
bé cảm nhận thế giới**

cho phép bé dùng miệng tìm hiểu những thứ mà bé muốn tìm hiểu. Chỉ có thỏa mãn thời kì nhạy cảm của khoang miệng thì bé mới có thể kết thúc thời kì nhạy cảm này và chào đón thời kì nhạy cảm của tay. Nếu không, thời kì nhạy cảm khoang miệng của bé sẽ kéo dài, thậm chí đến khi bé 3~4 tuổi vẫn thường xuyên đưa đồ vật vào miệng “ném thử”.

❖ Bé lớn như vậy rồi, tại sao vẫn đưa đồ vật lên miệng “nếm”?

Bé Bin 2 tuổi, dạo này lại xuất hiện thời kì nhạy cảm khoang miệng. Bé thường liên tục mút ngón tay của mình, bắt đầu từ ngón tay cái lần lượt đến các ngón tay khác, cuối cùng còn nhét cả năm ngón tay vào miệng. Nhìn vẻ mặt thích thú của bé, mẹ vừa giận vừa buồn cười.

Lúc chơi đồ chơi, bé cũng thường đưa đồ chơi lên miệng để cắn, gần như trên món đồ chơi nào cũng có dấu răng của bé.

Lúc ăn cơm, bé Bin dường như có hứng thú với cái thìa hơn là với các món ăn, liên tục gặm cái thìa trong miệng, đưa ra đưa vào, cái thìa bị bé Bin gặm nham nhở. Có hai lần vì muốn “thử” độ dài của cái thìa mà bé đã nôn hết cả đồ ăn trong bụng ra... Điều đáng sợ nhất là ngay cả giày dép, bé Bin cũng cho vào miệng cắn. Khi bị mẹ ngăn lại, bé nước mắt ngắn nước mắt dài, trông rất tội nghiệp. Bé Bin bị làm sao vậy nhỉ?

Bé trong giai đoạn nhạy cảm khoang miệng sẽ có nhu cầu cắn, gặm, mút... Lúc này bé đang nhận thức thế giới thông qua miệng đấy.

Lý giải của Montessori

Khi thời kì nhạy cảm khoang miệng đến, nếu bé không được thỏa mãn và giải tỏa, nếu người nhà quá sức bảo vệ hoặc ngăn cấm, thì sẽ khiến cho thời kì nhạy cảm khoang miệng của bé bị kéo dài.

Những bé không được thỏa mãn hoàn toàn thời kì nhạy cảm khoang miệng sẽ dồn sức chú ý vào thực phẩm cố định mà không thể tập trung sức lực học hỏi, chúng sẽ tranh giành thức ăn với người khác, tùy tiện lấy đồ của người khác, thậm chí là nhặt thức ăn rơi vãi trên đất.

Vì vậy, khi bé đang trong giai đoạn nhạy cảm khoang miệng, cha mẹ không nên ngăn cấm bé dùng miệng tìm hiểu thế giới, chỉ cần hướng dẫn bé chú ý vệ sinh là được.

❖ Tại sao bé lại thích cắn người khác?

Bé Huy được hai tuổi, đã đi nhà trẻ rồi. Lúc chơi đồ chơi, vì tranh chấp một món đồ chơi với Nam mà bé đã chộp lấy tay của bạn và cắn rất đau. Đến chiều, lúc các bạn nhỏ chơi cầu trượt, để đề phòng tình huống ngoài ý muốn, cô giáo phải chăm chú quan sát bé Huy. Ai dè lúc bị ngã, bé Huy lại cắn lên mặt của bé Minh ở bên cạnh, hành động nhanh đến mức cô giáo không kịp làm gì.

Buổi chiều đến đón con, nhìn dấu răng của Huy để lại trên mặt bé Minh, mẹ Huy vừa giận vừa lo, kể với cô giáo là đạo này ở nhà Huy cũng thường xuyên cắn mọi người. Bé Huy bị làm sao thế nhỉ? Sao đột nhiên bé lại trở nên thích cắn người khác như thế?

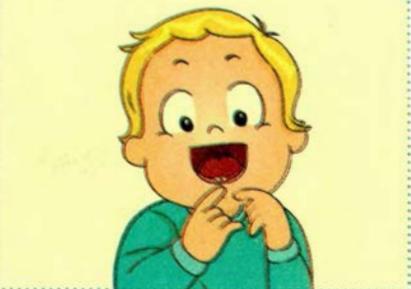
Nếu không được thỏa mãn nhu cầu tìm hiểu thế giới bằng miệng khi còn nhỏ, đến lúc lớn hơn, bé thường thích cắn người khác, thích mút ngón tay...

Lý giải của Montessori

Bé Huy cắn người khác là để bù đắp cho thời kì nhạy cảm khoang miệng của mình. Nếu bé hon hai tuổi có hiện tượng thích cắn người khác, mẹ có thể nhớ lại xem có phải trước đây chưa thỏa mãn yêu cầu tìm hiểu thế giới bằng khoang miệng của bé không?

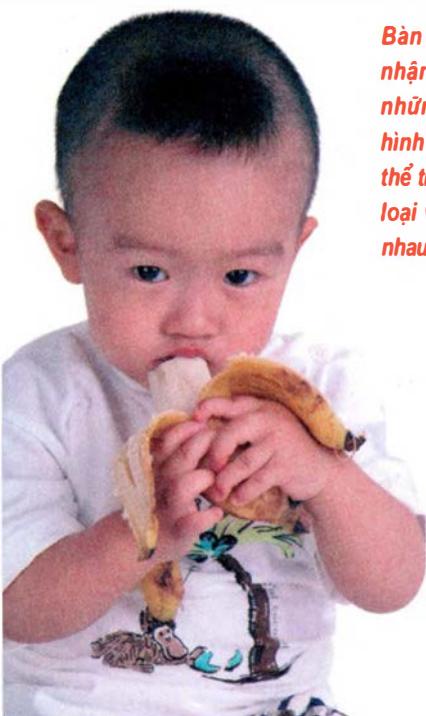
Tiếp đó, cha mẹ hãy chuẩn bị cho bé những món đồ vật có thể cắn, mềm như vòng nhựa, các loại thực phẩm mềm cứng khác nhau, các đồ vật sạch sẽ, có chất liệu khác nhau để thỏa mãn sự phát triển xúc giác ở khoang miệng. Theo thời gian, bé sẽ xuất hiện các giai đoạn nhạy cảm của từng giác quan khác nhau, hành vi dùng miệng để tìm hiểu thế giới sẽ từ từ lùi về dần sau.

❖ Tại sao bé thích cầm những đồ vật mềm và dính?

Bé Mẫn 3 tháng tuổi đã thích mút tay. Đôi bàn tay nhỏ xinh có sự tiến bộ đáng kinh ngạc. 6 tháng tuổi, Mẫn đã có thể đưa múi quýt lên miệng, có thể đưa ngược tay để cầm đồ chơi. 8 tháng tuổi thì dùng tay bốc thức ăn khiến cho đầu tóc, quần áo dính toàn thức ăn.

Sau 9 tháng tuổi, bé Mẫn đặc biệt thích cầm nắm những đồ vật dính và mềm, ví dụ như: chuối tiêu, mì, hoa quả dầm..., thường xuyên làm dính đồ ăn lên khắp người. Bé Mẫn có thể kết hợp ngón trỏ và ngón cái để cầm một cái bánh hoặc quả trứng để đưa lên miệng. Khi được hơn 1 tuổi, bé Mẫn đã có thể tự bóc chuối tiêu, bóc trứng gà... Bé Mẫn đang dùng tay để nhận thức và cảm nhận thế giới muôn màu này đấy!

Bàn tay có khả năng cảm nhận vô cùng nhạy bén với những vật thể có chất liệu, hình dạng khác nhau. Bé có thể tiến hành phân biệt, phân loại và liên kết chúng lại với nhau thông qua đôi bàn tay.

Khi thời kì dùng miệng để khám phá thế giới của bé được hoàn thành, đôi bàn tay sẽ được đánh thức, quá trình tìm hiểu và nhận thức thế giới qua đôi bàn tay bắt đầu. Khi bé có hiện tượng thích cầm những đồ vật mềm và dính, khi bé thích dùng tay ném đồ vật, khi bé thử phối hợp ngón cái và ngón trỏ để cầm những đồ vật nhỏ, điều này dự báo thời kì nhạy cảm của đôi tay bé đã đến.

Khi thời kì nhạy cảm của đôi bàn tay xuất hiện, việc rèn luyện các hoạt động bằng tay là vô cùng quan trọng. Có một số người trưởng thành không biết dùng tia, không biết đếm tiền, không biết buộc dây... đều là do thời kì nhạy cảm về giác quan lúc còn nhỏ bị cản trở.

Tay là công cụ trí tuệ của con người, ở các bé thì thậm chí có thể nói rằng: Bé dùng tay để suy nghĩ, sự hoạt động tự do của đôi bàn tay không chỉ biểu đạt được tư duy của bé mà còn biểu đạt được quá trình tư duy của bé, ngăn cản các hoạt động của đôi bàn tay cũng là ngăn cản bé suy nghĩ.

❖ Làm thế nào để thúc đẩy sự phát triển xúc giác?

Xúc giác là cơ quan cảm giác lớn nhất của bé, là một trong những con đường để bé học hỏi khi mới chào đời, cũng là phương pháp chủ yếu để bé nhận thức thế giới, nó chiếm vị trí quan trọng trong hoạt động nhận thức và hình thành quan hệ phụ thuộc của bé. Do vậy, cha mẹ không thể coi nhẹ việc rèn luyện xúc giác cho bé.

Phương pháp rèn luyện xúc giác

Mục đích: Thông qua việc rèn luyện xúc giác để tăng cường sự phát triển hoàn thiện cho hệ thống xúc giác của bé.

Phương pháp:

- ⌚ Đối với trẻ sơ sinh, miệng và môi là cơ quan xúc giác nhạy cảm nhất. Khi cho con bú, mẹ có thể chạm núm vú vào quanh miệng bé, để bé chủ động tìm kiếm núm vú, nhằm rèn luyện khả năng chủ động tìm kiếm đồ vật cho bé.

Từ lúc bé ra đời, những tác động dịu dàng có thể kích thích các dây thần kinh xúc giác, khiến cho bé thả lỏng các cơ. Đây cũng là những bài tập đầu tiên kích thích sự phát triển xúc giác giai đoạn đầu của bé.

- ⌚ Bàn tay của mẹ là phương thuốc vỗ vè hiệu quả nhất mỗi khi bé căng thẳng và hụt hẫng. Mẹ có thể tranh thủ lúc thay tã, cho bé bú hoặc tắm để nhẹ nhàng vỗ, vuốt ve và ôm bé, nếu có thể massage cho bé vào những khoảng thời gian cố định thì càng có lợi cho sự phát triển khỏe mạnh của bé.

- ⌚ Thường xuyên massage các ngón tay, lòng bàn tay, mu bàn tay của bé; kéo, ngoắc các ngón tay của bé để các ngón tay có thể cử động linh hoạt; cho bé nắm lấy ngón tay trỏ của người lớn, người lớn dùng ngón tay đó kéo tay của bé lên để rèn luyện khả năng cầm nắm và thúc đẩy sự phát triển giác quan của bé.

- ⌚ Ngậm ti giả hoặc mút ngón tay là cách để bé thỏa mãn nhu cầu xúc giác, nó không chỉ thúc đẩy sự nhạy cảm của xúc giác mà còn nâng cao khả năng phối hợp nhịp nhàng các động tác cho bé.

- Khuyến khích việc nuôi con bằng sữa mẹ, cho bé ngủ chung giường, thường xuyên ôm ấp, vuốt ve, chơi trò chơi với bé...
- Cho phép bé dùng tay và miệng để tìm hiểu cuộc sống, môi trường và các món đồ vật, thực phẩm, thỏa mãn nhu cầu bùng phát trong thời kì nhạy cảm khoang miệng và tay của bé, nhưng bên cạnh đó cần chú ý đến độ an toàn của môi trường và thực phẩm.
- Sau khi bé tắm xong, cha mẹ có thể lần lượt dùng các loại khăn làm bằng các chất liệu khác nhau như khăn tắm, khăn lụa, khăn bông... xoa lên người bé, tạo ra những kích thích khác nhau lên làn da của bé.
- Cha mẹ có thể chuẩn bị các nguyên liệu thủ công (giấy màu, bột mì đã nhào nước) cho bé tập dán giấy, nhào nặn thành các hình thù khác nhau. Cha mẹ cũng có thể ngồi nghịch cát với bé, cát có thể kích thích các dây thần kinh xúc giác của bé. Thường xuyên chơi những trò chơi này sẽ khiến xúc giác của bé nhạy bén hơn.
- Để bé tự hoàn thành những việc bé có thể làm, ví dụ như: ăn cơm, mặc quần áo... Thông qua việc rèn luyện các hoạt động sinh hoạt hằng ngày để hỗ trợ khả năng phân biệt bằng xúc giác của các bộ phận trên cơ thể bé phát triển, đồng thời cũng có thể giúp bé tích cực hòa nhập với cuộc sống tập thể trong trường mẫu giáo.
- Để bé thiếp vào giấc ngủ trong sự vỗ về, êm dịu và thức dậy trong sự vuốt ve, tiếng gọi dịu dàng. Khi cùng bé ra ngoài, cha mẹ phải nhớ nắm lấy bàn tay của bé; trước khi đi làm cần thơm lên trán, vuốt má bé, tạo ra một môi trường phong phú về các kích thích xúc giác, để bé cảm nhận được tình yêu và có cơ hội tiếp xúc với thế giới bên ngoài, thúc đẩy sự phát triển xúc giác.

**Khăn tắm mới
mềm mại làm sao!**

Trò chơi huấn luyện xúc giác: Bài ca côn trùng

Mục đích trò chơi: Rèn luyện xúc giác, kích thích ngôn ngữ, đồng thời xây dựng tình cảm cha mẹ và con cái.

Cách chơi:

Trong 206 chiếc xương của cơ thể, thì một bàn tay đã có 27 chiếc, chiếm 1/8 tổng số xương của toàn cơ thể. Trong khi đó thể tích của một bàn tay chỉ chiếm 1/120 thể tích cơ thể. Chính nhờ sự phức tạp và tinh tế của bàn tay đã khiến cho chúng có được sự khéo léo mà không bộ phận nào trên cơ thể có thể sánh được.

⦿ Mẹ đặt bé lên lòng mình, ngồi mặt đối mặt, dùng tay vuốt ve bé và đọc:

Có con côn trùng đang bò lên chân của con này (ngón tay trỏ và ngón tay giữa lần lượt và liên tục đặt lên chân bé).

Bò lên chân của con này, bò lên chân của con này (làm như trên).

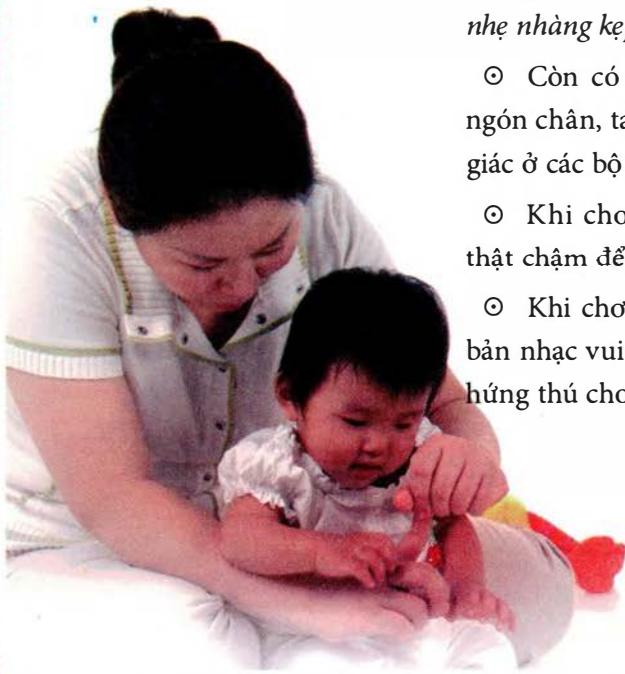
Có con côn trùng đang bò lên chân của con này, bò lên chân của con này (như trên).

Nó cắn vào da bụng của con này, cắn vào miệng của con này (ngón tay trỏ và ngón tay cái nhẹ nhàng kẹp vào da và miệng của bé).

⦿ Còn có thể đổi da bụng và miệng thành ngón chân, tai, mũi... tăng cường rèn luyện xúc giác ở các bộ phận trên cơ thể bé.

⦿ Khi chơi trò chơi, mẹ cố gắng tiến hành thật chậm để bé nghe rõ từng lời.

⦿ Khi chơi trò chơi, có thể phối hợp với các bản nhạc vui tươi, giai điệu rõ ràng để nâng cao hứng thú cho bé.

Tro chơi vận dụng nhiều giác quan: Làm quen với dâu tây

Mục đích trò chơi: Thông qua các giác quan của cơ thể: thị giác, thính giác, vị giác, khứu giác và xúc giác để nhận biết dâu tây, từ đó làm phong phú thêm kinh nghiệm của các giác quan, tích lũy kinh nghiệm sống, nâng cao khả năng biểu đạt ngôn ngữ, khả năng quan sát và nhận thức của bé.

Cách chơi:

- ⊕ Mẹ chuẩn bị một ít dâu tây tươi, rủ bé cùng đi rửa dâu tây, để bé nhìn và cảm nhận được những kiến thức thông thường của đời sống như: mối quan hệ giữa nước và dâu tây, những quả dâu tây tương đối nhẹ nổi lên trên mặt nước, bí quyết rửa sạch dâu tây là gì, không được chà xát quá mạnh khi rửa dâu tây....
- ⊕ Trước tiên, bảo bé quan sát hình dáng của quả dâu tây (thị giác), nói xem quả dâu tây có hình dạng như thế nào, có màu gì?
- ⊕ Bảo bé dùng tay sờ quả dâu tây, cảm nhận ngoại hình, lớp vỏ bên ngoài của quả dâu (xúc giác), cảm nhận và nói ra bên ngoài quả dâu tây có rất nhiều hạt nhỏ li ti, cảm giác sần sần.
- ⊕ Bảo bé ngửi mùi thơm ngọt ngào của quả dâu (khứu giác) và nói ra cảm nhận.
- ⊕ Mẹ cầm một quả dâu đặt lên miệng và khẽ cắn một miếng, bảo bé nhắm mắt lại và lắng nghe âm thanh răng nghiền nát những hạt nhỏ li ti và cảm giác (thính giác).
- ⊕ Mẹ dùng dao cắt ngang, cắt dọc quả dâu, bảo bé quan sát xem bên trong và bên ngoài quả dâu có gì khác nhau. Có thể cho bé tự tay cắt quả dâu (nhưng cần chú ý an toàn cho bé), rèn luyện tính nhịp nhàng của tay và mắt.
- ⊕ Cùng mẹ thưởng thức vị chua chua ngọt ngọt của những quả dâu (vị giác), dùng lưỡi cảm nhận đặc trưng của quả dâu, mẹ có thể nhân cơ hội này để dạy bé cách sử dụng dao, nĩa để ăn.

Màu đỏ đỏ,
mùi thơm thơm,
vị ngọt ngọt!

Hoa trong vườn
đã nở rồi, côn trùng
cũng ra ngoài chơi hết rồi!

Chương 5

THỜI KÌ NHẠY CẢM VỚI NHỮNG SỰ VẬT NHỎ BÉ XUNG QUANH (1,5~4 TUỔI)

Khả năng quan sát những sự vật nhỏ bé xung quanh là cánh cửa đầu tiên mở ra kho tàng trí tuệ của bé. Thế giới rộng lớn bao la và kì thú này khiến bé luôn tràn đầy cảm giác hứng thú và tò mò. Bé bắt đầu tìm hiểu và quan sát thế giới với một tình yêu và sự nhiệt tình vô bờ bến.

Trong “Bí mật thời thơ ấu” (The secret of childhood), Montessori đã cho rằng: Nửa năm sau khi ra đời, bé không còn bị thu hút bởi những sự vật bắt mắt, sắc sỡ, đẹp đẽ nữa... Lúc này, bé thường bắt đầu chú ý đến những sự vật nhỏ bé xung quanh, những thứ mà người lớn chẳng bao giờ để ý đến.

Sự quan sát và hào hứng của bé đối với những sự vật nhỏ xung quanh chính là một sự bù đắp cho người lớn: vì quá bận rộn mà không còn thời gian chú ý đến những vật nhỏ bé quanh mình.

Hứng thú với những sự vật nhỏ bé xung quanh, cánh cửa đầu tiên khơi gợi trí tuệ của bé

Đối với những bé trong thời kì nhạy cảm, vì thích quan sát những sự vật nhỏ nên bé dần dần phát hiện ra những đặc điểm và tính khác biệt giữa các sự vật ấy, say sưa tìm hiểu và phân biệt chúng bằng các giác quan, để bồi dưỡng độ nhạy bén đối với môi trường xung quanh và sự nhạy bén trong việc quan sát các sự vật. Bởi vậy, hứng thú với những sự vật nhỏ bé xung quanh là cánh cửa đầu tiên khơi gợi trí tuệ của trẻ.

Montessori cho rằng: Sở dĩ trẻ con này sinh thời kì nhạy cảm với các sự vật nhỏ bé xung quanh là bởi vì bản năng của trẻ sẽ thông qua một vài giai đoạn để dần dần dần dắt trí tuệ của chúng, cho đến khi chúng hiểu được đầy đủ về mọi đồ vật trong thế giới xung quanh thì hoạt động này mới tạm thời chấm dứt.

Nếu cha mẹ coi nhẹ việc bồi dưỡng khả năng quan sát các sự vật nhỏ bé trong thời kì nhạy cảm này của bé, làm mất đi tính tích cực tìm hiểu những điều kì thú từ sự vật nhỏ bé xung quanh, sau này lớn lên bé sẽ trở nên đênh đoảng, thường phớt lờ rất nhiều sự vật dễ dàng nhìn thấy xung quanh. Ngược lại, nếu cha mẹ hiểu được thời kì nhạy cảm đối với các sự vật nhỏ xung quanh của bé, tăng cường hướng dẫn và cổ vũ, để bé lớn lên trong môi trường giáo dục phong phú, bé sẽ có được sức quan sát và khả năng tìm hiểu đáng kinh ngạc.

Quan sát là nền tảng để nhận thức về thế giới, là công cụ của tư duy, là tiền đề của tất cả các phát minh khoa học, sáng tạo nghệ thuật và giao lưu của nhân loại. Có sự quan sát mới có sự chú ý, ghi nhớ, tưởng tượng và tư duy; mà khả năng quan sát lại bắt nguồn từ những năm đầu của cuộc đời. Cha mẹ hãy nắm bắt thời cơ này để làm phong phú thêm cơ hội tìm hiểu và học hỏi của bé, bởi vì cánh cửa trí tuệ đang dần dần mở ra trước mắt bé...

Tất cả những thứ chúng ta có thể nhìn thấy bằng mắt đều có những đặc tính riêng của nó. Chỉ cần hằng ngày chúng ta hướng dẫn bé quan sát, cổ vũ bé phân tích, thì sau này lớn lên bé sẽ rất nhạy bén với những sự vật xung quanh, khả năng quan sát sự vật cực kì tốt.

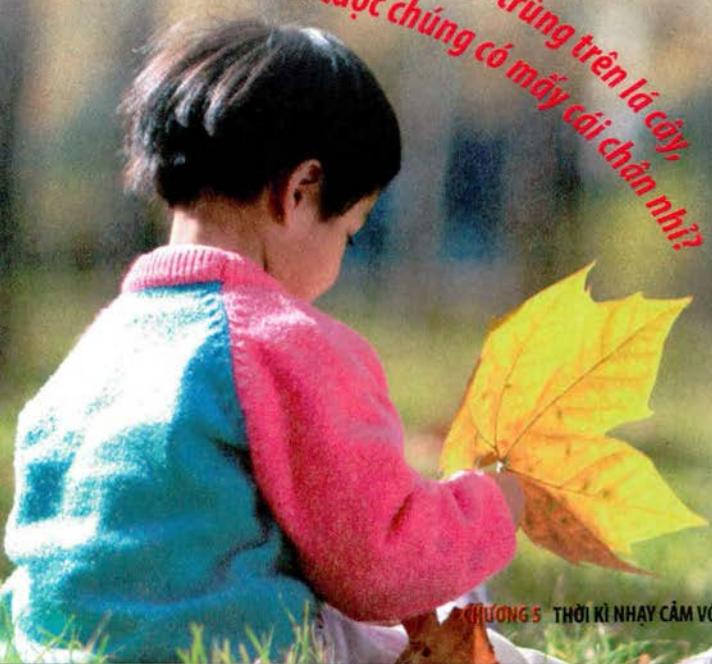
❖ Tại sao bé thích nhặt đồ bỏ đi?

Sau khi biết đi, phạm vi hoạt động của bé An càng lúc càng rộng. Bé giống như một nhà sưu tầm, chuyên đi sưu tầm những món đồ vật nhỏ.

Mẹ đã phát hiện ra bé An hứng thú với những sự vật nhỏ bé xung quanh như thế nào? Có một hôm, mẹ đang thu dọn phòng, bất cẩn va phải ống đựng bút. Từ bên trong ống bút lăn ra mấy đồ vật nhỏ xíu: mảnh giấy nhỏ, lá cây, khuy áo, sỏi, hạt đậu... Mẹ đang định ném hết những thứ này đi thì bé An chạy đến, nhặt hết những món đồ này lên, cẩn thận như đang nâng niu báu vật vây.

Mẹ quan sát thấy bé An thường xuyên nhặt những món đồ nhỏ bỏ vào trong ống bút, thỉnh thoảng còn để những món "đồ chơi" ở trong ống bút ấy ra chơi một lúc. Nếu có một món đồ chơi quen thuộc nào đó trong ống bút biến mất, bé An sẽ khóc òm òm cho đến khi tìm thấy mới thôi. Tại sao bé An lại thích sưu tầm những đồ bỏ đi ấy nhỉ?

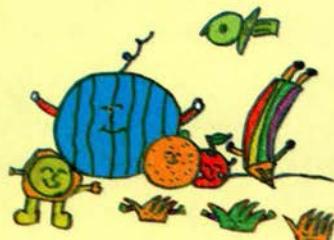
Những con côn trùng trên lá cây
rất cuộc chúng có mấy cái chân nhỉ?

Lý giải của Montessori

Bé hơn một tuổi đã bắt đầu biết đi, đây chính là thời kì thể hiện mối quan hệ giữa hoạt động của tay và sự cân bằng của toàn bộ cơ thể. Lúc này chân bé đã đèn đèn, tay bé sẽ "thám hiểm" đèn đèn. Tay và chân bé ngày càng trở nên linh hoạt hơn, nên việc quan sát, cầm, nắm, bóp những sự vật nhỏ bé đã trở thành công việc yêu thích của bé. Dưới sự thúc đẩy của hứng thú đôi với các sự vật bé nhỏ xung quanh, thì sự phối hợp nhịp nhàng giữa tay và mắt, khả năng thực hiện các động tác khéo léo, nhận thức của bé... mới được phát triển và nâng cao.

Những bé trong thời kì nhạy cảm với các sự vật nhỏ bé xung quanh thường dễ phát hiện ra những đặc tính và tính khác biệt giữa các sự vật xung quanh, do đó các bé thường say sưa tìm hiểu và phân biệt bằng các giác quan.

❖ Tại sao bé lại thích những sự vật nhỏ bé?

Bé Na đã biết đi rồi, bé ngày càng có hứng thú hơn đối với những sự vật bé nhỏ xung quanh mình. Lúc dẫn bé Na ra ngoài đi dạo, mẹ thường nói cho bé nghe về những cảnh đẹp ở vườn hoa trong khu đô thị, nhưng bé chẳng mấy hứng thú, cứ lững tha lững thững, lúc thì nhìn tảng đá tròn, chạy ra sờ sờ nắn nắn; lúc lại nhìn những cây cỏ bên vệ đường, hết nhìn lại ngửi; ngay cả cái đầu mẩu thuốc lá người ta vứt bên lề đường, vỏ hạt dưa, giấy vụn... cũng không lọt khỏi mắt bé.

Để dạy bé nhận biết hoa hồng, mẹ đã kiên nhẫn giới thiệu tên gọi, màu sắc, các chủng loại cho bé nghe. Mẹ cứ say sưa giảng giải, còn mắt của bé thì chỉ chăm chú nhìn theo con kiến nhỏ đang bò trên bông hoa. Sao con mắt của bé chỉ để ý đến những thứ nhỏ xíu xung quanh thế nỗi? Rốt cuộc bé có nghe mẹ nói gì về hoa hồng không?

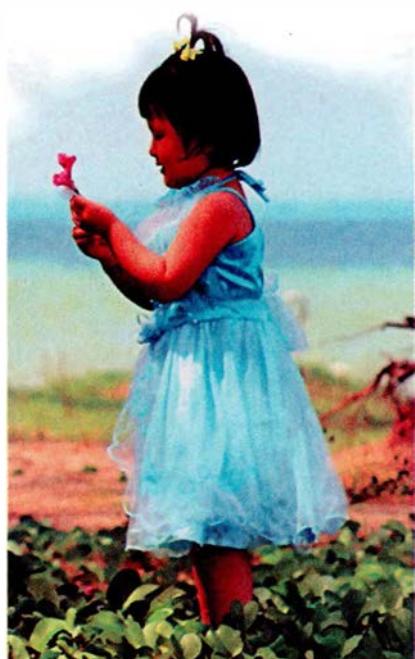

Lý giải của Montessori

Vừa đèn thời kì tìm hiểu lại mới biết đó, bé Na đang ở trong giai đoạn nhạy cảm với các sự vật bé nhỏ xung quanh. Các bé trong giai đoạn này thường có tầm mắt khác với người lớn. Người lớn thường thiên về việc quan sát những sự vật vĩ mô, phóng tầm mắt rộng lớn ra môi trường xung quanh mà bỏ qua những sự vật bé nhỏ. Nhưng tầm nhìn của bé lại tập trung vào các chi tiết vụn vặt, mà sự quan sát chi tiết lại càng đòi hỏi sự tập trung chú ý, kiên nhẫn và thời gian... Sự trưởng thành của những điều này dường như còn quan trọng hơn bản thân đòi hỏi được quan sát.

Khi bé tập trung toàn bộ sức chú ý quan sát các sự vật nhỏ bé xung quanh, Montessori nói với chúng ta rằng: "Không phải sự vật này tạo ra ấn tượng sâu sắc cho bé mà là sự chú ý quan sát của bé thể hiện tình cảm và sự lí giải của bé đối với sự vật".

Khi ở bên cạnh bé, cha mẹ không nhất định cứ nhìn thấy cái gì cũng giảng giải cho bé nghe. Sức quan sát của các bé còn tốt hơn chúng ta tưởng nhiều, cha mẹ cần phải tích cực cổ vũ bé độc lập quan sát và độc lập biểu đạt.

❖ Thời kì nhạy cảm với những sự vật nhỏ bé xung quanh là thời điểm tốt nhất để bồi dưỡng khả năng quan sát cho bé

Lâm và Nam là hai anh em sinh đôi, từ lúc biết đi, hai bé thường xuyên cùng nhau đi nhặt lá cây, sưu tầm những hòn sỏi nhỏ, cũng thường xuyên bắt các côn trùng nhỏ về nhà quan sát.

Hằng ngày, khi theo bố mẹ ra đàng sau núi đi dạo là lúc hai anh em cảm thấy vui vẻ nhất. Bố mẹ sẽ cùng hai anh em quan sát những con kiến nhỏ, cũng sẽ tập trung tìm kiếm những con vật nhỏ trong những chiếc lá cây, hai anh em có thể thổi mái sờ mó, ngửi, nhìn ngắm. Bố mẹ thậm chí còn kiên nhẫn giải đáp vô số câu hỏi mà hai anh em đưa ra.

Sau khi lớn lên, thành tích học tập của Lâm và Nam đều vô cùng xuất sắc.

Mẹ ơi, con tìm được một cây cỏ khác hẳn những cây khác này!

Lý giải của Montessori

Hai anh em Lâm và Nam đang trong thời kì nhạy cảm với các sự vật nhỏ bé xung quanh, lại được bố mẹ tạo ra một môi trường học tập phong phú, sự nhạy cảm sẽ được phát huy đầy đủ và được thỏa mãn, nhờ đó tạo được nền tảng vững chắc cho những thành công sau này của hai bé.

Thời kì nhạy cảm với các sự vật nhỏ bé của trẻ thường diễn ra từ lúc một tuổi rưỡi đến bốn tuổi. Khi bé này sinh sự nhạy cảm đối với những sự vật nhỏ bé xung quanh cũng chính là thời điểm tốt nhất để bồi dưỡng khả năng quan sát cho bé.

Khả năng quan sát là một bộ phận cấu thành quan trọng của trí tuệ nhân loại, là tiền đề cho sự phát triển các khả năng khác của bé. Quan sát có thể trở thành một thói quen, mà thói quen này nếu hình thành tự nhiên trong thời kì bé háng thú với các sự vật nhỏ bé xung quanh thì hiệu quả sẽ rất tuyệt vời.

Một khi quan sát đã trở thành thói quen của trẻ, bạn sẽ phát hiện ra rằng, tất cả các khả năng khác của bé cũng ngày một phát triển. Ngoài ra, khả năng nhận thức, trí nhớ, tưởng tượng, tư duy, sáng tạo... đều sẽ trưởng thành cùng với thói quen quan sát.

❖ Giúp bé tìm hiểu thế giới

Khoan dung và thấu hiểu hành vi tìm hiểu của bé

Người lớn bạn rộn thường bỏ qua những sự vật nhỏ bé xung quanh, nhưng các bé lại thường nắm bắt được sự kì diệu trong những sự vật bé nhỏ này. Nếu bé có hứng thú với những con côn trùng trong đất hoặc những hình thù nhỏ xíu trên quần áo của bạn; nếu bé thích nghịch ngợm những sợi chỉ, sợi tóc trong tay; nếu bé thích nhặt nhạnh mấy thứ linh tinh trên mặt đất, những cành cây bám đầy bùn hay những viên sỏi có hình thù kì quái và cất chúng vào “bộ sưu tập” của mình... thì chúc mừng bạn nhé, bé của bạn đang bước vào thời kì nhạy cảm với những sự vật nhỏ bé xung quanh rồi đấy.

Hành vi bé “nhặt nhạnh” những thứ mà cha mẹ cho là “vớ vẩn” có thể sẽ khiến bạn cảm thấy khó chịu, nhưng để con bạn có khả năng quan sát và tìm hiểu đáng ngạc nhiên sau này, bạn cần cố gắng khoan dung và thấu hiểu hành vi tìm hiểu của bé. Sự ngăn cản của bạn có thể dẫn đến quá trình nhạy cảm của bé bị kéo dài, gây cản trở sự phát triển năng lực và trí tuệ về mọi mặt của bé; nghiêm trọng hơn có thể khiến cho nhân loại mất đi một “nhà khoa học tương lai”.

Sáng tạo cơ hội để bé có thể trải nghiệm hứng thú quan sát

Bắt đầu từ lúc bé biết đi, cha mẹ cần có ý thức tạo cơ hội cho bé được tự do tìm hiểu, đồng thời tạo ra môi trường phù hợp cho bé. Ví dụ: chuẩn bị một số món đồ chơi có thể thỏa mãn nhu cầu tìm hiểu các sự vật nhỏ hoặc thường xuyên dẫn bé ra ngoài chơi đùa, đi dạo, để bé tiến hành phân loại, kết hợp, so sánh... các sự vật ở những môi trường khác nhau.

Nếu bé thích nhặt lá cây, thu thập những hòn sỏi nhỏ, bắt côn trùng và nuôi các động vật nhỏ để quan sát, cha mẹ có thể ủng hộ, cổ vũ bé. Cho dù bé đang hào hứng quan sát một con sâu xấu xí hay nghịch ngợm một thứ “rác thải” mà bạn cho là bẩn thỉu, thì bạn cũng đừng ngăn cản bé, để bé làm những gì mà bé muốn làm. Sự hứng thú này có thể khiến cho bé say mê, sự say mê lại mang đến một động lực giúp bé trưởng thành.

Khi bé trải nghiệm niềm vui và hứng thú quan sát, bạn cần phải tinh táo để loại bỏ hoàn toàn các nhân tố nguy hiểm cho bé từ môi trường xung quanh, đảm bảo bé được tìm hiểu sự vật trong sự an toàn.

Đến gần với tự nhiên, nâng cao khả năng quan sát

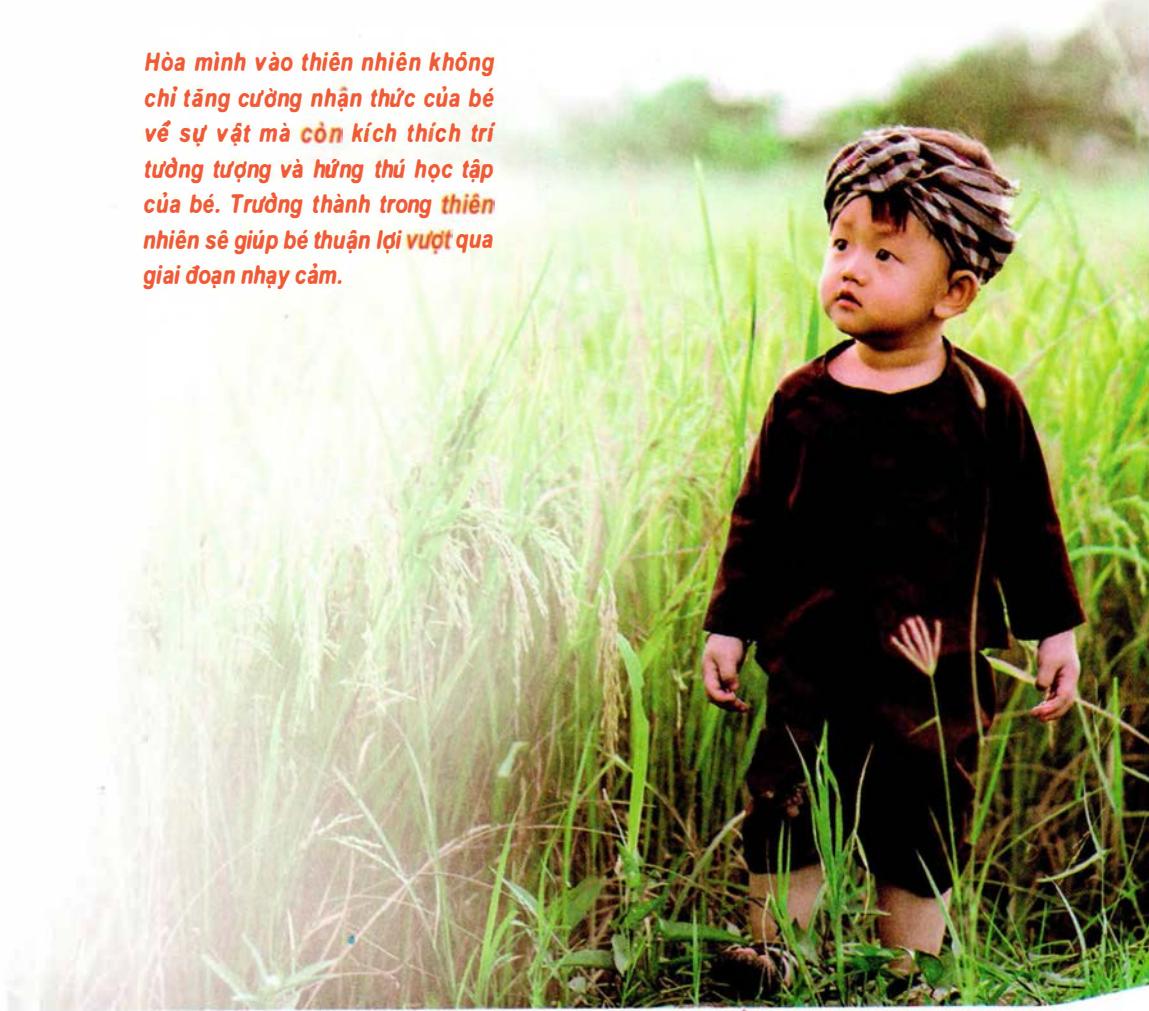
Tự nhiên là khu giải trí cho bé, bước vào “khu vườn” này có thể khiến bé thỏa thích trải nghiệm những điều kì thú của thiên nhiên. Những hòn sỏi nhỏ, những chiếc lá rơi, những ngọn cỏ nhỏ, những con côn trùng... đều trở thành những dữ liệu quan sát sinh động cho bé. Bạn có thể cùng bé tìm kiếm những chiếc lá, hòn sỏi, quả, hoa, cỏ có hình dạng đặc biệt hoặc phân biệt sự khác nhau giữa chúng, xem xem chiếc lá cây nào có đốm, lá cây nào bị sâu ăn... Những sự khác biệt nhỏ này có thể khiến bé cảm thấy vô cùng tò mò và say sưa.

Cùng với sự tiến bộ trong năng lực và chiều sâu quan sát của bé, cha mẹ có thể mở rộng hơn nữa nội dung tìm hiểu thế giới thiên nhiên cho bé. Ví dụ: cùng bé tìm hiểu về nguồn gốc của côn trùng, tưởng tượng, suy luận, chứng minh và miêu tả... Khả năng nhận thức, tư duy, tưởng tượng, biểu đạt, sáng tạo... của bé sẽ được trưởng thành cùng với sự nâng cao của khả năng quan sát.

Chơi các trò chơi rèn luyện quan sát, chú ý tới bé

Khi chơi trò chơi với bé, cần nhắc bé tích cực quan sát, tư duy, đồng thời dẫn dắt bé tập trung sức chú ý để tiến hành trò chơi mọi lúc, mọi nơi nhằm nâng cao các khả năng này của bé thông qua trò chơi.

*Hòa mình vào thiên nhiên không
chỉ tăng cường nhận thức của bé
về sự vật mà còn kích thích trí
tưởng tượng và hứng thú học tập
của bé. Trưởng thành trong thiên
nhiên sẽ giúp bé thuận lợi vượt qua
giai đoạn nhạy cảm.*

Giúp bé nhận thức hoa cỏ

Mục đích trò chơi: Bồi dưỡng sức chú ý, phán đoán và khả năng quan sát; nhận thức hoa cỏ, làm phong phú nhận thức đồng thời thúc đẩy sự phát triển ngôn ngữ.

Cách chơi:

- ⊖ Khi dẫn bé ra ngoài vườn hoa, có thể tận dụng các sự vật trong vườn hoa để thỏa mãn nhu cầu tìm hiểu và quan sát của bé, đồng thời làm phong phú thêm nhận thức và ngôn ngữ của bé.
- ⊖ Dạy cho bé biết các loại hoa, cỏ, đồng thời yêu cầu bé nói ra màu sắc của chúng, tiến hành nhận thức thông qua tên gọi và màu sắc.
- ⊖ Mẹ có thể sử dụng hình thức đố vui để củng cố kiến thức bé đã học được, ví dụ: "Con yêu, con hãy nói cho mẹ biết hoa gì có thể báo cho chúng ta mùa xuân đã về? Loài hoa này có màu gì nhỉ?" (Hoa đào, màu đỏ).
- ⊖ Mẹ nhặt một cánh hoa rơi dưới đất, bảo bé suy luận, tìm xem cánh hoa này là của loài hoa nào, bồi dưỡng khả năng quan sát và óc phán đoán cho bé.
- ⊖ Hướng dẫn bé quan sát các côn trùng nhỏ, ví dụ như: ong, bướm... Mẹ có thể giới thiệu cho bé biết con ong hút mật như thế nào, bướm bay lượn ra sao... nhằm khơi dậy tình yêu của bé với các loài động vật.
- ⊖ Dạy bé một số bài thơ, giúp bé nhận biết mùa, nhận biết các loài hoa.

Hoa kết trái

Hoa cà tim tim

Hoa mướp vàng vàng

Hoa lựu chói chang

Đỗ như đốm lửa

Hoa vừng nho nhỏ

Hoa đỗ xinh xinh

Hoa mận trắng tinh

Rung rinh trong gió

Này các bạn nhỏ

Đừng hái hoa tươi

Hoa yêu mọi người

Nên hoa kết trái.

- ⊖ Cho bé có đủ thời gian ở trong vườn hoa, để bé có thời gian quan sát kiến bò, nhặt sỏi, thu thập lá cây...
- ⊖ Về nhà, mẹ có thể sử dụng những "chiến lợi phẩm": sỏi, lá cây... vừa nhặt được để tạo ra một tác phẩm nghệ thuật, nâng cao hứng thú sưu tầm của bé.
- ⊖ Nói chuyện và tổng kết về hoạt động quan sát để tiện cho việc tích lũy kinh nghiệm, thúc đẩy sự phát triển ngôn ngữ và nhận thức.

Phân loại hàng hóa trong siêu thị

Mục đích trò chơi: Thông qua hình thức phân loại, kết hợp, so sánh để rèn luyện khả năng quan sát và chú ý, làm phong phú nhận thức, nâng cao tư duy và khả năng phán đoán cho trẻ.

Cách chơi:

- ⊖ Mẹ có thể tranh thủ thời gian cho bé đi siêu thị để tiến hành trò chơi quan sát và nhận thức.
- ⊖ Mẹ cố ý bỏ lại đồ đã chọn để bé đặt sản phẩm về vị trí cũ, rèn luyện khả năng quan sát và phân loại của bé.
- ⊖ Mẹ vừa đẩy xe đẩy vừa nói với bé: "Con yêu, hãy giúp mẹ tìm táo mèo, hạt hướng dương rồi nhìn cho mẹ xem bột mì ở đâu nhé!".
- ⊖ Mẹ có thể dừng lại ở chỗ bán tranh, yêu cầu bé quan sát các bức tranh, có thể nhờ bé tìm kiếm theo mệnh lệnh của mẹ: "Có một bức tranh vẽ hai cô gái đang đứng trên bãi cát ngoài bờ biển, con có thể tìm giúp mẹ không?", cứ tương tự như vậy, ở mỗi quầy hàng, mẹ có thể để trẻ quan sát, so sánh và tiến hành phán đoán, sau đó nói cho mẹ biết đáp án.
- ⊖ Mẹ lấy ra một sản phẩm rồi bảo bé quan sát, tìm kiếm sản phẩm giống như vậy để tiến hành kết hợp.

Dùng các vật nhỏ để làm thủ công

Mục đích trò chơi: Thỏa mãn nhu cầu trong giai đoạn hứng thú với các sự vật nhỏ của bé, nâng cao sự khéo léo của đôi tay, tăng cường hứng thú nghệ thuật và khơi gợi sức tưởng tượng.

Cách chơi:

- ⊖ Chẳng phải bé rất thích thu thập những đồ vật nhỏ như: vỏ hạt dưa, cỏ hoa, cành cây... hay sao? Vậy thì bạn hãy cùng bé tạo ra một tác phẩm nghệ thuật từ những món đồ đó nhé.
- ⊖ Mẹ chuẩn bị một tờ giấy A4 màu xanh nhạt, một cái bút màu nước, băng dính, bông tăm và bảo bé mang vỏ hạt dưa, ngọn cỏ mà bé đã thu thập lại để chuẩn bị bắt đầu trò chơi.
- ⊖ Bôi keo dán lên bông tăm, chấm lên giấy, dùng một miếng vải nhỏ dán vỏ hạt dưa màu đen lên băng dính, đợi khi băng keo khô mới bỏ tay ra, cứ dán vài vỏ hạt dưa lên tờ giấy theo cách như vậy.
- ⊖ Đợi keo dán khô hẳn mới dùng bút màu chấm nước màu đen vẽ một cái đuôi nhỏ bên cạnh vỏ hạt dưa, vậy là đã xong một bức tranh nòng nọc đáng yêu rồi.
- ⊖ Cùng bé thưởng thức bức tranh nghệ thuật đầy sáng tạo, đồng thời cổ vũ bé thu thập những lá cây, cành cây nhỏ để có thể tạo ra nhiều bức tranh nghệ thuật nhằm nâng cao khả năng phối hợp nhịp nhàng giữa tay, mắt và cảm nhận nghệ thuật của bé.

Chương 6

THỜI KÌ NHẠY CẢM VỚI CÁC ĐỘNG TÁC (0~6 TUỔI)

Từ lúc ra đời đến khi bé 6 tuổi, thông qua sự phát triển của một chuỗi những động tác và khả năng bẩm sinh, cùng với sự hỗ trợ của môi trường, bé từng bước kiện toàn và hoàn thiện sự phát triển của bản thân.

Montessori nói: "Sự sống chưa chấm dứt thì sự vận động cũng không dừng lại, sự vận động luôn đi cùng với tất cả các hoạt động cơ thể. Thông qua vận động, trẻ đạt được sự phát triển. Sự phát triển của trẻ không chỉ dựa vào sự phát triển tâm lí mà còn dựa vào sự vận động của cơ thể. Sự vận động mang lại sức khỏe cho cơ thể, mang lại dung khí và sự tự tin cho tâm lí, mang lại những ảnh hưởng vô cùng quan trọng cho tâm lí". Từ đó có thể thấy, sự phát triển của động tác không chỉ liên quan đến sức khỏe cơ thể bé mà còn liên quan đến sự phát triển trí tuệ và tâm lí của bé.

Tất cả các động tác đều có một cỗ máy phức tạp nhất, tinh xảo nhất. Nhưng đối với con người, chẳng ai vừa mới sinh ra đã được trang bị đầy đủ các thiết bị này. Trẻ con bắt buộc phải dựa vào sự hoạt động để chuẩn bị mọi hành trang cho mình... Con người phát hiện ra rằng, tất cả các cơ bắp không phải đều tự nó có thể nhíp nhàng, mà buộc phải do tâm trí khởi xướng hành động mới có thể xây dựng và hoàn thành tất cả các động tác mà bản thân con người cần học tập và các trang bị thân kinh mà con người cần đến. Hay nói cách khác, nội tại của trẻ có một nguồn sức mạnh tạo ra sự hài hòa, thê nên trẻ tạo ra sự hài hòa để đạt đến được cảnh giới cao nhất. Rõ ràng là bản thân trẻ là một trong những yếu tố sáng tạo chìa khóa tạo ra những thành quả này.

— Montessori —

Sự phát triển của các cơ lớn

❖ Đặc biệt thích chơi những trò chơi có “độ khó cao”

Khả năng vận động của bé Hoa đang phát triển vô cùng thuận lợi, bé liên tục đổi mặt với những thử thách mới mẻ: cho dù là lật người, ngồi, hay bò..., bé đều thực hiện rất linh hoạt. Hơn một tuổi bé đã bước vào thời kì nhạy cảm, thích thay đổi địa điểm, cách thức, ngó nghiêng khắp nơi...

Sau khi biết đi, bé Hoa có một thử thách mới: Có một khoảng thời gian bé đặc biệt thích đi những đoạn đường dốc, lúc lên dốc thì nhẹ nhàng, lúc xuống dốc thì bé có vẻ hơi căng thẳng, ban đầu còn không thể kiểm soát được cơ thể của mình, dần dần tốc độ xuống dốc của bé càng lúc càng nhanh, nhẹ nhàng và dễ dàng hơn. Cho dù có người đột ngột xuất hiện trước mặt bé, bé cũng có thể “phanh” lại kịp thời.

Lúc bé Hoa bốn tuổi, mẹ dẫn Hoa ra phòng tập của khu tập thể hình, bé Hoa thích thú nhảy nhót trên giường lò xo, xà đơn... giống hệt như một vận động viên thể dục thể thao, khiến cho những người xung quanh vô cùng ngạc nhiên.

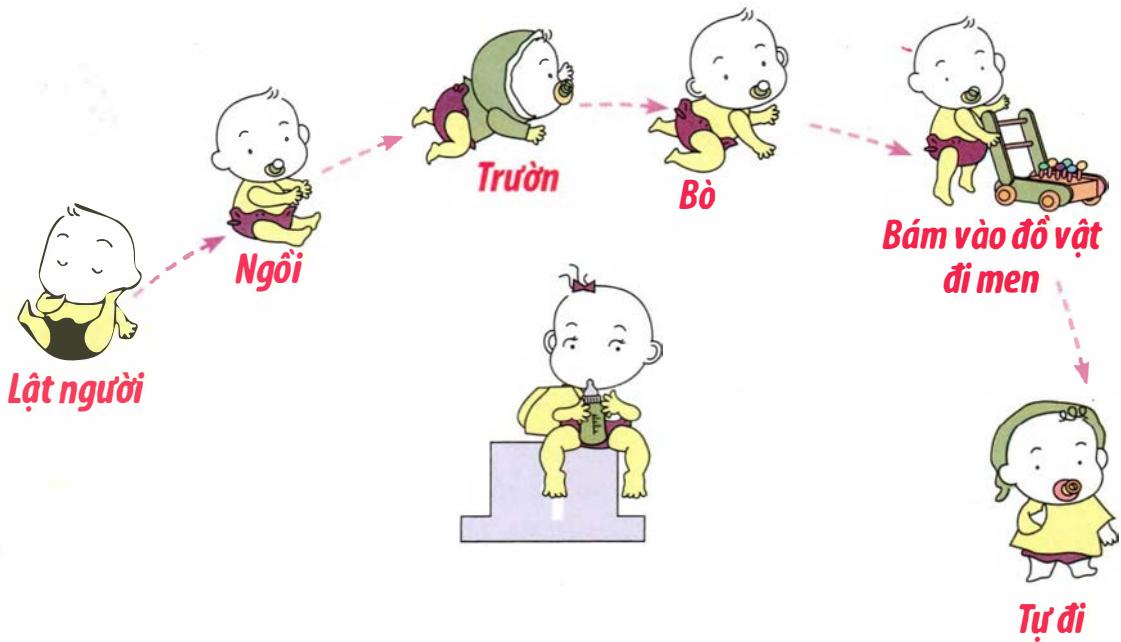
Giai đoạn 1~2 tuổi là giai đoạn nhạy cảm trong việc đi lại của bé, cho dù đi chưa vững thì bé vẫn muốn tự mình trải nghiệm cảm giác đứng thẳng và tập đi. Chỉ cần không nguy hiểm, thì cha mẹ đừng ngăn cản, hãy cho bé có cơ hội được tìm hiểu thế giới, bé sẽ phát triển nhanh hơn đấy!

Sự phát triển cơ bắp của bé được chia làm hai giai đoạn: phản xạ vô thức, và vận động có ý thức nhưng chưa hoàn thiện. Các hoạt động vận động cơ bản phải đến lúc bé 2 tuổi trở lên mới xuất hiện. Các hoạt động vận động có ý thức của bé tiến hành theo một quy luật nhất định, từ phần đầu đến gót chân của cơ thể (từ trên xuống dưới), từ xương cột sống ở bên trong đến các ngón tay ở bên ngoài (từ trong ra ngoài).

Cột mốc đánh dấu sự vận động trong năm đầu tiên của bé: xoay đầu, ngẩng đầu, là một trong những biểu hiện sớm nhất của quá trình phát triển từ xương cột sống cho đến các ngón tay. Bước tiếp theo là phát triển, hình thành và kiểm soát phần vai, tiếp theo đó đến cánh tay, khuỷu tay và cẳng tay.

Sự kiện mang tính cột mốc của vận động là căn cứ vào sự phát triển tiến hành tuần tự từ trong ra ngoài, từ trên xuống dưới. Do đó bé sẽ biết lật người, ngồi, trườn, bò, bám vào đồ vật đi men; tiếp đó bé thích đi lên, xuống dốc, lên xuống cầu thang, thích nhảy, chạy, đứng bằng một chân, nhảy xa... Trong quá trình các cơ bắp dần dần hoạt động nhịp nhàng, bé đã hoàn thành những động tác mà bé cần học và những trang bị thần kinh cần thiết, tạo nền tảng chắc chắn cho việc học hỏi sau này.

Sự phát triển của cảm giác thăng bằng

Vận động vô cùng quan trọng đối với trẻ nhỏ, nó là sức mạnh sáng tạo vận dụng trên phương diện chức năng, đồng thời khiến cho nhân loại đạt đến sự hoàn thiện. Trẻ cải thiện môi trường bên ngoài thông qua vận động, thực hiện sứ mệnh cải tạo thế giới của mình. Vận động không chỉ là nhu cầu tất yếu của cơ thể người mà còn là nhu cầu tất yếu của sự phát triển trí lực, bởi vì con người muốn xây dựng mối quan hệ chính xác và rõ ràng với thế giới hiện thực, chỉ có con đường duy nhất là vận động... Trong quá trình vận động, trẻ còn có thể thực hiện ý chí của mình thông qua sự kiểm soát, vận dụng các giác quan, là sự thể hiện bên ngoài nhưng thành quả trí tuệ của trẻ.

— Montessori —

◆ Tại sao bé thích đi trên gờ đường?

Trong con mắt của mẹ, Bông là một bé gái hiếu động và hoạt bát, bé dường như cứ thích gây phiền phức cho chính mình. Hãy xem, đường băng phẳng bé không chịu đi, cứ nhất định phải đi trên gờ đường. Nhìn bé dang hai tay, cố gắng giữ thăng bằng cho mình, cẩn thận đi từng bước từng bước, vì căng thẳng mà trán và mũi rịn mồ hôi... Mẹ chợt phì cười vì điều ấy: "Con gái bé bỗng này, sao phải tự làm khổ mình thế hả?"

Bé đặc biệt thích đi trên gờ đường, gờ hàng rào quanh vườn hoa... Bé còn đặc biệt thích xách hoặc công vật nặng đi đường. Đừng coi thường những hành động tưởng chừng như bé đang tự làm khổ mình như thế này nhé, thực ra bé đang muốn kiểm soát sự thăng bằng cơ thể của mình thông qua các hành động này.

Cảm giác thăng bằng là một khả năng phối hợp nhịp nhàng giữa đại não, hệ thống thần kinh, cơ thể và sức hút của trái đất. Cảm giác thăng bằng phát triển thì bé mới có thể thăng bằng, lật người, ngồi, bò, đứng, nhờ đó các cơ bắp mới có thể thao tác linh hoạt. Những bé không có cảm giác thăng bằng thì ngay cả việc đứng thẳng cũng rất khó khăn. Từ đó có thể thấy, cảm giác cân bằng là nền tảng của mọi hoạt động.

Thích thú đi trên gờ đường là một cách để bé rèn luyện cảm giác thăng bằng, cũng là một cách để bé rèn luyện cảm giác chứng mục, tự tin và ý chí của bản thân.

Sự phát triển của cánh tay

Bàn tay của con người vô cùng tinh tế và phức tạp, không chỉ thể hiện trí tuệ mà còn có thể khiến cho cả cuộc đời và môi trường bước vào một mối quan hệ mới. Chúng ta thậm chí có thể nói: Con người nhờ vào đôi tay để sở hữu môi trường. Đôi tay dưới sự chỉ đạo của trí tuệ có thể thay đổi môi trường, từ đó khiến cho con người hoàn thành được sứ mệnh của mình trong thế giới này.

— Montessori —

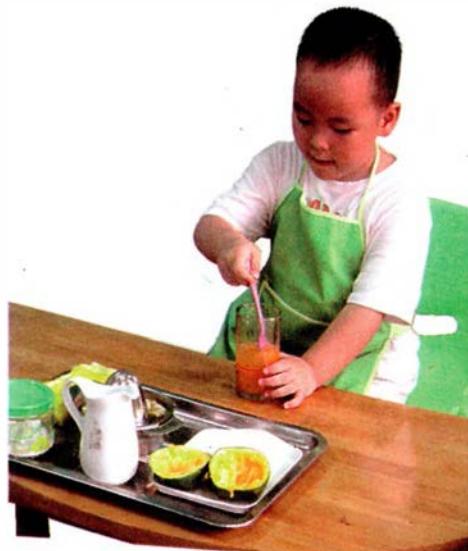
❖ Tại sao bé cứ liên tục làm đổ đồ vật?

Bé Đậu rất thích tự chuốc lấy phiền phức cho bản thân. Bạn nhìn xem, mẹ đã giúp Đậu tắm rửa sạch sẽ rồi, thế mà bé lại đổ nước gội đầu ra tay và xoa lên tóc. Bà nội đổ nước quả ra cốc cho bé, bé lại không thích mà chạy đi lấy cái cốc khác rồi đổ nước hoa quả từ cốc nọ sang cốc kia. Bố mẹ cho bé đi ra biển, trên bãi biển, bé cứ dùng cái xèng để xúc cát, dùng cái xô nhỏ để đổ cát, cảm thấy vô cùng thích thú. Bé Đậu còn thích bê ghế từ chỗ nọ sang chỗ kia, đặc biệt thích giúp bà quét dọn, lau bàn, mặc dù mới đầu bé thường gây ra đủ thứ phiền phức: làm đổ hết cả nước hoa quả ra nhà, nhà càng quét càng bẩn, bàn càng lau càng lem nhem... nhưng dần dần, các động tác của bé ngày càng chuẩn xác, phiền phức ngày càng giảm bớt...

Trong thời kì phát triển các động tác của bé, ngoài việc rèn luyện sự nhịp nhàng của các cơ và sự thăng bằng của cơ thể ra, cũng cần rèn luyện sự nhịp nhàng của cánh tay và các ngón tay của bé.

Bé Đậu thích rót nước, nghịch cát, chuyển ghế, lau bàn... đều là những bài luyện tập giúp bé phát triển sự linh hoạt của cánh tay. Thường ngày mẹ có thể cho bé làm những việc đơn giản, phù hợp với sức của bé, như vậy vừa thỏa mãn được nhu cầu hoạt động trong thời kì nhạy cảm của bé, lại có thể rèn luyện khả năng tự xử lí các vấn đề trong cuộc sống hằng ngày cho bé.

Tự làm việc của mình,
bàn tay con vô cùng khéo léo!

Sự phát triển các cơ nhỏ

Thời kì thơ ấu là giai đoạn quan trọng để các bé rèn luyện cho đôi tay của mình càng khéo léo hơn. Các bé có một đôi tay khéo léo, linh hoạt và nhịp nhàng thì trí tuệ, nhân cách chắc chắn sẽ phát triển lành mạnh.

❖ Tại sao bé thích “phá đồ đạc”?

Bé Minh được 20 tháng tuổi, bị mẹ gọi là “kẻ phá hoại” trong nhà, tại sao mẹ lại gọi bé Minh như vậy? Đạo này bé Minh có “thù” với tay nắm cửa hay sao ấy, suốt ngày vặn ra vặn vào, kết quả là bố Minh phải liên tục thay đến bốn cái tay nắm cửa. Bé còn thích nghịch son môi của mẹ, xoay vào rồi xoay ra khiến cho thỏi son đắt tiền của mẹ gãy đôi, làm cho mẹ xót hết cả ruột. Có một đạo bé lại thích dùng kéo, cắt nát hết cả khăn trải bàn, ga giường, tập báo cáo của bố... Bé Minh dường như đang liên tục phá hoại đủ thứ đồ đạc trong nhà, đúng là bó tay với bé!

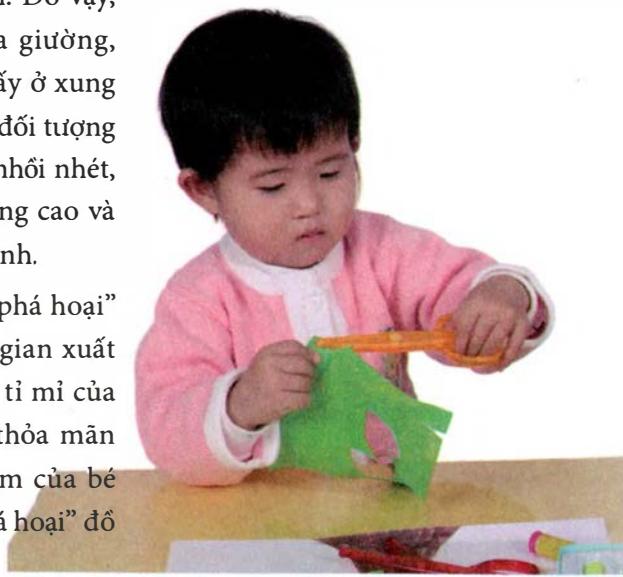
Bé Minh cố ý phá hoại đồ dùng trong nhà ư?

Bé thích vặn tay nắm cửa, thích nghịch son môi, thích cắt đồ... cho thấy thời kì nhạy cảm của bé đã đến.

Khi bước vào thời kì nhạy cảm, trong lòng trẻ thường bùng lên một sự nhiệt tình mãnh liệt. Sự nhiệt tình này khiến cho bé phải tìm cách để thỏa mãn nhu cầu từ môi trường xung quanh. Do vậy, tay nắm cửa, son môi, khăn trải bàn, ga giường, thậm chí là báo cáo của bố mà bé tìm thấy ở xung quanh mình cũng đều trở thành những “đối tượng phá hoại”. Thông qua các hoạt động như: nhồi nhét, cắm, bôi, lau, vặt, đổ, cắt... bé có thể nâng cao và phát triển năng lực cho các cơ nhỏ của mình.

Muốn bé không trở thành một “kẻ phá hoại” nữa ư? Cha mẹ cần chú ý quan sát thời gian xuất hiện thời kì nhạy cảm với các hoạt động tỉ mỉ của bé, tạo ra môi trường thích hợp để bé thỏa mãn nhu cầu bùng phát. Khi thời kì nhạy cảm của bé được thỏa mãn, bé tự nhiên sẽ không “phá hoại” đồ đạc nữa.

Đừng tước bỏ cơ hội sử dụng công cụ của bé. Khi đảm bảo được sự an toàn cho bé, cha mẹ có thể cho bé sử dụng kéo để rèn luyện sự tỉ mỉ và khéo léo của đôi bàn tay.

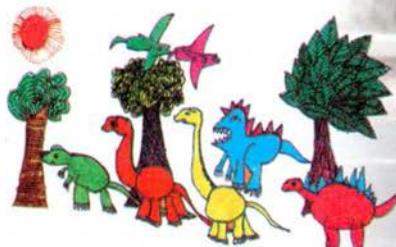
Trò chơi phát triển các cơ lớn: Tìm nhà

Mục đích trò chơi: Rèn luyện khả năng phối hợp nhịp nhàng giữa các cơ tay chân, đồng thời rèn luyện sức chú ý, khả năng mô phỏng, phản ứng.

Cách chơi:

- Mẹ dùng phấn vẽ vòng tròn trên mặt đất, kích thước vừa đủ để mẹ và bé cho cả hai chân vào, vòng tròn lớn là nhà của mẹ, vòng tròn nhỏ là nhà của con, trò chơi bắt đầu.
- Mẹ và con thoải mái hoạt động bên ngoài vòng tròn, bé phải bắt chước bất cứ động tác nào của mẹ, mẹ có thể đi lại, chạy, ngồi xổm, nhảy... mẹ cần thực hiện đa dạng các động tác để cho bé bắt chước.
- Mẹ đột ngột hô to: “Sói đến rồi!”, lúc này, mẹ và bé phải lập tức nhảy vào nhà của mình, ai vào nhà trước sẽ giành phần thắng.
- Có thể rủ bố cùng tham gia vào trò chơi, bảo bố đóng giả là sói, khi mẹ hô lên: “Sói đến rồi!”, hai mẹ con sẽ phải chạy thật nhanh về nhà, nếu chạy chậm sẽ bị sói “tóm được”.
- Nhắc nhở: Sói xám do bố đóng giả không nên quá đáng sợ, tránh làm bé hoảng hốt.

*Chạy nhảy là bản năng
của bé, đừng suýt ngày
nhốt bé ở trong nhà, hãy
để bé vui vẻ trưởng thành
ở ngoài tự nhiên.*

Trò chơi phát triển cảm giác thăng bằng: Vận động viên thể dục tí hon

Mục đích trò chơi: Thúc đẩy sự phát triển nhịp nhàng của cảm giác thăng bằng, thỏa mãn nhu cầu bùng phát về cảm giác thăng bằng của bé trong thời kì nhạy cảm về vận động, thúc đẩy sự kiểm soát nhịp nhàng toàn thân, bồi dưỡng tinh thần dũng cảm cho bé.

Cách chơi:

- Đợi khi bé có thể đi vững rồi, cha mẹ có thể tăng cường các bài luyện tập thăng bằng cho bé.
- Tạo ra một không gian chơi trò chơi rộng rãi, mẹ dùng băng keo dán một đường thẳng trên mặt đất rồi bảo bé giẫm lên đường băng keo ấy để đi, cố gắng làm sao để chân không giẫm ra ngoài đường băng keo đó.
- Nói cho bé một số phương pháp để giữ thăng bằng, ví dụ dang hai tay ra, hai tay cầm một cây gậy đặt ngang...
- Mẹ có thể tăng thêm độ khó trên đường đi, ví dụ: yêu cầu bé đi thẳng, đi dích dắc...
- Dắt bé đi trên gờ đường, bảo đảm an toàn cho bé. Khi cho bé đi trên gờ đường, bố mẹ cần chọn nơi ít người và xe qua lại.
- Mẹ có thể tăng thêm độ khó bằng cách huấn luyện bé đi trên một tấm gỗ cách mặt đất một khoảng nhất định, mới đầu mẹ có thể dắt bé, dần dần cổ vũ bé tự dang hai tay ra để đi, còn có thể bảo bé giơ tay trái, đứng bằng chân phải hoặc thử quay một vòng, thậm chí có thể yêu cầu bé đội mũ lênh láng để tăng thêm độ khó.
- Nội dung thực hiện cần tuân tự, nên chú ý đền ván để an toàn cho bé.

Trò chơi

Trò chơi phát triển cánh tay: Ném bóng

Mục đích trò chơi: Rèn luyện sự linh hoạt của cơ tay và khả năng phối hợp nhịp nhàng giữa tay và mắt.

Cách chơi:

- Mang thùng giấy đựng máy giặt, tủ lạnh ra, vẽ lên đó một cái mặt hổ.
- Dùng kéo cắt lỗ ở trên miệng, mắt và mũi của chú hổ, như vậy trên mặt chú hổ sẽ có những lỗ hổng to nhỏ khác nhau. Tô màu thật đẹp lên mũi, mõm của chú hổ rồi dựng thùng giấy có mặt chú hổ sát vào tường, sau đó chuẩn bị một ít bột biền, bóng nhỏ hoặc dùng vài vụn cuốn thành từng nắm để bé ném vào trong các lỗ hổng trên mặt hổ.
- Khi bé bắt đầu tập luyện, có thể ném trúng lỗ hổng trên miệng chú hổ đã là giỏi lắm rồi. Đợi sau khi bé thành thạo, hãy bảo bé ném trúng vào lỗ hổng trên mặt của chú hổ.
- Mẹ có thể thiết kế thêm khoảng 5 lỗ hổng nữa ở trên mặt chú hổ, đồng thời căn cứ vào kích thước lớn nhỏ của các lỗ hổng để cho điểm số, tăng cường hứng thú đối với trò chơi cho bé.
- Ngoài ra, vật dùng để ném không nên quá cứng để tránh làm hư hỏng vật dụng trong nhà.

Trò chơi phát triển các cơ nhỏ: Ăn cơm bằng đũa

Mục đích trò chơi: Bồi dưỡng khả năng phối hợp linh hoạt giữa ba ngón tay của bé; cho bé tập làm quen với việc cầm bút; thúc đẩy sự phối hợp nhịp nhàng của tay, mắt và sự phát triển các cơ nhỏ.

Cách chơi:

○ Cho bé sử dụng đũa có rất nhiều ích lợi: Sự kết hợp giữa ngón cái, ngón trỏ và ngón giữa có thể kích thích sự phát triển của các cơ nhỏ; đồng thời kích thích sự phát triển của các khu vực tương ứng trên vỏ não. Trong quá trình bé sử dụng đũa, sự phối hợp của tay và mắt còn rèn luyện khả năng tri giác và năng lực tư duy cụ thể cho bé, giúp bé có thể phát triển các động tác phức tạp hơn. Ngoài ra, nếu có thể sử dụng đũa càng sớm và linh hoạt thì sẽ có ảnh hưởng tốt đến việc cầm bút sau này của bé, còn có thể thúc đẩy khả năng tự xử lí các vấn đề trong cuộc sống cho bé.

Chúng ta phải làm như thế nào để bé nhanh chóng biết dùng đũa?

○ Trước tiên, muốn luyện cho bé dùng đũa phải đợi đến khi bé đã dùng thia thành thạo, chuẩn bị một đôi đũa, dạy bé cách cầm đũa chính xác: Dùng ngón cái và ngón trỏ điều khiển chiếc đũa thứ nhất, dùng ngón giữa giữ vững chiếc đũa thứ hai.

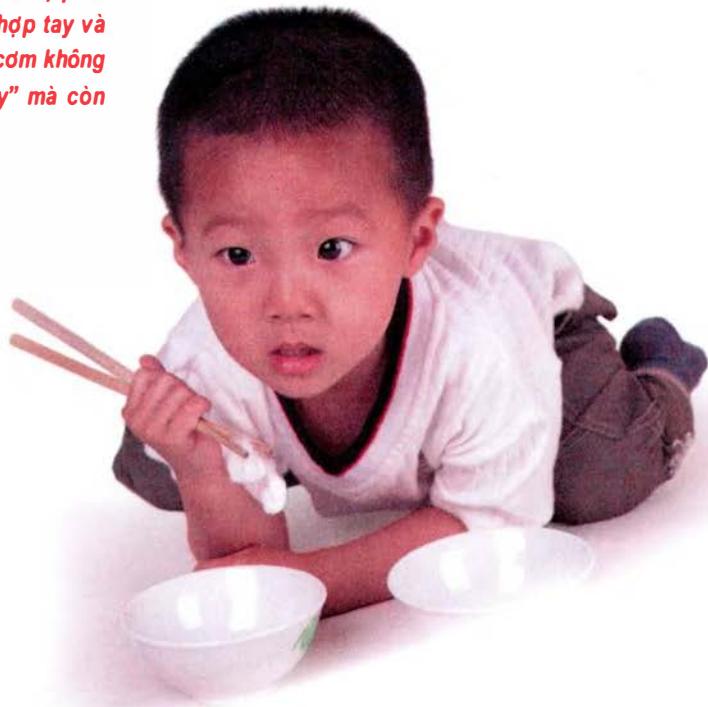
○ Trước tiên luyện cho bé dùng đũa tập gấp những vật cố định, ví dụ như: bột biển, táo đỏ... sau đó luyện tập gấp mì ống... có thể bảo bé tập gấp đồ rồi bón cho búp bê ăn...

Trò chơi

- Ở trên bàn ăn, cha mẹ có thể cho bé từ từ luyện tập việc dùng đũa ăn cơm, chỉ cần bé có thể gấp thức ăn bỗng vào miệng là được, mẹ cần kiên nhẫn dọn dẹp đồ ăn rơi vãi.
- Khi bé luyện tập cách dùng đũa, mẹ cần ở bên cạnh quan sát để tránh không cho bé bỏ bột biển hay mì ống vào trong miệng gây nguy hiểm.

*Dùng đũa thành thạo chứng tỏ
khả năng thực hiện các động
tác tinh tế ở tay bé đã có sự phát
triển, khả năng phối hợp tay và
mắt tốt. Dùng đũa ăn cơm không
chỉ giúp bé “khéo tay” mà còn
thông minh nữa.*

Mẹ tớ bảo phải
chơi ở nơi an toàn!

Chương 7

THỜI KÌ NHẠY CẢM VỀ PHÁT TRIỂN XÃ HỘI HÓA (2,5~6 TUỔI)

Con người buộc phải dựa vào xã hội để sinh tồn. Trong khi đó, trẻ em luôn tồn tại một năng lượng thiêng phú thần kì; thông qua tiếp thu, nội hóa, tương hỗ với môi trường, cuối cùng thúc đẩy sự hình thành và phát triển xã hội hóa, thích ứng với xã hội.

Sự xã hội hóa của trẻ rốt cuộc là gì? Nhà tâm lí Mosen của Mỹ cho rằng: Xã hội hóa là trẻ học hỏi xã hội về tâm trạng, tình cảm với cha mẹ và người thân, khí chất, cảm giác đạo đức và tiêu chuẩn đạo đức, ý thức về cái tôi, vai trò của giới tính, hành vi lương thiện, kiểm soát cái tôi và những hành vi mang tính công kích...

Trẻ sơ sinh một khi thoát li khỏi cơ thể mẹ, sẽ giống như một mầm tím đã bị bắn đi, lao đi rất nhanh theo hướng phát triển độc lập. Trong quá trình phát triển này, trẻ sẽ liên tục khắc phục những trở lực, cố gắng hoàn thiện bản thân, bởi vì trong cơ thể của trẻ tồn tại một sức mạnh khổng lồ: “Hành động mang tính mục đích”. Sức mạnh này sẽ được duy trì và phát huy, là bản năng của sinh mệnh, là nguồn gốc sự thành tài của trẻ. Nếu sự phát triển này không gặp phải bất cứ sự cản trở nào, ở trẻ sẽ hiện rõ một “niềm vui với cuộc sống”, chúng sẽ tràn trề sức sống, sẽ trưởng thành vui vẻ và lành mạnh.

— Montessori —

Phát triển mang tính xã hội: Món quà độc đáo nhất, thực tế nhất và yêu thương nhất mà cha mẹ dành tặng con cái

2~6 tuổi là giai đoạn nhạy cảm của sự phát triển mang tính xã hội ở bé. Để bé có thể thuận lợi và tự nhiên hòa nhập vào xã hội, đồng thời trưởng thành trong sự vui vẻ, trước tiên cha mẹ cần phải xây dựng tốt một mối quan hệ nương tựa thân mật, tạo ra môi trường giáo dục đạo đức truyền thống cho bé, quy phạm ngôn ngữ đạo đức và hành vi của bản thân, làm tấm gương sáng cho con noi theo, bồi dưỡng khả năng hòa đồng của con cái với mọi người, để bé nhận thức được cái tôi, tìm hiểu, nhận thức về xã hội trong quá trình xây dựng cái tôi, cuối cùng là hòa nhập và thích nghi với xã hội.

Sự phát triển mang tính xã hội không chỉ là sự giáo dục bé giai đoạn mới sinh mà còn là sự chuẩn bị tích cực cho sự phát triển của cả cuộc đời bé. Sự phát triển xã hội lành mạnh là món quà độc đáo nhất, thực tế nhất và yêu thương nhất mà cha mẹ dành tặng con cái.

Anh à, đừng buồn nữa!

❖ Tạo sao khi ngủ bé thường ngậm chăn?

Bé My đã 4 tuổi rồi. Ra đời được không lâu thì bé được bố mẹ đưa đến nhà ông bà nội để ông bà nội chăm sóc. Vì cảm thấy có lỗi với con gái nên bố mẹ My đã mua rất nhiều đồ chơi, quần áo đẹp về cho con. Nhưng tính tình của bé My rất khó chịu, thường xuyên gào thét với mọi người trong nhà, cứ có gì không vừa lòng là lăn ra đất ăn vạ.

Bé My còn có một tật xấu nữa là khi đi ngủ phải ôm con gấu bông nhỏ của mình thì mới có thể ngủ được. Một lần mẹ thử bỏ con gấu bông ra, bé My liền nổi cáu khóc ầm lên, cuối cùng mắt ngân ngắn nước, miệng ngậm con gấu rồi từ từ chìm vào giấc ngủ...

Nếu trong giai đoạn đầu đời bé không thể xây dựng mối quan hệ gần gũi với cha mẹ, thì gấu bông... là những đồ vật thay thế cho mẹ sẽ khiến cho bé cảm thấy an toàn.

Biểu hiện của bé My là điển hình cho sự thiếu thốn tình cảm và cảm giác an toàn, có thể bố mẹ của My sẽ cảm thấy rất ấm áp, chắc chắn họ sẽ cho rằng bản thân mình rất yêu thương con, chẳng bao giờ tiếc tiền mua đồ chơi hay quần áo đẹp cho con. Nhưng họ không biết rằng, những kích thích từ điều kiện vật chất sung túc không phải là tình yêu thật sự mà bé cần. Cái mà bé My thiếu chính là mối quan hệ dựa dẫm vào cha mẹ. Tính khí khó chịu, “nghiện” một đồ vật gì đó chính là biểu hiện của việc thiếu thốn tình cảm, thiếu cảm giác dựa dẫm và an toàn.

Mối quan hệ giữa con cái và cha mẹ chính là mối quan hệ bé có thể cảm nhận được sớm nhất, đồng thời cũng là mối quan hệ quan trọng nhất của con người. Nếu một người mà ngay cả mối quan hệ tình thân cũng không có thì làm sao có thể xây dựng được các mối quan hệ xã hội? Từ đó có thể thấy, tình cảm ruột thịt là nền tảng để bé xây dựng mối quan hệ với những người khác, là cơ sở quan trọng cho sự phát triển tính xã hội của bé sau này.

❖ Tại sao bé thích làm trái ý cha mẹ?

Bé Bảo đã 2 tuổi rồi, dạo này bé thường thích làm trái ý của bố mẹ, bảo bé làm cái này, bé lại làm cái khác. Câu nói bé yêu thích nhất là “Không”. Bà nội bảo bé ăn cơm, mẹ bảo bé uống nước, bé liền đáp: “Không!”. Bố phát hiện ra quy luật này của bé, thế nên một màn “hài kịch” đang diễn ra trong gia đình bé:

Bố: “Bảo, mau đi uống nước đi!”.

Bé Bảo: “Không!”.

Bố: “Bảo, đừng uống nước!”.

Bé Bảo: “Con muốn uống nước!” (nói rồi liền nhanh chóng uống hết cốc nước, còn đắc chí nhìn bố).

Bố: “Bảo, chúng ta ra ngoài chơi, đừng nói chào tạm biệt bà nhé!”.

Bé Bảo lớn tiếng nói: “Cháu chào bà!” (còn đắc chí nhìn bố vẻ thách thức).

Bố: “Đừng có thơm bà đây!”.

Bé Bảo đắc chí níu cổ bà, hôn chụt lên má bà, rồi thích thú ra ngoài chơi với bố mẹ.

Người bố trong câu chuyện này đã khéo léo tìm được cách hóa giải sự chống đối của con trai mình, vừa làm bé Bảo thỏa mãn nhu cầu bùng phát trong thời kì nhạy cảm xây dựng cái tôi của mình, đồng thời lại dễ dàng dạy bé biết lễ phép. Xem ra, chỉ cần hiểu được thời kì nhạy cảm về phát triển xã hội của bé, cha mẹ không cần thiết lúc nào cũng phải đấu khẩu với bé mà vẫn có thể khiến bé cảm nhận niềm vui và phát triển lành mạnh, đồng thời có thể khiến bố mẹ vui vẻ và nhẹ nhàng đối phó với vấn đề này.

**Con muốn
sang bên kia chơi cơ!**

❖ Của con, đây là của con, không ai được động vào!

Bé Mai đã 2 tuổi rồi, mẹ cảm thấy霸道 này bé Mai vô cùng ích kỉ, đến mức không thể dạy bảo được. Một hôm, có mấy bạn nhỏ đến nhà chơi, Mai không cho ai được ăn uống, cũng không cho các bạn động vào đồ chơi của mình, không được giở sách, ngay cả ghế cũng không cho ngồi, miệng lúc nào cũng hét lên: “Của tôi, đây là của tôi!”, khiến cho mọi người đều cảm thấy không vui. Mẹ Mai cảm thấy vô cùng xấu hổ, nhưng Mai vẫn khăng khăng như vậy.

Thực ra, hành vi của bé Mai chẳng có liên quan gì đến tính ích kỉ cả. Đầu tiên, chúng ta cần hiểu rõ sự khác biệt giữa ích kỉ và cái tôi. Ích kỉ là khi phát sinh xung đột có liên quan đến lợi ích, thì sẽ lựa chọn cách làm tổn hại đến lợi ích của người khác để đảm bảo lợi ích của mình. Cái tôi là chỉ một người nhất mục để tâm lý, ý chí, nguyên vong, tình cảm chỉ phôi hành vi của mình, thực hiện theo kế hoạch của mình. Từ đó có thể thấy, hành vi của bé Mai không phải là ích kỉ, chỉ là một dấu hiệu cho thấy bé đang bắt đầu xây dựng cái tôi, đang hướng đến sự tự lập.

Ý thức tự chủ của bé bắt đầu nảy sinh, luôn tự coi mình là trung tâm, bé cho rằng người khác không được động vào đồ đạc của bé. Bố mẹ cần hành động để giúp đỡ bé, cùng bé chia sẻ đồ ăn, gọi các bé khác mang đồ chơi đến nhà mình cùng chơi với bé...

Có một số mốc quan trọng cho thấy bé đang xây dựng cái tôi, phát triển thành một cá thể độc lập:

- * Khi cắt rốn cho bé có nghĩa là bé đã không còn dựa dẫm vào cơ thể mẹ nữa mà có thể độc lập sinh tồn.
- * Bé 6 tháng tuổi bước vào thời kì ăn dặm, bắt đầu những bước đầu tiên trên con đường tự lập, có thể hấp thu dinh dưỡng các thực phẩm từ thiên nhiên, không còn chỉ dựa vào nguồn sữa mẹ để sinh tồn.
- * Khi bé bắt đầu nói chuyện là bé có thể biểu đạt được yêu cầu của mình mà không cần dựa dẫm vào người khác. Xét từ khía cạnh nào đó, bé đã trở thành một thành viên của nhân loại. Bé nắm được ngôn ngữ, bắt đầu giao lưu xã hội, đây là một bước nhảy vọt độc lập.
- * Bé 1 tuổi trở lên bắt đầu biết đi, đây có thể coi là sự ra đời lần thứ hai của bé. Bé không cần phải dựa dẫm vào bất cứ ai mà vẫn có thể đến được bất cứ nơi nào mình muốn.
- * Bé 2 tuổi trở lên dần dần thoát li khỏi sự lệ thuộc vào người lớn, yêu cầu có sự độc lập về tinh thần, bé bắt đầu coi bản thân là trung tâm, muốn phân tách bản thân mình với người khác về mặt ý chí, việc gì cũng muốn tự mình làm, cố ý nói “Không” để thể hiện sự phản kháng. Thực ra trong giai đoạn này, từ “Không” là tuyên ngôn độc lập đầu tiên trong cuộc đời của bé.
- * Từ đó có thể thấy, dưới sự tác động của tự nhiên, bé đang liên tục hình thành cái tôi, hướng đến con đường bản thân muốn đi. Trong quá trình giao lưu, thỏa mãn, tương hỗ... bé sẽ nảy sinh cảm giác tin tưởng và dựa dẫm vào môi trường và những người xung quanh, sự hài lòng sẽ khiến bé trở nên hiền hòa, chăm chú. Khi bé hình thành nên ý chí tốt đẹp trong quá trình xây dựng cái tôi, sự độc lập của bé cũng được nâng lên một tầm cao mới. Sự độc lập này sẽ khiến cho bé biết dùng con mắt của mình để tìm hiểu và nhận thức thế giới, hòa nhập và thích nghi với xã hội.

❖ Miếng socola của con, mẹ không được cắn miếng to

Huy rất thích ăn socola. Một lần mẹ mua lién mẩy thanh cho cậu bé. Vì muốn dạy con học cách chia sẻ, nên mẹ bảo Huy mang chia socola cho cả nhà. Bé Huy cầm chặt túi socola, một mực nói: “Đây là của con, mẹ mua cho con mà!”. Mẹ hơi sốt ruột nói: “Cho mẹ ăn một miếng đi, socola là do mẹ mua mà! Dù gì cũng phải cho mẹ thử một miếng chứ!”. Nói mãi bé Huy mới cho mẹ cắn một miếng. Mẹ vừa ăn xong, bé Huy đã òa khóc, bé trách mẹ đã cắn quá nhiều. Sau đó, bé Huy càng quá quắt hơn, bé đem cất hết số socola còn lại đi, mẹ nhìn mà vừa bức, vừa buồn cười.

Thời kì đầu bé hình thành cái tôi, chắc chắn sẽ bắt đầu từ việc chiếm hữu tất cả những đồ vật có thể chạm đến. Trước tiên, bé sẽ xác nhận “của con” rồi từng bước xây dựng lên cái tôi vô hình từ cái “của con” cụ thể đến cái “của con” ý thức; sau sự chiếm hữu mãnh liệt, trong quá trình cát giữ đồ vật chiếm hữu đã tăng cường khái niệm “của con” ở bé.

Phần lớn các bậc phụ huynh đều mong muốn con mình học được cách chia sẻ, nhưng trong thời kì nhạy cảm hình thành cái tôi của bé, cha mẹ không nên bắt ép bé. Nếu cha mẹ ép bé phải chia sẻ với người khác, sẽ khiến bé cảm thấy thiêu an toàn nghiêm trọng. Dưới sự ảnh hưởng của cảm giác không an toàn này, ý thức cái tôi của bé không chỉ không được phát triển đầy đủ mà còn cản trở sự phát triển nhân cách của bé. Nếu một người mà quyền lợi thường xuyên bị người khác xâm phạm, thì liệu có thể xây dựng nên một nội tâm lành mạnh hay không?

Từ hai tuổi trở đi, khi bé biết nói “con”, “mẹ”, thì ý thức cái tôi của bé bắt đầu phát triển sang một giai đoạn mới. Lúc này, bé không coi bản thân là một khách thể mà thực sự coi bản thân là một cá thể, những gì thuộc về bản thân cũng sẽ coi như “của con”.

❖ Đổi tất cả mô hình ô tô đẹp để thành một đống ô tô cũ nát

Bé Dương cực kì thích chơi ô tô, bố đã mua cho bé cả một thành phố ô tô. Trong thành phố ô tô, ở mỗi bãi đỗ ô tô đều đỗ một chiếc ô tô tuyệt đẹp. Mỗi ngày sau khi đi học về, bé Dương thường ngồi chơi ở thành phố ô tô một lúc.

Dạo này mẹ phát hiện, ô tô trong thành phố ô tô ngày càng ít đi, nhìn mấy chiếc xe ô tô cũ đỗ trong bãi xe, mẹ liền hỏi xe đâu hết rồi, bé Dương trả lời qua loa: "Con đổi cho bạn rồi!".

Cái gì? Đổi rồi? Những mô hình ô tô đồ chơi này đều là do bố bé sưu tầm từ các nước trên thế giới về, sao có thể dễ dàng đem đổi với những chiếc ô tô cũ nát kia được?

Chúng ta có thể đổi đồ chơi cho nhau không?

Những hình thức trao đổi đồ chơi hoặc đồ ăn như thế này cho thấy thời kì nhạy cảm về các mối quan hệ xã hội của bé đã bắt đầu. Đây là một nhu cầu cực kì quan trọng của bé trong thời kì trưởng thành và phát triển. Con người tồn tại trên thế giới này dựa trên các mối quan hệ, trải qua quá trình nhạy cảm về các mối quan hệ xã hội một cách thuận lợi có thể giúp bé củng cố nền tảng vững chắc cho việc phát triển các mối quan hệ xã hội sau này.

Sự qua lại giữa các mối quan hệ của bé cũng tuân hoà từ các liên hệ, cảm nhận, trải nghiệm, nội hóa và cảm ngộ, từ hữu hình đến vô hình. Ban đầu, bé sẽ thông qua đồ ăn để xây dựng các liên kết giữa đôi bên, thông qua chia sẻ những đồ ăn ngon của mình để làm quen với nhiều bạn bè; chẳng bao lâu sau, bé sẽ phát hiện được bí mật trong đó: Có đồ ăn ngon sẽ có bạn bè, ăn hết rồi rất có thể bạn bè sẽ trở thành bạn tốt của người khác. Thế là hình thức trao đổi tăng lên một cấp bậc mới, sẽ chuyển sang việc trao đổi các món đồ chơi để xây dựng mối liên kết và tình bạn với những bạn nhỏ khác, thời kì này của bé khiến cho các bậc phụ huynh đau đầu nhất.

Bé đang tìm hiểu và xây dựng nên những mối quan hệ qua lại dựa trên những sự trao đổi tưởng chừng như bất bình đẳng này. Sau đó, trong quá trình qua lại, bé lại hiểu được rằng, đồ chơi cũng không thể thực sự duy trì một tình bạn lâu dài. Thế là mối quan hệ xã giao lại có thêm một bước tiến mới. Bé sẽ tìm ra những mối quan hệ xã hội chân chính và hài hòa thông qua việc liên tục thay đổi vai trò và vị trí, cuối cùng tìm ra được những người bạn hợp tính, hiểu nhau, yêu quý và quan tâm đến nhau.

❖ “Một nhóm” không thể tách rời

Mai, Kiều, Dương và Dung cùng học ở một trường mẫu giáo, học chung trong lớp mẫu giáo lớn. Hàng ngày ở trên lớp, bốn bạn thường chơi chung với nhau. Trùng hợp thay, cả bốn bé lại ở cùng khu, điều này khiến cho cả bốn bé gắn bó với nhau như hình với bóng.

Một hôm, vì một mâu thuẫn nhỏ, Mai nói: “Chúng ta đừng chơi với Kiều nữa!”. Kiều tưởng là cả nhóm định “khai trừ” mình, liền căng thẳng đến mức không ăn nổi cơm, ngủ không ngon giấc, khiến cho mẹ bé vô cùng lo lắng. Cho đến khi cả nhóm chấp nhận Kiều trở lại, cô bé mới vui tươi.

Cùng với sự chín chắn trong các mối quan hệ, bé 5~6 tuổi sẽ dần dần bước vào thời kì nhạy cảm về các mối quan hệ. Lúc này bé không còn hài lòng với mối quan hệ một đôi nữa mà bắt đầu thích giao lưu hòa hợp với một nhóm nhỏ, cùng chơi với nhau, quan tâm, yêu quý nhau, hình thành nên mối quan hệ hợp tác vui vẻ, ăn ý. Trong quá trình qua lại với các bạn, bé sẽ học được sự khoan dung, nhẫn nại, bình đẳng và tự do.

Bé bắt đầu nảy sinh hứng thú với các quy luật. Trong quá trình xây dựng quy luật, thực hiện lời hứa để điều chỉnh cái tôi, hoàn thiện mối quan hệ; bé bắt đầu học cách nói chuyện, phán đoán, xử lí và hòa giải các vấn đề, làm sao để cân bằng bản thân, nắm bắt người khác. Các mối quan hệ trong thời kì phát triển mang tính xã hội sẽ cung cấp cơ sở cho khả năng giao tiếp xã hội của bé.

Các bé 5~6 tuổi thường thích chơi theo nhóm, các bé thường rất tin tưởng và phụ thuộc vào nhóm này, đồng thời qua đó để học cách khiêm nhường và chia sẻ.

◆ Con từ đâu đến?

Bé Nam thường tự nhiên thốt lên những câu hỏi khiến người lớn không thể trả lời được hoặc nói những chuyện, làm những việc không ai ngờ tới.

Bé Nam: Mẹ ơi, con từ đâu đến à?

Mẹ: Từ trong bụng của mẹ chui ra.

Bé Nam: Thế con chui vào trong bụng mẹ như thế nào?

Mẹ: Con vào trong bụng mẹ khi bố và mẹ yêu nhau.

Bé Nam: Thế bố mẹ yêu nhau như thế nào à?

Mẹ: .....(bảo mẹ trả lời thế nào hả con?).

Bé Nam: Mẹ ơi, mẹ đợi con nhé, khi nào lớn con sẽ lấy mẹ! (mẹ mừng thầm).

Một thời gian sau:

Bé Nam: Mẹ ơi, con không lấy mẹ nữa đâu, con muốn lấy bạn Mỹ cùng lớp cơ.

Mẹ: .... (sao mà thay đổi tình cảm nhanh thế!).

Mẹ: Thế bạn Mỹ có thích con không?

Bé Nam: Con không biết, bạn ấy cũng thích cả bạn Cường nữa.

Mẹ: .....(Hả, con trai mình rơi vào chuyện tình tay ba à?).

Mẹ: Nhưng mà bạn Mỹ chỉ được lấy một người thôi mà!

Bé Nam: Không sao, bạn Mỹ có quyền lựa chọn mà.

Mẹ: .....(khẳng khái gõm!).

Bé Nam: Mẹ ơi, tại sao con đi té thì đứng, mà mẹ lại ngồi?

Mẹ: Bởi vì bé Nam là con trai, con có "chim", thế nên mới đứng đi té được. Mẹ là con gái, mẹ không có "chim", đương nhiên phải ngồi đi té rồi.

(Nhìn bức tranh bé Nam vẽ)

Mẹ: Bé Nam, sao con lại vẽ cái "chim" cho chú cảnh sát thế này?

Bé Nam: Bởi vì họ đều là con trai mà.

Mẹ: .....(trời đất ơi, điều thầm kín thế này mà nó cũng vẽ ra được à?).

Qua các mối quan hệ, bé sẽ nhận ra được sự khác biệt về giọng nói, kiểu tóc, cách ăn mặc, cử chỉ, cơ quan sinh dục... giữa con trai và con gái. Những vấn đề chưa đựng rất nhiều sự riêng tư và khó nói trong thế giới người lớn này lại vô cùng trong sáng và đơn thuần trong thế giới của trẻ con. Trong quá trình tìm hiểu bản thân mình từ đầu đến, trong quá trình tìm hiểu về cơ thể và giới tính của mình, bé bình thản tiếp nhận bản thân, thừa nhận bản thân. Sau khi xác định được “thân phận” của mình, bé bắt đầu chú ý đến sự khác biệt giữa nam và nữ, chú ý đến trang phục, cử chỉ... chuẩn bị tích cực cho việc tích lũy đặc trưng nhân cách của người trưởng thành.

Cùng với sự phát triển tính xã hội của bé, thời kì nhạy cảm về tình cảm sẽ khiến cho tình cảm của bé ngày càng thể hiện rõ nét. Trước tiên bé muốn kết hôn với bố mẹ của mình, sau đó dần dần chuyển tình cảm sang một người bạn hợp cạ với mình. Đặc biệt là những bé 5 tuổi trở lên, cũng sẽ cảm thấy “bắn khoan vì tình”, “buồn phiền vì tình”. Lúc này cha mẹ không cần phải căng thẳng, trước tiên phải có thái độ khoan dung và đúng đắn đối với vấn đề “yêu đương” và “kết hôn” của bé. Tiếp đó dần dắt bé hiểu sâu sắc hơn về mối quan hệ hôn nhân, truyền đạt quan niệm hôn nhân chân chính cho bé, để bé học cách yêu và chấp nhận tình yêu của người khác.

Các bước phát triển tính xã hội của bé đi từ cái tôi của mình đến người khác, từ người khác đến xã hội: Trước tiên là nhận thức cái tôi, tìm hiểu người khác; sau đó tìm hiểu xã hội, nhận thức xã hội; cuối cùng mới là sống và phát triển trong xã hội. Sự phát triển tính xã hội là con đường bé bắt buộc phải vượt qua để trở thành người trưởng thành. Cha mẹ với tư cách là những người thầy đầu tiên của bé, hãy nắm bắt thời kì nhạy cảm phát triển tính xã hội của bé để dẫn dắt, hỗ trợ, đồng thời cung cấp cơ hội giao lưu cho bé. Sự phát triển tính xã hội lành mạnh sẽ tạo dựng nền tảng vững chắc cho sự trưởng thành của bé sau này.

**Những bé trai từ
1 tuổi trở lên nếu ít
được cha mẹ ôm ấp,
hôn hít hơn các bé
gái cùng lứa, sau này
thường sẽ thông qua
các va chạm, đánh
lộn... để tìm những
kích thích xúc giác
trên da thịt.**

Mỗi quan hệ phụ thuộc với cha mẹ ảnh hưởng đến cả cuộc đời của bé

Mỗi quan hệ phụ thuộc là mối quan hệ xây dựng giữa bé và người nuôi dưỡng bé trong hai năm đầu đời. Chất lượng của sự phụ thuộc này sẽ ảnh hưởng đến sự phát triển khả năng xã giao, tình cảm và trí tuệ của bé sau này. Nếu sự phụ thuộc của bé đổi lại sự ấm áp, được che chở và bảo vệ, bé sẽ hiểu được giá trị của những người khác và chú trọng đến mối quan hệ xã hội này.

Trên nền tảng giao lưu với những người khác, bé sẽ học được cách tổ chức, xử lý các mâu thuẫn, còn biết phát triển một hệ thống để thúc đẩy mối quan hệ với người khác. Nhưng nếu sự nỗ lực phụ thuộc của bé chỉ đổi lại sự đau khổ, thất vọng và lạnh nhạt, bé sẽ “học” cách né tránh người khác, né tránh giao lưu với người khác, đồng thời tìm cách khác để xử lý bản thân bé với môi trường xung quanh. Bé có thể mãi mãi không biết dựa vào bạn bè để tìm kiếm sự vỗ về, bé còn có thể sẽ cố gắng tìm kiếm sự bảo vệ và tìm hiểu môi trường bên ngoài thông qua sự nồng nỗi của bản thân. Trong khi đó, những hành động như thế này rất dễ gây tổn hại hoặc xâm phạm đến quyền lợi của người khác.

Vì vậy, xét từ góc độ nào đó, xây dựng mối quan hệ phụ thuộc lại có ảnh hưởng đến sự phát triển cả đời của bé. Sự ảnh hưởng này nảy sinh từ trong quá trình bé xử lý các mối quan hệ với mọi người xung quanh, trong quá trình xây dựng hệ thống giá trị và trong quá trình lựa chọn tìm kiếm niềm vui.

Sự hình thành cảm giác phụ thuộc là bài học đầu tiên, cũng là bài học suốt đời của bé. Bé có thể học cách để sống một cuộc sống bình yên, độc lập, đồng thời duy trì được mối liên hệ (trên phương diện tình cảm) đối với bạn bè và người thân.

❖ Tìm hiểu quá trình phát triển tính xã hội của trẻ, phối hợp và dẫn dắt bé đúng cách

Trong quá trình bé xây dựng nên cái tôi, hành vi thấu hiểu, tôn trọng bé, không ép bé phải “chia sẻ”, nhấn mạnh sự riêng tư, sẽ có tác dụng thúc đẩy sự phát triển nhanh chóng của ý thức cái tôi cho bé; có thể cho bé được trao đổi một cách bất bình đẳng, để cổ vũ bé nâng cao khả năng xã hội thông qua việc trao đổi; thấu hiểu hành vi của bé trong thời kì nhạy cảm về giới tính, mang đến cho bé sự dẫn dắt, giúp đỡ thích hợp để bé nhận thức bản thân, đồng thời nội hóa các đặc trưng nhân cách thông qua thần tượng mà bé yêu thích, rèn đúc nền cái tôi; dùng thái độ khoa học để giảng giải cho bé về nguồn gốc của sinh mệnh, xây dựng quan niệm hôn nhân, tình yêu đúng đắn và làm phong phú đời sống tình cảm của bé.

❖ Tạo cho bé môi trường và cơ hội giao lưu một cách phong phú và tự do

Tạo ra không khí gia đình phù hợp với quy phạm hành vi xã hội: Cha mẹ trở thành những tấm gương tuân thủ các quy tắc hành vi xã hội, kiểm soát những hành vi đạo đức và thói quen không phù hợp với quy tắc xã hội. Không nói những lời lẽ trái với đạo đức xã hội, không làm những việc vi phạm quy tắc xã hội, điều này sẽ có lợi cho việc dạy dỗ bé học hỏi các hành vi xã hội.

Rèn luyện bé tuân thủ các quy tắc hành vi xã hội. Trước tiên có thể bắt đầu từ những quy tắc nhỏ nhặt trong cuộc sống hàng ngày, để tiến hành giáo dục đạo đức cho bé. Ví dụ: lẽ phép với người lớn, nói chuyện hiền hòa, không cãi vã, đánh chửi người khác, không nói tục, không lấy đồ của người khác, không hái hoa nơi công cộng... Tiếp đó, cha mẹ cũng cần phải tuân thủ quy tắc với bé để làm gương cho bé noi theo.

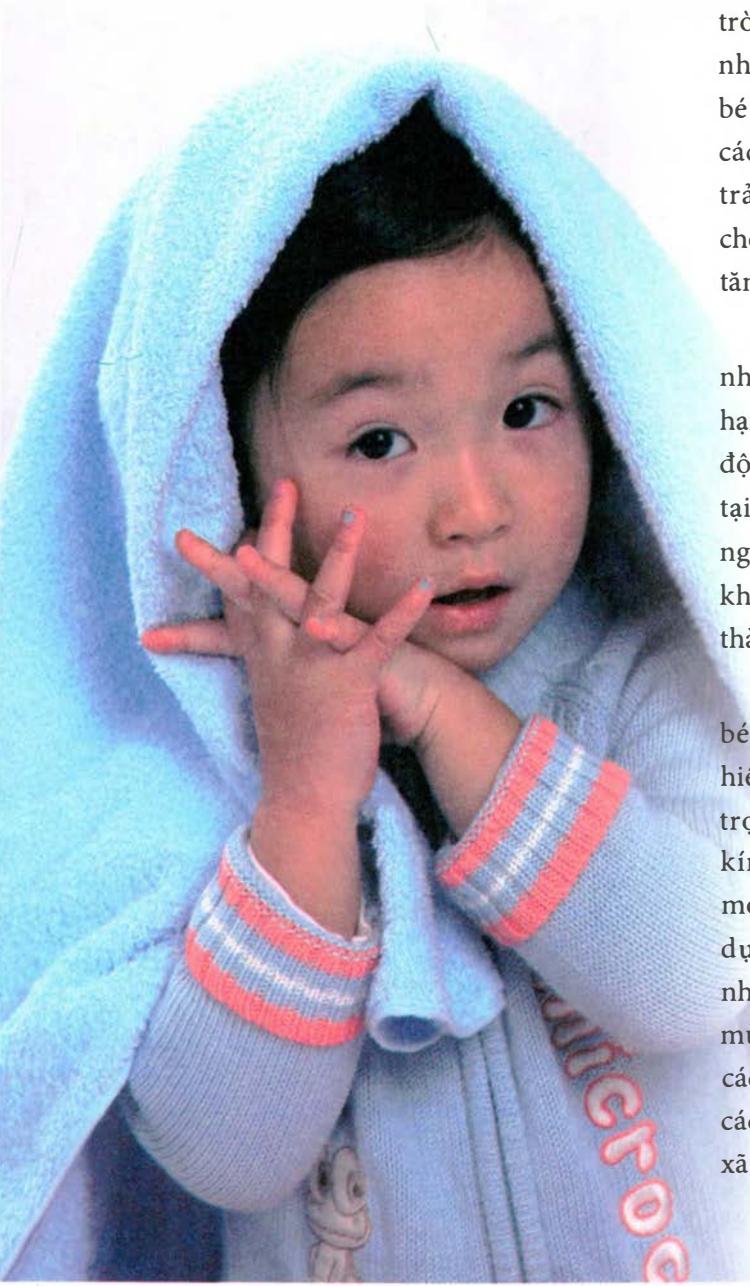
Trong gia đình cần tạo cơ hội và khuyến khích bé làm những việc phù hợp với mình, ví dụ: giúp mẹ làm việc nhà, chăm sóc con vật, chăm sóc các bạn nhỏ đến nhà mình chơi... bên cạnh việc rèn luyện khả năng tự xử lí những chuyện vụn vặt trong cuộc sống còn thúc đẩy sự phát triển tính xã hội của bé.

Cha mẹ cần có thái độ và cách thức quan hệ bạn bè đúng đắn để bé dần dần học và nắm vững được những chuẩn mực trong hoạt động xã giao. Phát triển mối quan hệ xã giao của bé và các bạn, sẽ tạo ra cơ hội và không gian giao lưu khác nhau cho bé trao đổi, chia sẻ, qua lại...

Cái tò này cho cậu đấy!

Có nhiều bé xấu hổ, nhút nhát, không thích nghi được với môi trường mới, cha mẹ cần tạo ra cho bé các mối quan hệ xã hội, cho bé kết giao bạn bè dần dần từ ít đến nhiều và từ những người quen thuộc đến những người xa lạ, tham gia các hoạt động tập thể từ đơn giản đến phức tạp...

◆ Thường xuyên chơi các trò chơi đóng vai, trò chơi mang tính xã hội với bé

Thường xuyên chơi với bé các trò chơi đóng vai: bác sĩ, giáo viên, nhân viên vệ sinh, thợ cắt tóc... để bé tìm hiểu quy tắc xã hội thông qua các vai diễn, học tập hành vi xã hội, trải nghiệm tình cảm xã hội, giúp cho hành vi xã hội hóa của bé được tăng cường.

Dẫn dắt bé hòa nhập với xã hội, nhận thức xã hội nhiều hơn, chẳng hạn dẫn bé quan sát những người lao động ở các ngành nghề khác nhau tại các phố lớn, siêu thị, công viên, ngân hàng, chợ, quảng trường... để khơi gợi tình yêu lao động, tôn trọng thành quả lao động ở bé.

Trong đời sống hằng ngày, dạy bé biết tự giác giúp đỡ người khác, hiểu được các phép tắc xã hội: tôn trọng ông bà cha mẹ, thầy cô giáo, kính trọng bế trên, quan tâm đến mọi người, biết nhường nhịn... Ví dụ: chỉ đường cho người đi lạc, nhường chỗ cho người già, dắt người mù qua đường... Dẫn bé đi tham gia các hoạt động bảo vệ môi trường, các hoạt động từ thiện, thúc đẩy tính xã hội hóa của bé.

Trò chơi

Cùng “nướng bánh”

Mục đích trò chơi: Giúp bé cảm thấy vui vẻ, tăng cường tình cảm mẹ con, có lợi cho việc xây dựng mối quan hệ ruột thịt.

Cách chơi:

○ Bảo bé nằm lên giường, mẹ đặt tay lên phần dưới mông và cổ của bé, vừa đọc vừa giúp lật người bé:

Nướng bánh nướng bánh, nướng một cái bánh thật là to.

Lật lật lật lật bánh nướng, lật mặt này rồi lại lật mặt kia.

Ái chà! Bánh nướng chín rồi, thơm phưng phức...

○ Khi đọc cần phải lật người bé theo tiết tấu, khi đọc đến câu cuối cùng, mẹ cần hôn một cái thật mạnh lên lưng, bụng, ngực của bé để chọc cho bé cười.

○ Điều cần chú ý là: Tốc độ lật người bé không nên quá nhanh để tránh khiến bé cảm thấy khó chịu.

Con là con trai, bạn ấy là con gái

Mục đích trò chơi: Dạy bé biết giới tính của mình, có thể phân biệt con trai và con gái, tăng cường nhận thức về giới tính và cái tôi cho bé.

Cách chơi:

○ Đọc cho bé một bài thơ:
Tớ là con gái, mặc váy hoa, tóc tết bím
Kẹp cắp hoa trên đầu, vừa sạch sẽ
vừa xinh xắn.

Tớ là con trai, cắt tóc ngắn, mặc quần soóc,

Dũng cảm lại cởi mở, ngã đau mà không khóc.

○ Có thể kiếm một số bức ảnh con trai và con gái, giúp bé tìm ra những đặc trưng nổi bật ở con trai và con gái, đồng thời nói cho bé biết đặc trưng chung của cả con trai và con gái, ví dụ: tự mặc quần áo, tự ăn cơm, chia sẻ đồ chơi với mọi người, không khóc nhè, biết giữ vệ sinh và lễ phép...

○ Sau khi bé nhận biết được con trai, con gái, mẹ có thể bảo bé tiến hành phân biệt các thành viên trong gia đình, xem ai là con trai, ai là con gái, hỏi bé vì sao biết để khơi gợi tư duy cho bé.

○ Thường ngày, cha mẹ không nên nói những lời gây ảnh hưởng tiêu cực cho bé, ví dụ: con gái không thông minh, hay khóc nhè, không dũng cảm bằng con trai... mà con trai thì để tỏ ra dũng cảm và thông minh (như lời người lớn nói) thường dễ sinh ra hiếu động, hiếu chiến...

Là đứa trẻ biết kính trọng bề trên

Mục đích trò chơi: Dạy bé biết kính trọng bề trên, quan tâm đến mọi người, đồng thời nâng cao khả năng tự xử lý các vấn đề trong cuộc sống cho bé.

Cách chơi:

- ⊖ Mẹ đọc cho bé nghe một bài thơ:

Mẹ về nhà, đi làm vất vả lấm, tớ lấy dép cho mẹ, bảo mẹ ngồi nghỉ ngơi!

Bà nội tuổi đã cao, người đau mỏi, nhức xương, tớ đấm lưng cho bà, bà thấy hết đau ngay!

Ông nội đang trồng hoa, tớ mang ghế cho ông ngồi, giúp ông tưới hoa, cho ông đỡ mệt.

Bố rất thích đọc báo, tớ mở tủ đựng báo, lấy báo ra cho bố.

Cả nhà đều yêu tớ, tớ cũng yêu cả nhà, học cách yêu từ nhỏ, cả nhà cười ha ha!

- ⊖ Cha mẹ cần dạy trẻ học cách quan tâm đến mọi người trong gia đình, lần đầu tiên bé đấm lưng có thể cần cha mẹ cần nhắc nhở, nhưng sau vài lần là bé sẽ biết quan tâm đến mọi người xung quanh.

- ⊖ Cha mẹ cần tạo ra môi trường để bé thể hiện sự quan tâm với người khác, ví dụ: Khi mẹ nhặt rau hoặc khi ông nội trồng hoa hãy cố ý không ngồi ghế để nhờ bé tìm ghế cho mẹ và ông ngồi... Khi lấy báo, lấy sữa giúp người trong nhà, trẻ còn có thể quan sát được tác dụng của báo và sữa, khiến cho tri thức xã hội của trẻ không ngừng được mở rộng...

- ⊖ Những trò chơi này cần tiến hành một cách tuần tự. Bồi dưỡng và phát triển hành vi xã hội không thể hoàn thành một sớm một chiều. Nó cần cả gia đình phải kiên trì và nỗ lực, đồng thời liên tục tạo ra môi trường trưởng thành cho bé.

Mẹ ơi, mẹ vất vả quá!

Mời khách uống trà

Mục đích trò chơi: Dạy bé cởi mở và lễ phép, học các lễ nghi khi tiếp đón khách, đồng thời bồi dưỡng cho bé về các động tác tì mỉ và về tính trật tự.

Cách chơi:

- ⦿ Khi trong nhà có khách, cha mẹ có thể nhân cơ hội này để dạy bé cách tiếp khách, làm một đứa trẻ ngoan ngoãn, lễ phép.
- ⦿ Học cách rót trà mời khách, cởi mở và lễ phép tiếp đón khách.
- ⦿ Dùng thìa xúc một thìa trà khô bỏ vào trong ấm.
- ⦿ Dưới sự giúp đỡ của mẹ, bé đổ nước sôi vào trong ấm trà để pha trà.
- ⦿ Khi trà tỏa ra mùi thơm, bắt đầu rót trà mời khách. Một tay cầm ấm trà, ngón trỏ và ngón giữa của tay kia giữ chặt nắp ấm trà, nghiêng ấm trà để rót trà ra cốc.
- ⦿ Cứ như vậy, có bao nhiêu khách thì rót ra bấy nhiêu cốc trà.
- ⦿ Cuối cùng, bê khay trà đặt ra bàn trước mặt khách và nói: "Cháu mời cô (chú) xơi nước ạ!".
- ⦿ Trong quá trình bé làm, mẹ cần quan sát, chú ý an toàn cho bé.
- ⦿ Cha mẹ và khách có thể cùng khen ngợi để tăng cường sự tự tin cho bé.
- ⦿ Cha mẹ có thể mở rộng nội dung trò chơi, ngoài việc dạy bé cách tiếp khách, có thể nói cho bé biết các phép tắc khi đến nhà người khác chơi.

*Biết lấy dép cho bố mẹ thay khi
bố mẹ đi làm về, biết mời trà khi
khách đến chơi... Những hành
vi và phép tắc này sẽ ảnh hưởng
đến phương thức tiếp đón khách
của bé sau này...*

Viết chữ thật thú vị!

Chương 8

THỜI KÌ NHẠY CẢM TẬP VIẾT (3,5~4,5 TUỔI)

Những bé học mẫu giáo lớn thường được cô giáo dạy tập viết chữ và viết số. Các bé trong giai đoạn này còn ham chơi và cách cầm bút cũng không chính xác, bàn tay gần như không nghe theo mệnh lệnh, nên những con chữ hoặc số viết ra cứ xiêu xiêu vẹo.

Những bé bị ép tập viết đều phải trải qua một giai đoạn dài đầy gian khổ và mệt mỏi, thậm chí có thể khiến cho bé nảy sinh những rào cản về tâm lí khi nói đến chuyện tập viết. Liệu có phương pháp nào có thể giúp bé vượt qua những sợ hãi và khó khăn, để dễ dàng nắm bắt được việc tập viết, giúp bé tự tin và vui vẻ bắt đầu công cuộc học tập của mình không?

Thời kì nhạy cảm là thời kì nhạy cảm xây dựng vận động, trẻ có thể nhanh chóng nghe theo những chỉ thị của giới tự nhiên... Chúng ta bắt buộc phải tìm ra một độ tuổi định hình cơ chế tập viết để thuận tiện cho trẻ và không mất nhiều công sức... đương nhiên, đây không thể là cơ chế thuần túy áp dụng cho trẻ khi trẻ đã vào tiểu học, yêu cầu đôi bàn tay đã thuần thục các động tác phải bắt đầu học tập lại từ đầu thật không dễ chịu chút nào. Trẻ con 6~7 tuổi, bàn tay đã mệt dù thời kì nhạy cảm với động tác... do đó, chúng ta bắt buộc phải đi tìm "đôi bàn tay" mềm mại và chưa hoạt động nhịp nhàng của trẻ con. Bàn tay của những bé 4 tuổi thường tò mò chạm vào mọi thứ dọc xung quanh...

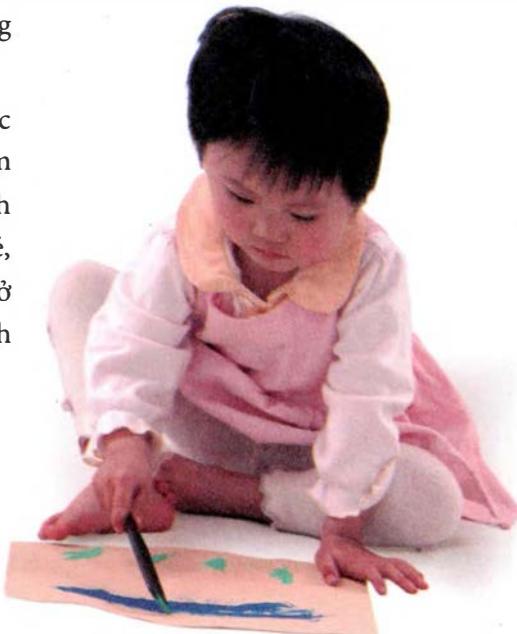
— Montessori —

Để việc tập viết không còn là gánh nặng của bé

Tự nhiên đã ban tặng cho bé khả năng tự hoàn thiện bản thân, trong mỗi bé đều có một thời gian biểu trưởng thành riêng. Tại sao không để bé thông qua những chỉ dẫn nội tại trong thời kì nhạy cảm với việc tập viết để thu được khả năng chú ý, tự giác hoạt động, tự mình lựa chọn công việc, từ đó có thể nắm bắt chuyện tập viết một cách đơn giản và thuận lợi? Nếu là như vậy, việc tập viết sẽ không còn là gánh nặng cho bé.

Chúng ta hãy hướng dẫn bé tự chủ, tự giác học tập thông qua các phương thức khoa học, nếu làm được như vậy, việc tập viết sẽ không còn là gánh nặng khó nắm bắt và kiểm soát trong cuộc đời bé, mà sẽ trở thành một hoạt động hết sức tự nhiên, trở thành một cảm nhận kì diệu của bé trong quá trình tìm hiểu thế giới.

Viết không ngừng nghỉ!

Mẹ ơi, mẹ có đọc được con viết gì không?

Cha mẹ nên cổ vũ bé mạnh dạn sáng tạo kí hiệu của riêng mình, cổ vũ bé tập viết theo bản năng, giúp bé giải các kí hiệu, khơi gợi hứng thú tập viết cho bé.

❖ Thủ túc thường khả năng viết của bé

Bé Văn đã hơn bốn tuổi,霸道 này bé thường thích nằm bò ra bàn và chăm chú tập viết cái gì đó. Mỗi lần mẹ lại gân, bé Văn lại tự hào nói: "Mẹ ơi, mẹ thấy con viết có đẹp không?", mẹ bé chẳng thể nào hiểu bé tập viết cái gì, đó chẳng qua chỉ là những nét ngang dọc chằng chịt, rõ ràng chỉ là vẽ bậy mà thôi. Thế mà bé lại chỉ vào "bài viết" của mình, hào hứng nói với mẹ: "Đây là 1, 2..., đây là chữ Văn...". Nghe con giải thích, nhìn bộ dạng chăm chú của con mà mẹ bật cười.

Lý giải của Montessori

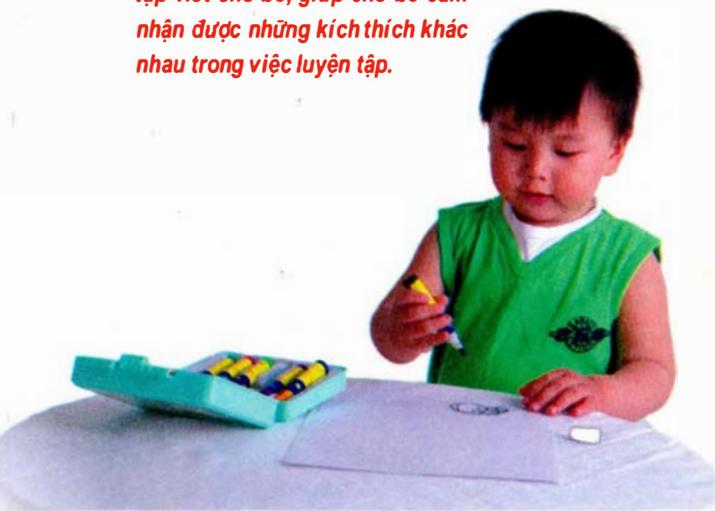
Trong nhà bạn có một em bé, bạn đã bao giờ lưu lại những tác phẩm "viết vẽ" của bé lúc 4~5 tuổi không? Nhưng bé hơn 4 tuổi thường rất thích vẽ linh tinh, hơn nữa còn thường xuyên coi những nét vẽ bừa bãi của mình là những con chữ. Cũng giống như bé Văn trong ví dụ trên, tự coi những nét vẽ ngang dọc lung tung của mình là những con số, chữ cái. Bạn chờ coi đó là chuyện vở văn và nực cười, điều này chứng tỏ bé đã bắt đầu bước vào giai đoạn nhạy cảm với việc tập viết. Bé đang cảm nhận niềm vui do việc tập viết mang lại thông qua một hình thức mới mẻ.

❖ Tớ cũng có danh thiếp nhé!

Một lần nhìn thấy tấm danh thiếp của bố, bé Luân thích thú lắm, liền tìm một mảnh giấy có kích thước tương đương với tấm danh thiếp, sau đó nghuch ngoạc viết chữ “Luân” lên đó, còn vẽ một hình người nhỏ ở bên cạnh tên, tượng trưng cho bản thân mình. Sau đó bé Luân tặng danh thiếp cho bà, bà nội ngạc nhiên nói: “Chà, bé Luân giỏi quá, có cả danh thiếp cơ à!”. Từ đó, bé Luân hào hứng lắm, viết viết vẽ vẽ liên tục, bận túi tít với việc tự thiết kế danh thiếp cho mình, làm đến tận 10 giờ tối, cuối cùng bé mới mệt quá thiếp đi. Sáng hôm sau, bé Luân bắt đầu trình trọng phát “danh thiếp” của mình đến từng người mà bé gặp.

Sau khi liên tục tập viết viết vẽ vẽ một thứ gì đó trong một thời gian, bé sẽ cảm thấy nhàm chán. Bố mẹ có thể đổi mới nội dung tập viết cho bé, giúp cho bé cảm nhận được những kích thích khác nhau trong việc luyện tập.

Lý giải của Montessori

Khi nhu cầu của thời kì nhạy cảm bùng phát, trong cơ thể bé sẽ có một sức mạnh khôn lường. Bé sẽ bắt cháp thời gian, địa điểm, một mục đích chui vào chuyên mà bản thân có hứng thú để làm, nhiều lúc thậm chí còn quên cả ăn uống. Mẹ của Luân hiểu được điều đó, cho nên không hề làm phiền bé “làm việc”, để cho con trai thoái mái tận hưởng hứng thú và niềm vui từ việc tập viết mang lại.

Chỉ có điều, có bao nhiêu phụ huynh hiểu được nhiệt huyết trong thời kì nhạy cảm của bé? Có bao nhiêu phụ huynh cho phép con mình thoái mái thỏa mãn nhu cầu của mình? Trẻ sinh ra đã có trí tuệ mang tính tiếp thu, sự nhiệt tình và nghị lực học hỏi của bé vô cùng đáng ngạc nhiên, điều bô mẹ cần làm là quan sát và bảo vệ, để bé được thỏa mãn, nâng cao khả năng của bản thân trong thời kì nhạy cảm này.

Con biết viết tên của
mình rồi đấy!

❖ Tập viết mang tính tự phát

Bé Hân đã đi học mẫu giáo, dạo này bé Hân rất có hứng thú với cuốn sách tập viết, thường tô theo các nét chữ, vẻ mặt vô cùng chăm chú và thích thú. Sau vài ngày tập tô theo từng nét chữ, bé Hân bắt đầu đi kiểm giấy và bút rồi tập viết từng nét theo hướng dẫn trong sách, hết trang này đến trang khác, mặc cho các bạn khác đều xuống sân chơi, Hân vẫn chăm chú tập viết. Dưới sự thôi thúc của thời kì nhạy cảm tập viết mang tính tự phát, bé Hân ngày càng viết đẹp hơn.

Lý giải của Montessori

Khi thời kì nhạy cảm về tập viết xuất hiện, niềm đam mê tập viết sẽ thôi thúc bé tập trung một cách cao độ và liên tục tập viết. Lúc này, tập viết trở thành một thú vui trong cuộc sống của bé. Điều kì diệu của thời kì nhạy cảm là: Cuộc sống là học tập, học tập là cuộc sống.

Trong cuộc sống hiện thực, có rất nhiều cha mẹ ép buộc con mình phải tập viết mà không hề biết rằng ép buộc là một phương pháp vô cùng sai lầm. Hãy để động lực nội tại của bé thúc đẩy, như vậy sẽ có hiệu quả hơn rất nhiều.

Cha mẹ có thể bảo bé viết thư cho bạn bè hoặc hỏi thăm họ hàng bị ốm; hoặc trước khi ra ngoài đi siêu thị mua đồ, bảo bé giúp mẹ ghi lại những thứ cần mua... Như vậy có thể giúp bé thấy được tầm quan trọng của việc viết chữ trong cuộc sống hàng ngày.

Lý giải của Montessori

Những bé trong thời kì nhạy cảm tập viết thường không thể kiềm chế được khát vọng tập viết, điều đó thôi thúc bé thể hiện "tay nghề" ở mọi lúc, mọi nơi. Lúc này, những bức tường, cánh cửa, nền gạch, gương kính trong nhà đều có thể lưu lại "bút tích" của bé.

Bố của bé sū vō cùng tâm lí, hiểu được thời kì nhạy cảm của con trai. Bố vừa giúp sū cảm nhận được niềm vui và sự thành công thông qua việc khen ngợi, vừa khéo léo ngăn được hành vi "phá hoại" của bé, giúp bé hiểu được quy tắc tập viết. Làm như vậy chắc chắn sẽ khiến bé càng thêm hứng thú tập viết.

❖ Bức thư đầu tiên trong cuộc đời

Bé Sī năm tuổi rồi. Một hôm, bé kéo bố ra phòng khách, chỉ vào cái tên trên tường và nói: "Bố ơi, Sī biết viết tên rồi!". Nhìn thấy bức tường trắng tinh bị viết bậy bạ, bố Sī không hề mắng mỏ con mà còn giả bộ ngạc nhiên và khen ngợi con trai.

Bố: "Con trai bố giỏi thế! Đã biết viết tên rồi đấy! Nhưng mà bố thấy hơi bị tiếc một chút!".

Con trai: "Tại sao ạ?".

Bố: "Trên tường không phải là nơi để viết chữ, chữ đẹp thế này mà lại chẳng thể nào gửi cho ông bà ở quê xem được, đúng là đáng tiếc!".

Con trai: "Thế thì phải làm thế nào ạ? Con muốn ông bà nội cũng nhìn thấy con viết chữ cơ!".

Bố: "Thế này đi, sau này chúng ta không viết lên tường nữa, con hãy viết lên giấy, rồi chúng ta sẽ gửi cho ông bà nội, như thế ông bà nội sẽ nhận được bức thư mà chúng ta đã viết cho ông bà!".

Con trai: "Hay quá! Con phải nhanh nhanh viết thư cho ông bà mới được!".

❖ Bàn tay như thế nào mới là bàn tay có thể viết chữ?

Một đôi bàn tay có thể thỏa mãn nhu cầu bùng phát trong thời kì nhạy cảm tập viết chữ nhất định phải là một đôi bàn tay đã có sự chuẩn bị và trang bị. Thời kì nhạy cảm tập viết là một biểu hiện bên ngoài tất yếu của bé, bàn tay có thể viết chữ cần có hai đặc trưng sau:

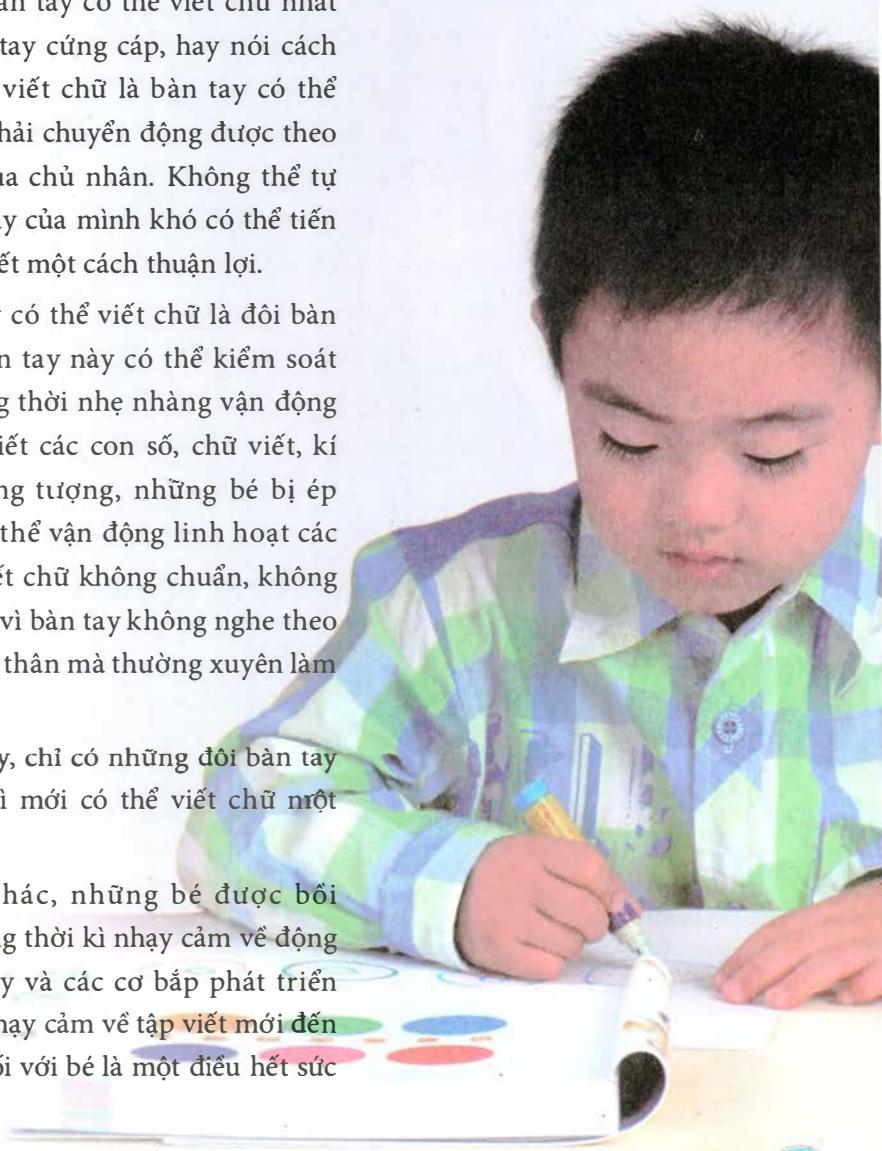
Thứ nhất: Đôi bàn tay có thể viết chữ nhất định phải là đôi bàn tay cứng cáp, hay nói cách khác, bàn tay có thể viết chữ là bàn tay có thể kiểm soát, bắt buộc phải chuyển động được theo mục tiêu đã đặt ra của chủ nhân. Không thể tự kiểm soát được bàn tay của mình khó có thể tiến hành hoạt động tập viết một cách thuận lợi.

Thứ hai: Bàn tay có thể viết chữ là đôi bàn tay linh hoạt. Đôi bàn tay này có thể kiểm soát công cụ tập viết, đồng thời nhẹ nhàng vận động các cơ ngón tay để viết các con số, chữ viết, kí hiệu... Hãy thử tưởng tượng, những bé bị ép tập viết bởi vì không thể vận động linh hoạt các cơ của bàn tay mà viết chữ không chuẩn, không giống chữ. Còn có bé vì bàn tay không nghe theo sự điều khiển của bản thân mà thường xuyên làm rách cả vở tập viết.

Từ đó có thể thấy, chỉ có những đôi bàn tay đã có sự chuẩn bị thì mới có thể viết chữ một cách dễ dàng.

Hay nói cách khác, những bé được bồi dưỡng đúng cách trong thời kì nhạy cảm về động tác, giúp cho cánh tay và các cơ bắp phát triển linh hoạt thì thời kì nhạy cảm về tập viết mới đến sớm, bởi vì tập viết đối với bé là một điều hết sức tự nhiên.

Tập viết bao gồm một loạt những động tác phức tạp. Trước khi tập viết, bé cần có một số kỹ năng, ví dụ: sự phát triển của các cơ, sự phối hợp tay và mắt, khả năng cầm bút...

❖ Công tác chuẩn bị cho bé trước khi tập viết

Trước tiên, nhất định phải rèn luyện sự phát triển của cánh tay và các cơ trong thời kì nhạy cảm về động tác của bé, tiếp theo đó tiến hành chuẩn bị mang tính giai đoạn cho việc tập viết của bé.

Rèn luyện tính ổn định, linh hoạt của đôi bàn tay thông qua việc tô màu, in tranh vẽ: chuẩn bị những cái hộp, nắp, tranh ảnh, đồ chơi... có hình dạng và kích cỡ khác nhau, bảo bé in hình những vật thể đó ra giấy, sau đó bảo bé tô màu cho những bức tranh đã hoàn thiện, yêu cầu bé không được tô chêch ra ngoài để rèn luyện khả năng kiểm soát và linh hoạt của đôi bàn tay. Khi khả năng in tranh, tô màu của bé được nâng cao, cha mẹ có thể tăng thêm độ khó cho bé.

Chuẩn bị cho bé một số bức tranh nổi, thông qua hình thức nhìn, nghe, sờ để giúp bé tìm hiểu kí tự: Cha mẹ in một số kí tự, chữ số, con chữ ra, thông qua kí thuật làm tranh cát để làm nổi hình ảnh lên, có thể dùng tay để sờ vào hình dạng, cho bé kết hợp giữa nhìn, sờ, tô để cảm nhận và làm quen với các kí tự đó.

Trên bàn cát hoặc bàn ngũ cốc tiến hành luyện tập viết: Sau khi bé đã làm quen với các kí tự thông qua hình thức nhìn, sờ và tô, cha mẹ có thể chuẩn bị một cái bàn cát hoặc ngũ cốc (đậu đỏ, đậu xanh, ngô, gạo...) để bé tập viết lại những kí tự đã làm quen và dần ghi nhớ các kí tự ấy.

Để bé thử dùng bút để vẽ hoặc viết các chữ cái trên giấy, chuẩn bị sẵn sàng cho giai đoạn tập đọc tiếp theo.

❖ Tích cực cho bé chơi các trò chơi giúp cho các ngón tay linh hoạt hơn

Bồi dưỡng sự linh hoạt và khả năng kiểm soát bàn tay của bé, giúp bé cảm nhận được chức năng của các ngón tay qua trò chơi, từ đó bồi dưỡng hứng thú sử dụng tay và nâng cao khả năng tập viết.

Mặc dù khả năng viết và đọc của bé phát triển tương đối muộn nhưng nếu bé được bồi dưỡng đúng cách trong thời kì nhạy cảm về ngôn ngữ, giác quan, động tác cơ thể... thì khả năng đọc và viết át sẽ đến rất tự nhiên.

Xé giấy

Mục đích trò chơi: Bồi dưỡng sự linh hoạt của các ngón tay và khả năng kiểm soát của bàn tay.

Cách chơi:

- Chuẩn bị một tờ giấy trắng, dùng kim khâu quần áo để chọc lỗ thành hình tam giác, hình tròn, hình chữ nhật trên tờ giấy rồi bảo bé dùng tay xé các hình dạng khác nhau.
- Ban đầu mới tập xé, có thể bé sẽ không xé được thành hình thù nguyên vẹn, mẹ có thể đặt những hình bé xé xong lên bàn, khơi gợi trí tưởng tượng và hỏi xem bé đã xé những hình gì. Mẹ còn có thể dùng bút màu để vẽ một vài nét lên đó rồi hỏi bé xem đáp án là gì, đợi khi nào bé thành thạo trò chơi này, bé có thể chủ động nói ra những vật thể mà bé tưởng tượng.
- Cổ vũ bé cố gắng xé ra hình tam giác, hình tròn và hình chữ nhật nguyên vẹn, nhằm rèn luyện khả năng linh hoạt của các ngón tay và khả năng kiểm soát bàn tay của bé.
- Đợi bé thành thạo rồi, không cần mẹ phải dùng kim chọc thành hình dạng trên giấy, bé có thể xé thành các hình dạng tương ứng theo yêu cầu của mẹ.
- Khi các cơ trên tay và khả năng kiểm soát của đôi bàn tay trở nên linh hoạt hơn, cha mẹ có thể thử cho bé xé giấy thành các

hình con vật nhỏ để rèn luyện khả năng thực hiện các động tác tỉ mỉ của tay và phát triển sức tưởng tượng cho bé.

Thi kẹp bóng

Mục đích trò chơi: Bồi dưỡng sự ổn định các động tác của tay và sự linh hoạt các ngón tay.

Cách chơi:

- Chuẩn bị một số viên giấy, xốp, bóng nhựa, bóng thủy tinh và hai cái kẹp.
- Trước khi thi, cho bé tập luyện gấp bóng, trước tiên là gấp viên giấy và xốp, sau khi luyện được rồi sẽ gấp bóng nhựa và bóng thủy tinh. Sau khi bé gấp thành thạo tất cả các loại bóng, mẹ và bé sẽ tiến hành cuộc thi gấp bóng.
- Chuẩn bị hai cái bát, một cái là bát không, một cái bát khác có đựng năm quả bóng (viên giấy, xốp, bóng nhựa, vỏ viên thuốc tròn, bóng thủy tinh mỗi loại một quả) rồi nhờ bố làm trọng tài, bố ra lệnh, hai mẹ con bắt đầu thi gấp bóng, ai gấp được toàn bộ bóng sang bát không trước sẽ giành phần thắng.
- Có thể tăng cường độ khó của trò chơi: tăng số lượng bóng, đặc biệt có thể tăng số bóng khó gấp (bóng nhựa, bóng thủy tinh) để rèn luyện sự ổn định của tay và khả năng kiểm soát, độ linh hoạt của bàn tay.

Chương 9

THỜI KÌ NHẠY CẢM VỀ TẬP ĐỌC (4,5~5,5 TUỔI)

Einstein từng nói: "Sách vở là kho báu quý giá nhất của trẻ". Đọc là khả năng một người cần phải có, cũng là một trong những nền tảng để đi đến thành công của con người trong xã hội hiện đại. Bởi vì 80% việc học hỏi trong cuộc đời mỗi con người được hoàn thành thông qua hệ thống thị giác. Những đứa trẻ sinh ra trong thời đại học tập suốt đời phải đổi mới với những thông tin kiến thức và các quan niệm đa nguyên giá trị, cần thông qua việc đọc để đổi thoại liên tục với sách vở, dần dần sẽ học được cách tư duy độc lập. Do đó, đọc là nền tảng học tập của chúng, là kho báu trọn đời của trẻ.

Việc đọc cần được giáo dục trong một thời gian dài, cần một sự phát triển cao hon trí tuệ, bởi vì đọc là sự lý giải các kí hiệu có liên quan, cần phải điều chỉnh sự biến đổi của giọng nói, mục đích là để lý giải ngôn ngữ, tất cả những điều đó đều là công việc trí tuệ đơn thuần. Việc đọc có liên quan đến văn hóa trí tuệ triều tượng, nó là sự lý giải các khái niệm mà hệ thống kí hiệu tượng trưng đem lại.

— Montessori —

Tập đọc, bắt đầu từ khi bé “biết lạ”

Sự trưởng thành của trẻ đều có quy tắc sống đặc biệt riêng, kì thực mỗi bé sau khi ra đời đều có tiềm năng đọc bẩm sinh. Bạn có thể thấy, bé được 6 tháng tuổi trở lên đã bắt đầu có những phản ứng “biết lạ”, bé đang dùng các phản ứng để mang đến một thông tin cho chúng ta rằng: Con đã biết nhận mặt người quen rồi đấy.

Kể từ lúc bé biết lạ, nếu chúng ta cho bé quan sát, tiếp xúc với các đồ dùng hằng ngày, con người, môi trường một cách có hệ thống, có kế hoạch, cộng thêm những chỉ dẫn khoa học, chắc chắn sẽ khơi gợi được tiềm năng đọc của bé.

Đọc có thể thúc đẩy việc nâng cao khả năng tổng hợp của bé trên các phương diện: ngôn ngữ, xã hội, nhận thức. Chúng ta hãy tìm hiểu tiềm năng đọc của bé, hãy tận dụng thời kì nhạy cảm về đọc của bé, tạo môi trường đọc phong phú cho bé, để bé cảm nhận niềm vui và hạnh phúc của việc đọc.

Chúng ta không đề cập đến việc đọc sách là trách nhiệm đối với tương lai của quốc gia và dân tộc, nhưng chúng ta tin chắc rằng việc đọc bao hàm cả kì vọng của chúng ta về một em bé thuần khiết hơn, tốt đẹp hơn, mộc mạc hơn và văn minh hơn...

Hãy để cho bé yêu của chúng ta yêu thích việc đọc nhé!

❖ Có thể đọc một lần là nhớ câu chuyện

Bắt đầu từ khi 4 tháng tuổi, mẹ bé Quỳnh thường xuyên giới thiệu cho bé biết về các đồ dùng hằng ngày, về các nhân vật và môi trường xung quanh, bởi vì mẹ bé rất thích đọc sách, cũng thường ôm bé trong lòng để cùng đọc những cuốn truyện tranh dành cho thiếu nhi.

Lúc bé Quỳnh được 3 tuổi, một hôm mẹ đón bé ở mẫu giáo về, cô giáo ngạc nhiên nói với mẹ: "Có phải ngày nào chị cũng đọc cuốn "Món quà của cô giáo" cho bé Quỳnh nghe không? Hôm nay bé Quỳnh có thể kể được 90% nội dung câu chuyện cho cả lớp nghe đấy". Mẹ bé cũng vô cùng ngạc nhiên, mẹ chỉ mới đọc cho bé nghe chuyện "Món quà của cô giáo" một lần mà thôi.

Mẹ bé giờ lại cuốn sách "Món quà của cô giáo" ra xem mới sực phát hiện cuốn sách này có kèm theo tranh vẽ vô cùng bắt mắt, bé Quỳnh sau khi lí giải và kết hợp tranh vẽ với lời đọc của mẹ đã ghi nhớ được nội dung câu chuyện.

oa...!

Đừng đợi đến khi bé bước vào giai đoạn nhạy cảm về đọc mới để bé tiếp xúc với các loại sách, cần phải cho bé chơi đùa với các loại sách ngay từ khi bé ra đời, để bé nảy sinh hứng thú với sách từ sớm.

Lí giải của Montessori

Mẹ bé Quỳnh đã thông qua những dẫn dắt thường này rất đúng đắn để khai gợi tiềm năng đọc của bé. Điều bất ngờ mà bé Quỳnh tạo ra chính là bởi vì cô bé có thể hiểu được các bức tranh kèm theo câu chuyện. Khi mẹ đọc phần chữ cho bé nghe, kết hợp với việc lật sách đã khiến bé có thể liên kết giữa phần tranh và phần lời. Vì vậy, mặc dù mẹ mới chỉ đọc một lần câu chuyện này nhưng bé đã ghi nhớ phần lớn nội dung câu chuyện. Điều này cũng chứng thực được những điều Montessori đã nói trong cuốn "Khám phá trẻ thơ" (The discovery of the Child): "Khả năng đọc mà tôi nói đến chính là khả năng dịch tranh và kí hiệu trên cuốn sách đó".

❖ Hứng thú: Đi đến đâu học chữ đến đó

Bé Ngân 5 tuổi rồi, đạo này bé rất có hứng thú với chữ, thường hay hỏi mẹ về các con chữ trên các tấm biển quảng cáo, nhãn hiệu, bao bì... đồng thời còn chỉ vào từng chữ và đọc đi đọc lại. Chẳng bao lâu sau, bé Ngân bắt đầu đọc truyện tranh dành cho trẻ mầm non, hết cuốn này đến cuốn khác, gặp phải từ nào không biết là bé lại hỏi người lớn. Về sau bé có thể đọc chính xác từng chữ trên mỗi cuốn truyện tranh.

Mẹ Ngân biết, thời kì nhạy cảm về học chữ của bé đã đến. Để các con chữ gắn liền với cuộc sống, mẹ bé thường viết tên gọi của từng đồ vật rồi dán lên đồ vật ấy. Khi ra ngoài, mẹ thường lân lượt chỉ và đọc ra từng số nhà, biển quảng cáo, tên cửa hàng... theo yêu cầu của bé. Cách học tập này khiến cho bé Ngân nắm được nhiều chữ hơn, về sau, khả năng đọc hiểu của bé rất tốt...

chuẩn bị môi trường là một trong ba yếu tố quan trọng của phương pháp giáo dục Montessori, là một câu kinh điển trong tác phẩm lý luận của Montessori, là điều kiện không thể thiếu để thúc đẩy sự phát triển của bé. Thời kì mẫu giáo không đề xướng việc dạy chữ một cách máy móc, nhưng nếu khi thời kì nhạy cảm nhận thức chữ của bé đến, cha mẹ nhất định phải chuẩn bị một môi trường học tập thật tốt cho bé.

Qua việc chuẩn bị môi trường học chữ sẽ giúp bé liên hệ các chữ cái và cách đọc với những đối tượng mà con chữ ám chỉ. Sự kết hợp chặt chẽ giữa con chữ và cuộc sống khiến cho bé tìm hiểu và thu được ý nghĩa vốn có của chữ nghĩa. Việc học tập trong thời kì nhạy cảm là hứng thú tự phát của bé, không phải là gánh nặng hay áp lực.

❖ Nhạy cảm: Háo hức muốn biết từng con chữ

Bé Văn đã thuận lợi vượt qua giai đoạn nhạy cảm tập viết. Dao này bé Văn rất háo hức muốn nhận biết các con chữ, mỗi khi viết ra một chữ nào đó là bé lại hỏi mẹ xem chữ này đọc thế nào, càng về sau bé càng muốn biết nhiều chữ hơn.

Những cuốn sách tranh trước đây mẹ mua cho bé Văn dưỡng như có thể khơi gợi hứng thú của bé. Bé vừa nhận mặt chữ, vừa tập đọc, gấp phải chữ gì không biết là dùng bút đỏ đánh dấu lại, sau đó chạy đi hỏi mẹ. Có lúc bé nhặt được một mảnh giấy nhỏ, bé cũng chăm chú tìm ra những chữ mình đã biết ở trên đó. Bé Văn bắt đầu bước vào thời kì nhạy cảm về đọc rồi đấy.

Lí giải của Montessori

Montessori phát hiện ra rằng, hành động tập viết và đọc của trẻ đều là hành vi mang tính tự phát và có quy luật riêng, hơn nữa hành vi tập viết của bé phát triển sớm hơn hành vi đọc. Như vậy là bé đã “phá vỡ quy luật”, tập viết trước khi tập đọc. Montessori cho rằng, trẻ thông qua nhiều hoạt động tiếp xúc để biết được hình dạng các con chữ, chẳng may chọc sê bùng lên “khát khao” tập viết. Sau khi nắm bắt kỹ năng tập viết rồi, trẻ nhanh chóng chuyển sang thời kì tập đọc. Bé Văn trong ví dụ chính là như vậy.

Mặc dù thời kì nhạy cảm về tập viết và đọc của bé tương đối muộn, nhưng nếu trong thời kì nhạy cảm về ngôn ngữ, giác quan, các hoạt động cơ thể... mà bé được bồi dưỡng một cách toàn diện thì thời kì nhạy cảm tập viết và tập đọc của bé sẽ nảy sinh tự nhiên và sớm hơn.

Thực ra, khả năng tập đọc và viết của bé không chỉ bao gồm kỹ năng đọc và viết mà còn bao gồm một loạt những kỹ năng hành vi, tình cảm, kì vọng và thái độ có liên quan. Kết hợp thời kì nhạy cảm của bé, đồng thời tận dụng các phương pháp khoa học để dẫn dắt sẽ khiến bé không những nắm được tri thức mà quan trọng hơn là có được hứng thú, phương pháp và kỹ năng liên quan.

3-4 tuổi, bé bắt đầu tự lựa chọn sách để đọc. Lúc này bé đang ở trong giai đoạn cực kì tò mò, bé sẽ rất hào hứng với những đồ vật mới mẻ. Khi chọn sách, cha mẹ có thể cho bé đọc sách ở nhiều thể loại.

Những chỉ tiêu quan trọng trong thời kì nhạy cảm tập đọc

- * Có thể tập trung chú ý nghe người lớn đọc (kể) phần chữ trong từng bức tranh, lí giải ngôn ngữ sách vở.
- * Biết được quan hệ chuyển đổi thích ứng giữa tranh vẽ và chữ nghĩa, có hứng thú tập đọc những con chữ đơn giản trong truyện tranh.
- * Vận dụng các loại sách tranh hoặc miếng dán để tìm hiểu sâu hơn về cấu tạo của cuốn sách và lí giải chữ nghĩa.
- * Chủ động học, nhận thức các chữ thường gấp, từng bước tìm hiểu quy luật đọc và có thể vận dụng ngôn ngữ sách vở vào trong cuộc sống.
- * Nắm vững các quy tắc viết cơ bản.

❖ Hãy để sách vở trở thành người bạn tốt, người thầy tốt của con

Muốn bé yêu thích đọc sách thì trước đó phải để bé yêu không khí đọc sách đã. Trước hết, cha mẹ nên làm bạn với sách, hằng ngày nên đọc sách vào thời gian cố định, lấy bản thân mình làm tấm gương cho bé noi theo. Cha mẹ hãy đặt sách ở những nơi mà bé có thể với tới, tạo ra một môi trường đọc hoàn toàn tự do, thú vị và phong phú. Phòng đọc sách, phòng khách, lớp học, nơi công cộng..., tất cả đều có thể trở thành nơi thích hợp cho bé đọc sách.

Cho bé có nhiều cơ hội cầm sách lên, tạo thêm nhiều cơ hội cho bé xây dựng tình cảm với sách, đồng thời học các quy tắc đọc và tôn trọng sách vở.

Tập đọc đa diện cần có sự can thiệp của cha mẹ, để cho việc đọc trở thành sự qua lại giữa cha mẹ và con cái, trở thành một bộ phận trong cuộc sống của trẻ.

Hướng dẫn bé lựa chọn sách, đọc sách, hướng dẫn bé đặt ra câu hỏi, thảo luận, tư duy, giúp bé trải nghiệm những vấn đề liên quan giữa sách và cá thể, có như vậy bé mới thấy được sự thú vị và ý nghĩa của việc đọc sách.

Điểm khác biệt giữa thời kì nhạy cảm về đọc với các thời kì nhạy cảm khác đó là, nếu cha mẹ cố ý thường xuyên đọc sách cho con nghe ngay từ khi con còn nhỏ, thì thời kì nhạy cảm tập đọc sẽ đến sớm hơn.

Ở độ tuổi khác nhau, mỗi bé sẽ có cách tập đọc khác nhau

❖ 0~2 tuổi: Thời kì đầu giai đoạn tập đọc và mầm mống ngôn ngữ

Nhiệm vụ của cha mẹ trong giai đoạn này là khiến cho bé cảm thấy hào hứng với sách vở, cảm nhận nhịp đọc. Cho dù bé có xé, cắn, nghịch ngợm cuốn sách thì cha mẹ cũng không được can thiệp và yêu cầu quá nhiều.

Có rất nhiều gia đình bài trí không gian gia đình không mấy thuận lợi cho sự phát triển việc đọc thời kì đầu của bé, đa số các phụ huynh vẫn không thể thấu hiểu hàm ý chính xác của hoạt động tập đọc ở bé, thiếu đi kiến thức khoa học, rất ít gia đình có ý thức chuẩn bị phòng đọc, giá sách và bàn đọc sách cho bé.

Hãy bày sách ở những nơi bé có thể nhìn thấy, tốt nhất là chuẩn bị một cái giá sách nhỏ xinh cho bé, để bé cảm nhận được rằng trong những bức tranh bắt mắt kia có nhiều thứ rất hay ho, những câu chuyện rất thú vị và những trò chơi rất bổ ích. Sách là một món đồ chơi có thể mở ra và đóng lại, có thể học cách nói chuyện. Từ đó giúp bồi dưỡng nên tình yêu đối với sách vở và khơi gợi hứng thú đọc cho bé.

❖ 2~4 tuổi: Dẫn dắt bé cảm nhận hứng thú của việc tập đọc

Dẫn dắt bé cảm nhận hứng thú của việc tập đọc để chuẩn bị cho quá trình bé độc lập tập đọc. Những câu chuyện gần gũi với cuộc sống sẽ khiến bé dễ hiểu hơn. Cha mẹ có thể chụp lại những bức ảnh về việc thức dậy buổi sáng, mặc quần áo, rửa mặt, ăn cơm, chơi trò chơi... rồi lồng các bức ảnh thành một cuốn sách nhỏ, ngày ngày giờ ra xem để nâng cao hứng thú tập đọc. Việc tập đọc giai đoạn đầu của bé còn bao gồm cả việc tập đọc các kí hiệu. Thường xuyên dẫn bé đi xem các kí hiệu, ví dụ tín hiệu giao thông: đường ngựa vằn, đèn xanh đèn đỏ....

Hằng ngày dành 30 phút để tập đọc với bé, nếu như bé hứng thú với những con chữ trong sách, mẹ có thể vừa đọc vừa dùng tay chỉ vào từng chữ một để bé xây dựng mối quan hệ giữa ngôn ngữ miệng và những kí hiệu tượng trưng.

Đặc điểm chung của những trẻ thông minh hơn bạn cùng trang lứa là thích đọc sách, một nhà tâm lí học của Mỹ khi nghiên cứu về các thiên tài đã chỉ ra rằng, 44% thần đồng trẻ trai và 46% thần đồng trẻ gái bắt đầu đọc sách từ trước 5 tuổi

❖ 4~6 tuổi: Thỏa mãn nhu cầu về tập viết và tập đọc trong thời kì nhạy cảm của bé

Thỏa mãn nhu cầu bùng phát về tập đọc và tập viết trong thời kì nhạy cảm của bé, kết hợp cuộc sống với việc học, lựa chọn những cuốn sách từ dễ đến khó và có liên quan đến cuộc sống của bé để đọc cho bé nghe với tốc độ thật chậm. Thỏa mãn nhu cầu đọc sách của bé có lợi cho việc bé vừa nghe vừa ghi nhớ, khi bé có thể đọc ra nội dung cuốn sách, cha mẹ hãy cùng bé chơi trò chơi đọc luân phiên từng câu trong sách hoặc đọc ra bài hát, bài thơ trong sách, để bé càng chăm chú hơn vào quá trình đọc.

Đợi sau khi bé nhận biết được nhiều chữ hơn, có thể thử cho bé tập đọc những nội dung đơn giản để tăng thêm hứng thú, đồng thời tìm hiểu xem bé có nắm được ý nghĩa của ngôn ngữ hay không, giúp bé thực sự bước vào thế giới đọc.

❖ Chơi các trò chơi nâng cao khả năng tập đọc của bé

Sự phát triển khả năng đọc không phải chuyện một sớm một chiều, bé cần có khả năng liên quan thì mới có thể đạt được. Ví dụ như: khả năng chú ý, khả năng phân biệt thị giác, khả năng chuyển dịch, phán đoán và phân tích, ghi nhớ... còn cần đến sự phát triển tính khái niệm của bé, các bé cần biết lớn nhỏ, biết tìm ra những điểm tương đồng và khác biệt, biết xếp thứ tự, phân loại, kết hợp... Để có thể nhìn ra sự khác biệt giữa những con chữ thì nhất định bé phải có một đôi mắt tinh tường, có khả năng phân biệt tốt.

Cuốn sách bị thiếu trang

Mục đích trò chơi: Bồi dưỡng khả năng quan sát và phán đoán, nâng cao khả năng suy luận (trình tự phát sinh, quá trình và kết quả của câu chuyện)

Cách chơi:

- ⊖ Cắt cuốn truyện tranh của bé ra, trong phần đầu cắt đi một trang, cắt 1~2 trang ở phần giữa, cắt trang cuối cùng ở phần kết rồi tiến hành trò chơi với bé.

- ⊖ Đánh dấu 1, 2, 3, 4... vào đằng sau mỗi trang sách.

- ⊖ Yêu cầu bé quan sát bức tranh và tìm ra trình tự sắp xếp của những trang đó.

- ⊖ Yêu cầu bé sắp lại trật tự các bức tranh, kiểm tra lại câu chuyện một lần nữa xem đã chính xác chưa.

- ⊖ Mẹ dẫn dắt bé giải thích câu chuyện bằng ngôn ngữ một cách rõ ràng.

- ⊖ Nếu bé cảm thấy bế tắc, đầu tiên mẹ không nên chuẩn bị quá nhiều tranh, chỉ chuẩn bị khoảng ba trang, đợi khi bé thành thạo sẽ tiếp tục tăng số trang và tăng độ khó.

Cái gì biến mất?

Mục đích trò chơi: Rèn luyện khả năng quan sát và khả năng phản ứng, đồng thời bồi dưỡng sức chú ý của bé.

Cách chơi:

- ⊖ Mẹ và bé ngồi đối mặt với nhau, giữ khoảng cách nhất định, chuẩn bị bắt đầu trò chơi.

- ⊖ Mẹ bày ra trước mặt bé vài món đồ chơi hoặc hoa quả bằng nhựa, sau đó ra hiệu cho bé gọi tên các món đồ, ví dụ: quả táo, xe ô tô, con gấu...

- ⊖ Bảo bé nhắm mắt lại, mẹ nhanh chóng lấy đi một thứ, sau đó bảo bé mở mắt ra và nói xem cái gì đã biến mất.

- ⊖ Tăng dần độ khó, bắt đầu chỉ dùng ba món đồ chơi, dần dần có thể tăng lên bốn, năm hoặc nhiều hơn.

Chiếc ô tô đã biến mất
màu gì nhỉ?

Tại sao mỗi bong bóng
lại có màu sắc khác nhau nhỉ?

Chương 10

THỜI KÌ NHẠY CẢM VỀ VĂN HÓA (6~9 TUỔI)

Giáo dục văn hóa là một chủ đề vô cùng sâu sắc, nội dung bao gồm: thiên văn, địa lí, lịch sử, động vật, thực vật, âm nhạc, mĩ thuật, ngữ văn, toán học... Một nhà giáo dục học từng nói: Nếu như trong vấn đề giáo dục trẻ nhỏ mà thiếu đi phương diện giáo dục văn hóa thì chẳng khác gì xây dựng một căn phòng mà xây thiếu một bức tường.

Nếu muốn thay đổi hoặc nhân mạnh văn hóa và tính cách đặc biệt của một dân tộc nào đó, chúng ta buộc phải bắt đầu từ những đứa trẻ, bắt đầu ngay từ giai đoạn nhi đồng của nhân loại. Bởi vì ở người lớn, những thói có thể thay đổi rất có hạn. Muốn thay đổi một dân tộc hoặc một quốc gia, muốn đánh thức tôn giáo hoặc nâng cao trình độ văn hóa, chúng ta bắt buộc phải dựa vào những đứa trẻ, khả năng thích nghi của những đứa trẻ là vô hạn.

— Montessori —

Thời kì nhạy cảm về văn hóa của trẻ bắt đầu từ lúc 3 tuổi

Trong cuốn “Khám phá trẻ thơ” (The discovery of the Child), Montessori có nói: Hứng thú của trẻ đối với văn hóa bắt đầu từ lúc bé khoảng 3 tuổi. Đặc biệt mạnh mẽ là vào giai đoạn trẻ 3~6 tuổi, đây là thời kì trẻ có thể dễ dàng hấp thu văn hóa và trưởng thành tự nhiên thông qua những tiếp xúc và hoạt động thường ngày. Giai đoạn trẻ 6~9 tuổi là giai đoạn bùng nổ nhu cầu tìm hiểu sự vật, trí tuệ của trẻ trong thời kì nhạy cảm giống như một mảnh đất màu mỡ, chuẩn bị tiếp thu một lượng lớn “hạt giống” văn hóa. Người lớn lúc này có thể cung cấp một lượng lớn thông tin văn hóa, trong đó nền tảng là những kiến thức văn hóa bản địa, sau đó mở rộng dần ra thế giới.

Nếu người lớn có thể thấu hiểu những đặc điểm của thời kì nhạy cảm và quy luật trưởng thành của trẻ, chuẩn bị cho trẻ một môi trường tìm hiểu tự do, phong phú, thích hợp, bé sẽ không chỉ có thể tiếp thu văn hóa bản sắc dân tộc mà còn học hỏi được cách lí giải và tôn trọng người khác từ nền văn hóa bản địa đã được mở rộng.

Sự tò mò và tìm hiểu đối với các sự vật trong vũ trụ, sự tôn trọng và giữ gìn những gì thuộc về cuộc sống chính là sự nâng cao tiến bộ văn hóa và văn minh của nhân loại. Nếu bé là một hạt giống của tình yêu, vậy thì hãy để văn hóa và văn minh nhân loại nuôi dưỡng bé trưởng thành.

Thời kì nhạy cảm về văn hóa bắt đầu xuất hiện từ khi bé 3 tuổi, phát triển đến khi bé được 6~9 tuổi, bé sẽ thể hiện sự tò mò đối với những quốc tịch và nền văn hóa khác nhau. Lúc này, cha mẹ có thể cung cấp một lượng thông tin văn hóa phong phú cho bé, ví dụ có thể nói với bé một số kiến thức về phong tục tập quán, lịch sử, địa lý... của dân tộc.

❖ Tình yêu đối với âm nhạc

Bé Quyên đã bốn tuổi rồi, cô bé rất thích âm nhạc, thích ca hát, nhảy múa và nghe nhạc. Đạo này bé Quyên rất thích đàn dương cầm. Mỗi lần mẹ đến mẫu giáo đón bé, bé đều bắt mẹ phải dẫn đến phòng đặt đàn dương cầm của nhà trẻ để nghe cô giáo đàn, đến tận tối muộn mới về nhà.

Về đến nhà, bé lại thích thú nghịch cây đàn dương cầm đồ chơi của mình, còn bắt chước điệu bộ giờ nhạc phổ, cứ ngồi nghịch đàn tới hơn bốn mươi phút đồng hồ... Hiện tượng này kéo dài mấy tháng liền, khả năng cảm nhận giai điệu và tiết tấu của bé Quyên ngày càng phát triển nhanh chóng. Niềm đam mê của bé Quyên đối với âm nhạc khiến cho mẹ phải kinh ngạc. Về sau, mặc dù bé Quyên không còn ngày ngày "say sưa đàn dương cầm" nữa, nhưng những biểu hiện trên đây cũng là một nền tảng vững chắc cho việc học tập âm nhạc của bé sau này.

Sau khi ra đời, năng khiếu âm nhạc của trẻ là phát triển nhất. Năng khiếu âm nhạc là khả năng thiên phú và bản năng về âm nhạc, nếu trong thời kì nhạy cảm không được hướng dẫn, phát triển đúng đắn, bản năng này sẽ mất đi khi trẻ tầm 9 tuổi, vì thế mới xuất hiện rất nhiều người "vô duyên" với âm nhạc: hát sai nhạc, nhảy không đúng nhịp... Sự xuất hiện của thời kì nhạy cảm có lợi cho sự tiếp cận âm nhạc. Cảm thụ âm nhạc trong một môi trường âm nhạc hoàn hảo, sẽ có hiệu quả trong việc chuyển hóa bản năng âm nhạc thành tố chất và khả năng âm nhạc.

Trong cuộc sống có rất nhiều cha mẹ ép con phải luyện tập một nhạc cụ nào đó, điều này thực sự khiến trẻ rất khổ sở. Nếu chúng ta có thể khai thác tiềm năng âm nhạc thiên phú của bé một cách tự nhiên trong thời kì nhạy cảm âm nhạc, thì không cần cha mẹ phải ép, các bé sẽ học tập một cách tự động, tự phát theo sự chỉ dẫn của nội tâm. Mục đích cuối cùng của âm nhạc không phải là bồi dưỡng nên một chuyên gia âm nhạc mà là thông qua âm nhạc để bồi dưỡng nên cá nhân, bồi dưỡng nên tố chất cao nhất, khiến cho con người đạt được tính cách hoàn mĩ, đó mới là sức mạnh chân chính của âm nhạc trong việc giáo dục văn hóa.

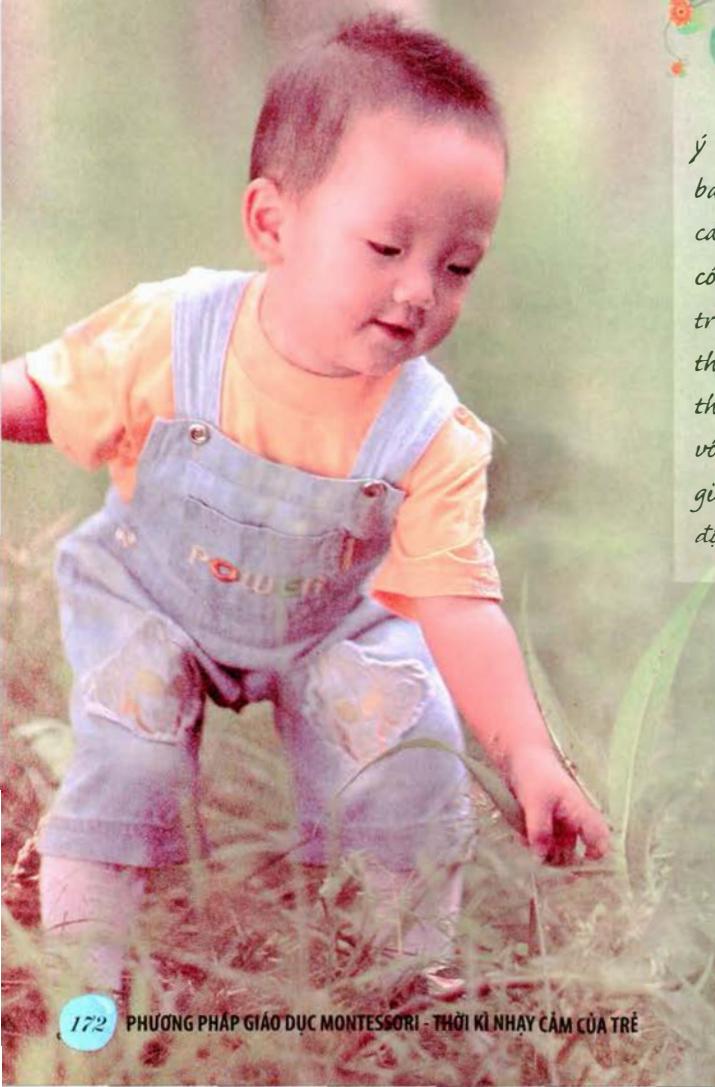
❖ Sự quan tâm đối với các động, thực vật

Quân đã hơn bốn tuổi, cậu bé rất thích các con vật. Trong nhà cậu bé có rất nhiều con vật: thỏ, chó, mèo, gà, rùa, cá vàng... chẳng khác gì một vườn thú thu nhỏ. Quân đặt tên rất dễ thương cho những con vật, hằng ngày chăm sóc chúng: cho chúng ăn, vệ sinh, dọn dẹp..., cậu bé vô cùng vui vẻ với công việc này.

Nhà của Quân ở tầng một, mẹ dùng một khoảnh đất trống ở gần vườn hoa để gieo ít hạt giống. Quân thường xuyên giúp bà và mẹ tưới rau, bón phân cho cây, cậu còn dùng bút vẽ lại quá trình hạt giống nảy mầm để chia sẻ với các bạn của mình. Bé Quân đã học hỏi được rất nhiều kiến thức thông qua việc tiếp xúc với các động, thực vật.

Lý giải của Montessori

Trẻ con rất quan tâm chú ý đến sinh vật, được thỏa mãn bản năng này sẽ khiến chúng cảm thấy vui vẻ. Do đó, chúng ta có thể khơi gợi hứng thú của trẻ trong việc chăm sóc các động vật, thực vật. Chẳng có chuyện gì có thể khiến cho một đứa trẻ vô lo vô nghĩ lại phải suy nghĩ, đắn đo giống như việc chăm sóc một loài động vật hay thực vật.

❖ Hứng thú với thiên văn, địa lí

Bé Lân được hơn năm tuổi, dạo này cậu bé trở thành nhà bác học “tại sao”, đặc biệt hào hứng với những kiến thức về thiên văn và địa lí. Hàng ngày bé đều hỏi những câu hỏi có liên quan đến: chòm sao, hiện tượng thiên nhiên, các hành tinh, cao nguyên, bình địa, đồi núi... nhiều lúc bé còn tự hỏi rồi tự trả lời, nhiều lúc bé phải hỏi bố, nhiều lúc lại tìm kiếm đáp án trong những cuốn sách “10 vạn câu hỏi tại sao”.

Bố thường xuyên đáp ứng yêu cầu của bé Lân, dẫn bé đi thăm quan các viện bảo tàng thiên văn, tự nhiên, tìm mua cho bé các băng đĩa về vũ trụ và địa lí thế giới. Khi bé Lân hùng hồn giới thiệu cho mẹ biết về chín hành tinh lớn trong vũ trụ, hiện tượng Elnino, thủy triều đỏ... mẹ bé cũng vô cùng ngạc nhiên vì những điều con trai mình đã biết.

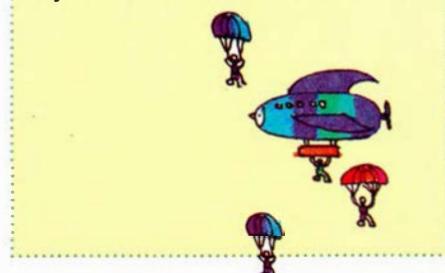
Tại sao
mặt trời lại tròn?

Lý giải của Montessori

Bản năng của trẻ khiến chúng liên tục tiếp thu được những dưỡng chất và văn hóa cần thiết từ môi trường xung quanh. Nếu đặt trẻ vào một môi trường thích hợp, trẻ sẽ tràn trề sức sống, vô cùng nhiệt huyết, chắc chắn sẽ có những thay đổi bất ngờ. Những kiến thức mà bé Lân tìm hiểu được trong quá trình nhạy cảm về văn hóa đã khiến cho mẹ cậu bé phải kinh ngạc và tự hào.

Những đứa trẻ từ 4 tuổi trở lên thường vô cùng hứng thú với các phương diện: văn tự, tính toán, khoa học, nghệ thuật... thể hiện sự hiểu kì dĩ với những biểu hiện văn hóa khác biệt. Trong thời kì này, chỉ cần hứng thú tìm hiểu và học hỏi văn hóa của trẻ không bị pha hỏng, chúng sẽ có động lực lớn để tiếp tục học hỏi kiến thức văn hóa.

❖ Tạo ra môi trường văn hóa phong phú và phù hợp

1 Tạo cơ hội cho bé được chăm sóc động, thực vật, để bé học hỏi được cách chăm sóc, tìm hiểu, tôn trọng và yêu sự sống thông qua quá trình quan sát và trải nghiệm.

2 Dẫn bé đi thăm các viện bảo tàng: viện bảo tàng thiên văn, mĩ thuật, vườn thú, công viên... để bé thu nhận được những bài học vỡ lòng về văn hóa từ quá trình tham gia và cảm nhận. Đồng thời, thông qua các cánh cửa này để tiếp thu các kiến thức vỡ lòng về lịch sử, nhân văn, khoa học, mĩ thuật, động thực vật..., từ đó xây dựng nên kho tàng văn hóa phong phú cho bé.

*Mỗi đứa trẻ đều có sự khác biệt,
mỗi con người đều có những tiềm
năng độc đáo và trình tự trưởng
thành khác biệt, thế nên không thể
dùng cùng một phương pháp để
dạy dỗ những đứa trẻ khác nhau. Ví
đụ, nếu trẻ không biết đếm, nhưng
biết hát, bạn hãy dạy bé hát những
bài hát tập đếm, chẳng mấy chốc
bé sẽ biết tập đếm; nếu bé thích
trồng hoa cỏ, không thích những
con vật suốt ngày chạy nhảy lung
tung, bạn có thể dạy bé cách trồng
một vài chậu hoa trong nhà...*

*Mẹ ơi, để con
chăm sóc nó nhé!*

3 Lựa chọn viện bảo tàng dẫn bé đi tham quan cần phải phù hợp với hứng thú và lứa tuổi của bé.

1~2 tuổi: Chú ý nhiều đến các phương diện: màu sắc, hình dạng và âm thanh.

3~5 tuổi: Cần cân nhắc đến vấn đề trực quan mà hình dạng và chức năng của các sản phẩm trưng bày thể hiện, giúp trẻ lí giải văn hóa và lịch sử trùu tượng thông qua các phương pháp cụ thể.

6~9 tuổi: Cần chú ý sự liên quan văn hóa và thời gian, không gian của các sản phẩm trưng bày.

9~12 tuổi: Cha mẹ cần bỏ nhiều thời gian và tâm huyết chuẩn bị mới có thể khiến trẻ cảm nhận được sức thu hút của viện bảo tàng; bên cạnh việc quan sát, hãy để bé tìm hiểu các quy tắc tham quan viện bảo tàng, tiến hành thẩm thấu, tu dưỡng về văn hóa lễ nghĩa...

4 Tạo cơ hội cho bé tìm hiểu về ẩm thực và văn hóa cổ truyền của Việt Nam; bên cạnh việc tìm hiểu về nền văn hóa lâu đời của Tổ quốc, bồi dưỡng nên tình cảm của bé đối với dân tộc.

5 Du lịch là một cách để tìm hiểu thế giới, cũng là một thái độ sống, nó giúp mở rộng việc tìm hiểu của bé từ văn hóa bản địa sang văn hóa thế giới.

Dưới sự hun đúc của nền văn hóa bản địa, bé sẽ bị dẫn dắt bởi sự thu hút này, không chỉ học tập, nghiên cứu mà còn mở rộng và phát triển nền văn hóa ấy.

❖ Chơi các trò chơi có tính thẩm thấu văn hóa cho bé

Văn hóa trà

Mục đích trò chơi: Tìm hiểu văn hóa trà, tác dụng đối với sức khỏe của trà, thử cảm nhận niềm vui tự tay pha trà theo những nguyên liệu đã chuẩn bị, học các lễ nghi trà đạo.

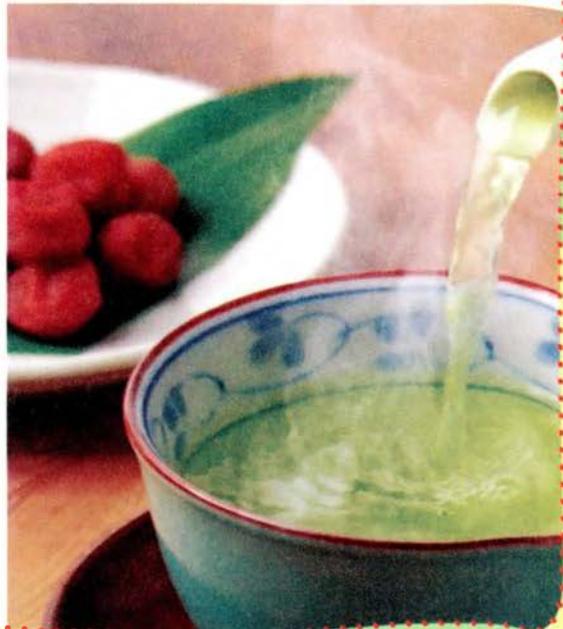
Cách chơi:

⊖ Tìm hiểu văn hóa trà: Cha mẹ và con cùng quan sát, thảo luận, làm quen với các nguyên liệu pha trà.

⊖ Tìm hiểu công dụng của trà. Cha mẹ có thể nói cho bé biết, mỗi một tách trà sẽ mang đến nhiều lợi ích cho cơ thể nhờ vào hàm lượng chất chống ôxy hóa cực kì dồi dào có trong loại đồ uống này. Những chất chống ôxy hóa có khả năng đánh bại nhiều căn bệnh, có thể làm giảm nguy cơ mắc bệnh ung thư, bệnh về tim mạch, Alzheimer...

⊖ Pha trà: Dùng thìa pha trà lấy trà cho vào trong chén; dùng ấm đun nước (loại an toàn, nhỏ, bé có thể bê được) để đun nước; đợi nước sôi thì rót vào trong chén, đậy nắp vào và đợi khoảng 2~3 phút sau, khi trà tỏa mùi thơm mát là uống được.

⊖ Học mời trà: Trong truyền thống dân tộc ta, khi có khách đến chơi là phải rót trà mời khách. Các thao tác phải theo tuần tự. Khi thưởng thức trà cần chậm rãi thưởng thức vị ngọt của trà lan tỏa trên lưỡi, vừa uống trà vừa nói chuyện. Cha mẹ có thể làm mẫu để con học theo.

Xem tuồng chèo, cải lương, vẽ mặt nạ

Mục đích trò chơi: Tạo cơ hội cho bé tiếp xúc với văn hóa truyền thống, trải nghiệm cảm giác hứng thú khi vẽ mặt nạ, phát triển sự linh hoạt của các ngón tay.

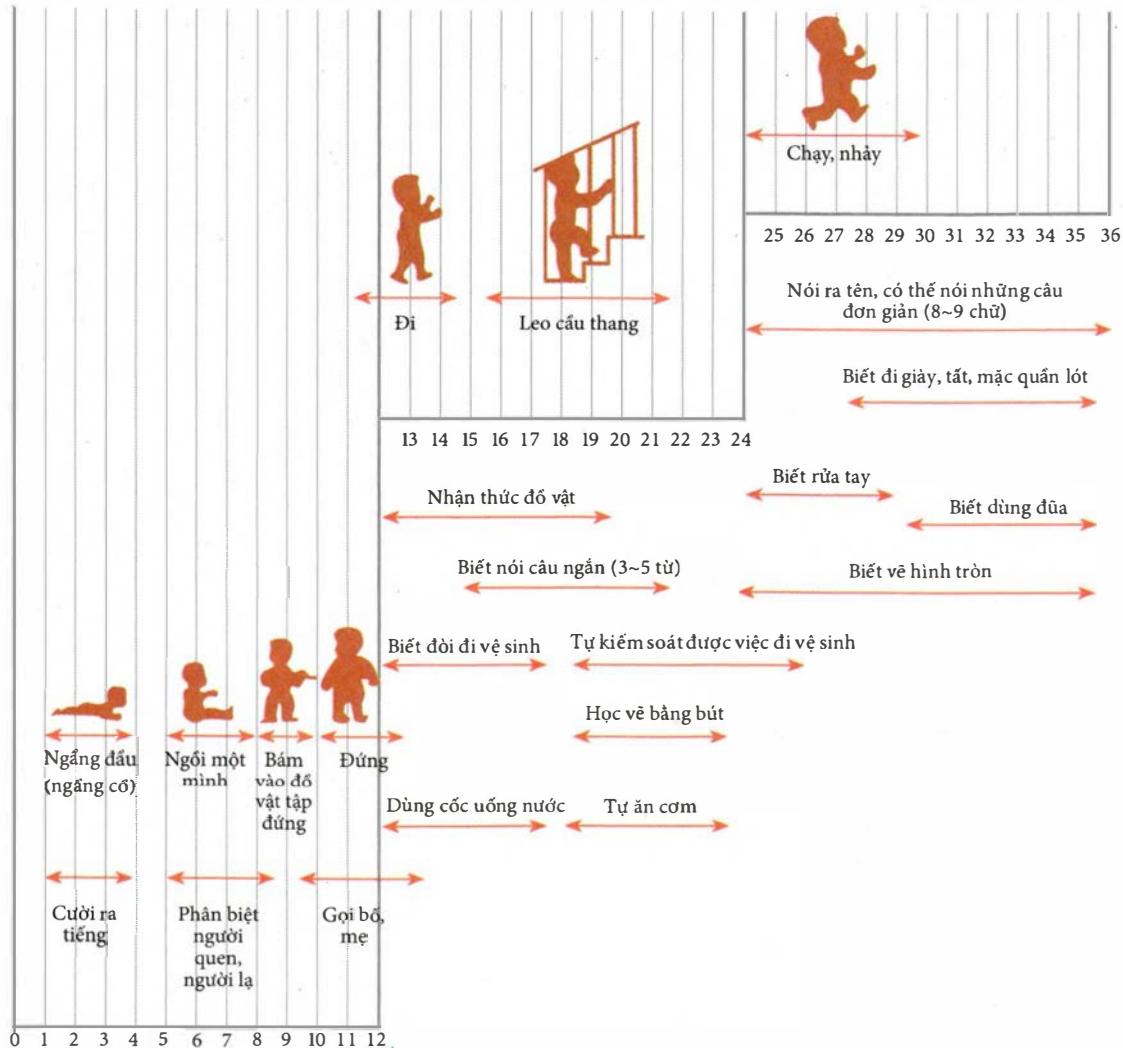
Cách chơi:

- ◎ Xem tuồng: các diễn viên tuồng có gì khác so với những người bình thường? Bảo bé hãy học các diễn viên, ví dụ: đi ra sân khấu, cười thành tràng dài... rồi học các động tác đánh võ đơn giản hoặc các câu thoại ngắn gọn. Bên cạnh việc xem tuồng, bảo bé quan sát mặt nạ của các nhân vật khác nhau, học cách nhìn sắc điệu chính (tức là màu nền), phân biệt mặt đỏ, mặt trắng, mặt đen... Mẹ có thể giới thiệu một cách đơn giản, ví dụ: mặt đỏ tượng trưng cho những người trung thành, dũng cảm; mặt trắng thường chỉ những kẻ gian xảo...
- ◎ Làm mặt nạ: Mẹ có thể chuẩn bị một số hình mặt nạ từ trước khi bắt đầu trò chơi và bảo bé quan sát, sau đó vẽ một khuôn mặt với đầy đủ các bộ phận lên vài tấm bìa và bảo bé tự “sáng tạo” trên khuôn mặt đó.
- ◎ Nếu cảm thấy mặt nạ không đủ thật, có thể dùng bút lông để vẽ thêm râu, tóc, dùng các loại giấy màu để làm vật trang sức trên mặt nạ.

PHỤ LỤC

Bảng tham chiếu phát triển thể lực, trí tuệ, ngôn ngữ và ý thức xã hội của trẻ 0~36 tháng tuổi

Bảng tham chiếu

mức độ phát triển trí tuệ của bé từ 0~6 tuổi

Độ tuổi	Vận động mạnh	Động tác tì mỉ	Khả năng thích nghi	Ngôn ngữ	Hành vi xã giao
1 tháng tuổi	Có thể ngồi dậy khi có người kéo cánh tay, giữ thẳng đầu khoảng 2 giây.	Biết nắm tay khi có người chạm vào lòng bàn tay.	Mắt có thể nhìn theo quả bóng màu đỏ hơi di động, có phản ứng khi nghe thấy tiếng động.	Tự phát ra những tiếng nho nhỏ.	Mắt dõi theo người đang chuyển động.
2 tháng tuổi	Có thể ngồi dậy khi có người kéo cánh tay, giữ thẳng đầu khoảng 5 giây.	Khi nằm sấp, đầu có thể nâng lên cách mặt giường, tay nắm cái trống trong giây lát.	Lập tức chú ý đến những đồ chơi to.	Có thể phát ra tiếng a, o, e...	Có phản ứng khi được trêu đùa.
3 tháng tuổi	Khi nằm sấp, đầu nâng lên 45 độ, đầu có thể giữ thẳng khi được bế dựng.	Hai tay có thể nắm vào nhau, có thể cầm cái trống trong tay trong khoảng 0,5 giây.	Mắt có thể xoay 180 độ theo quả bóng đỏ.	Cười ra tiếng.	Trông rất nhanh nhẹn, nhìn thấy người là cười.
4 tháng tuổi	Khi nằm sấp, đầu có thể nâng 90 độ, có thể bế xốc nách trong giây lát.	Biết lắc và chú ý vào cái trống.	Thỉnh thoảng chú ý và tìm kiếm nơi phát ra tiếng động.	Cao giọng, ê a.	Nhận biết người quen.
5 tháng tuổi	Có thể ngồi dậy khi kéo nhẹ cánh tay, khi tự ngồi đầu hơi chui về phía trước.	Cầm lấy đồ chơi ở gần mình.	Cầm một miếng gỗ và chú ý đến một miếng gỗ khác.	Phát ra âm thanh với người hoặc vật.	Hào hứng khi nhìn thấy đồ ăn.
6 tháng tuổi	Nằm sấp, lật người.	Biết xé giấy, biết lấy miếng gỗ ở trên bàn.	Hai tay cùng lúc cầm hai miếng gỗ, biết tìm đồ chơi nếu làm rơi.	Biết quay đầu khi có người gọi tên.	Tự ăn bánh quy, biết chơi ú oà.

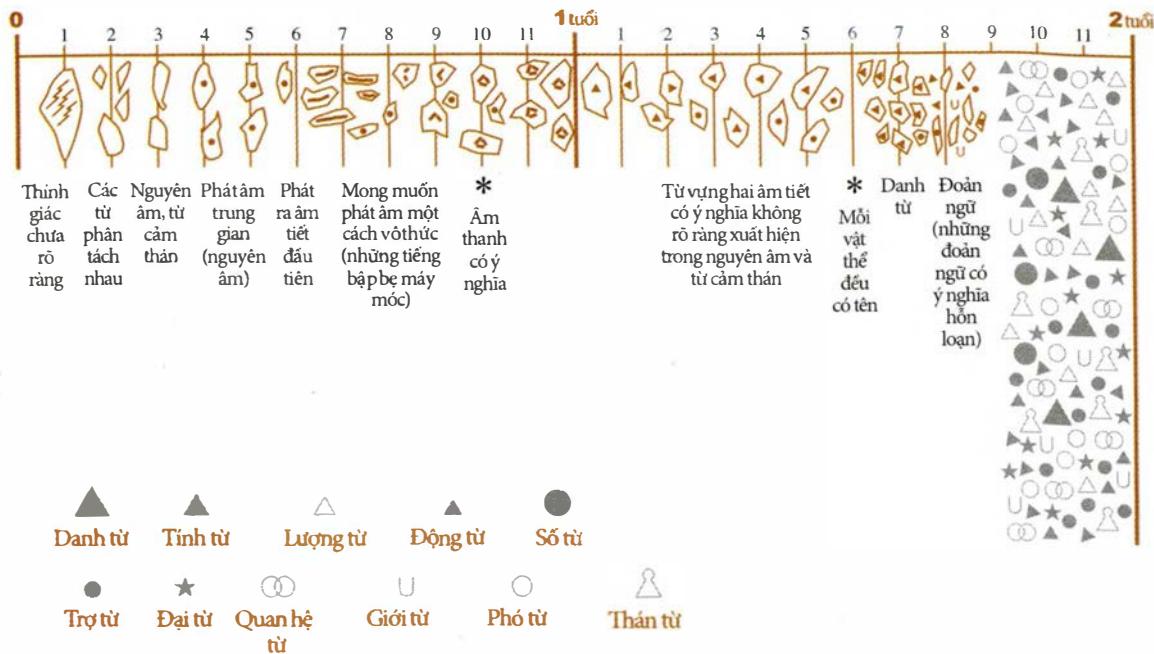
Độ tuổi	Vận động mạnh	Động tác tỉ mỉ	Khả năng thích nghi	Ngôn ngữ	Hành vi xã giao
7 tháng tuổi	Có thể ngồi một mình thoải mái.	Có thể tự lấy một miếng gỗ và lấy thêm một miếng gỗ nữa.	Đổi tay cầm miếng gỗ, vươn tay với đồ chơi.	Phát ra các âm ba mẹ nhưng không để gọi ai.	Có phản ứng khi soi gương, có thể phân biệt người lạ.
8 tháng tuổi	Hai tay bám vào đồ vật để đứng dậy	Ngón cái, ngón áp út cầm một quả bóng nhỏ (đường kính 0,5cm), tay cầm hai miếng gỗ, đồng thời thử cầm miếng thứ ba (hình vuông có cạnh khoảng 2cm).	Có thể dùng tay hướng theo đồ vật, lắc chuông có ý thức.	Mô phỏng âm thanh.	Hiểu được biểu cảm trên mặt người lớn.
9 tháng tuổi	Biết bò, người lớn cầm hai tay kéo đi là bé có thể đi được.	Ngón cái, ngón trỏ có thể cầm bóng.	Lấy miếng gỗ trong cốc (hình vuông có cạnh dài 2cm), đập hai miếng gỗ vào nhau.	Biết làm động tác hoan hô, tạm biệt.	Biểu thị không muốn.
10 tháng tuổi	Biết bám vào lan can để đứng dậy, đi men.	Hoạt động của ngón cái và ngón trỏ thành thạo hơn.	Bỏ cái cốc đầy lên những miếng gỗ ra và tìm đồ ở trong hộp.	Bắt chước tiếng phát âm.	Hiểu tên gọi các đồ vật thường gặp và biết biểu thị.
11 tháng tuổi	Bám vào đồ vật, ngồi xổm lấy đồ, tự đứng được một lát.	Mở hộp đựng các miếng gỗ.	Đặt miếng gỗ vào trong lòng, bắt chước trò chơi đầy ô tô.	Phát âm một âm tiết một cách có ý thức.	Hiểu ý nghĩa của từ “không”, bắt chước vỗ về búp bê.

Độ tuổi	Vận động mạnh	Động tác tì mỉ	Khả năng thích nghi	Ngôn ngữ	Hành vi xã giao
12 tháng tuổi	Đứng vững, có thể đi khi được người lớn cầm một tay.	Thử ném bóng vào trong bình, biết cầm bút vẽ nghêu ngào.	Đậy nắp.	Gọi mẹ, bố, biết đưa đồ cho người khác khi được yêu cầu.	Biết cách phối đồ khi mặc quần áo.
15 tháng tuổi	Đi lại tự nhiên.	Tập vẽ tự phát, lấy quả bóng ở trong lọ (nhắc bé không được đỗ cái lọ ra).	Giở sách hai lần, đậy nắp hộp tròn.	Biết nghe chỉ thị và chỉ ra mắt, tai, mũi, miệng, tay (chỉ ra được 3 trong số 5 bộ phận là được), nói được 3~5 từ (biết ý nghĩa, trừ “bố”, “mẹ”).	Biết cởi tất (cởi chứ không phải là kéo ra).
18 tháng tuổi	Ném bóng không theo hướng.	Vẽ theo kiểu bắt chước.	Xếp chồng bốn miếng gỗ lên nhau.	Nói ra 10 từ (biết ý nghĩa, trừ “bố”, “mẹ”).	Biết kiểm soát việc đi vệ sinh vào ban ngày.
21 tháng tuổi	Biết đi bằng mũi chân, bám vào tường đi lên gác.	Biết lồng sợi cuorc vào trong hạt vòng.	Xếp chồng 7~8 miếng gỗ lên nhau.	Trả lời những câu đơn giản, nói câu dài 3~5 từ.	Biết nói ra yêu cầu.
24 tháng tuổi	Nhảy cao bằng hai chân.	Biết lồng sợi cuorc vào trong hạt vòng và biết thắt nút sợi dây.	Lật sách từng trang một; biết đặt hình tròn, tam giác, hình vuông vào đúng vị trí.	Biết đọc ít nhất 2 câu thơ, biết hỏi: “Đây là cái gì?”.	Biết cách sử dụng của các đồ vật thường gặp.
27 tháng tuổi	Tự lên, xuống cầu thang.	Bắt chước người lớn bật ngón tay.	Nhận thức lớn, nhỏ.	Biết nói câu có 8~10 từ.	Biết cởi áo hoặc quần, bắt đầu có quan niệm đúng sai.

Độ tuổi	Vận động mạnh	Động tác tỉ mỉ	Khả năng thích nghi	Ngôn ngữ	Hành vi xã giao
30 tháng tuổi	Đứng bằng một chân trong khoảng 2 giây.	Bắt chước xếp cầu bằng những miếng gỗ, đóng 3~5 cái khuy.	Biết sự khác biệt giữa một và nhiều, biết màu đỏ.	Biết nhìn tranh và gọi ra tên 10 đồ vật.	Đổ nước qua lại giữa hai cái cốc mà không làm đổ ra nền.
33 tháng tuổi	Biết đứng vững, nhảy xa.	Vẽ hình tròn.	Hiểu ý nghĩa “trong”, “ngoài”, biết xếp 10 miếng gỗ.	Nói ra giới tính của người, thực hiện liên tiếp ba mệnh lệnh (lau bàn, lắc chuông, bê ghế).	Biết đi giày, cởi khuy áo.
36 tháng tuổi	Nhảy đổi chân	Gấp giấy rất nhanh ngắn (hình vuông). Bắt chước vẽ chữ thập.	Nhận thức hai loại màu sắc, hiểu ý nghĩa của số 2.	Hiểu được “lạnh”, “mệt”, “đói”.	Biết đóng khuy.
42 tháng tuổi	Lên cầu thang bằng hai chân luân phiên, đồng thời nhảy xuống cầu thang ở bậc gần cuối bằng hai chân.	Bắt chước vẽ hình vuông.	Hiểu được ý nghĩa của số 5, biết nói ra tên gọi các hình vẽ (tam giác, tròn, vuông).	Biết nói ra ít nhất một từ trái nghĩa sau khi làm mẫu.	Biết mặc quần áo.
48 tháng tuổi	Đứng một chân khoảng 5 giây.	Biết vẽ 3 bộ phận trên mặt người.	Biết xếp hình tròn (từ bốn nửa hình tròn), hình vuông (từ hai hình tam giác đều).	Biết được dùng dao cắt một nhát thì được mấy miếng táo, nói được 4 từ trái nghĩa.	Có thể trả lời: Tại sao trước khi ăn cần phải rửa tay?

Độ tuổi	Vận động mạnh	Động tác tì mỉ	Khả năng thích nghi	Ngôn ngữ	Hành vi xã giao
54 tháng tuổi	Đứng bằng 1 chân trong khoảng 10 giây, mũi chân sau chạm gót chân trước đi thẳng 2m.	Dùng đũa gấp lạc.	Xếp được bốn miếng xếp hình.	Biết đếm ngón tay, có thể nói ra tác dụng của quần áo, đồng hồ, mắt... (nói đúng 2 trong 3 là được).	Nhận biết bốn loại màu sắc: màu đỏ, màu vàng, màu xanh, màu xanh lam.
60 tháng tuổi	Biết bắt bóng.	Biết vẽ 7 bộ phận trên hình người.	Có thể nhìn tranh và trả lời những câu hỏi đơn giản.	Biết đếm từ 1~10, có thể nói ra hai món đồ có hình tròn.	Có thể nói ra cái bàn, giày, căn nhà làm bằng gì.
66 tháng tuổi	Mũi chân sau chạm gót chân trước đi lùi 2m.	Vẽ 10 bộ phận trên hình người.	Biết trái, phải; biết xếp hình chữ nhật (từ hai hình tam giác vuông).	Có thể trả lời câu hỏi: Cháu tên là gì? Tại sao phải đi làm? Cửa sổ có tác dụng gì? Táo, chuối có đặc điểm chung nào?	Có thể trả lời: Nhà cháu ở đâu, có thể làm các phép tính đơn giản: $2+3=?$; $5-2=?$
72 tháng tuổi	Đập bóng 2 cái.	Biết xếp hình người (đầu, cánh tay, thân, chân), biết viết tên của mình.	Có thể trả lời: Đọc sách dưới mưa có đúng không? Hiểu được khái niệm “hôm nay là thứ mấy?”	Một năm có bốn mùa gì? Những động vật nào có 4 chân?	Có thể trả lời: “Nếu nhặt được tiền con sẽ làm gì?”, “Tại sao phải đi bộ trên vỉa hè?”

Sơ đồ phát triển ngôn ngữ

Tất cả mọi đứa trẻ đều phải trải qua: Giai đoạn phát âm đơn giản, giai đoạn sử dụng các từ đơn và giai đoạn thành thạo sử dụng ngữ pháp, câu cú.

4 tháng tuổi: trẻ phát hiện ngữ âm đến từ miệng và tập trung chú ý quan sát cử động của cái miệng.

6 tháng tuổi: bắt đầu phát ra các âm tiết đơn giản.

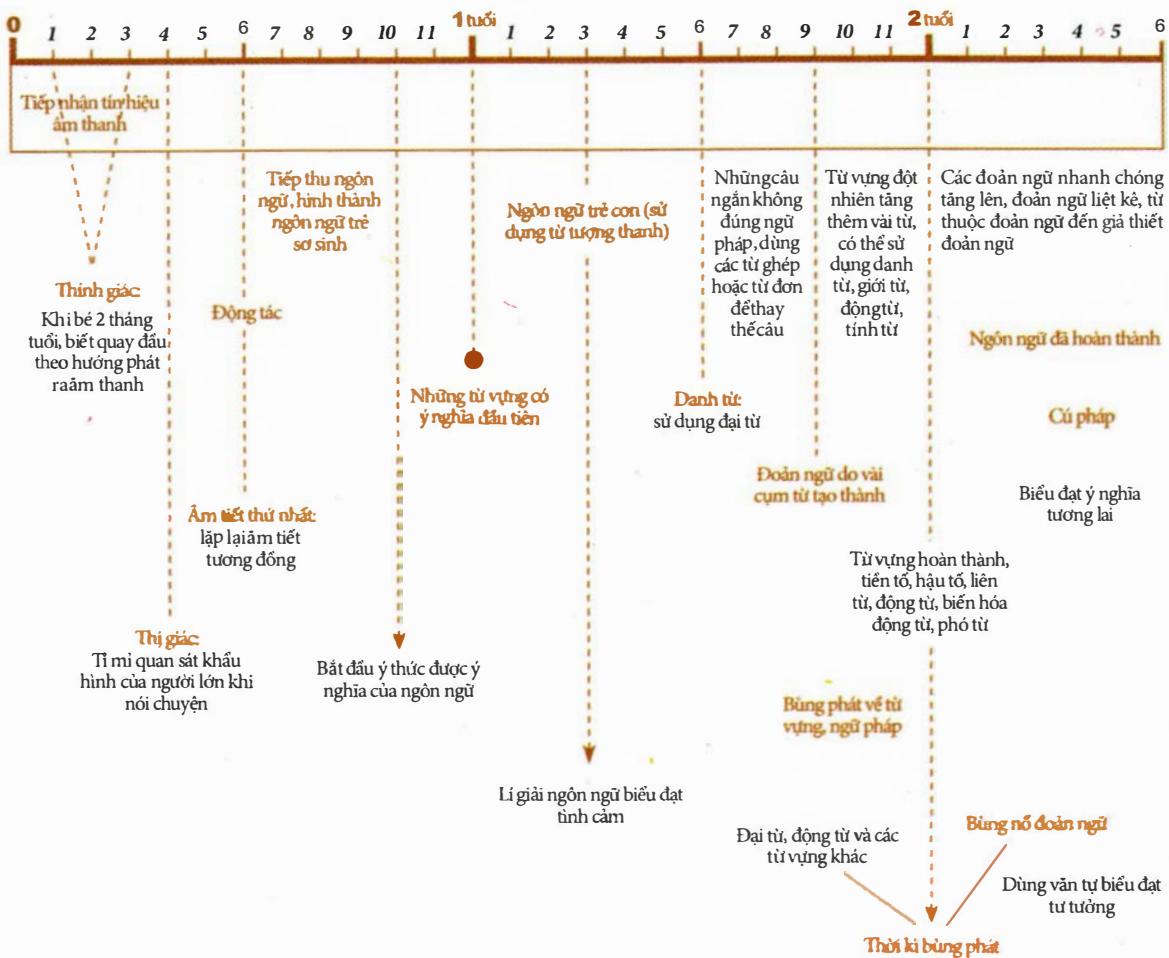
10 tháng tuổi: biết các âm thanh nghe được là có ý nghĩa.

12 tháng tuổi: bắt đầu nói chuyện một cách có ý thức.

18 tháng tuổi: phát hiện mỗi sự vật đều có tên gọi, bắt đầu tích cực học danh từ, đồng thời dùng những danh từ mình tự tổ hợp để biểu đạt bản thân. Thời kì bùng phát ngôn ngữ sẽ kéo dài liên tục đến lúc 2 tuổi.

2 tuổi là giai đoạn phân nhánh tâm lí con người, 2 tuổi cũng là bắt đầu thời kì tổ chức ngôn ngữ. Giai đoạn này kéo dài liên tục đến khi trẻ hơn 6 tuổi, thời kì này trẻ học rất nhiều từ mới, đồng thời học ngữ pháp và câu cú của ngôn ngữ.

Tiến trình phát triển từ vựng, chuẩn bị cho ngôn ngữ sách vở

NHÀ XUẤT BẢN ĐẠI HỌC SƯ PHẠM

Địa chỉ: 136 Xuân Thuỷ, Cầu Giấy, Hà Nội

Điện thoại: 04.37547735 / Fax: 04.37547911

Email: hanhchinh@nxbdhsp.edu.vn / Website: www.nxbdhsp.edu.vn

ĐƠN VỊ LIÊN KẾT VÀ PHÁT HÀNH

MINH LONG book

CÔNG TY TNHH 1 THÀNH VIEN M & DV VĂN HÓA MINH LONG

Số 1 Lô A7 - Khu Đô Thị Dãm Tráu - Q. Hai Bà Trưng - Tp. Hà Nội

ĐT: (84-4).6 294 3819 - (84-4).3 984 5996 - Fax: (84-4).3 984 5985

Website: www.minhlongbook.com.vn - Email: minhlongbook@gmail.com

Văn phòng đại diện tại TP.Hồ Chí Minh

ĐC: Số 368/24/5 đường Tân Sơn Nhì - P. Tân Sơn Nhì - Q. Tân Phú - Tp. Hồ Chí Minh.

ĐT: (84-8).6 675 1142 - Fax: (84-8).6 267 8342

Email: cmminhlongbook@gmail.com

PHƯƠNG PHÁP GIÁO DỤC MONTESSORI THỜI KÌ NHẠY CẢM CỦA TRẺ

Chịu trách nhiệm xuất bản:

Giám đốc **NGUYỄN BÁ CƯỜNG**

Biên tập nội dung: **Nguyễn Diệu Linh**

Sửa bản in: **Thanh Phương**

Bìa: **Trọng Kiên**

Đối tác liên kết:

Công ty TNHH MTV Thương mại & Dịch vụ Văn hóa Minh Long

書名 : 蒙台梭利解讀兒童敏感期

作者 : 李利

Copyright © by Chemical Industry Publishing House

Vietnamese copyright © by MINH LONG-TDV CO.,LTD

PHƯƠNG PHÁP GIÁO DỤC MONTESSORI - THỜI KÌ NHẠY CẢM CỦA TRẺ

Mã số: 02.02.09/15 - TK 2014

In 2000 cuốn khổ 17 x 23cm tại Công ty cổ phần in Sao Việt.

Số đăng ký KHXB: 731-2014/CXB/09-47/ĐHSP ngày 17/4/2014.

QĐXB số: 583/QĐ-ĐHSP ngày 30/05/2014.

In xong và nộp lưu chiểu quý III năm 2014

Mã ISBN: 978-604-54-1706-5

The MONTESSORI Method
PHƯƠNG PHÁP
GIÁO DỤC

MONTESSORI

Thời kì nhạy cảm của Trẻ

Khái quát được “thời kì nhạy cảm của trẻ” đã tạo
bước đột phá về chất cho phương pháp giáo dục
Montessori. Nhờ đó, tiềm năng của trẻ sẽ được
khai phá một cách nhẹ nhàng
và hiệu quả nhất.

Phương pháp Montessori “**khuyến khích**” sự duy nhất của mỗi trẻ
và cho phép trẻ phát triển tùy theo
khả năng riêng của mình, theo “**lộ trình**” riêng của mình.

Người lớn đừng “đúc” trẻ thành sản phẩm đồng loạt,
hãy để trẻ tự “tạc” bản thân thành chính mình.

ISBN: 978-604-54-1706-5

8 936067 592863

Giá: 69.000 VNĐ

MINH LONG book

